LIETUVOS SEIMO KONTROLIERIAI

Vizito į Marijampolės specialiuosius socialinės globos namus ataskaita

2026 m. lapkričio 13 d. Nr. NKP-2026/1-2

Vilnius

Turinys

I. Nacionalinė kankinimų prevencija ir bendra informacija apie atliktus patikrinimus 3
II. Esminiai pastebėjimai, išvados 5
1. Dėl aplinkos ir informacijos pritaikymo asmenims su negalia bei pagalbos kvietimo sistemos įrengimo 5
2. Dėl privatumo užtikrinimo 6
3. Dėl judėjimo laisvės užtikrinimo 7
4. Dėl savarankiškumo skatinimo 8
5. Dėl užimtumo užtikrinimo 9
6. Dėl psichologinių paslaugų prieinamumo 10
7. Dėl fizinio suvaržymo priemonių taikymo, psichikos sveikatos priežiūros paslaugų teikimo, smurto prevencijos, intervencijos ir postvencijos užtikrinimo 11
III. Patikrinimų metu nustatytos aplinkybės ir kita su patikrinimais susijusi informacija 16
1. Aplinkos ir informacijos pritaikymas asmenims su negalia ir pagalbos kvietimo sistemos įrengimas 16
2. Paslaugų gavėjų privatumo užtikrinimas 54
3. Paslaugų gavėjų judėjimo laisvės užtikrinimas 69
4. Paslaugų gavėjų savarankiškumo skatinimas 73
5. Paslaugų gavėjų užimtumo užtikrinimas 85
6. Psichologinių paslaugų prieinamumas paslaugų gavėjams (-oms) 96
7. Fizinio suvaržymo priemonių taikymas paslaugų gavėjams (-oms), psichikos sveikatos priežiūros paslaugų teikimas, smurto prevencijos, intervencijos ir postvencijos užtikrinimas 104
IV. Rekomendacijos 114
Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijai 114
Marijampolės specialiųjų socialinės globos namų direktorei (-iui) 114
Priedas 129

I. Nacionalinė kankinimų prevencija ir bendra informacija apie atliktus patikrinimus

Pagal Jungtinių Tautų konvencijos prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ar baudimą 2 straipsnio 1 dalį, prie šios konvencijos prisijungusios valstybės yra įsipareigojusios imtis veiksmingų įstatymų leidybos, administracinių, teisminių arba kitų priemonių, kad būtų užkirstas kelias kankinimo veiksmams bet kurioje jų jurisdikcijai priklausančioje teritorijoje. Pagal šios konvencijos 16 straipsnio 1 dalį valstybės įsipareigoja bet kurioje jų jurisdikcijai priklausančioje teritorijoje užkirsti kelią ir kitoms žiauraus, nežmoniško ar žeminančio elgesio ar baudimo veikoms, kurios neprilygsta kankinimui, kai tokias veikas padaro valdžios pareigūnas ar kitas oficialias pareigas einantis asmuo arba kai jos padaromos jam kurstant, sutinkant ar tyliai pritariant.

Lietuvos Respublikos Seimo kontrolieriai, vadovaudamiesi Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo (toliau – Įstatymas) 3 straipsnio 3 punktu ir 19¹ straipsniu, vykdo nacionalinę kankinimų prevenciją laisvės apribojimo vietose pagal Konvencijos prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ar baudimą fakultatyvų protokolą. Pagal Įstatymo 19¹ straipsnio 4 dalies 9 punktą, atlikdami šią funkciją, Seimo kontrolieriai turi teisę pavesti Seimo kontrolierių įstaigos valstybės tarnautojams ir kitiems darbuotojams nuolat tikrinti, kaip laisvės apribojimo vietose elgiamasi su asmenimis, kurių laisvė apribota, patekti į visas laisvės apribojimo vietas ir visas jose esančias patalpas, susipažinti su jų įrengimu ir infrastruktūra; apklausti be liudininkų asmenis, kurių laisvė apribota, taip pat bet kokius kitus asmenis, kurie galėtų suteikti reikiamos informacijos.

Siekdama vykdyti kankinimų prevencijos funkcijas ir išsiaiškinti, kaip Marijampolės specialiuosiuose socialinės globos namuose (toliau – MSSGN) užtikrinamos juose paslaugas gaunančių asmenų žmogaus teisės, Seimo kontrolierių įstaigos vadovė, Seimo kontrolierė Erika Leonaitė, 2026 m. liepos 2 d. įsakymu Nr. 11P(e)-18 pavedė Žmogaus teisių biuro vedėjai Aurelijai Baltikauskaitei, Žmogaus teisių biuro patarėjai Justinai Karaliūtei, Žmogaus teisių biuro vyriausiosioms specialistėms Sigitai Aleknei ir Gretai Bylaitei bei Žmogaus teisių biuro specialistei Gabijai Januškaitei 2026 m. liepos 13–15 d. atlikti patikrinimus MSSGN padaliniuose, esančiuose Tarpučių g. 61 C, Marijampolėje (toliau – Šešupės padalinys) ir Beržų g. 2, Augalų k. Vilkaviškio sav. (toliau – Beržyno padalinys). Patikrinime Šešupės padalinyje dalyvavo ir Seimo kontrolierė E. Leonaitė.

Patikrinimų metu Šešupės padalinyje buvo apgyvendinta 40 suaugusių ir senyvo amžiaus paslaugų gavėjų (nuo 20-ies iki 86-erių metų amžiaus, amžiaus vidurkis – 45-eri metai), turinčių sunkią negalią. MSSGN administracijos teigimu, Šešupės padalinyje teikiamos specializuotos slaugos ir socialinės globos paslaugos. Šio padalinio nuostatuose įtvirtinta, kad padalinio paskirtis yra „užtikrinti specializuotos slaugos ir socialinės globos, suaugusiems asmenims su sunkia negalia, kuriems nustatytas 0–25 procentų darbingumo lygis ir specialusis nuolatinės slaugos poreikis dėl protinio atsilikimo ar psichikos sutrikimo, ar senyvo amžiaus asmenims su sunkia negalia, kuriems nustatytas specialusis nuolatinės slaugos poreikis dėl protinio atsilikimo ar psichikos sutrikimo, ilgalaikės socialinės globos paslaugų, organizavimą“. Pažymėtina, kad dėl sunkios padalinio paslaugų gavėjų sveikatos būklės patikrinimo metu buvo galimybė pakalbėti ir sužinoti aktualią informaciją tik iš sąlyginai nedidelės paslaugų gavėjų dalies. Padalinys buvo suskirstytas į keturis tarpusavyje rakinamus sektorius.

Beržyno padalinyje patikrinimo metu buvo 164 suaugę ir senyvo amžiaus paslaugų gavėjai (-os) nuo 18 iki virš 80 metų amžiaus. Pažymėtina, kad Beržyno padalinį sudarė 4 pastatai: dviaukštis pastatas, kuriame buvo apgyvendintos 1-oji ir 2-oji paslaugų gavėjų grupės (toliau – I korpusas); Administracijos pastatas; dviaukštis pastatas, kuriame buvo apgyvendintos 6-oji, 7-oji, 8-oji, 9-oji ir 10-oji paslaugų gavėjų grupės (toliau – II korpusas); ir trijų aukštų pastatas, kuriame buvo apgyvendintos 3-ioji, 4-oji ir 5-oji paslaugų gavėjų grupės (toliau – III korpusas). Beržyno padalinyje teikiama ilgalaikė ir trumpalaikė socialinė globa suaugusiems asmenims nuo 18 metų, turintiems intelekto negalią ir (ar) psichikos sutrikimų, dėl kurių jiems (joms) nustatytas 0–40 procentų dalyvumo lygis arba didelių ar vidutinių specialiųjų poreikių lygis.

Atliekant patikrinimus bendrauta su lankytų įstaigų administracijos atstovais (-ėmis), jose dirbančiais (-iomis) darbuotojais (-omis), socialiniais (-ėmis) darbuotojais (-omis) ir paslaugas gaunančiais asmenimis. Taip pat analizuoti patikrinimų metu pateikti ir vėliau gauti dokumentai, kiti surinkti duomenys.

MSSGN Šešupės ir Beržyno padaliniuose paslaugų gavėjams (-oms) teikiamos paslaugos, infrastruktūros ir informacijos pritaikymas bei kiti aktualūs aspektai buvo vertinami vadovaujantis Ataskaitos priede nurodytais tarptautiniais žmogaus teisių ir laisvių apsaugos standartais, aktualiais nacionaliniais teisės aktais ir tarptautinių organizacijų rekomendacijomis (žr. Priedas).

II. Esminiai pastebėjimai, išvados

1. Dėl aplinkos ir informacijos pritaikymo asmenims su negalia bei pagalbos kvietimo sistemos įrengimo

- Šešupės padalinio fizinė aplinka buvo pritaikyta asmenims su judėjimo negalia: pagrindinės vidaus ir lauko erdvės buvo prieinamos, padalinyje buvo pakankamai pagalbinių judėjimo, paslaugų gavėjų pakėlimo ir perkėlimo priemonių.
- Beržyno padalinio lauko ir vidaus aplinkoje buvo daug kliūčių, ribojančių savarankišką judėjimą: slenksčių, nepažymėtų grindų ir dangos lygių pokyčių, laiptų pakopų, siaurų durų angų, nelygios lauko dangos ir kitų kliūčių. Dauguma higienos, gyvenamųjų ir bendrojo naudojimo patalpų nebuvo pritaikytos taip, kad asmenys su judėjimo negalia galėtų jomis naudotis savarankiškai. Aktų salė ir biblioteka, esančios antrajame aukšte, taip pat nebuvo savarankiškai prieinamos šiems asmenims, nes nebuvo lifto ar keltuvo.
- Beržyno padalinyje dėl pasenusios pastato vidaus infrastruktūros (per siaurų durų angų) nebuvo galimybės naudoti pagalbinių paslaugų gavėjų pakėlimo ir perkėlimo priemonių, todėl darbuotojai (-os) paslaugų gavėjus (-as) keldavo ir perkeldavo rankomis. Taip pat nebuvo ergonomiškų indų ir stalo įrankių, nors kai kurie (-ios) paslaugų gavėjai (-os) nurodė, kad jiems tokių priemonių reikia.
- Abiejuose padaliniuose nebuvo užtikrinta, kad paslaugų gavėjai (-os) galėtų savarankiškai ir laiku išsikviesti pagalbą naudodamiesi pagalbos kvietimo sistema (toliau – PKS). Šešupės padalinio gyvenamuosiuose kambariuose PKS mygtukai buvo nepasiekiami iš gulimos padėties, o garsinis signalas – per tylus. Beržyno padalinyje PKS buvo įrengta tik vienoje grupėje, be to, sistema netiksliai nurodė pagalbos kvietimo vietą. PKS taip pat nebuvo įrengta bendrojo naudojimo higienos ir poilsio patalpose.
- Abiejuose padaliniuose paslaugų gavėjams (-oms) trūko fiziškai ir kognityviniu požiūriu prieinamos informacijos: nebuvo lengvai suprantama kalba parengtos paslaugų gavėjams aktualios informacijos apie įstaigą, valgiaraščiai nebuvo pritaikyti, trūko nuoseklaus paslaugų gavėjams (-oms) aktualių patalpų žymėjimo piktogramomis ar kitais visuotinai suprantamais ženklais. Šešupės padalinio informacinėse lentose daugiausia buvo skelbiama darbuotojams (-oms) skirta

informacija, o Beržyno padalinyje informacinės lentos ir jose pateikiama informacija buvo sunkiai fiziškai pasiekiama asmenims su judėjimo negalia, o pats tekstas – sunkiai įskaitomas.

2. Dėl privatumo užtikrinimo

- 2026 m. liepos 21 d., praėjus kelioms dienoms po patikrinimo, įsigaliojo naujos redakcijos Vidaus tvarkos taisyklės, kurios buvo pakoreguotos ir papildytos, be kita ko, keliomis privatumo užtikrinimui skirtomis nuostatomis. Vis dėlto atnaujintose taisyklėse išliko nuostata, pagal kurią paslaugų gavėjas (-a) bet kuriuo paros metu privalo leisti globos namų darbuotojams (-oms) jo (jos) akivaizdoje tikrinti asmeninius daiktus ir jų laikymo vietą. Kadangi šioje nuostatoje nenurodyti galimi tikrinimo pagrindai, ji sudaro prielaidas nepagrįstai riboti paslaugų gavėjų teisę į privatumą.
- Abiejuose padaliniuose paslaugų gavėjai (-os) savo kambariuose laikė asmeninius daiktus, tačiau, nepaisant jų savarankiškumo lygio, neturėjo galimybės užsirakinti gyvenamųjų kambarių durų saugiu užraktu (kurį prireikus būtų galima atrakinti iš išorės). Be to, dalis Beržyno padalinio gyventojų neturėjo galimybės naudotis rakinamomis spintelėmis, kuriose galėtų laikyti vertingesnius asmeninius daiktus.
- Abiejuose padaliniuose nustatyta privatumo užtikrinimo asmens higienos patalpose trūkumų. Šešupės padalinyje kai kurių higienos patalpų durų užraktai (suktukai) buvo sumontuoti atvirkščiai, todėl asmenys negalėjo užsirakinti. Beržyno padalinyje nustatyta daugiau reikšmingų trūkumų: kai kurių higienos patalpų durų užraktai buvo sugedę arba nebuvo galimybės užsirakinti; kai kurių dušų ir vonių patalpų langai buvo uždengti ar uždažyti tik iki pusės, todėl nebuvo galimybės jų visiškai uždengti, be to, tarp dalies dušų ar vonių nebuvo pertvarų.
- Abiejuose padaliniuose trūko darbuotojams (-oms) lengvai prieinamų širmų, reikalingų paslaugų gavėjų privatumui atliekant higienos procedūras užtikrinti. Kalbinti paslaugų gavėjai (-os) teigė, kad atliekant šias procedūras širmos nebuvo naudojamos.
- Abiejuose padaliniuose darbuotojai (-os) ne visada pasibelsdavo prieš įeidami į gyvenamuosius kambarius arba, pasibeldę, ne visada palaukdavo keletą akimirkų. Beržyno padalinyje užfiksuota atvejų, kai higienos procedūros buvo atliekamos ne tik neužrakinus, bet ir neuždarius kambario durų. Ant šiame padalinyje esančio

ŽIV infekuoto paslaugų gavėjo (-os) kambario durų buvo pakabinta atmintinė, kurioje buvo nurodyti ŽIV užsikrėtimo būdai ir šios infekcijos sukeliami simptomai. Taip buvo netiesiogiai atskleista informacija apie asmens diagnozę. Pastaraisiais metais abiejų padalinių darbuotojams (-oms) nebuvo organizuojami mokymai, skirti pagarbai paslaugų gavėjų teisei į privatumą ugdyti ir praktiniams šios teisės užtikrinimo aspektams aptarti.

- Nors abiejuose padaliniuose paslaugų gavėjams (-oms) buvo sudarytos galimybės laisvai palaikyti ryšius su artimaisiais, trūko tinkamų, ramių erdvių privačiai bendrauti su lankytojais. Šis trūkumas ypač aktualus Beržyno padalinyje, kuriame dauguma paslaugų gavėjų gyveno dviviečiuose ir triviečiuose kambariuose.
- Beržyno padalinyje kai kurie paslaugų gavėjai (-os) palaikė asmeninius, įskaitant intymius, santykius tiek tarpusavyje, tiek su asmenimis už įstaigos ribų. Vis dėlto paslaugų gavėjams (-oms) lytinis švietimas nebuvo organizuojamas, kontraceptinės apsaugos priemonės (prezervatyvai) nebuvo laisvai prieinamos, o abiejuose padaliniuose nebuvo numatyta erdvės (kambario), skirtos paslaugų gavėjų intymiems santykiams. Nevykdant tinkamo lytinio švietimo, didėja rizika, kad asmenys ne tik patirs neigiamų pasekmių tarpasmeniniams santykiams, bet ir susidurs su grėsmėmis sveikatai dėl lytiškai plintančių ligų ar patirs seksualinio pobūdžio smurtą.
- Patikrinimo metu nustatyta, kad paslaugų gavėjai (-os) dažnai nepaisė vieni kitų privatumo, o Beržyno padalinyje neretai pasitaikydavo ir rimtesnių pažeidimų (vagysčių, kito asmens turto gadinimo ir smurto). Vis dėlto nei 2025 m., nei 2026 m. paslaugų gavėjams (-oms) nebuvo numatyta šviečiamojo ar ugdomojo pobūdžio priemonių, skirtų jų supratimui apie savo ir kitų asmenų privatumą bei asmens neliečiamumą ugdyti. Paslaugų gavėjams (-oms) informacinių renginių privatumo užtikrinimo temomis nei Dotnuvos SN, nei Šėtos SUC 2025 m. neorganizuota, tokių renginių nenumatyta ir abiejų įstaigų 2026 m. renginių paslaugų gavėjams (-oms) planuose.

3. Dėl judėjimo laisvės užtikrinimo

- Paslaugų gavėjų judėjimo laisvė buvo įtvirtinta MSSGN vidaus dokumentuose, tiesioginio judėjimo laisvės ribojimo atvejų nenustatyta.

- Paslaugų gavėjai (-os) už įstaigos ribų išvykdavo dalyvaudami įstaigos organizuojamose išvykose, į individualias išvykas su socialiniais darbuotojais (-omis) ir kartu su artimaisiais (globėjais (-omis)). Savarankiškai už įstaigos teritorijos ribų išvykdavo dalis Beržyno padalinio paslaugų gavėjų, tačiau dėl teritorijos atskirtumo ir riboto susisiekimo jų galimybės savarankiškai vykti į tolimesnes vietas buvo ribotos. Šešupės padalinio paslaugų gavėjai (-os) savarankiškai neišvykdavo nei trumpam, nei ilgesniam laikui. Paslaugų gavėjai (-os) nusiskundimų dėl laikino išvykimo tvarkos neturėjo. Kalbinti paslaugų gavėjai (-os) žinojo, kad norint išvykti ilgesniam laikotarpiui (keletui dienų) reikia užpildyti prašymą.
- Paslaugų gavėjai (-os), kuriems (-ioms) nereikėjo papildomos pagalbos, abiejuose padaliniuose galėjo laisvai judėti po lauko teritoriją. Įstaigos pastatų įėjimai ir išėjimai buvo rakinami vakarais, kalbinti paslaugų gavėjai (-os) dėl to nusiskundimų neturėjo.
- Beržyno padalinyje dalis paslaugų gavėjų neturėjo galimybės pabūti lauke dėl sudėtingos sveikatos būklės (galėjo būti tik gulimoje padėtyje) ir tinkamų priemonių, kuriomis juos (jas) būtų galima išvežti į lauką, trūkumo. Savarankiškai judėti (net su priemonėmis) negalintys paslaugų gavėjai (-os) buvo išvežami į lauką, bet dėl darbuotojų užimtumo jiems (joms) nebuvo sudaroma galimybė darbuotojų padedamiems (-oms) judėti po įstaigos teritoriją. Šešupės padalinyje paslaugų gavėjams (-oms) buvo suteiktos visos judėjimui reikalingos priemonės, jų netrūko ir jos buvo naudojamos.
- Paslaugų gavėjų judėjimas pastatų viduje buvo iš dalies apribotas: Šešupės padalinyje judėjimas tarp pastato sektorių ir pagrindinis išėjimas į lauką buvo kontroliuojami išmaniaisiais užraktais. Beržyno padalinyje judėjimas tarp skirtingų grupių elektroninėmis priemonėmis nebuvo ribojamas, tačiau nepritaikyta infrastruktūra daliai paslaugų gavėjų sudarė judėjimo kliūčių.

4. Dėl savarankiškumo skatinimo

- Per pastaruosius trejus metus kasmet bent keli Beržyno padalinio paslaugų gavėjai persikraustė gyventi į grupinio gyvenimo namus (toliau – GGN), Šešupės padalinyje tokių atvejų nebuvo. Pasitaikė atvejų, kai asmenys iš GGN grįžo gyventi į Beržyno padalinį, nes nebuvo tinkamai pasirengę savarankiškesniam gyvenimui. MSSGN

nėra patvirtintos tvarkos ar programos, skirtos asmenims pasirengti persikelti gyventi į savarankiškesniam gyvenimui pritaikytas vietas.

- Per pastaruosius trejus metus nustatytas tik vienas atvejis, kai MSSGN paslaugų gavėjui (-ai) buvo atkurtas veiksnumas.
- Abiejuose padaliniuose paslaugų gavėjai (-os) buvo skatinami (-os) bent minimaliai savarankiškai rūpintis asmens higiena ir tvarkyti asmeninius daiktus. Šešupės padalinyje paslaugų gavėjai (-os) galėjo naudotis skalbimo mašinomis, tačiau nebuvo skatinami (-os) jomis naudotis ir jomis nesinaudojo. Beržyno padalinyje paslaugų gavėjams (-oms) prieinamų skalbimo mašinų nebuvo.
- Šešupės padalinyje nė vienas paslaugų gavėjas (-a) savarankiškai į parduotuvę apsipirkti neidavo, o Beržyno padalinyje nemaža dalis paslaugų gavėjų į parduotuvę eidavo savarankiškai ir naudojosi banko kortelėmis.
- Dalis abiejų padalinių paslaugų gavėjų naudojosi asmeniniais telefonais. Asmenims, kurie telefonų neturėjo arba kuriems reikėjo pagalbos jais naudojantis, susisiekti su artimaisiais padėdavo socialiniai (-ės) darbuotojai (-os). Nė viename padalinyje nebuvo bendrojo naudojimo kompiuterio, kuriuo galėtų naudotis paslaugų gavėjai (-os).
- Beržyno padalinyje ne visi paslaugų gavėjai galėjo nueiti į valgyklą. Nė viename iš tikrintų padalinių paslaugų gavėjai savarankiškai nesinaudojo bendrojo naudojimo virtuvėmis, nors turėjo galimybę jomis naudotis.
- Nė viename padalinyje nebuvo dirbančių ar besimokančių paslaugų gavėjų, taip pat nebuvo organizuojami kompiuterinio raštingumo mokymai ar kitais būdais ugdomi naudojimosi technologijomis įgūdžiai.
- Abiejuose padaliniuose tikrintuose individualios socialinės globos planuose (toliau – ISGP) dažniausiai nebuvo numatoma konkrečių individualiai pritaikytų uždavinių, skatinančių ir ugdančių paslaugų gavėjų savarankiškumą.

5. Dėl užimtumo užtikrinimo

- Abiejuose tikrintuose padaliniuose dirbo užimtumo specialistės, kurios organizavo didžiąją dalį užimtumo veiklų. Abiejuose padaliniuose buvo organizuojama nemažai išvykų ir renginių. Visi (-os) kalbinti (-os) paslaugų gavėjai (-os) patvirtino, kad padaliniuose minimos pagrindinės metų šventės, švenčiami gimtadieniai ir kt.

Beržyno padalinio kalbinti (-os) paslaugų gavėjai (-os) buvo patenkinti (-os) siūlomomis užimtumo veiklomis, išvykomis ir renginiais.

- Abiejuose padaliniuose trūko bendrojo naudojimo užimtumo patalpų ir relaksacinių erdvių, o Šešupės padalinyje ypač trūko lauko užimtumo infrastruktūros. Šešupės padalinyje atskira užimtumo patalpa – relaksacijos kambarys – buvo lengvai prieinama tik vieno sektoriaus paslaugų gavėjams (-oms); kiti asmenys galėjo į ją patekti tik lydimi darbuotojų. Beržyno padalinyje judėjimo sunkumų patiriantys (-čios) paslaugų gavėjai (-os) negalėjo savarankiškai patekti į antrajame aukšte esančią aktų salę, nes pastate nebuvo lifto.
- Nė viename padalinyje nebuvo registruojamas paslaugų gavėjų dalyvavimas užimtumo veiklose, išvykose ir renginiuose, todėl nebuvo galima nustatyti, kurie (-ios) paslaugų gavėjai (-os) šiose veiklose dalyvavo dažnai, kurie (-ios) – retai arba visiškai nedalyvavo. Dėl to nebuvo galimybės sistemingai įvertinti, kurių asmenų užimtumui reikėtų skirti daugiau dėmesio.
- Tikrinant abiejų padalinių paslaugų gavėjų ISGP nustatyta, kad jie neretai buvo pildomi neišsamiai: neišskiriami individualūs asmens poreikiai, nenustatomi aiškūs uždaviniai ir asmeniniai paslaugų gavėjų tikslai, neidentifikuojami individualūs pomėgiai užimtumo srityje. Taigi, nors paslaugų gavėjams (-oms) buvo siūloma įvairių veiklų, savarankiškos veiklos nebuvo pakankamai skatinamos, o į individualius pomėgius nebuvo sistemingai atsižvelgiama.

6. Dėl psichologinių paslaugų prieinamumo

- Beržyno padalinyje psichologinių paslaugų prieinamumas paslaugų gavėjams (-oms) iš esmės buvo užtikrinamas. MSSGN buvo įsteigti 2 psichologo pareigybės etatai – viena specialistė dirbo didžiausiame, Beržyno, padalinyje, kita – Ąžuolyno, kuris nebuvo tikrintas. Paslaugų gavėjams (-oms) psichologo paslaugos taip pat buvo teikiamos pagal sutartį su sveikatos priežiūros įstaiga. Beržyno padalinyje buvo įsteigta 0,5 gydytojo psichiatro etato ir keturi psichikos sveikatos slaugytojų etatai. Patikrinimo metu laisvų darbo vietų šiose pareigybėse nebuvo – visi etatai buvo užimti.
- Teigiamai vertintina tai, kad Beržyno padalinio psichologė paslaugų gavėjams (-oms) siūlė platų paslaugų spektrą: teikė individualias ir grupines paslaugas, priimdavo konsultacijoms be išankstinės registracijos, o jų trukmę

nustatydavo pagal paslaugų gavėjų poreikius. Visi (-os) kalbinti (-os) šio padalinio paslaugų gavėjai (-os) žinojo apie psichologės teikiamas paslaugas ir galimybę į ją kreiptis. Kai kurie (-ios) taip pat nurodė dalyvaujantys (-ios) relaksacijos užsiėmimuose, kuriuos vertino teigiamai.

- Patikrinimo metu nustatyta, kad MSSGN pasitaiko savižalos atvejų ir bandymų žudytis, todėl teigiamai vertintina tai, kad 2026 m. liepos 29 d., netrukus po patikrinimo, buvo patvirtinta MSSGN Savižudybių ir savižalos prevencijos strategija, sudaryta darbo grupė šios strategijos pakeitimams rengti ir paskirtas už jos įgyvendinimo stebėseną atsakingas asmuo – Beržyno socialinio darbo padalinio psichologė.
- Šešupės padalinyje nei psichologo, nei psichiatro ar psichikos sveikatos slaugytojo pareigybės nebuvo įsteigtos. Administracijos darbuotojų teigimu, prireikus tiek paslaugų gavėjai (-os), tiek padalinio darbuotojai (-os) galėjo pasinaudoti kitų padalinių psichologų paslaugomis. Vis dėlto patikrinimo metu nustatyta, kad psichologinės paslaugos šiame padalinyje iš esmės nebuvo teikiamos. Darbuotojų teigimu, atsižvelgiant į šiame padalinyje gyvenančių asmenų sunkesnę sveikatos būklę, paslaugų gavėjams (-oms) iki šiol nebuvo iškilęs tokių paslaugų poreikis; rengiant ir peržiūrint ISGP planus psichologas taip pat nedalyvavo. Gydytojo psichiatro paslaugos šio padalinio paslaugų gavėjams (-oms) buvo organizuojamos pasitelkiant išorės paslaugų teikėjus.
- Bendraujant su darbuotojais patikrinimo metu nustatytas kokybiškų mokymų, skirtų profesinei kvalifikacijai ir psichologinėms kompetencijoms stiprinti, poreikis. Atsižvelgiant į tai, kad Beržyno padalinyje tarp paslaugų gavėjų įvairaus pobūdžio psichologinių krizių pasitaiko dažnai, taip pat nustatytas iniciatyvų, skirtų ugdyti paslaugų gavėjų krizių įveikos gebėjimus, poreikis.

7. Dėl fizinio suvaržymo priemonių taikymo, psichikos sveikatos priežiūros paslaugų teikimo, smurto prevencijos, intervencijos ir postvencijos užtikrinimo

- Abiejuose padaliniuose nebuvo taikoma praktika iš anksto nustatyti konkrečiam paslaugų gavėjui (-ai) distresą sukeliančius dirgiklius, ankstyvuosius distreso požymius ir individualiai veiksmingus nusiraminimo, deeskalacijos ar emocinės būklės stabilizavimo būdus. Šešupės padalinyje buvo fiksuojami paslaugų gavėjų emocinės būsenos pokyčiai ir taikomos individualios priemonės, o Beržyno padalinyje – emocinio reagavimo, raiškos ir elgesio ypatumai, tačiau iš anksto

suplanuotos individualizuotos distreso valdymo priemonės nebuvo nustatomos. Abiejuose padaliniuose taip pat nebuvo taikoma išankstinių nurodymų praktika, pagal kurią paslaugų gavėjas (-a) galėtų iš anksto išreikšti pageidavimus dėl jam (jai) priimtinų pagalbos ir reagavimo būdų stipraus distreso ar psichikos būklės pablogėjimo atveju.

- Smurto ir konfliktinių situacijų mastas padaliniuose skyrėsi. Šešupės padalinyje tokios situacijos buvo retos, o Beržyno padalinyje paslaugų gavėjų distreso būsenos ir konfliktai budėjimo žurnaluose buvo fiksuojami itin dažnai. Patikrinimo metu taip pat stebėti intensyvūs žodiniai įžeidinėjimai, į kuriuos darbuotojai (-os) reagavo vangiai. Nors po smurto atvejų abiejuose padaliniuose nukentėjusiems (-oms) ir smurtavusiems (-oms) paslaugų gavėjams (-oms) buvo teikiama individuali pagalba ir numatomos prevencinės priemonės, jos daugiausia buvo orientuotos į konkretų įvykį ir jo dalyvius, bet ne į sisteminę smurto prevenciją padalinio mastu.
- Paslaugų gavėjų švietimas smurto, įskaitant seksualinį smurtą, prevencijos klausimais nebuvo pakankamai sistemingas. MSSGN Smurto prevencijos tvarkoje seksualinis smurtas nebuvo apibrėžtas, o Beržyno padalinio darbuotojai nurodė, kad pasitaiko nepageidaujamo seksualinio elgesio atvejų tarp paslaugų gavėjų. Apie tokius atvejus kalbėjo ir patys paslaugų gavėjai (-os). Vis dėlto Beržyno padalinyje nebuvo vykdomas lytinis švietimas ir organizuojamos tikslinės veiklos seksualinio smurto prevencijos tema. Abiejuose padaliniuose taip pat stigo reguliaraus paslaugų gavėjų informavimo apie smurto formas, elgesį patyrus smurtą ar kilus jo grėsmei ir pagalbos gavimo būdus, įskaitant lengvai suprantama kalba pateiktą informaciją.
- Nors 2025–2026 m. abiejų padalinių darbuotojai (-os) dalyvavo mokymuose smurto prevencijos, deeskalacijos ir rizikingo ar agresyvaus elgesio valdymo temomis, mokymų rezultatų praktinis taikymas padaliniuose skyrėsi. Šešupės padalinio darbuotojai (-os) galėjo prisiminti mokymus ir įvardyti jų metu įgytas žinias, o Beržyno padalinio darbuotojai (-os) mokymų neprisiminė ir negalėjo paaiškinti, kaip praktiškai taiko įgytas žinias. Be to, 2026 m. Beržyno padalinio kompetencijų tobulinimo plane tokio pobūdžio mokymai buvo numatyti tik nedidelei daliai socialinio darbo darbuotojų ir nenumatyti sveikatos priežiūros padalinio darbuotojams (-oms). Todėl šiame padalinyje stigo nuoseklaus darbuotojų praktinių gebėjimų stiprinimo smurto prevencijos, deeskalacijos ir bendravimo su distreso būseną patiriančiais paslaugų gavėjais (-omis) srityse.

Atsižvelgdama į nustatytas aplinkybes, aktualius tarptautinius standartus bei Lietuvos Respublikoje galiojančius teisės aktus, Seimo kontrolierė daro šias išvadas:

1. **Šešupės padalinyje fizinės aplinkos prieinamumas asmenims su negalia iš esmės buvo užtikrintas tinkamai,** tačiau nustatyta tobulintinų aspektų personalo iškvietimo sistemų prieinamumo srityje. **Beržyno padalinyje fizinės aplinkos prieinamumas nebuvo užtikrintas** (pavyzdžiui, savarankišką judėjimą ir naudojimąsi patalpomis ribojo slenksčiai, siauros durų angos, nepažymėtos laiptų pakopos, nuožulnos ir grindų lygių pokyčiai, neprieinamos higienos, gyvenamosios ir bendrojo naudojimo patalpos, praktiškai negalimos naudoti paslaugų gavėjų pakėlimo ir perkėlimo priemonės, taip pat nustatyta personalo iškvietimo sistemos veikimo ir prieinamumo trūkumų). Šie trūkumai gali riboti paslaugų gavėjų galimybes savarankiškai ir saugiai judėti, naudotis patalpomis, laiku išsikviesti pagalbą ir sudaryti prielaidas pažeisti jų teises į prieinamą ir saugią aplinką, savarankiškumą ir orumą.

2. **Abiejuose padaliniuose informacijos prieinamumas asmenims su negalia nebuvo tinkamai užtikrintas** (pavyzdžiui, nustatyta patalpų žymėjimo, informacijos pateikimo lengvai suprantama kalba ir komunikacijos pritaikymo asmenims, turintiems regos, klausos ar verbalinės komunikacijos sunkumų, trūkumų). Dėl to gali būti ribojamos paslaugų gavėjų galimybės savarankiškai orientuotis aplinkoje, gauti, suprasti ir perteikti informaciją, išreikšti savo poreikius bei priimti informacija pagrįstus sprendimus. Taip pat gali būti sudaromos prielaidos pažeisti jų teisę į prieinamą informaciją, savarankiškumą ir visavertį dalyvavimą kasdieniame gyvenime.

3. **Šešupės padalinyje paslaugų gavėjų teisė į privatumą iš esmės buvo užtikrinama tinkamai,** tačiau nustatyta tam tikrų trūkumų (pavyzdžiui, ne visada buvo sudarytos galimybės užsirakinti gyvenamųjų kambarių ir higienos patalpų duris saugiais užraktais (suktukais), trūko širmų, o atliekant asmens higienos procedūras privatumas ne visada buvo tinkamai užtikrinamas). **Beržyno padalinyje paslaugų gavėjų teisė į privatumą nebuvo užtikrinama tinkamai** (pavyzdžiui, kai kuriose higienos patalpose nebuvo užtikrintas privatumas, nebuvo sudaryta galimybė užsirakinti gyvenamųjų kambarių durų saugiais užraktais, trūko širmų, darbuotojai (-os) ne visada pasibelsdavo prieš įeidami (-os) į paslaugų gavėjų kambarius, atlikdami asmens higienos procedūras ne visada naudodavo širmas, o kai kuriais atvejais šių procedūrų metu net neuždarydavo patalpų durų). Be to, abiejuose padaliniuose nustatyta darbuotojų ir paslaugų gavėjų

švietimo privatumo užtikrinimo klausimais trūkumų. Nustatyti trūkumai gali riboti paslaugų gavėjų galimybes užtikrinti savo privatumą gyvenamojoje aplinkoje ir asmens higienos procedūrų metu bei sudaryti prielaidas pažeisti jų teisę į privatumą, asmens orumą ir privataus gyvenimo neliečiamumą.

4. **Judėjimo laisvė abiejuose padaliniuose iš esmės buvo užtikrinta tinkamai**: nenustatyta paslaugų gavėjų judėjimo apribojimų kambariuose ar tiesioginių draudimų išvykti už įstaigos ribų. Tačiau Beržyno padalinyje savarankišką judėjimą ribojo praktinės kliūtys: dalis savarankiškai nejudančių paslaugų gavėjų dėl nepritaikytos infrastruktūros ir reikalingų priemonių trūkumo neturėjo galimybės išeiti į lauką, o savarankiškesnių asmenų galimybes vykti toliau nuo įstaigos ribojo susisiekimo galimybių trūkumas.

5. **Abiejuose padaliniuose paslaugų gavėjų savarankiškumas buvo skatinamas tik iš dalies** (pavyzdžiui, atsižvelgiant į sveikatos būklę, paslaugų gavėjai buvo skatinami savarankiškai susitvarkyti kambarius, pasikloti lovą ir atlikti tam tikrus asmens higienos veiksmus, o Beržyno padalinyje – nueiti į parduotuvę ir apsiperkant naudotis savo banko kortelėmis). Tačiau nė viename padalinyje paslaugų gavėjai (-os) nebuvo skatinami (-os) pagal savo galimybes mokytis pasigaminti užkandžių, naudotis kompiuteriu ir (ar) telefonu, skalbimo mašina ir pan. Savarankiškumo skatinimas itin svarbus, kad paslaugų gavėjai (-os) įgytų arba neprarastų esminių pasirūpinimo savimi įgūdžių. Šie įgūdžiai sudaro prielaidas ateityje išsikelti iš socialinės globos namų ir pradėti savarankiškesnį gyvenimą arba kuo ilgiau palaikyti turimą savarankiškumo lygį, išsaugoti orumą ir pasitikėjimą savimi.

6. **Abiejuose padaliniuose paslaugų gavėjų užimtumas organizuotas iš esmės tinkamai:** siūlytos įvairios kasdienio užimtumo veiklos, organizuotos šventės, ekskursijos ir renginiai. Vis dėlto galimybės savarankiškai užsiimti mėgstama laisvalaikio veikla buvo užtikrinamos tik iš dalies: bendrojo naudojimo erdvėse nebuvo prieinamų laisvalaikio priemonių, norėdami (-os) užsiimti savo pomėgiais paslaugų gavėjai (-os) jiems reikalingas priemones turėjo įsigyti savo lėšomis, o ISGP nebuvo nurodyta, kokia veikla asmuo mėgsta užsiimti ir kaip atliepti jo poreikius. Galimybė savarankiškai užsiimti mėgstama veikla itin svarbi tais atvejais, kai paslaugų gavėjai dėl vienų ar kitų priežasčių nenori dalyvauti grupinėse veiklose. Nepakankamas dėmesys individualiems užimtumo poreikiams gali turėti neigiamos įtakos paslaugų gavėjų psichologinei savijautai.

7. **Abiejuose padaliniuose psichologinių paslaugų prieinamumas iš esmės buvo užtikrinamas tinkamai**, **tačiau nustatyta tobulintinų aspektų.** Šešupės padalinyje buvo sudarytos sąlygos gauti psichologines paslaugas. Beržyno padalinyje psichologė aktyviai teikė individualias ir grupines psichologines paslaugas, tačiau dėl ribotų žmogiškųjų išteklių beveik neturėjo galimybių dalyvauti rengiant paslaugų gavėjų individualius socialinės globos planus (ISGP), o jos dalyvavimas teikiant pagalbą krizių atvejais nebuvo formaliai reglamentuotas. Šie trūkumai gali lemti nepakankamą individualių psichologinės pagalbos poreikių atpažinimą ir vertinimą, riboti visapusišką individualizuotos pagalbos planavimą bei galimybes laiku suteikti psichologinę pagalbą krizinėse situacijose.

8. **Nors abiejuose padaliniuose po smurto atvejų paslaugų gavėjams (-oms) buvo teikiama individuali pagalba, o po Seimo kontrolierių įstaigos atstovų patikrinimo buvo imtasi papildomų veiksmų smurto ir savižalos prevencijai stiprinti, smurto prevencijos, distreso valdymo ir reagavimo į krizines situacijas srityse nustatyta reikšmingų trūkumų.** Pavyzdžiui, abiejuose padaliniuose nustatyta fizinio suvaržymo priemonių taikymo dokumentavimo ir kontrolės, individualizuoto distreso valdymo, sisteminių smurto prevencijos priemonių taikymo ir paslaugų gavėjų švietimo trūkumų. Beržyno padalinyje dažnai fiksuoti paslaugų gavėjų konfliktai ir distreso atvejai, nustatytas nepakankamas paslaugų gavėjų saugumo jausmas, lytiškumo ugdymo ir švietimo seksualinio smurto prevencijos klausimais trūkumų. Taip pat kilo abejonių dėl darbuotojų įsitraukimo į smurto prevencijos ir deeskalacijos mokymus bei jų metu įgytų žinių taikymo praktikoje. Šie trūkumai gali didinti smurto ir kitų nesaugių situacijų kilimo, darbuotojų netinkamo reagavimo į jas, smurto neatpažinimo ir pavėluotos pagalbos suteikimo riziką bei sudaryti prielaidas pažeisti paslaugų gavėjų teises į saugumą, orumą ir apsaugą nuo smurto bei netinkamo elgesio.

III. Patikrinimų metu nustatytos aplinkybės ir kita su patikrinimais susijusi informacija

1. Aplinkos ir informacijos pritaikymas asmenims su negalia ir pagalbos kvietimo sistemos įrengimas

1.1. Aplinkos pritaikymas asmenims su negalia ir pagalbos kvietimo sistemos įrengimas

1.1.1. Patikrinimo metu nustatytos aplinkybės dėl aplinkos pritaikymo asmenims su judėjimo ir (arba) regos, klausos, psichosocialine ar intelekto negalia, taip pat asmenims, sergantiems Alzheimerio liga ar demencija, ir pagalbos kvietimo sistemos įrengimo pateikiamos lentelėje.

Pažymėtina, kad nustatytoms aplinkybėms įtakos turėjo lankytų padalinių pastatų statybos laikotarpis, lėmęs tuo metu taikytus projektavimo sprendinius ir techninius reikalavimus. MSSGN Šešupės padalinys buvo pastatytas ir atidarytas 2023 m., o dalis Beržyno padalinio (iki 2025 m. buvę Didvyžių socialinės globos namai) pastatų buvo pastatyti XIX a. viduryje. Todėl pastatų ansamblio ankstesnė paskirtis ir statybos laikotarpis iš dalies turėjo įtakos galimybėms pritaikyti pastatus socialinei globai teikti asmenims su negalia. Patikrinimo metu nustatytos aplinkybės pateikiamos lentelėje.

Kriterijus	Šešupės padalinys	Beržyno padalinys
Atvykimas		
Automobilių parkavimas	**Prieinamas iš dalies**. Globos namų padalinio teritorijoje buvo dvi automobilių aikštelės. Viena jų pritaikyta asmenims su judėjimo negalia, o ties įvažiavimu į ją nebuvo bortų. Kita, esanti vidiniame kieme, buvo plati ir lygi, todėl ja taip pat galėjo naudotis asmenys su judėjimo negalia, tačiau jungiamojoje dalyje tarp	**Prieinamas iš dalies.** Globos namų padalinio teritorija ir pagrindiniai judėjimo takai buvo išasfaltuoti, tačiau buvo ir aukščio skirtumų, ir trinkelėmis klotų paviršių, kurių nuovažos ar bortai nebuvo pažymėti kontrastingomis juostomis (8 pav.). Todėl, nors automobilių parkavimas buvo prieinamas asmenims su judėjimo negalia, galimybės

	aikštelės ir tako padalinio link buvo neaukštas gatvės bortas.	savarankiškai judėti už jos ribų buvo ribotos. **8 pav.** Judėjimą iš automobilių aikštelės apribojančios kliūtys.
Judėjimo trasa teritorijoje	**Prieinama**. Lauko judėjimo trasa buvo tvarkinga, be iškilimų ar nelygumų, todėl ja galėjo naudotis asmenys, besinaudojantys vežimėliais ar kitomis pagalbinėmis judėjimo priemonėmis. Dalyje trasos (išoriniame kieme) buvo įrengti tinkami (pagal paviršių reikšmes), kontrastingi ir tvarkingi taktiliniai paviršiai, padedantys asmenims su regos negalia orientuotis aplinkoje (1 pav.).	**Neprieinama savarankiškai.** Patikrinimo metu nustatyta, kad lauko judėjimo trasoje buvo daug infrastruktūros kliūčių: kai kuriose vietose trinkelės ir asfalto danga buvo iškilusios, sutrūkinėjusios ir netvarkingos. Skirtingų dangų sandūrose (pavyzdžiui, asfalto ir trinkelių siūlėse) buvo aukščio skirtumų, kurie nebuvo pažymėti ryškiomis kontrastingomis juostomis arba taktiliniais paviršiais (9 pav.).

1 pav. Lauko judėjimo trasoje įrengti kontrastingi ir tvarkingi taktiliniai paviršiai, nurodantys judėjimo kryptį, krypties pasikeitimą ir įspėjantys apie kliūtis.

9 pav. Skirtingų dangų sandūra su aukščio skirtumu, nepažymėtu taktiliniais paviršiais ar ryškiomis kontrastingomis juostomis.

Patikrinimo metu pastebėta, kad lauko judėjimo trasa taip pat buvo nepakankamai prižiūrėta: ant jos mėtėsi medžio šakelės, lapai ir kitos augalinės nuokritos, apsunkinančios savarankišką asmenų su fizine negalia judėjimą.

Pažymėtina, kad lauko judėjimo trasoje nebuvo įrengta taktilinių paviršių, padedančių asmenims su regos negalia orientuotis ir judėti aplinkoje. Išimtis – vienas aptrupėjęs taktilinis paviršius prie vidinio kiemo panduso.

Vidiniame padalinio kieme, tarp I ir III korpuso pastatų, įrengtos krepšinio aikštelės danga buvo sutrūkinėjusi ir duobėta, krepšinio lanko lenta sulūžusi, o tinklas –

		suplyšęs. Patekimą į šią aikštelę taip pat ribojo aukščio ir dangos pokyčiai. II korpuso kieme buvo įrengta nedidelė, bet prieinama krepšinio aikštelė ir treniruokliai.
Lauko poilsio infrastruk-tūra	**Prieinama**. Kadangi padalinys veiklą pradėjo 2023 m. IV ketvirtį, patikrinimo metu lauko poilsio infrastruktūra dar nebuvo plačiai išvystyta. Tačiau aplink visą pastatą buvo įrengtos paslaugų gavėjams (-oms) su judėjimo negalia prieinamos verandos su poilsio baldais, kuriais vizito metu jie (jos) aktyviai naudojosi (2 pav.). Kiekviename paslaugų gavėjų gyvenamajame kambaryje ir bendrame valgomajame buvo įrengtas išėjimas į lauko terasą, pritaikytas asmenims su judėjimo negalia. 	**Prieinama iš dalies**. Dalis lauke buvusių poilsio suolelių buvo sulūžę, netvarkingi ir (arba) netvirti. Visos lauko pavėsinės buvo per siauros, kad į jas galėtų įvažiuoti asmenys, besinaudojantys vežimėliu, o dalis jų buvo netvarkingos ir sulūžusios (10 pav.). **10 pav.** Asmenims su judėjimo, regos ir (ar) kita fizine negalia nepritaikyta lauko infrastruktūra.

	 2 pav. Lauko terasa, įrengta palei visą pastato perimetrą, ir poilsio baldai.	Dalis lauko poilsio infrastruktūros objektų – pavėsinės ir sūpynės – buvo įrengti sode, ant žolės, nejrengus prieinamo tako, todėl šie objektai buvo savarankiškai neprieinami asmenims, besinaudojantiems vežimėliais ar kitomis pagalbinėmis judėjimo priemonėmis. Lauke trūko poilsio baldų ir laisvalaikio infrastruktūros. Patikrinimo metu pastebėta, kad lauko teritorijoje vežimėliais besinaudojantys asmenys judėjo tik padedami kitų paslaugų gavėjų. Taip pat pastebėta, kad kiti paslaugų gavėjai, norėdami ramiai pabūti nuošaliau nuo pagrindinių judėjimo takų, dėl nepakankamai išvystytos poilsio infrastruktūros sėdėjo pievoje, ant žolės arba ant šaligatvių bortų.
Patekimas į pastatą		
Nuorodos, įėjimo paieška	**Prieinamas**. Pagrindinis įėjimas į pastatą išsiskyrė iš kitų lauko infrastruktūros objektų ir buvo aiškiai atpažįstamas. Jis buvo pritaikytas asmenims su judėjimo ir regos negalia: taktiliniai paviršiai vedė pastato pagrindinio įėjimo link. Pagrindinis įėjimas taip pat buvo pažymėtas ženklu su užrašu „Marijampolės specialiųjų socialinės globos namų Šešupės	**Prieinamas iš dalies**. Prie pagrindinio įėjimo į padalinį buvo ženklas „Marijampolės specialiųjų socialinės globos namų Beržyno padalinys“, tačiau aplinkoje nebuvo kitų nukreipiamųjų ženklų, padedančių rasti pagrindinį įėjimą ar kitus padalinio korpusus. Todėl asmenims su regos negalia, taip pat sergantiems Alzheimerio ar demencijos ligomis gali būti sunkiau

	padalinys“ .	orientuotis aplinkoje. Prie įvažiavimo į padalinio teritoriją taip pat buvo pakabintas teritorijos pastatų žemėlapis, tačiau jis buvo aukštai, sunkiai matomoje vietoje.
Įėjimas: laiptai, pandusai ir kiti prietaisai	**Prieinamas**. Patekti į padalinio pastatą netrukdė laiptai ar kiti judėjimą galintys apsunkinti aplinkos elementai, nes pastato įėjimas buvo viename lygyje su žemės paviršiumi.	**Prieinamas iš dalies**. Prie visų padalinio korpusų įėjimų buvo įrengti pandusai su turėklais ir laiptai, tačiau nė vieni iš jų, išskyrus pirmiau minėtą pandusą vidiniame kieme tarp I ir III korpusų, nebuvo pažymėti ryškiomis kontrastingomis juostomis ar taktiliniais paviršiais. Taip pat pažymėtina, kad I korpuso pagrindinio įėjimo pandusai iš abiejų pusių ribojosi su lietaus nuotekų grotelėmis (11 pav.), o II korpuso pandusą ribojo lietaus nuotekų trasa. Prie II korpuso panduso turėklai buvo įrengti tik vienoje pusėje. **11 pav.** I korpuso įėjimo pandusus iš abiejų pusių ribojančios lietaus nuotekų grotelės.

Pagrindinio įėjimo durys	**Prieinamos**. Pagrindinio įėjimo durys buvo pakankamai plačios ir pritaikytos asmenims, besinaudojantiems vežimėliais ar kitomis pagalbinėmis judėjimo priemonėmis. Prie įėjimo nebuvo slenksčių.	**Neprieinamos savarankiškai**. Administracijos pastato korpuso pagrindinės durys buvo per siauros asmenims, besinaudojantiems vežimėliais, be to, prie jų buvo slenkstis. I korpuso įėjime buvo įrengtos dvejos atveriamosios durys, tačiau patikrinimo metu buvo atvertos ir atrakintos tik vienos iš jų, todėl anga buvo per siaura, kad asmenys, besinaudojantys vežimėliais, galėtų savarankiškai patekti į pastatą. Patekimą taip pat ribojo slenkstis. II korpuso durys buvo per siauros, kad asmenys, besinaudojantys vežimėliais, galėtų pro jas savarankiškai patekti į pastatą. Dalis korpusų lauko durų, išskyrus pagrindinius įėjimus, vizito metu buvo užrakintos, o laiptai prie jų – aptrupėję arba nekokybiškai sutvarkyti (12 pav.). **12 pav.** Nekokybiškai sutvarkyti II korpuso laiptai prie durų, kurios patikrinimo metu buvo užrakintos.

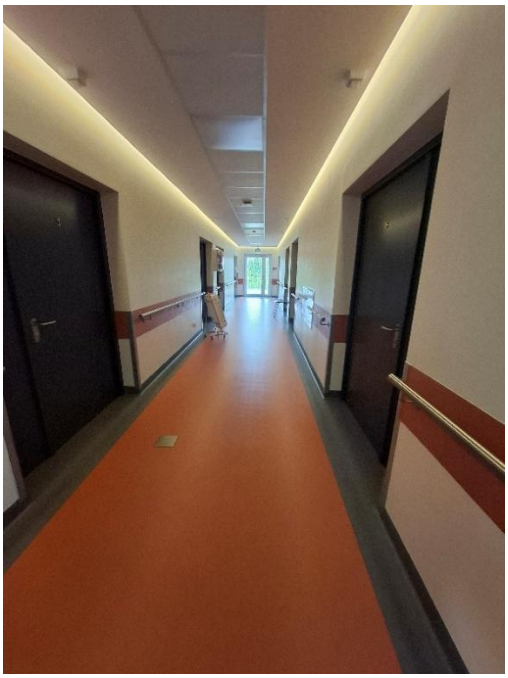
Horizontalus judėjimas patalpose		
Praėjimai, koridoriai, praėjimų lygių skirtumai ar nelygumai	**Prieinami**. Koridorius skiriančios durys buvo pakankamai plačios, kad pro jas galėtų patekti asmenys su judėjimo negalia, ir nebuvo slenksčių. Koridoriai buvo pakankamai platūs, kad jais galėtų judėti asmenys, besinaudojantys vežimėliais ar kitomis pagalbinėmis judėjimo priemonėmis. Koridoriai taip pat buvo pritaikyti keltuvams ir kitoms pagalbinėms paslaugų gavėjų kėlimo ar transportavimo priemonėms. Visose koridorių atkarpose abiejose pusėse buvo įrengti turėklai. Visame padalinio pastate nebuvo praėjimo lygių skirtumų, nelygumų ar slenksčių, ribojančių savarankišką judėjimą naudojantis pagalbinėmis priemonėmis.	**Prieinami iš dalies**. Pažymėtina, kad visų keturių Beržyno padalinio korpusų pirmieji aukštai buvo sujungti tarpusavyje. Visų korpusų pirmųjų aukštų koridoriai ir pastatus jungiantys praėjimai buvo pakankamai platūs, kad jais galėtų savarankiškai judėti asmenys, besinaudojantys vežimėliais, tačiau dalį praėjimų ribojo slenksčiai arba įrengtos nuovažos, nepažymėtos kontrastingomis juostomis. **Administracijos pastatas**. Įėjimas į administracijos pastato pirmojo aukšto priestatą, kuriame buvo du gyvenamieji kambariai ir viena izoliacinė (karantino) patalpa, buvo per siauras asmenims, besinaudojantiems vežimėliais. Įėjimas į pirmajame aukšte esančią valgyklą buvo per siauras, be to, patekti į ją trukdė slenkstis. Administracijos pastato antrajame aukšte įrengta biblioteka ir aktų salė patikrinimo metu buvo savarankiškai neprieinamos asmenims su judėjimo negalia, nes nebuvo galimybės savarankiškai patekti į antrą aukštą. Administracijos pastato pirmajame aukšte nebuvo įrengta sieninių turėklų. **I korpusas**. Dalis I korpuso

		vestibiulio sienų prie įėjimo buvo aptrupėjusios ir netvarkingos (13 pav.). Pirmojo aukšto koridoriai ir praėjimai buvo prieinami asmenims su judėjimo negalia, o slenksčių juose nebuvo. Antrojo aukšto koridoriuose ir praėjimuose, įskaitant jungiamąjį praėjimą į III korpusą, buvo slenksčių. Pirmame ir antrame aukštuose prie sienų buvo įrengti turėklai. Antrojo aukšto patalpos buvo neprieinamos asmenims su judėjimo negalia, nes nebuvo galimybės savarankiškai patekti į šį aukštą. **13 pav.** Netvarkingos ir aptrupėjusios I korpuso sienos. **II korpusas**. Įėjimus į pirmojo aukšto grupių patalpas ribojo neaukšti slenksčiai. Pirmojo aukšto 10-ojoje grupėje nebuvo įrengta sieninių turėklų. 6-ojoje grupėje sieniniai turėklai buvo įrengti, tačiau sienų plokštės buvo įmuštos ir sulaužytos. Pirmojo aukšto nuožulnos ir grindų lygio pokyčiai nebuvo pažymėti ryškiomis kontrastingomis juostomis. Antrojo aukšto grupių

		patalpų įėjimus ribojo siauros durys ir slenksčiai. Nuožulnos ir grindų lygių pokyčiai nebuvo pažymėti kontrastingomis juostomis. Bendroje antrojo aukšto erdvėje grindų dangos bortelis, žymintis grindų lygio pokytį, nebuvo pažymėtas ryškia kontrastinga juosta, todėl už jo buvo užkliūvama. Į 9-ąją grupę įrengtas pandusas nebuvo pažymėtas kontrastingomis ryškiomis juostomis. Visose antrojo aukšto grupėse buvo įrengti turėklai. **III korpusas**. Pirmojo ir antrojo aukštų koridoriai ir praėjimai buvo per siauri, kad jais galėtų savarankiškai judėti asmenys, besinaudojantys vežimėliais, nes buvo užstatyti suoleliais ir kėdėmis (14 pav.). Visuose aukštuose įrengtos nuožulnos nebuvo pažymėtos kontrastingomis juostomis. Visuose aukštuose buvo įrengti sieniniai turėklai. **14 pav.** Siauras III korpuso 2 aukšto koridorius.

Nuorodos, kelio paieška pastato viduje	**Prieinami iš dalies**. Padalinyje buvo pakankamai visuotinai suprantamų nuorodų, žyminčių išėjimo iš pastato kryptį arba vietą. Tačiau padalinio vidaus patalpose trūko gyvenamųjų kambarių ir bendrojo naudojimo patalpų žymėjimo visuotinai suprantamais ženklais, piktogramomis, paveikslėliais ar kitais simboliais. Toks žymėjimas padėtų asmenims, turintiems regos ir (arba) intelekto negalią, taip pat Alzheimerio ar demencijos ligomis sergantiems asmenims lengviau atpažinti patalpas, savo gyvenamąjį kambarį, suprasti patalpų paskirtį, jomis naudotis ir orientuotis aplinkoje. Kaip **geroji praktika** išskirtina kognityviniu (sensoriniu) požiūriu pritaikyta bendrojo naudojimo aplinka. Kiekvieno padalinio sektoriaus bendrojo naudojimo erdvės (valgomasis, užimtumo ir poilsio patalpa, koridoriai) buvo įrengtos naudojant kontrastingas spalvas. Grindų spalva labai skyrėsi nuo sienų, lubų ir durų spalvų (3 pav.). Ant sienų, prie turėklų, buvo įrengta ryški juosta, padedanti lengviau pastebėti turėklus. Intuityvus aplinkos elementų išdėstymas ir jų spalvinis	**Prieinami iš dalies.** Padalinyje buvo pakankamai visuotinai suprantamų nuorodų, žyminčių išėjimo iš pastato kryptį arba vietą. Tačiau padalinio vidaus patalpose trūko gyvenamųjų kambarių ir bendrojo naudojimo patalpų žymėjimo visuotinai suprantamais ženklais, piktogramomis, paveikslėliais ar kitokiais simboliais. Toks žymėjimas padėtų asmenims, turintiems regos ir (ar) intelekto negalią, taip pat Alzheimerio liga ar demencija sergantiems asmenims lengviau atpažinti patalpas, koridorius, išėjimus ir savo gyvenamąjį kambarį, suprasti patalpų paskirtį, jomis naudotis ir orientuotis aplinkoje. Pavyzdžiui, dalis padalinio gyvenamųjų kambarių durų buvo pažymėtos tik grupės numeriu ir užrašu „Gyvenamasis kambarys“. Pažymėtina, kad tik II korpuso 10-ojoje grupėje paslaugų gavėjų gyvenamųjų kambarių durys buvo pažymėtos skirtingais paveikslėliais, padedančiais atpažinti konkrečius kambarius (15 pav.).

kontrastingumas mažina kognityvinę naštą asmenims, turintiems intelekto ar psichosocialinę negalią, taip pat Alzheimerio liga ar demencija sergantiems asmenims. Tai padeda jiems geriau orientuotis aplinkoje ir naudotis joje įrengtais elementais.

3 pav. Kognityviniu (sensoriniu) požiūriu pritaikyta bendrojo naudojimo aplinka.

15 pav. Gyvenamųjų kambarių durų žymėjimas, nepakankamai pritaikytas asmenims, turintiems regos ir (ar) intelekto negalia, taip pat Alzheimerio liga ar demencija sergantiems asmenims.

Patikrinimo metu taip pat nustatyta, kad dalis higienos patalpų, pavyzdžiui, II korpuso pirmojo aukšto 6-ojoje grupėje, nebuvo pažymėtos jokiais patalpų paskirtį nurodančiais ženklais. Taip pat nebuvo pažymėtos valgyklos patalpos. Be to, padalinyje buvo užrakintų patalpų ir personalo

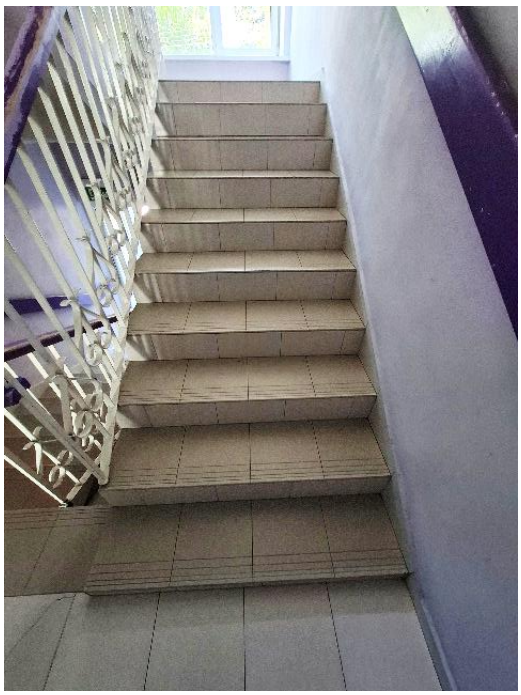
		patalpų, nepažymėtų ženklais ar užrašais, nurodančiais jų paskirtį. Pažymėtina, kad padalinio korpusų vidaus patalpų išdėstymas ir judėjimas tarp patalpų ir jų viduje buvo gana sudėtingas ir klaidingas dėl infrastruktūros vidinio išsidėstymo, todėl personalo, bendro naudojimo, higienos patalpų bei gyvenamųjų kambarių žymėjimas visuotinai suprantamais ženklais, piktogramomis ar paveikslėliais yra itin svarbus, siekiant užtikrinti asmenų su regos ir (arba) intelekto negalia, ar asmenų, sergančių Alzheimerio ar demencijos ligomis, orientaciją aplinkoje ir kiek įmanoma labiau savarankišką naudojimąsi padalinio patalpomis pagal jų paskirtį. Patalpų žymėjimo poreikį taip pat patvirtina atsitiktine tvarka atrinktų ir įvertintų Beržyno padalinio individualių asmens poreikių vertinimo anketų duomenys. Jose nurodyta, kad kai kuriems asmenims sunku orientuotis aplinkoje ir kad jie turi atminties sutrikimų.
Durys pastato viduje	**Prieinamos iš dalies.** Visų įstaigos patalpų durys buvo pakankamai plačios, o slenksčių prie jų nebuvo. Tačiau, kaip minėta, durys nebuvo pažymėtos visuotinai suprantamais ženklais,	**Neprieinamos savarankiškai**. Kaip minėta, beveik visų padalinio korpusų įėjimų durys buvo per siauros ir (arba) turėjo slenksčius, asmenys su judėjimo negalia negalėjo savarankiškai pro jas

	piktogramomis ar paveikslėliais, nurodančiais patalpų paskirtį.	patekti. Visų kitų padalinio korpusų vidaus patalpų durys taip pat buvo per siauros ir (arba) turėjo slenksčius, todėl asmenys su judėjimo negalia negalėjo savarankiškai pro jas patekti.
Pagalbinės judėjimo priemonės	**Pakankamas kiekis.** Patikrinimo metu nustatyta, kad padalinyje buvo pakankamai pagalbinių judėjimo priemonių paslaugų gavėjų judėjimo poreikiams tenkinti. MSSGN Seimo kontrolierių įstaigai pateiktais duomenimis, padaliniui buvo priskirta 16 vežimėlių, 8 daugiafunkciai vežimėliai ir 2 vaikštynės. Patikrinimo metu kalbinti paslaugų gavėjai (-os) nesiskundė pagalbinių judėjimo priemonių trūkumu.	**Pakankamas kiekis.** Patikrinimo metu nustatyta, kad padalinyje buvo pakankamai pagalbinių judėjimo priemonių paslaugų gavėjų judėjimo poreikiams užtikrinti. Kalbinti paslaugų gavėjai (-os) ir darbuotojai nurodė, kad šių priemonių pakanka, o prireikus įstaiga jas suteikia paslaugų gavėjams (-oms). MSSGN Seimo kontrolierių įstaigai pateiktais duomenimis, padaliniui buvo paskirti 28 vežimėliai, 6 vaikštynės su ratukais ir 1 reguliuojamo aukščio vaikštynė.
Techninės pagalbinės paslaugų gavėjų pakėlimo, perkėlimo priemonės, ergonominės pagalbos priemonės	**Pakankamas paslaugų gavėjų pakėlimo ir perkėlimo pagalbinių priemonių kiekis**. MSSGN Seimo kontrolierių įstaigai pateiktais duomenimis, padaliniui buvo paskirta 40 funkcinių slaugos lovų, 4 mobilieji keltuvai, 15 lubinių keltuvų, 2 mobiliosios maudymo vonios, 4 maudymo kėdės ir 4 nugaros atramos lovai. Darbuotojai (-os) parodė, kaip šios priemonės naudojamos teikiant pagalbą paslaugų gavėjams (-oms). Padalinys taip pat turėjo vieną autobusą, kuriuo prireikus dalijasi	**Nepakankamas paslaugų gavėjų pakėlimo ir perkėlimo pagalbinių priemonių bei ergonominių priemonių, padedančių palaikyti paslaugų gavėjų įgūdžius, kiekis.** MSSGN Seimo kontrolierių įstaigai pateiktais duomenimis, padaliniui buvo paskirtos 48 funkcinės slaugos lovos, 9 tualeto kėdės su ratukais ir 5 tualeto-dušo kėdės. MSSGN administracija nurodė, kad prireikus į padalinį laikinai atvežamos ir suteikiamos pagalbinės paslaugų gavėjų pakėlimo ar perkėlimo priemonės. Vis dėlto patikrinimo

	su MSSGN Marijonų padaliniu. Autobuse buvo įrengta viena vieta asmeniui, besinaudojančiam vežimėliu, ir sumontuotas keltuvas. Pažymėtina, kad autobusai priklauso MSSGN ir gali būti paskiriami atitinkam padaliniui pagal poreikį.	metu kalbinti padalinio darbuotojai (-os) nurodė, kad dėl senos pastatų vidaus infrastruktūros ir per siaurų durų angų pagalbinės pakėlimo ar perkėlimo priemonės fiziškai netelpa į patalpas, todėl jomis praktiškai naudotis neįmanoma. Nustatyta, kad individualios priežiūros darbuotojai (-os), kurių dauguma padalinyje yra moterys, paslaugų gavėjus (-as), kuriems (-ioms) dėl sveikatos būklės reikalinga slauga arba kurie (-ios) negali savarankiškai judėti, pakelia ar perkelia fizine jėga. Kadangi negali naudotis paslaugų gavėjų pakėlimo ir perkėlimo priemonėmis, jiems (-oms) taip pat nebuvo suteikta kitų sveikatą tausojančių priemonių, pavyzdžiui, nugaros atramos diržai ar juosmens atraminiai diržai, padedantys išlaikyti taisyklingą kūno padėtį, mažinti nugarai tenkantį krūvį ir traumų riziką keliant sunkų svorį. Kalbinti padalinio individualios priežiūros darbuotojai (-os) pabrėžė didelį paslaugų gavėjų pagalbinių pakėlimo ir perkėlimo priemonių poreikį. Įvertinus MSSGN pateiktus 2025 m. darbuotojų apklausos rezultatus, nustatyta, kad 19,3 proc. darbuotojų nurodė darbe dažnai patiriantys

		fizinį krūvį, galintį pakenkti sveikatai. Patikrinimo metu padalinyje taip pat buvo paslaugų gavėjų, kurie dėl sveikatos būklės (rankų drebėjimo) negalėjo savarankiškai valgyti įprastais stalo įrankiais ir buvo maitinami darbuotojų, tačiau pokalbio metu išreiškė norą valgyti savarankiškai. Padalinio administracija nurodė, kad ergonomiški indai ir įrankiai padalinyje nenaudojami, nes iki šiol nebuvo nustatytas paslaugų gavėjų poreikis jais naudotis. Pažymėtina, kad ergonomiški indai ir įrankiai yra svarbi individualizuotos pagalbos priemonė, padedanti asmenims, turintiems mobilumo, fizinių ar kitų sunkumų, savarankiškai atlikti kasdienes veiklas, tokias kaip valgymas ir gėrimas. Tokių priemonių prieinamumas prisideda prie asmens orumo, savarankiškumo ir nepriklausomumo užtikrinimo bei mažina poreikį nuolatinei kitų asmenų pagalbai. Todėl individualių paslaugų gavėjų poreikių nustatymas ir jiems pritaikytų priemonių užtikrinimas yra svarbi į žmogaus teises orientuoto požiūrio dalis. Padalinyje taip pat buvo vienas

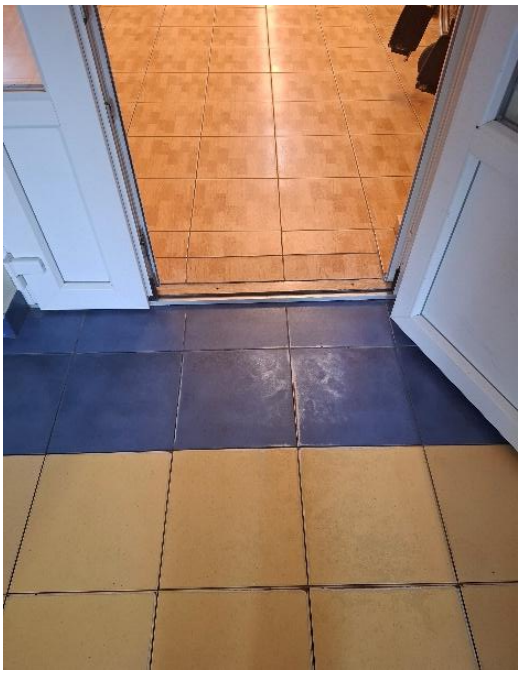
		autobusas su viena vieta, skirta vežimėliu besinaudojantiems asmenims. Autobuse buvo įmontuotas keltuvas.
Vertikalus judėjimas tarp pastato aukštų		
Įrengti liftai ar vertikalūs keltuvai	**Nereikalinga dėl pastato infrastruktūros**. Pastato paslaugų gavėjų gyvenamosios ir personalo patalpos buvo įrengtos ir naudojamos tik pirmame aukšte, todėl liftai ir kiti vertikalų judėjimą užtikrinantys prietaisai nebuvo reikalingi. Antrame aukšte buvo įrengtos tik palėpės ir sandėliavimo patalpos.	**Prieinami iš dalies**. Padalinyje buvo įrengti du liftai. II korpuse esantis liftas, atnaujintas ir įrengtas 2025 m. pabaigoje, buvo pritaikytas asmenims, gulintiems lovoje, transportuoti, taip pat asmenims su regos ir klausos negalia. III korpuso liftas buvo pritaikytas asmenims su judėjimo ir regos negalia. Pažymėtina, kad liftais dėl padalinio vidaus erdvėse esančių apribojimų ir barjerų galėjo naudotis tik tuose korpusuose apgyvendinti paslaugų gavėjai (-os). Kituose korpusuose apgyvendintiems paslaugų gavėjams (-oms) savarankiškai pasiekti liftus trukdė siauros durų angos, laiptų pakopos, slenksčiai ir grindų lygių skirtumai.
Laiptai ir nuožulnos pastato viduje	**Nereikalinga dėl pastato infrastruktūros.** Padalinyje laiptų ar nuožulnų įrengta nebuvo, nes pastatas buvo vieno aukšto.	**Neprieinami**. Visos padalinio korpusų vidaus patalpose buvusios laiptų pakopos ir nuožulnos nebuvo pažymėtos ryškiomis kontrastingomis juostomis (16 pav.). Taip pat pažymėtina, kad padalinyje buvo skirtingo aukščio laiptų pakopų, už kurių buvo lengva užkliūti ir kurios nebuvo pažymėtos kontrastingomis ar ryškiomis juostomis. Kontrastingas laiptų

		pakopų, nuožulnų ar staigių grindų lygio pokyčių žymėjimas užtikrina geresnį jų matomumą, padeda atpažinti pakopų ar kitų konstrukcijų kraštus ir mažina nelaimingų atsitikimų riziką, ypač asmenims, turintiems regos negalią ar kognityvinių sunkumų (17 pav.)[1]. **16 pav.** Ryškiomis kontrastingomis juostomis nepažymėtų laiptų pakopų ir nuožulnų pavyzdžiai.

[1] Daugiau informacijos ir geruosius pavyzdžius apie laiptų pakopų žymėjimą ir aplinkos pritaikymą asmenims su regos ir (ar) kitokia negalia galima rasti Lietuvos aklųjų ir silpnaregių sąjungos parengtame informaciniame leidinyje „Už aplinką, matomą visiems“: https://lass.lt/wp-content/uploads/2022/06/Fizines-aplinkos-prit_2021_prieinamas-neregiams-2.pdf.

		 17 pav. Rekomendacinė iliustracija. Laiptų pakopų žymėjimas kontrastingomis juostomis. Šaltinis: Lietuvos aklųjų ir silpnaregių sąjunga. Taip pat pažymėtina, kad I korpuse, kylant laiptais į antrąjį aukštą, buvo itin žema lubų konstrukcija, nepažymėta kontrastingomis juostomis ar apie žemą aukštį įspėjamaisiais ženklais. II korpuso laiptinėje išėjimo į lauką vietoje lubų konstrukcija taip pat buvo žema ir nepažymėta ryškia kontrastinga juosta. Nepažymėtos žemų lubų konstrukcijos aukštesnio ūgio asmenims gali kelti riziką susižaloti.
Bendrojo naudojimo patalpų prieinamumas		
Aktų salė	Padalinyje nebuvo aktų salės pobūdžio patalpų.	**Neprieinama**. Aktų salė įrengta Administracijos korpuso antrajame aukšte, tačiau šiame korpuse nėra įrengto lifto ar keltuvo, o antrasis aukštas nėra sujungtas su kitais

		korpusais. Kalbinti (-os) padalinio darbuotojai (-os) nurodė, kad paslaugų gavėjams (-oms), turintiems (-ioms) judėjimo negalią, aktų salėje organizuojami koncertai ir kiti renginiai nėra prieinami. Darbuotojai (-os) pažymėjo, kad tam tikrais atvejais paslaugų gavėjus (-as) į aktų salę patys (-čios) užneša, tačiau toks sprendimas neužtikrina tinkamo ir savarankiško aplinkos prieinamumo, negali būti laikomas lygiaverte alternatyva aplinkos pritaikymui ir neužtikrina asmens teisės oriai dalyvauti bendruomenės gyvenime.
Valgykla	**Prieinama**. Kiekviename padalinio sektoriuje buvo bendra valgomojo patalpa su virtuve ir stalu bei atlenkiamais papildomais staleliais. Patalpos buvo artimos namų aplinkai ir pritaikytos asmenims su judėjimo negalia – baldai buvo išdėstyti dideliais atstumais ir pritaikyti asmenims su judėjimo negalia (4 pav.)	**Neprieinama savarankiškai**. Valgyklos patalpos buvo įrengtos padalinio Administracijos korpuso pirmajame aukšte, tačiau valgyklos durų anga buvo per siaura, ties ja buvo slenkstis, todėl valgykla buvo savarankiškai neprieinama asmenims, besinaudojantiems vežimėliu ar kitomis pagalbinėmis judėjimo priemonėmis (18 pav.). Valgyklos patalpos asmenims su judėjimo negalia taip pat buvo neprieinamos dėl kitų padalinio korpusų vidaus patalpų apribojimų (slenksčių, siaurų durų angų ar kitokio patalpų infrastruktūros išplanavimo).

	 4 pav. Kiekvieno padalinio sektoriaus bendros virtuvės ir valgomojo patalpos pritaikytos asmenims su judėjimo negalia.	 **18 pav.** Siauros valgyklos durys.
Biblioteka / poilsio vieta / užimtumo kambarys / relaksacinės erdvės ir virtuvėlė (-ės)	**Prieinama iš dalies**. Padalinyje buvo įrengtas vienas sensorinis relaksacijos kambarys, prieinamas asmenims su judėjimo ir (ar) kitokia negalia, tačiau paslaugų gavėjai (-os) į jį patekti savarankiškai negalėjo dėl rakinamų durų tarp atskirų sektorių. Mobilios sensorinės sistemos, kuri galėtų būti transportuojama į ribotą mobilumą turinčių asmenų sektorius ar gyvenamuosius kambarius, nebuvo. Bibliotekos padalinyje nebuvo, tačiau kiekviename padalinio sektoriuje buvo po bendrą virtuvės-poilsio erdvę su televizoriumi ir bendru stalu.	**Prieinama iš dalies**. Padalinio II korpuso pirmajame aukšte buvo įrengtos sporto užimtumo patalpos, kuriose vykdomos sporto ir kitos aktyvaus laisvalaikio užimtumo veiklos, taip pat koplyčios patalpos. Sporto salės patalpos buvo prieinamos asmenims su judėjimo negalia, prie įėjimo durų buvo įrengta nuožulna. Tačiau sporto kambarys buvo savarankiškai prieinamas tik asmenims, apgyvendintiems padalinio II korpuse. Koplyčios patalpos nebuvo savarankiškai prieinamos asmenims, besinaudojantiems vežimėliu dėl per siauros durų angos ir įėjimą į patalpą apribojančio slenksčio. Bendros poilsio erdvės ir kiekviename padalinio korpusų

		aukšte esančios virtuvėlės dėl vidinių įstaigos infrastruktūros apribojimų (laiptų pakopų, liftų trūkumo, slenksčių) buvo prieinamos daugiausia asmenims, apgyvendintiems tik atitinkamame korpuse ir aukšte. Pavyzdžiui, I korpuso antrajame aukšte esanti bendra poilsio erdvė buvo prieinama tik asmenims, gyvenantiems šiame aukšte. Pažymėtina, kad II korpuso antrajame aukšte esančioje bendroje poilsio erdvėje grindų dangos siūlė buvo iškilusi ir nepažymėta kontrastinga ar ryškia juosta, todėl už jos buvo kliūvama (19 pav.). **19 pav.** II korpuso antrajame aukšte iškilusi grindų dangų siūlė, nepažymėta kontrastinga ar ryškia juosta. Pagrindinės bibliotekos patalpos buvo įrengtos Administracijos korpuso antrajame aukšte, kuris, kaip minėta, nėra prieinamas asmenims su judėjimo negalia, knygų lentynos taip pat buvo įrengtos kai kuriuose korpusų

		aukštuose, tačiau jos taip pat buvo prieinamos ne visiems padalinyje apgyvendintiems asmenims su judėjimo negalia.
Darbuotojų kabinetai	**Prieinami iš dalies**. Darbuotojų kabinetai buvo pritaikyti asmenims su judėjimo negalia, tačiau asmenys į juos savarankiškai patekti negalėjo dėl rakinamų sektorių durų. Be to, kabinetai nebuvo pažymėti visuotinai suprantamais kabinetų paskirtį identifikuojančiais ženklais, piktogramomis ar paveikslėliais.	**Prieinami iš dalies**. Dalis padalinio personalo kabinetų buvo pažymėti patalpų paskirtį identifikuojančiais užrašais ir atitinkamo darbuotojo darbo laiku. Tačiau fiziškai personalo kabinetai dėl padalinio vidinės infrastruktūros apribojimų (slenksčių, nuožulnų, laiptų pakopų, liftų trūkumo) buvo prieinami tik tuose korpusuose, o kai kuriais atvejais tik tuose korpusų aukštuose apgyvendintiems paslaugų gavėjams (-oms). Dalis darbuotojų kabinetų durų angų buvo per siauros asmenims, besinaudojantiems vežimėliu ar kitomis pagalbinėmis judėjimo priemonėmis.
Bendrojo naudojimo sanitarinių mazgų prieinamumas		
Dušo / vonios / maudyklos / tualeto patalpų prieinamumas	**Prieinama**. Kiekviename sektoriuje buvo įrengta asmenims su judėjimo negalia prieinama bendrojo naudojimo maudymo ir tualeto patalpa. Patalpoje taip pat buvo pakankamai paslaugų gavėjams pakelti, perkelti ar pernešti skirtų pagalbinių priemonių – maudymo lova, keltuvai, dušo kėdės ir tualetas su ranktūriais.	**Neprieinama savarankiškai. Administracijos korpuso** pirmajame aukšte bendros higienos patalpos, nors aprūpintos pagalbinėmis maudymo kėdėmis ir ranktūriais, buvo savarankiškai neprieinamos asmenims su judėjimo negalia, besinaudojantiems vežimėliu ar kitomis pagalbinėmis judėjimo priemonėmis – įėjimo į patalpą durų ir tualeto kabinos durų angos buvo per siauros.

		II korpuso pirmajame aukšte abiejose grupėse buvusios higienos patalpos buvo nepritaikytos asmenims su judėjimo negalia – įėjimo durų angos buvo per siauros, o dušo kabinos, nors aprūpintos pagalbinėmis maudymo kėdėmis ir ranktūriais, taip pat buvo neprieinamos asmenims su judėjimo negalia dėl siauros durų angos. Pažymėtina, kad 10-oios grupės tualeto kabinos buvo netvarkingos – dalis durų pertvarų buvo surūdijusios, tualeto klozetai buvo be dangčių. 6-osios grupės higienos patalpos nebuvo pažymėtos patalpų paskirtį identifikuojančiais ženklais. Antrojo aukšto 7-osios grupės bendros vonios, prausyklos ir tualeto patalpos, nors jose buvo įrengti ranktūriai ir pagalbinės maudymo priemonės, dėl siaurų durų angų buvo savarankiškai neprieinamos asmenims, besinaudojantiems vežimėliu ar kitomis pagalbinėmis judėjimo priemonėmis. Tualeto patalpos taip pat buvo netvarkingos – durų rėmai turėjo matomų nusidėvėjimo požymių: buvo nusilupę dažai ir nušlifuoti kraštai, o tualeto klozetai buvo be dangčių. 8-osios grupės prausyklos, vonios ir tualeto patalpos, nors buvo aprūpintos pagalbinėmis maudymo

		kėdėmis ir turėjo ranktūrius, dėl siaurų durų angų buvo savarankiškai neprieinamos asmenims, besinaudojantiems vežimėliais ar kitomis pagalbinėmis judėjimo priemonėmis. Tualeto kabinos buvo netvarkingos – jų pertvaros buvo surūdijusios ir atšipusios, tualeto klozetai buvo be dangčių (20 pav.). **20 pav.** II korpuso 8-oios grupės netvarkinga ir asmenims su judėjimo negalia neprieinama tualeto kabina – siaura įėjimo anga, tualeto klozetas be dangčio, atšipusi, surūdijusi pertvara. 9-sios grupės prausyklos, vonios ir tualeto patalpos buvo savarankiškai neprieinamos asmenims, besinaudojantiems vežimėliu ar kitomis pagalbinėmis judėjimo

		priemonėmis dėl siaurų durų angų. Taip pat pažymėtina, kad tualeto kabinos buvo netvarkingos – kabinų pertvaros ir ranktūriai buvo surūdiję. **I korpuso** pirmojo ir antrojo aukštų tualeto ir vonios / prausyklos patalpos dėl siaurų įėjimų ir kabinų durų angų buvo savarankiškai neprieinamos asmenims, besinaudojantiems vežimėliais ar kitomis pagalbinėmis judėjimo priemonėmis. Ne visose tualeto kabinose buvo įrengti ranktūriai, be to, antrojo aukšto tualeto patalpose buvo sulūžęs muilo dozatorius. **III korpuso** visų trijų aukštų tualetų, prausyklų ir vonių patalpos buvo neprieinamos asmenims, besinaudojantiems vežimėliu ar kitomis pagalbinėmis judėjimo priemonėmis dėl siaurų įėjimų durų angų ir dėl dalies siaurų kabinų durų angų, taip pat, kai kuriose higienos patalpose trūko ranktūrių. 4-osios grupės įėjimą į dušo patalpas ribojo palyginti aukštas slenkstis. Šios patalpos taip pat turėjo matomų nusidėvėjimo požymių – buvo atsilupę sienų dažai. Pažymėtina, kad visų padalinio higienos patalpų šviesos jungikliai buvo įrengti per aukštai ir buvo nepasiekiami asmenims su judėjimo negalia.

Gyvenamųjų kambarių prieinamumas		
Kambaryje esanti erdvė ir prietaisai	**Prieinami iš dalies**. Gyvenamųjų paslaugų gavėjų kambarių erdvė buvo pritaikyta asmenų judėjimo ir kitokia fizine negalią, poreikiams. Kambariai taip pat įrengti pagal kognityvinio (sensorinio) pritaikymo principus – kambario grindų ir durų spalva skyrėsi nuo sienų ir lubų spalvos. Tačiau kambariuose, kuriuose buvo apgyvendinti asmenys, sergantys Alzheimerio liga, demencija ar sunkia intelekto negalia, trūko piktogramų, paveikslėlių ar kitokių sutartinių ir asmenims suprantamų ženklų, kurie nurodytų daiktų ar baldų dalių paskirtį ir užtikrintų geresnį jų atpažįstamumą (5 pav.)[2]. Gyvenamųjų kambarių šviesos jungikliai buvo kambarių viduje ir patogiame aukštyje asmenims su judėjimo negalia.	**Prieinami iš dalies.** Daugelio padalinio gyvenamųjų kambarių įėjimo durys buvo per siauros asmenims, besinaudojantiems vežimėliu, savarankiškai judėti. Kambariuose, kuriuose buvo apgyvendinti asmenys, sergantys Alzheimerio liga, demencija ar turintys sunkią intelekto negalią, trūko piktogramų, paveikslėlių ar kitokių sutartinių ir asmenims suprantamų ženklų, kurie nurodytų daiktų ar baldų paskirtį ir užtikrintų geresnį jų atpažįstamumą. II korpuso 7-osios ir 8-osios grupių gyvenamųjų kambarių šviesos jungikliai buvo įrengti gyvenamųjų kambarių išorėje ir per aukštai, todėl nepasiekiami asmenims su judėjimo negalia (21 pav.). 9-osios grupės gyvenamųjų kambarių šviesos jungikliai buvo įrengti kambarių viduje, bet per aukštai, todėl taip pat nepasiekiami asmenims su judėjimo negalia.

[2] Svarbu pažymėti, kad ženklinimas turėtų būti individualiai pritaikomas paslaugų gavėjų gebėjimams ir poreikiams, nes ne visiems asmenims tie patys simboliai yra vienodai suprantami. Kai kuriems paslaugų gavėjams (-oms) gali būti tinkamesnės tikrų daiktų nuotraukos, kitiems – paprastos piktogramos su užrašais. Informacija ir nuorodos į viešai prieinamus piktogramų, paveikslėlių ir kitokius ženklų, skirtų asmenims, turintiems kognityvinių sunkumų ir (ar) sergantiems Alzheimerio ar demencijos ligomis, išteklius: https://www.lu.lv/fileadmin/user_upload/LU.LV/Apaksvietnes/Projekti/perlsi/Paveiksleliu_bazes.pdf.

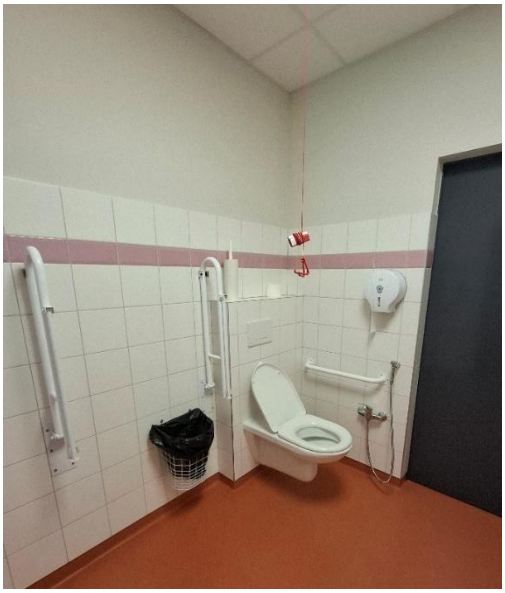
5 pav. Rekomendacinė iliustracija. Gyvenamajame kambaryje esančių daiktų laikymo vietų ženklinimo vaizdiniais simboliais pavyzdys, skirtas palengvinti asmeninių daiktų atpažinimą, orientavimąsi gyvenamojoje aplinkoje ir savarankišką naudojimąsi daiktais.

Kaip **gerąją praktiką** galima paminėti vieno gyvenamojo kambario pritaikymą paslaugų gavėjo, patiriančio staigius nervinius motorinius (rankos) tikus, poreikiams ir saugumui. Paslaugų gavėjui aktuali kambario siena prie lovos buvo paminkštinta smūgius sulaikančia medžiaga (6 pav.)

21 pav. II korpuso 7-osios grupės gyvenamųjų kambarių šviesos jungikliai.

	 6 pav. Paslaugų gavėjo (-os) poreikiams pritaikytas gyvenamasis kambarys.	
Sanitarinių mazgų įrenginių prieinamumas	**Prieinami**. Padalinyje dviem gyvenamiesiems kambariams buvo įrengta po vieną erdvią higienos patalpą. Sanitariniai mazgai buvo pritaikyti asmenų su judėjimo ir kitokia negalia poreikiams.	**Prieinamas iš dalies**. Visame padalinyje buvo tik vienas paslaugų gavėjų laikino apgyvendinimo kambarys – izoliacinis (karantino) kambarys, kuriame buvo įrengtos higienos patalpos. Tačiau šis kambarys buvo skirtas karantinuojamiems asmenims ir nebuvo naudojamas nuolatiniam paslaugų gavėjų apgyvendinimui. Izoliacinio kambario higienos patalpos buvo pritaikytos asmenims su judėjimo negalia, tačiau patikrinimo metu buvo palyginti netvarkingos – tualeto klozetas buvo be dangčio, o praustuvas užstatytas atliekų dėže. Kaip minėta, kitose padalinio grupėse esančios bendrojo naudojimo higienos patalpos ir sanitariniai mazgai dėl per siaurų

		įėjimo ir (ar) kabinų durų angų buvo savarankiškai neprieinami asmenims, besinaudojantiems vežimėliais ar kitomis pagalbinėmis judėjimo priemonėmis, nepaisant dalyje šių patalpų įrengtų ranktūrių ir pagalbinių maudymo priemonių.
PKS prieinamumas		
PKS įrengimo vietos prieinamumas ir veikimas	**Prieinama iš dalies**. Kiekviename kambaryje ir kambariui priskirtose higienos patalpose buvo įrengti ir veikė PKS kvietimo mygtukai. Higienos patalpose prie PKS kvietimo mechanizmo buvo pritvirtinta ryški raudona juosta, kuri buvo aiškiai matoma, pasiekiama ir prieinama asmenims su judėjimo negalia ir (arba) silpnaregiams (7 pav.). **7 pav.** Kambario higienos patalpoje įrengtas PKS kvietimo mechanizmas su pritvirtinta ryškia raudona juosta.	**Neprieinama**. PKS padalinyje buvo įrengta tik II korpuso 8-ojoje grupėje. Šios grupės gyvenamuosiuose kambariuose paslaugų gavėjams (-oms), kuriems (-ioms) reikėjo intensyvesnės priežiūros, buvo suteikiami mobilieji PKS mygtukai. Tačiau patikrinimo metu išbandžius šių mygtukų veikimą, paaiškėjo, kas signalizacija virš atitinkamo kambario, iš kurio buvo kviečiama pagalba, skambėjo kitame kambaryje. Signalizacija buvo nepakankamai garsi, jos nebuvo girdėti kitose gretimose grupėse. Tinkamas PKS veikimas yra ypač aktualus nakties metu, kai šio korpuso antrajame aukšte, visose trijose grupėse, kuriose apgyvendinti paslaugų gavėjai, kuriems dėl sveikatos būklės reikia intensyvesnės priežiūros, lieka tik du (dvi) individualios priežiūros darbuotojai (-os). Pažymėtina, kad padalinyje PKS nebuvo įrengta bendrojo naudojimo

	Pastebėtina, kad gyvenamuosiuose kambariuose PKS mygtukai buvo įrengti šalia kiekvienos miegamosios lovos, tačiau per aukštai, todėl gulint lovoje buvo nepasiekiami, be to, neturėjo ryškios juostos. Svarbu pažymėti, kad padalinio personalas neturėjo nešiojamos apyrankės ar kitokio mobilaus prietaiso, kuris informuotų apie kviečiamos pagalbos poreikį, o PKS signalizacijos garsas buvo per tylus ir nepakankamai girdimas iš įvairių vietų.	erdvėse – higienos patalpose ar poilsio erdvėse. Neužtikrintas PKS prieinamumas sudaro prielaidas situacijoms, kai paslaugų gavėjai (-os) negali laiku išsikviesti pagalbos, o tai gali neigiamai paveikti jų saugumą ir sveikatos apsaugą. PKS poreikį taip pat rodo MSSGN pateikti Beržyno padalinio neigiamo pobūdžio, nepageidaujamų įvykių ir jų pasekmių paslaugų gavėjui registracijos žurnalo 2025–2026 m. įrašai, taip pat Budėjimo pamainos perdavimo žurnalo įrašai. Juos išanalizavus pastebėta, kad paslaugų gavėjų griuvimai ir susižalojimai gyvenamuosiuose kambariuose ir higienos patalpose, ypač naktimis, yra itin dažni įvykiai.

1.2. Informacijos pritaikymas asmenims su negalia

1.2.1. Patikrinimų metu nustatytos aplinkybės dėl informacijos pritaikymo asmenims su judėjimo ir (arba) regos, klausos, psichosocialine ar intelekto negalia bei asmenims, sergantiems Alzheimerio liga ar demencija, pateikiamos lentelėje.

Kriterijus	Šešupės padalinys	Beržyno padalinys
Fizinis informacijos prieinamumas	Kiekviename padalinio sektoriuje buvo po vieną informacinę lentą. Informacinės lentos buvo įrengtos asmenims su judėjimo negalia pasiekiamame aukštyje.	Visos padalinio informacinės lentos buvo įrengtos per aukštai asmenims su judėjimo negalia.

	Abiejuose padaliniuose nebuvo garsinių knygų, kurios būtų naudingos asmenims, turintiems regos negalią ir (arba) asmenims, kurie dėl sveikatos būklės negali skaityti fizinių knygų ar leidinių.[3]	
Informacijos pateikimas 14 ar didesnio dydžio šriftu ir šrifto tipo prieinamumas	Beveik visa informacinėse lentose pakabinta informacija buvo skirta padalinio personalui, pavyzdžiui, švarių skalbinių išdėstymo grafikas, alergenų sąrašas, darbuotojams paskirtų paslaugų gavėjų sąrašas, darbuotojų budėjimo grafikas. Informacinėse lentose taip pat buvo skelbiami savaitės valgiaraščiai, kurie galėjo būti aktualūs ir paslaugų gavėjams (-oms), tačiau informacija juose buvo pateikta smulkiu *Times New Roman* šriftu. Kalbinti paslaugų gavėjai (-os) teigė, kad kiekvienos dienos meniu sužino tik atėję valgyti arba paklausę padalinio darbuotojų.	Ne visa paslaugų gavėjams (-oms) skirta informacija bendrose erdvėse buvo pateikiama 14 ar didesnio dydžio *Helvetica* arba *Arial* šriftu. Didelė dalis ant informacinių lentų pakabintos informacijos buvo pateikiama sunkiai įskaitomu ir pasvirusiu šriftu.
Didelio kontrasto užtikrinimas informacijos pateikime	Informacija buvo pateikta užtikrinant kontrastą, bet, kaip minėta, beveik visa ji buvo skirta darbuotojams (-oms).	Beveik visa padalinio informacinėse lentose paslaugų gavėjams (-oms) skirta informacija buvo pateikta neužtikrinant kontrasto. Pavyzdžiui, informacija apie sporto, dailės ir rankdarbių, tikybos veiklų ir saviveiklą buvo pateikta margame fone, todėl tekstas buvo sunkiai

[3] Seimo kontrolierių įstaigos 2023 m. rugpjūčio 23 d. ataskaitoje Nr. NKP-2023/1-1 „Dėl žmogaus teisių padėties Jurdaičių socialinės globos namuose“ kaip gerosios praktikos pavyzdys išskirta paslaugų gavėjams (-oms) sudaryta galimybė naudotis garsinių knygų biblioteka (skaitykla). Ši praktika sudarė sąlygas ir mažiau savarankiškiems (-oms) paslaugų gavėjams (-oms) įsitraukti į jų individualius poreikius bei galimybes atitinkančias laisvalaikio veiklas ir naudotis įvairiais informacijos bei kultūrinio turinio šaltiniais. Garsinės knygos didina literatūros ir kultūrinio turinio prieinamumą asmenims su negalia, ypač turintiems regos ar skaitymo sunkumų, bei sudaro papildomas galimybes prasmingai leisti laisvalaikį.

		įskaitomas. Be to, daugelis padalinio informacinių lentų buvo papuoštos įvairių spalvų rankdarbiais, kitomis medžiagomis (22 pav.). Per didelis kiekis tik estetinę funkciją turinčių elementų gali apsunkinti informacijos suvokimą asmenims, turintiems regos, intelekto ir (arba) kitą negalią, ir apriboti informacijos prieinamumą bei galimybę ja veiksmingai pasinaudoti pagal jos paskirtį. **22 pav.** Informacinės lentos su gausiais dekoratyviniais elementais ir margu informacinių skelbimų fonu, galinčiais apsunkinti joje pateikiamos informacijos suvokimą.

Glaustas ir saikingas dalykinės informacijos naudojimas ir informacijos lengvai suprantama kalba (*angl. easy-to-read*) prieinamumas	Informacinėse lentose pateikta informacija dėl savo paskirties padalinio personalui buvo pateikta dalykine kalba. Padalinio informacinėse lentose nebuvo paslaugų gavėjams (-oms) aktualios ir lengvai suprantama kalba pateiktos informacijos. Padalinio valgiaraščiai, kaip minėta, buvo pateikti smulkiu ir prieinamo šrifto reikalavimų neatitinkančiu šriftu, mažuose A4 formato lapuose, ir nebuvo pritaikyti pagal lengvai suprantamos kalbos rengimo rekomendacijas.	Beveik visa informacija visose padalinio informacinėse lentose buvo pateikta pakankamai glaustai, bendrine kalba, tačiau nebuvo pritaikyta lengvai suprantama kalba. Pateiktoje informacijoje buvo daug skyrybos ženklų (kablelių, skliaustelių, dvitaškių). Pažymėtina, kad valgykloje pakabintas savaitės valgiaraštis buvo paslaugų gavėjams (-oms) nepatogioje vietoje (pakabintas per aukštai, ne prie valgyklos įėjimo ir šalia kitų valgymo stalų), taip pat pateiktas dalykine kalba, A4 formato lapuose, sunkiai įskaitomo šrifto dydžiu ir be nuotraukų ar paveikslėlių (23 pav.). Padalinyje kalbinti paslaugų gavėjai (-os) teigė, kad kiekvienos dienos valgiaraštį sužino tik atėję valgyti arba paklausę padalinio darbuotojų. **23 pav.** Sunkiai įskaitomo šrifto, dydžio ir sudėtingos kalbos savaitės valgiaraštis padalinio valgomajame.

		Pažymėtina, kad lengvai suprantama kalba pateikta ir paveikslėliais ar nuotraukomis iliustruota informacija, esanti paslaugų gavėjams (-oms) lengvai prieinamoje vietoje, padeda užtikrinti informacijos prieinamumą, skatina asmenų savarankiškumą ir sudaro sąlygas jiems geriau suprasti savo teises, pareigas bei įstaigoje teikiamas paslaugas.
Įstaigos vidinių teisės aktų, aktualių paslaugų gavėjams, prieinamumas lengvai suprantama kalba	Nors **MSSGN administruojamoje interneto svetainėje** skelbiama iš dalies lengvai suprantama kalba[4] parengta informacija apie vidinius teisės aktus ar kita paslaugų gavėjams (-oms) aktuali informacija, patikrinimo metu MSSGN administracija teigė, kad tokio pobūdžio paruoštos informacijos įstaiga neturi. Patikrinimo metu aplankytuose Šešupės ir Beržyno padaliniuose paslaugų gavėjams (-oms) viešai prieinamose vietose nebuvo pateiktos lengvai suprantama kalba parengtos informacijos, įskaitant apie įstaigos vidaus teisės aktus ir kitą paslaugų gavėjams (-oms) aktualią informaciją, nors tokia informacija buvo skelbiama MSSGN administruojamoje interneto svetainėje.	
	Kalbinti Šešupės padalinio darbuotojai (-os) teigė, kad lengvai suprantama kalba paslaugų gavėjams (-oms) parengtos ir padalinyje naudojamos informacijos	Kalbinti Beržyno padalinio darbuotojai (-os) teigė, kad lengvai suprantama kalba paslaugų gavėjams (-oms) parengtos ir padalinyje naudojamos

[4] Pastaba: MSSGN interneto svetainėje pateiktos santraukos paslaugų gavėjams iš dalies atitinka lengvai suprantamos kalbos (angl. easy-to-read) rekomendacijas: informacija pateikiama dideliu šriftu, saikinga, glausta ir ne dalykine kalba, tačiau kai kuriose santraukose naudojami sudėtingi skyrybos ženklai, žodžiai ir tekstas papildomas netiksliomis, sudėtingomis iliustracijomis ar asociatyviomis nuotraukomis. Informaciją apie teksto rengimą lengvai suprantama kalba, teksto rengimo formą, lengvai suprantamos kalbos žodyną, lengvai suprantamos kalbos iliustracijas ir aktualius specialistų kontaktus galima rasti Asmenų su negalia teisių apsaugos agentūros prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos interneto svetainėje: https://anta.lrv.lt/lt/aplinkos-prieinamumas/informacijos-prieinamumas/lengvai-suprantama-kalba/.

	nėra. Kalbinti paslaugų gavėjai (-os) teigė, kad nėra skaitę ar matę įstaigos parengtos informacijos lengvai suprantama kalba, o jiems (joms) aktualią informaciją žodžiu, esant poreikiui, perduoda padalinio darbuotojai (-os).	informacijos nėra. Kalbinti paslaugų gavėjai (-os) taip pat teigė, kad nėra skaitę ar matę įstaigos parengtos informacijos lengvai suprantama kalba, o jiems aktualią informaciją žodžiu, esant poreikiui, perduoda padalinio darbuotojai (-os).

1.3. Darbuotojų kvalifikacijos kėlimas alternatyvių komunikacijos būdų taikymo ir aplinkos bei informacijos pritaikymo asmenims su negalia srityje

1.3.1. Įvertinus MSSGN Seimo kontrolierių įstaigai pateiktus dokumentus, nustatyta, kad Šešupės ir Beržyno padalinių darbuotojai (-os) per 2025–2026 m. laikotarpį (iki 2026 m. liepos 13–15 d. Seimo kontrolierių įstaigos vizito) dalyvavo „Demencija sergantis asmuo ir jo priežiūra“, „Psichikos sveikata, atmintis ir sutrikimai amžėjant“, „Socialinis darbas bendruomenėje: pažinti, veikti, sutelkti“, „Fizinio aktyvumo skatinimo būdai socialiniame darbe“, „Socialinių paslaugų gavėjų elgsenos pažinimo ir įgalinimo metodai“, „Įgalinančių socialinių paslaugų įstaigoje teikimas – komandinis darbas“, „Vyresnio amžiaus žmonės: kaip ilgiau išlaikyti aktyvių ir savarankišką gyvenimą bendruomenėje“, „Demencija ir Alzheimerio liga: pacientų priežiūros principai“, „Fizinio aktyvumo ir individualių veiklų pritaikymas sergant demencija“, „Pragulos. Pragulų laipsniai ir atsiradimo priežastys“, „Saugaus kėlimo būdai, padedantys darbuotojams išvengti traumų slaugant pacientus“, „Darbas su neįgaliais asmenimis ir jų artimaisiais: konsultavimas neįgalumo, neveiksnumo ir nepakaltinamumo klausimais“, „Psichikos negalią turinčių asmenų, po ilgalaikio priverstinio gydymo, bei jų šeimų resocializacija“, „Socialinis darbas su pažeidžiamų grupių asmenimis: galimybės ir iššūkiai“, „Sunkiai judančio asmens su negalia ir senyvo amžiaus asmenų priežiūra“, „Individualios priežiūros darbuotojų iššūkiai dirbant su suaugusiais asmenimis, turinčiais intelekto ir (ar) psichosocialinę negalią, socialinės globos įstaigoje“ ir kitokiuose mokymuose, įskaitant Seimo kontrolierių įstaigos organizuotuose „Žmogaus teisėmis grįsta asmenų priežiūra socialinės globos namuose: praktika ir iššūkiai“ mokymuose. Jų metu įgytos žinios buvo ar galėjo būti susijusios su aplinkos ir informacijos pritaikymu asmenims su negalia ir alternatyvios komunikacijos būdais bei atitinkamai pritaikytos praktikoje. Pažymėtina, kad Beržyno padalinyje atsitiktinės atrankos būdu kalbinti darbuotojai (-os), paklausti, kokiuose pastaruoju metu vykusiuose mokymuose, susijusiuose su aplinkos, informacijos ir komunikacijos pritaikymu asmenims

su negalia, jie (jos) dalyvavo ir kokias pagrindines žinias iš jų įgijo, į šiuos klausimus atsakyti negalėjo, nes neprisiminė mokymų turinio.

1.3.2. Nė vieno įstaigos padalinio darbuotojai (-os) per 2025–2026 m. laikotarpį nedalyvavo mokymuose, seminaruose ar kitokiuose kvalifikacijos kėlimo renginiuose, susijusiuose su aplinkos ir informacijos pritaikymu bei komunikacijos būdais bendraujant su paslaugų gavėjais (-omis), turinčiais regos ir (ar) klausos negalią.

Patikrinimo metu kalbinti Šešupės padalinio darbuotojai (-os) teigė, kad bendraudami (-os) su paslaugų gavėjais (-omis), dėl negalios ar sveikatos būklės patiriančiais (-iomis) verbalinės komunikacijos sunkumų, taiko įvairius bendravimo būdus, įskaitant žodinę komunikaciją, gestus, paveikslėlius, piešimą ir ženklų rašymą ant popieriaus lapo, taip pat rankų ženklus. Teigiamai vertintina tai, kad darbuotojai (-os) neapsiriboja vien žodine komunikacija ir, atsižvelgdami (-os) į individualias paslaugų gavėjų galimybes, pasitelkia alternatyvius bendravimo būdus, sudarančius palankesnes sąlygas asmenims išreikšti savo poreikius, pageidavimus ir dalyvauti priimant su jais susijusius sprendimus.

Beržyno padalinio kalbinti darbuotojai (-os) nurodė, kad su paslaugų gavėjais (-omis), dėl negalios ar sveikatos būklės patiriančiais (-iomis) verbalinės komunikacijos sunkumų, bendrauja žodžiu ir pasitelkdami (-os) paprastus rankų ženklus (pavyzdžiui, nykščio pakėlimą ar nuleidimą). Darbuotojai (-os) taip pat teigė, kad asmenų su regos ar klausos negalia bei kitų komunikacijos sunkumų patiriančių paslaugų gavėjų (-ų) poreikius geba suprasti ir atpažinti remdamiesi (-osi) profesine patirtimi bei ilgalaikiu konkrečių asmenų pažinimu. Nors darbuotojų pastangos prisitaikyti prie individualių paslaugų gavėjų (-ų) komunikacijos ypatumų vertintinos teigiamai, pažymėtina, kad vien darbuotojų patirtimi ar subjektyviu asmens poreikių supratimu grindžiamas bendravimas ne visais atvejais gali užtikrinti tinkamą asmens valios, pageidavimų ir poreikių atpažinimą. Todėl svarbu, kad padalinyje būtų sistemingai vertinami individualūs komunikacijos poreikiai ir pagal juos parenkamos bei nuosekliai taikomos tinkamos alternatyviosios ir papildomosios komunikacijos priemonės.

Ženklų, gestų, paveikslėlių ir kitų alternatyvios komunikacijos priemonių pasitelkimo praktika, siekiant palaikyti savarankiškumo įgūdžius buities ir bendravimo poreikių srityse, buvo žymima Šešupės padalinio paslaugų gavėjų, patiriančių verbalinės komunikacijos sunkumų, individualiuose socialinės globos planuose (ISGP), o asmenų būklės atitinkamose srityse pokyčiai buvo reguliariai vertinami. Įvertinus atsitiktinės atrankos būdu pasirinktas Beržyno padalinio individualių asmens poreikių vertinimo anketas, nustatyta atvejų, kai anketose buvo pažymėta, kad paslaugų gavėjams (-oms) sunku

bendrauti ir išreikšti savo poreikius verbaliai, tačiau kaip viena iš numatytų ir kartotinai nurodytų pagalbos priemonių buvo įvardytas asmens informavimas, kad, kilus sunkumų, jis bet kuriuo metu gali kreiptis pagalbos į darbuotojus, arba nurodyta, kad asmeniui yra reikalingas tarpininkavimas bendraujant, išreiškiant poreikius, naudojantis komunikacijos priemonėmis, tačiau šių priemonių pobūdis nepatikslintas.

Pastebėtina, kad MSSGN administracija teigė, kad verbalinės komunikacijos iššūkių turintys asmenys ne visada yra įtraukiami į įstaigos atliekamas vidines apklausas dėl paslaugų gavėjų pasitenkinimo įstaigos teikiamomis paslaugomis.

Įvertinus MSSGN vidinės Beržyno padalinio 2025 m. atliktos paslaugų gavėjų apklausos dėl teikiamų paslaugų kokybės rezultatus, pastebėtina, kad 24 proc. apklaustų paslaugų gavėjų informavimą apie paslaugų teikimo pokyčius ir naujoves vertino kaip nepakankamą arba ne visai pakankamą. Tarp išreikštų pastabų ir pageidavimų paslaugų gavėjai nurodė lauko infrastruktūros trūkumą.

Atsižvelgiant į MSSGN Seimo kontrolierių įstaigai pateiktus dokumentus apie Šešupės ir Beržyno padalinių darbuotojų kvalifikacijos tobulinimą bei patikrinimo metu nustatytas aplinkybes, pastebėtina, kad Šešupės padalinyje darbuotojai (-os) kasdienėje praktikoje taiko įvairius bendravimo būdus, siekdami (-os) atliepti individualius paslaugų gavėjų (-ų), patiriančių komunikacijos sunkumų, poreikius. Vis dėlto Beržyno padalinyje nustatyta, kad darbuotojų kvalifikacijos tobulinimo renginių metu įgytos žinios apie aplinkos, informacijos ir komunikacijos pritaikymą asmenims su negalia kasdienėje praktikoje taikomos ne visa apimtimi. Tai leidžia daryti išvadą, kad darbuotojams (-oms) stinga praktinių gebėjimų ir nuoseklaus įgytų žinių taikymo, būtino siekiant tinkamai užtikrinti aplinkos, informacijos ir komunikacijos prieinamumą paslaugų gavėjams su negalia. Pažymėtina, kad darbuotojų kvalifikacijos tobulinimo veiksmingumas priklauso ne tik nuo įgytų teorinių žinių, bet ir nuo gebėjimo jas nuosekliai taikyti kasdienėje praktikoje, taip užtikrinant teikiamų paslaugų prieinamumą ir tinkamą pritaikymą individualiems asmenų su negalia poreikiams.

Teigiamai vertintina, kad MSSGN direktorės įsakymu patvirtintame 2026 m. MSSGN Šešupės padalinio darbuotojų kompetencijų tobulinimo plane padalinio asmens sveikatos priežiūros ir socialinio darbo darbuotojams (-oms) yra numatyti mokymai, susiję su neverbalinės komunikacijos reikšme dirbant su kognityvinių sutrikimų turinčiais asmenimis. Tokio pobūdžio mokymų planavimo stokojama Beržyno padalinio socialinio darbo ir asmens sveikatos priežiūros darbuotojų 2026 m. kompetencijos tobulinimo plane.

2. Paslaugų gavėjų privatumo užtikrinimas

2.1. 2026 m. liepos 21 d., iš karto po patikrinimo, įsigaliojo naujos redakcijos MSSGN vidaus tvarkos taisyklės paslaugų gavėjams, patvirtintos MSSGN direktoriaus 2026 m. liepos 21 d. įsakymu Nr. V-213) (toliau – Vidaus tvarkos taisyklės). Iki tol įstaigoje galiojo ankstesnės redakcijos Vidaus tvarkos taisyklės (patvirtintos MSSGN direktoriaus 2019 m. sausio 30 d. įsakymu Nr. V-21 redakcija). Naujai patvirtintose Vidaus tvarkos taisyklėse, kaip ir ankstesnėse, įtvirtinama tiek bendra paslaugų gavėjų teisė į privatumo gerbimą, tiek įvairūs paslaugų gavėjams (-oms) svarbūs privatumo užtikrinimo aspektai. Teigiamai vertintina tai, kad, palyginti su ankstesnėmis, naujosios Vidaus tvarkos taisyklės buvo pakoreguotos ir papildytos, be kita ko, privatumo užtikrinimą reglamentuojančiomis nuostatomis. Pavyzdžiui, darbuotojams (-oms) nustatyta pareiga pasibelsti prieš įeinant į gyvenamuosius kambarius (34.1 papunktis), patikslinta nuostata, reglamentuojanti teisę užsirakinti kambariuose (3.2 papunktis), įtvirtinta galimybė auginti naminį gyvūnėlį (34.14 papunktis).

2.2. Pastebėtina, kad naujai patvirtintose Vidaus tvarkos taisyklėse nustatyta viena su privatumo užtikrinimu susijusi tobulintina nuostata. Pagal jų 33.7 papunktį, paslaugų gavėjas (-a) privalo bet kuriuo paros metu leisti globos namų darbuotojams (-oms) paslaugų gavėjo (-os) akivaizdoje tikrinti asmeninius daiktus, jų laikymo vietą.

Nors minėtu reguliavimu siekiami tikslai gali būti teisėti (paslaugų gavėjų sveikatos ar saugumo užtikrinimas, nuosavybės apsauga), pažymėtina, kad toks neapibrėžtas reguliavimas, nenustatant aiškių jo įgyvendinimo kriterijų, neatitinka būtinumo ir proporcingumo reikalavimų bei sudaro prielaidas pažeisti paslaugų gavėjų teisę į privatumą. Neabejotinai gali susidaryti situacijos, kai kyla poreikis patikrinti paslaugų gavėjų asmeninius daiktus, tačiau šie veiksmai turėtų būti siejami su aiškiais pagrindais (pavyzdžiui, turint duomenų apie draudžiamų ar kitiems asmenims priklausančių daiktų turėjimą) ir atliekami laikantis proporcingumo reikalavimų.

Kartu pastebėtina, kad Beržyno padalinyje darbuotojai (-os) teigė, kad paslaugų gavėjų daiktai tikrinami tik kilus įtarimų dėl draudžiamų daiktų turėjimo, t. y. pastebėjus tokių daiktų arba gavus informacijos iš kitų paslaugų gavėjų ar darbuotojų. Dažniausiai tai būna alkoholis ar aštrūs daiktai, kuriais galima susižeisti. Reguliarūs patikrinimai niekada nevykdomi. Tai patvirtino ir kalbinti šio padalinio paslaugų gavėjai (-os). Tokios praktikos turėtų būti laikomasi ir toliau, vidaus teisės aktu nenustatant žemesnių privatumo apsaugos standartų.

2.3. Paslaugų gavėjų duomenų apsaugą bei privatumo užtikrinimą taip pat reglamentuoja MSSGN konfidencialumo, socialinių paslaugų gavėjų privatumo, duomenų tikslumo ir neliečiamybės užtikrinimo tvarkos aprašas, patvirtintas MSSGN direktoriaus 2021 m. lapkričio 19 d. įsakymu Nr. V-235 (toliau – Konfidencialumo ir privatumo tvarkos aprašas), kuris reglamentuoja paslaugų gavėjų duomenų tvarkymo tikslus, nustato paslaugų gavėjų teisių įgyvendinimo tvarką, įtvirtina organizacines ir technines duomenų apsaugos priemones. Konfidencialumo ir privatumo tvarkos aprašo 19 punkte nustatyta, kad darbuotojai (-os) su šiuo aprašu supažindinami elektroniniu būdu, paslaugų gavėjų supažindinimo tvarka su norminiu teisės aktu jame nėra aptariama.

Bendros pagarbaus elgesio nuostatos taip pat įtvirtintos MSSGN etikos ir gerovės užtikrinimo politikoje, patvirtintoje MSSGN direktoriaus 2021 m. vasario 23 d. įsakymu Nr. V-33 (toliau – Etikos ir gerovės politika), kurioje apibrėžiami kokybės kultūros kūrimo būdai, apimantys visą įstaigos bendruomenę – darbuotojus, paslaugų gavėjus ir jų artimuosius. Pagal Etikos ir gerovės politikos 9 punktą, su šia politika supažindinamas kiekvienas (-a) globos namų darbuotojas (-a), o naujai priimti darbuotojai (-os) su politika supažindinami iš karto po darbo sutarties pasirašymo. Pagal Etikos ir gerovės politikos 10 punktą, socialinis darbuotojas su galiojančia politika supažindina kiekvieną paslaugų gavėją.

Taip pat įstaigoje priimtos MSSGN darbuotojų elgesio ir profesinės etikos taisyklės, patvirtintos MSSGN direktoriaus 2021 m. balandžio 14 d. įsakymu Nr. V-63 (toliau – Darbuotojų etikos taisyklės), kuriomis įtvirtinami darbuotojų veiklos vertybiniai principai ir dalykinio elgesio nuostatos, reglamentuojamos svarbiausios elgesio normos. Pastebėtina, kad darbuotojų supažindinimo su šiuo dokumentu tvarka jame nėra aptarta.

2.4. Kaip jau aptarta pirmiau, MSSGN paslaugų gavėjus (-as) su pagrindiniais privatumą reglamentuojančiais vidaus norminiais teisės aktais, remiantis juose įtvirtintomis nuostatomis, supažindinti įpareigoti socialiniai darbuotojai (-os) (Vidaus tvarkos taisyklės, Etikos ir gerovės politika). Dauguma vidaus norminių teisės aktų paskelbti MSSGN interneto svetainėje, vis dėlto juos surasti nėra paprasta – dokumentai pateikiami skirtingose svetainės skiltyse. Pastebėtina, kad 2021 m. MSSGN paslaugų gavėjams (-oms) parengtos santraukos (atmintinės), be kita ko, ir privatumo apsaugos temomis: „Konfidencialumo užtikrinimas“, „Paslaugų gavėjų teisės ir pareigos“, „Gero elgesio patarėjas“, „Fizinis ir psichologinis smurtas prieš paslaugų gavėjus, paslaugų gavėjų privatumas, orumas ir neliečiamybė“ ir kt. Šios santraukos paskelbtos MSSGN interneto svetainėje, vis dėlto jas rasti taip pat nėra paprasta. Nė viename aplankytame

padalinyje nei informacinėse lentose, nei kitose vietose (kambariuose, poilsio erdvėse) nebuvo pastebėta lankstinukų ar skelbimų su MSSGN paslaugų gavėjams (-oms) parengtomis santraukomis (atmintinėmis) ar kita informacija apie paslaugų gavėjų privatumo užtikrinimą.

Taigi, nors įstaiga ir yra priėmusi svarbių vidaus teisės aktų bei dokumentų, informuojančių paslaugų gavėjus (-as) apie jų teisės į privatumą užtikrinimą, kyla abejonių dėl šios informacijos tinkamo pateikimo ir realaus prieinamumo paslaugų gavėjams (-oms) įstaigos padaliniuose.

2.5. Pagal MSSGN darbo tvarkos taisykles, patvirtintas MSSGN direktoriaus 2015 m. rugpjūčio 18 d. įsakymu Nr. V-92 (2025 m. gruodžio 10 d. įsakymo Nr. V-455 redakcija) (toliau – Darbo tvarkos taisyklės), konfidencialios informacijos sąrašą, konfidencialumo laikymosi reikalavimus ir kitus su konfidencialios informacijos apsauga susijusius aspektus nustato Konfidencialios informacijos nustatymo, naudojimo bei konfidencialumo laikymosi tvarkos aprašas, patvirtintas globos namų direktoriaus 2017 m. vasario 2 d. įsakymu Nr. V-32 (Darbo tvarkos taisyklių 62 punktas). Globos namuose duomenų subjektų teisių įgyvendinimo tvarką reglamentuoja Duomenų subjekto teisių įgyvendinimo tvarka, patvirtinta globos namų direktoriaus 2020 m. sausio 28 d. įsakymu Nr. V-23 (Darbo tvarkos taisyklių 81 punktas). Globos namuose asmens duomenys saugomi vadovaujantis Asmens duomenų tvarkymo taisyklėmis, patvirtintomis globos namų direktoriaus 2020 m. sausio 23 d. įsakymu Nr. V-19 (toliau – Asmens duomenų tvarkymo taisyklės), ir Darbuotojų asmens duomenų saugojimo politika ir jos įgyvendinimo priemonių tvarkos aprašu, patvirtintu globos namų direktoriaus 2017 m. birželio 16 d. įsakymu Nr. V-112. Asmens duomenų saugumo pažeidimai šalinami vadovaujantis Asmens duomenų saugumo pažeidimų tvarkos aprašu, patvirtintu globos namų direktoriaus 2020 m. sausio 28 d. įsakymu Nr. V-22 (Darbo tvarkos taisyklių 82 punktas).

Keli pirmiau aptarti vidaus norminiai teisės aktai paskelbti MSSGN interneto svetainės skiltyje „Asmens duomenų apsauga“ (Asmens duomenų tvarkymo taisyklės ir Duomenų subjekto teisių įgyvendinimo tvarka). Vadovaujantis svetainėje pateikiama informacija, MSSGN duomenų apsaugos pareigūno funkcijas vykdo išorės paslaugų teikėjas – UAB „SDG“.

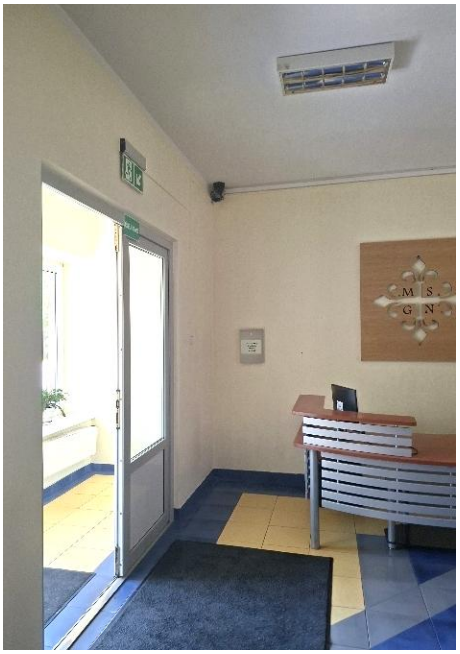
Paminėtina, kad Beržyno padalinyje kai kuriuose socialinių darbuotojų kabinetuose esančiose skelbimų lentose pastebėta darbuotojams (-oms) skirta atmintinė „Asmens duomenų saugumas“.

2.6. Teigiamai vertintina tai, kad vaizdo stebėjimo tvarka įstaigoje išsamiai reglamentuojama MSSGN vaizdo stebėjimo tvarkos aprašu, patvirtintu MSSGN direktoriaus 2025 m. balandžio 24 d. įsakymu Nr. V-156 (toliau – Vaizdo stebėjimo tvarkos aprašas). Šis aprašas yra paskelbtas MSSGN interneto svetainės skiltyje „Asmens duomenų apsauga“. Pagal Vaizdo stebėjimo tvarkos aprašo 36 punktą, darbuotojai (-os) su juo supažindinami dokumentų valdymo bendrojoje informacinėje sistemoje DBSIS arba pasirašytinai, o priėmus naują darbuotoją, jis (ji) su aprašu privalo būti supažindintas (-a) pirmąją darbo dieną. Vadovaujantis Vaizdo stebėjimo tvarkos aprašo 9 punktu, vaizdo stebėjimas vykdomas trijuose padaliniuose. Vadovaujantis 10 punktu, adresu Tarpučių g. 61C, Marijampolė (Šešupės padalinys), vaizdo duomenys fiksuojami šiomis vaizdo stebėjimo kameromis: pastato vidaus patalpose įrengtomis vaizdo stebėjimo kameromis – 5 vnt., kurios fiksuoja pastato koridorius (10.1 papunktis); globos namų pastato lauko teritorijoje įrengtomis vaizdo stebėjimo kameromis – 6 vnt. (10.2 papunktis). Vadovaujantis 12 punktu, adresu Beržų g. 2, Augalų k., Vilkaviškio r. sav. (Beržyno padalinys), vaizdo duomenys fiksuojami šiomis vaizdo stebėjimo kameromis: pastato vidaus patalpose įrengtomis vaizdo stebėjimo kameromis – 6 vnt. (12.1 papunktis), kurios fiksuoja pastato koridorius; pastato vidaus patalpose įrengtomis vaizdo stebėjimo kameromis – 6 vnt., kurios fiksuoja pastato fojė erdves (12.2 papunktis); pastato vidaus patalpose įrengta vaizdo stebėjimo kamera (1 vnt.), kuri fiksuoja valgyklos salės vaizdą (12.3 papunktis).

Vadovaujantis Vaizdo stebėjimo tvarkos aprašu, draudžiama įrengti ir eksploatuoti įrengtas vaizdo stebėjimo kameras taip, kad į jų stebėjimo lauką patektų gyvenamoji patalpa ir (arba) jai priklausanti privati teritorija ar įėjimas į ją, išskyrus įstatymų numatytus atvejus (14 punktas); draudžiama vykdyti vaizdo stebėjimą patalpose, kuriose duomenų subjektas pagrįstai tikisi absoliučios privatumo apsaugos ir kur toks stebėjimas žemintų žmogaus orumą (pavyzdžiui, tualetuose ir pan.) (15 punktas). Pagal Vaizdo stebėjimo tvarkos aprašo 16 punktą, vaizdo kameros įrašo vaizdą 24 valandas per parą, o jomis gauti asmens duomenys (vaizdo duomenys) saugomi iki 7 (septynių) kalendorinių dienų nuo jų užfiksavimo momento, po to automatiškai sunaikinami, išskyrus atvejus, kai yra pagrindas manyti, kad yra užfiksuotas nusižengimas, darbo pareigų pažeidimas, daroma nusikalstama veika ar kiti neteisėti veiksmai (iki atitinkamo tyrimo ir (ar) bylos nagrinėjimo pabaigos).

Patikrinimo metu nustatyta, kad abiejuose padaliniuose paslaugų gavėjų gyvenamieji kambariai, higienos patalpos ir kitos ypatingo privatumo reikalaujančios patalpos nebuvo

stebimos vaizdo kameromis ar kitais būdais. Abiejų tikrintų padalinių bendrose teritorijose bei bendrose vidaus patalpose, kuriose buvo vykdomas vaizdo stebėjimas, buvo įrengti apie tai įspėjantys ženklai. Beržyno padalinyje kalbinti administracijos darbuotojai (-os) teigė, kad vaizdo kamerų perduodamas vaizdas nėra nuolat stebimas darbuotojų, o duomenys yra įrašomi į sistemą ir saugomi joje 5 dienas, po to sistema juos pati automatiškai sunaikina. Patikrinimo metu nustatyta, kad kamerų perduodamo vaizdo monitorius buvo įrengtas budėtojo kambaryje, kurio durys turėjo užraktą. Darbuotojai (-os) taip pat pažymėjo, jog pagrindinė vaizdo stebėjimo priežastis yra pasitaikančios vagystės.

24 pav. Pasiūlymų ir skundų dėžutė Beržyno padalinyje.

Atskirai pastebėtina, kad Beržyno padalinyje paslaugų gavėjams (-oms) suteikiama galimybė teikti prašymus, pasiūlymus ir skundus, be kita ko, naudojantis administracinio pastato pirmo aukšto vestibiulyje esančia specialia prašymų, pasiūlymų ir skundų dėžute. Patikrinimo metu nustatyta, kad ši dėžutė patenka į vaizdo stebėjimo kameros, esančios vestibiulyje, stebėjimo lauką, todėl nesudaromos sąlygos užtikrinti pareiškėjų konfidencialumą ir anonimiškumą tais atvejais, kai jie galimai to pageidauja (24 pav.).

2.7. Patikrinimo metu nustatyta, kad Šešupės padalinyje 40 paslaugų gavėjų buvo apgyvendinti 4 sektoriuose po 10 asmenų. Šiuose sektoriuose gyveno abiejų lyčių asmenys. Kiekviename sektoriuje buvo 6 vienviečiai ir 2 dviviečiai kambariai. Kambariai sujungti poromis – du kambariai turėjo bendrą higienos patalpą. Beržyno padalinyje 164 paslaugų gavėjai (-os) buvo suskirstyti į 10 grupių (5 vyrų ir 4 moterų bei 1 mišri grupė), dauguma asmenų gyveno dviviečiuose ir triviečiuose kambariuose, taip pat buvo keletas vienviečių kambarių. Abiejuose padaliniuose nenustatyta pereinamųjų gyvenamųjų kambarių, taip pat kambarių cokoliniame aukšte ar rūsyje. Gyvenamieji kambariai Šešupės padalinyje įrengti tik pirmame aukšte, o Beržyno padalinyje – pirmajame, antrajame, o viename korpuse – ir trečiajame aukštuose. Patikrinimo metu nustatyta, kad vyrai ir moterys abiejuose padaliniuose gyveno atskiruose gyvenamuosiuose kambariuose. Šešupės padalinyje skirtingų lyčių paslaugų gavėjai (-os) gyveno bendruose blokuose, t. y. naudojosi bendra higienos patalpa.

Taip pat nustatyta, kad Šešupės padalinyje viename dviviečiame kambaryje kartu gyveno du broliai. Šio padalinio darbuotojų teigimu, anksčiau kartu yra gyvenę ir brolis su seserimi. Beržyno padalinyje patikrinimo metu nenustatyta kartu gyvenančių giminystės ar santuokos ryšiais susijusių asmenų ar porų, tačiau šio padalinio darbuotojų teigimu, anksčiau tokių porų yra buvę.

2.8. Vidaus tvarkos taisyklių 34.9 papunktyje nustatyta, jog paslaugų gavėjas (-a) turi teisę pateikti motyvuotą prašymą dėl gyvenamojo kambario ar kambario kaimyno (-ės) pakeitimo, o prašymas nagrinėjamas individualiai, atsižvelgiant į globos namų galimybes, paslaugų gavėjų poreikius, suderinamumą ir kitų paslaugų gavėjų teises bei interesus. Panaši nuostata įtvirtinta ir Konfidencialumo ir privatumo tvarkos aprašo 15.2 papunktyje, kuriame nustatyta, kad paslaugų gavėjas (-a) gali pasirinkti, su kuo nori gyventi kambaryje.

Kalbinti Beržyno padalinio darbuotojai (-os) teigė, kad įstaiga dažnai negauna išsamios informacijos apie atvykstančius asmenis iš juos siunčiančių savivaldybių, todėl apgyvendinimo procesas neretai komplikuojasi – asmeniui atvykus į įstaigą paaiškėja naujos aplinkybės (asmens lytis ar judėjimo negalia). Todėl iš pradžių asmuo apgyvendinamas ten, kur atsilaisvino vieta (dažniausiai – numirus paslaugų gavėjui (-ai)), o vėliau, atsižvelgiant į faktinius asmens poreikius, savarankiškumą, ieškoma kitos vietos, deramasi su kitais paslaugų gavėjais (-omis) dėl vietų kambariuose sukeitimo. Keletas kalbintų paslaugų gavėjų nurodė, kad norėtų gyventi kambaryje su kitu asmeniu nei dabartinis kambario kaimynas (-ė) arba gyventi vieni. Tai rodo ir respondentų atsakymai į 2025 m. MSSGN Beržyno padalinio paslaugų gavėjų apklausos klausimus: viename atsakyme nurodomas poreikis, kad įstaiga „[l]eistų pasirinkti kambario draugę“.

Administracijos darbuotojų teigimu, vėliau paslaugų gavėjai perkeliami į kitą kambarį šalims susitarus, tik gavus paslaugų gavėjų sutikimą arba jiems to pageidaujant. Pasak administracijos darbuotojų, paslaugų gavėjai (-os) savo pageidavimus dėl kambario draugų pasirinkimo reiškia laisvai, priklausomai nuo to, su kuo susidraugauja ar susipyksta, į pageidavimus atsižvelgiama pagal galimybes. Beržyno padalinio darbuotojų teigimu, apgyvendinus naujus paslaugų gavėjus (-as) darbuotojai (-os) stebi, kaip asmenys sutaria. Pasitaiko pavienių atvejų, kai dėl asmenų tarpusavio nesutarimų ar konfliktų reikia keisti jų vietas kambariuose. Tokiais atvejais perkeliama nedelsiant. Beržyno padalinio darbuotojų teigimu, 2026 m. dėl konfliktų, susijusių su privatumo pažeidimais (kambario kaimynas suplėšė kalendorių, be sutikimo ėmė kitus daiktus), į kitą kambarį perkeltas vienas asmuo. Remiantis 2024–2025 m. neigiamo, nepageidaujamo pobūdžio įvykių situacijos analizės duomenų lentele, 2024 m. kilus konfliktui tarp paslaugų gavėjų ir

vienam jų patyrus traumą, buvo iškviesta policija ir greitoji medicinos pagalba (GMP), o nukentėjusysis apgyvendintas kitame kambaryje.

2.9. Patikrinimo metu nustatyta, kad Beržyno padalinyje buvo apgyvendintas vienas asmuo, užsikrėtęs ŽIV. Beržyno padalinio darbuotojai (-os) nurodė, kad kitiems paslaugų gavėjams (-oms) informacija apie šio asmens diagnozę yra žinoma. Nepaisant to, paslaugų gavėjai (-os) į šį asmenį reaguoja gerai, jo (jos) neatstumia. Patikrinimo metu pastebėta, kad ant šio asmens gyvenamojo kambario durų buvo pakabinta atmintinė, informuojanti apie ŽIV užsikrėtimo būdus bei šios infekcijos sukeliamos ligos simptomus. Kitur tokių atmintinių ar kitos informacijos apie infekciją bei jos sukeliamą ligą įstaigoje nepastebėta. Tokiu būdu itin jautrūs asmens sveikatos duomenys netiesiogiai atskleidžiami kitiems paslaugų gavėjams (-oms) bei pašaliniams asmenims, o tai sudaro prielaidas pažeisti asmens teisę į privatų gyvenimą ir sveikatos duomenų apsaugą. Nors tokiais veiksmais įstaigoje galimai siekiama teisėto tikslo – darbuotojų bei kitų paslaugų gavėjų sveikatos apsaugos, – ši priemonė nėra būtina siekiamam tikslui pasiekti ir pažeidžia asmens teisę į privataus gyvenimo gerbimą.

2.10. Pagal Konfidencialumo ir privatumo tvarkos aprašo 17.2 papunktį, darbuotojai (-os) su asmens higiena susijusius veiksmus atlieka, užtikrindami paslaugų gavėjų orumą ir privatumą, tiek, kiek to reikia paties asmens psichologiniam ir fiziniam saugumui užtikrinti. Mobilių širmų naudojimas siekiant užtikrinti asmenų privatumą higienos ir kitų procedūrų metu pateiktuose įstaigos vidaus norminiuose aktuose neaptariamas.

Patikrinimo metu nustatyta, kad Šešupės padalinyje mobilių širmų nei gyvenamuosiuose kambariuose, nei higienos patalpose nebuvo. Viena kalbinta darbuotoja patvirtino, kad širmos yra, jos laikomos sandėlyje ir yra naudojamos privatumui užtikrinti pagal poreikį, pavyzdžiui, paslaugų gavėjui (-ai) mirus. Darbuotojų teigimu, nevaikštantiems paslaugų gavėjams (-oms) reikalingos kasdienės higienos procedūros (sauskelnių keitimas) atliekamos jų gyvenamuosiuose kambariuose. Nors dauguma kambarių Šešupės padalinyje yra vienviečiai ir širmos tokiu atveju nebūtų reikalingos, šiame padalinyje yra ir dviviečių kambarių, kuriuose gyvena asmenys su judėjimo negalia. Viena kalbinta judėjimo negalią turinti paslaugų gavėja, gyvenanti dviviečiame kambaryje, teigė, jog širma kasdienių higienos procedūrų metu nėra naudojama.

Beržyno padalinyje širmų gyvenamuosiuose kambariuose taip pat nepastebėta. Buvo tik dvi mobilios širmos: viena – mišrioje vyrų ir moterų grupėje esančiame koridoriuje, kita – vienos grupės higienos patalpoje. Kalbintų paslaugų gavėjų teigimu, širma higienos procedūrų metu nėra naudojama. Dar daugiau, patikrinimo metu pastebėtas šiurkštus

privatumo pažeidimas – vienai paslaugų gavėjai higienos procedūra buvo atliekama gyvenamajame kambaryje ne tik nenaudojant širmos, bet ir tinkamai neuždarius kambario durų.

25 pav. Nepermatomas langas Beržyno padalinyje.

2.11. Šešupės padalinyje visuose gyvenamuosiuose kambariuose ant langų buvo pakabintos ritininės užuolaidos. Siekiant užtikrinti privatumą, jos buvo pakabintos ir ant paslaugų gavėjų gyvenamuosius sektorius ir vestibiulį skiriančiose duryse esančio langelio. Beržyno padalinyje visuose kambariuose ant langų buvo pakabintos užuolaidos. Pastebėtina, kad Beržyno padalinyje viename triviečiame kambaryje, esančiame pirmajame aukšte buvo dekoratyviniu nepermatomu stiklu įstiklintas langas, todėl kambaryje gyvenantys asmenys neturėjo galimybės matyti lauko (25 pav.). Kalbintų darbuotojų teigimu, ši patalpa į gyvenamąjį kambarį pertvarkyta neseniai (prieš mėnesį), o langą planuojama pakeisti.

2.12. Konfidencialumo ir privatumo tvarkos aprašo 15.2 papunktyje nustatyta, kad kambariai yra rakinami. Atnaujintų Vidaus tvarkos taisyklių 34.2 papunktyje nustatyta, kad paslaugų gavėjas (-a) turi teisę užsirakinti savo gyvenamajame kambaryje ar reikalauti jo (jos) privatumą užtikrinančių sąlygų. Ankstesnės redakcijos Vidaus tvarkos taisyklių 8.1 papunktyje buvo įtvirtinta nuostata, pagal kurią paslaugų gavėjas (-a) turėjo teisę užsirakinti savo gyvenamajame kambaryje ar reikalauti jo (jos) privatumą užtikrinančių sąlygų, kai sveikatos priežiūros specialistas (-ė) atlieka apžiūrą arba individualios priežiūros darbuotojas (-a) teikia asmens higienos paslaugas. Taigi atnaujintomis Vidaus tvarkos taisyklėmis ši nuostata išplėsta, o tai vertintina pozityviai.

Šešupės padalinyje gyvenamuosiuose kambariuose buvo po dvejas duris – vienos į bendrą vidaus koridorių, kurios turėjo užraktus, tačiau paslaugų gavėjai (-os) neturėjo šių durų raktų; kitos vedė į lauką ir taip pat turėjo užraktus. Kai kuriuose kambariuose lauko duryse buvo palikti raktai. Darbuotojų teigimu, gyvenamųjų kambarių durys į koridorių niekada nerakinamos, o durys į lauką nakčiai užrakinamos.

Beržyno padalinyje gyvenamieji kambariai turėjo užraktus, tačiau užraktai buvo nesaugūs (nebuvo nei suktuko, leidžiančio užsirakinti iš vidaus, nei spynos, leidžiančios darbuotojui (-ai) atrakinti duris iš išorės). Kai kurios durys sunkiai užsidarė arba uždarytos

neužsifiksuodavo. Paslaugų gavėjai (-os), nepaisant savarankiškumo lygio, teigė neturintys (-čios) kambario raktų. Rakto nuo kambario neturėjo ir asmuo, gyvenantis vienviečiame kambaryje.

Pažymėtina, kad neindividualizuojant galimybės užrakinti kambario, t. y. nesuteikiant tokios galimybės net ir savarankiškiausiems paslaugų gavėjams (-oms), neskatinamas asmenų savarankiškumas, nepalaikoma autonomija ir nepuoselėjimas orumo pojūtis. Be to, tai neigiamai veikia paslaugų gavėjų privatumo užtikrinimą jų gyvenamosiose patalpose.

2.13. Teigiamai vertintina tai, kad naujai patvirtintų Vidaus tvarkos taisyklių 34.1 papunktyje nustatyta pareiga pasibelsti – kiekvienas darbuotojas (-a), prieš įeidamas į paslaugų gavėjo (-os) kambarį, privalo pasibelsti į duris. Patikrinimo metu galiojusiose Vidaus tvarkos taisyklėse tokios nuostatos nebuvo. Abiejuose padaliniuose pastebėta, jog darbuotojai (-os) ne visada pasibeldžia prieš įeidami į asmenų kambarius arba pasibeldę ne visada palaukia keletą akimirkų.

2.14. Abiejuose tikrintuose padaliniuose paslaugų gavėjai (-os) vilkėjo savo asmeniniais rūbais, asmeninius daiktus laikė savo gyvenamuosiuose kambariuose. Pagal Vidaus tvarkos taisyklių 34.3 papunktį, paslaugų gavėjai (-os) turi teisę saugiai laikyti asmeninius daiktus, užsirakindami savo gyvenamąsias patalpas, spintą ar spintelę, jeigu, įvertinus paslaugų gavėjo (-os) savarankiškumą, tai nesudaro pavojaus jo ar kitų paslaugų gavėjų saugumui. Tokia nuostata galiojo ir ankstesnėse Vidaus tvarkos taisyklėse. Konfidencialumo ir privatumo tvarkos aprašo 15.1 papunktyje nustatyta, jog kiekvienas (-a) paslaugų gavėjas (-a) gyvenamajame kambaryje turi spintelę asmeniniams daiktams laikyti.

Patikrinimo metu nustatyta, kad abiejuose padaliniuose kiekvienas (-a) paslaugų gavėjas (-a) turėjo jam (jai) skirtą spintelę ir spintą arba jos dalį asmeniniams daiktams laikyti (dviviečiuose ir triviečiuose kambariuose). Siekiant atskirti kelių asmenų rūbus bendrose spintose, lentynos buvo atitinkamai pažymėtos paslaugų gavėjų vardais.

Šešupės padalinyje spintelės taip pat buvo pažymėtos paslaugų gavėjų vardais, bet užraktų neturėjo. Užraktus turėjo spintos, tačiau kalbinti (-os) paslaugų gavėjai (-os) raktų nuo jų neturėjo, spintų nerakino ir poreikio jas rakinti neišreiškė.

Beržyno padalinyje gyvenamuosiuose kambariuose esančios spintelės turėjo užraktus, tačiau dauguma paslaugų gavėjų jais nesinaudojo ir nežinojo, kur yra jų raktai. Dalis

savarankiškesnių asmenų savo spinteles rakino, o išeidami iš kambario raktą nuo savo spintelės pasiimdavo su savimi.

Abiejuose padaliniuose rūbų skalbimu ir tvarkymu iš esmės rūpinosi personalas. Beržyno padalinyje kalbinti (-os) paslaugų gavėjai (-os) nesiskundė, kad skalbiant būtų sumaišomi ar prarandami jų rūbai arba avalynė.

2.15. Pagal Vidaus tvarkos taisykles paslaugų gavėjams (-oms) draudžiama niokoti Globos namų ar svetimą turtą (Vidaus tvarkos taisyklių 35.5 papunktis); įeiti į kitą gyvenamąjį kambarį negavus jame gyvenančio paslaugų gavėjo (-os) kvietimo ar leidimo (Vidaus tvarkos taisyklių 35.6 papunktis); pasisavinti (naudoti) svetimą turtą, negavus savininko (-ės) sutikimo (Vidaus tvarkos taisyklių 35.10 papunktis). Tokios nuostatos galiojo ir ankstesnėse Vidaus tvarkos taisyklėse.

Vis dėlto Beržyno padalinyje keletas kalbintų paslaugų gavėjų teigė, kad pasitaiko daiktų dingimo atvejų ir vagysčių. Kai kurie (-ios) nurodė konkrečius pastaraisiais metais pavogtus ar dingusius daiktus: vienas asmuo nurodė, kad buvo pavogtas jo telefonas, kitas – kad dingo akiniai. Kai kurie teigė, kad reikia slėpti kavą ir cigaretes, nes jos neretai dingsta. Vienas paslaugų gavėjas, kurio telefonas dingo, teigė, kad dėl vagystės į administraciją nesikreipė, nors ir įtarė, kas tai padarė. Administracijos teigimu, vagysčių tarp paslaugų gavėjų pasitaiko, kartais dėl to kviečiama policija.

Taip pat pastebėtina, kad darbuotojai (-os) nurodė ir kitus paslaugų gavėjų tarpusavio privatumo pažeidimo atvejus: vaikščiojimą į kitų paslaugų gavėjų kambarius be jų sutikimo, svetimų daiktų ėmimą ir gadinimą, taip pat maisto atiminėjimą.

Beržyno padalinyje kalbinti (-os) paslaugų gavėjai (-os) taip pat skundėsi, kad kiti paslaugų gavėjai (-os) kartais naktimis vaikšto ar klaidžioja po įstaigą ir, jų teigimu, užsuka ir į jų kambarius. Tai patvirtino ir Budėjimo pamainos perdavimo žurnalo įrašai apie paslaugų gavėjų vaikščiojimą po koridorius bei ėjimą pas kitus paslaugų gavėjus (-as) į gyvenamuosius kambarius.

Atsižvelgiant į tai, darytina išvada, kad įstaiga susiduria su sunkumais užtikrindama pagarbą asmenų privatumui ir jų turto neliečiamumą – nors ir imamasi priemonių asmenų turtui apsaugoti (įrengtos vaizdo kameros, darbuotojų vykdomas stebėjimas), jos yra nepakankamos.

2.16. Konfidencialumo ir privatumo tvarkos aprašo 15.3 papunktyje nustatyta, jog asmens higienos patalpos – tualetai, prausimosi ir maudymosi patalpos – turi vidinius užraktus.

Patikrinimo metu nustatyta, kad Šešupės padalinyje higienos patalpos įrengtos blokuose – kiekvieniems dviem kambariams skirta po vieną higienos patalpą (tualetą su dušu), į kurią patenkama tiesiai iš abiejų kambarių. Higienos patalpose privatumas iš esmės buvo užtikrinamas – patalpos durys rakinamos saugiu užraktu (su suktuku), langų šiose patalpose nebuvo. Vis dėlto patikrinimo metu pastebėtos kelios higienos patalpų durys, kurių užraktai buvo įtaisyti atvirkščiai (suktukas buvo ne vidinėje, o išorinėje durų pusėje), todėl šia patalpa besinaudojantis asmuo negalėjo užsirakinti iš vidaus. Be to, atkreiptinas dėmesys, kad kai kuriuose blokuose buvo apgyvendinti skirtingų lyčių asmenys. Kiekviename gyvenamajame sektoriuje taip pat buvo po vieną bendrą higienos patalpą – vonią, skirtą asmenims, turintiems sunkią judėjimo negalią, maudyti. Šiose patalpose užtikrintas privatumas – durys rakinamos, patalpos langas įstiklintas dekoratyviniu nepermatomu stiklu (26 pav.). Higienos patalpose paslaugų gavėjų rankšluosčiai buvo sukabinti vardais pažymėtose vietose, o ant kempinių užrašyti paslaugų gavėjų vardai.

26 pav. Bendra higienos patalpa Šešupės padalinyje.

Beržyno padalinyje higienos patalpos (vonios, dušai, tualetai) įrengtos kiekvienoje grupėje ir yra paslaugų gavėjų bendrojo naudojimo patalpos, kuriomis naudojasi 15–18 vienos grupės asmenų. Kadangi dauguma grupių suskirstytos pagal lytį (išskyrus vieną mišrią grupę), šiomis patalpomis paprastai naudojasi tos pačios lyties asmenys. Higienos patalpos įstaigoje sužymėtos nevienodai – kai kur nurodyta tik „Dušas“ ar „WC“, kitur naudojami atitinkamos lyties simboliai. Viename tualete buvo naudojami skirtingi ženklai – vieni žymėjo vyrų tualetą, kiti – bendrą vyrų ir moterų tualetą, todėl toks ženklinimas galėjo klaidinti patalpomis besinaudojančius asmenis. Pavieniais atvejais ant higienos patalpų durų pasitaikė užrašų, raginančių pasibelsti ar uždaryti duris. Patikrinimo metu nustatyta, kad dauguma higienos patalpų turėjo užraktus, kuriais buvo galima užsirakinti, bet pasitaikė patalpų, kurių užraktai buvo sugedę, neveikė, todėl jose

27 pav. Higienos patalpa Beržyno padalinyje.

nebuvo galima užsirakinti. Šiame padalinyje nustatyta higienos patalpų, kuriose vonios ir (arba) dušai buvo įrengti be jokių pertvarų, todėl iš esmės nebuvo užtikrinamas šiomis patalpomis besinaudojančių asmenų privatumas (27 pav.).

Beržyno padalinyje dauguma higienos patalpų langų buvo įstiklinti matiniu stiklu, užklijuoti matine nepermatoma plėvele arba uždažyti. Vis dėlto pasitaikė higienos patalpų, kuriose langai buvo uždažyti tik iki pusės, todėl besimaudančių asmenų privatumas nebuvo pakankamai užtikrinamas (28 pav.). Higienos patalpose paslaugų gavėjų rankšluosčiai buvo sukabinti vardais pažymėtose vietose, kai kur trūko tvarkos – dalis rankšluosčių buvo sumesta ant žemės. Ant lentynų, pažymėtų paslaugų gavėjų vardais, buvo laikomos kempinės, tačiau kai kur jos buvo padėtos vardais nepažymėtose lentynose, o kai kuriose lentynose kempinių nebuvo, todėl neaišku, kaip atskiriamos paslaugų gavėjų kempinės, ir kyla rizika, kad šios asmeninės higienos priemonės gali būti sumaišytos.

28 pav. Uždažytas langas Beržyno padalinio higienos patalpose.

Patikrinimo metu taip pat pastebėta, kad paslaugų gavėjai (-os) neretai nepaiso nei savo, nei kitų asmenų privatumo higienos patalpose. Pavyzdžiui, asmenys naudojasi vonia neužsirakinę, o vienam asmeniui ja naudojantis, į patalpą užeina ir joje būna kiti asmenys.

2.17. Paslaugų gavėjų **teisė laisvai palaikyti ryšius su artimaisiais** abiejuose padaliniuose buvo užtikrinama. Pagal Vidaus tvarkos taisykles, paslaugų gavėjai (-os) turi teisę kviesti į savo gyvenamąjį kambarį lankytojus (-as) (paslaugų gavėjus (-as) ar atvykusius giminaičius), jeigu šie laikosi nustatytų Paslaugų gavėjų lankymo tvarkos taisyklių (34.5 papunktis); esant poreikiui, tiesiogiai bendrauti su artimaisiais laiškais, telefonu ar internetu (34.11 papunktis). Pagal Konfidencialumo ir privatumo tvarkos aprašą, paslaugų gavėjams (-oms) sudaryta galimybė palaikyti ryšius su šeimos nariais, artimaisiais ir giminaičiais (jei tai neprieštarauja asmens interesams) (16.1 papunktis); naudotis įvairiomis ryšio priemonėmis (telefonu, internetu ir pan.) (16.2 papunktis), bendrauti su kitais paslaugų gavėjais poilsio zonose (16.3 papunktis).

Patikrinimo metu abiejuose padaliniuose nustatyta, kad savarankiškesni asmenys turi mobiliuosius telefonus, kai kurie (-ios) – išmaniuosius, laisvai jais naudojasi.

Beržyno padalinyje kalbinti darbuotojai (-os) teigė, kad apie privatumą ir saugumą internete su paslaugų gavėjais (-omis) kalbamasi pagal poreikį. Jų teigimu, yra buvęs atvejis, kai vienas paslaugų gavėjas socialiniame tinkle paskelbė netinkamą turinį. Su šiuo asmeniu apie tai buvo kalbama, jis buvo šviečiamas ir mokomas. Darbuotojų teigimu, privatumas internete taip pat yra viena iš temų, kurias socialiniai darbuotojai aptaria per grupinius užsiėmimus su paslaugų gavėjais (-omis), kai iškyla toks poreikis. Tačiau pastebėtina, kad paslaugų gavėjus šviečiant ir mokant tik reaguojant į jau įvykusius incidentus, galimai neužtikrinama tinkama kitų (ir kitokio pobūdžio) privatumo, konfidencialumo ar duomenų apsaugos pažeidimų prevencija.

Su lankytojais (-omis) Šešupės padalinyje privačiai pabendrauti galima savo kambaryje – dauguma asmenų gyvena vienviečiuose kambariuose, o jei norima pabendrauti dviviečiame kambaryje, darbuotojų teigimu, lankytojų vizito metu kitas paslaugų gavėjas (-a) išvedamas (-a) į bendrą erdvę. Taip pat bendrauti galima vestibiulyje arba išėjus į lauką, vis dėlto lauke trūksta nuošalesnių vietų (pavėsinių, atokesnių suolų), kuriose būtų galima privačiai pabendrauti. Pastebėtina, kad šiame padalinyje paslaugų gavėjai (-os) negalėjo laisvai judėti ir bendrauti tarp gyvenamųjų sektorių – jas skiriančios vidaus durys automatiškai užsirakina ir atidaromos tik darbuotojo kortele. Vis dėlto paslaugų gavėjai (-os) galėjo susitikti lauke, kur judėjimas tarp gyvenamųjų sektorių nebuvo ribojamas.

Beržyno padalinyje su lankytojais (-omis) taip pat galima bendrauti savo gyvenamajame kambaryje, tai patvirtino ir kalbinti paslaugų gavėjai (-os). Vis dėlto, daugumai kambarių esant dviviečiams ir triviečiams, privataus bendravimo kambaryje galimybės buvo ribotos – tai buvo galima tik susitarus su pakankamai savarankiškais kambario kaimynais (-ėmis), kurie (-ios) gali lankytojų vizito metu iš kambario išeiti. Darbuotojų teigimu, jeigu bent vienas (-a) paslaugų gavėjas (-a) prieštarauja kambario kaimyno (-ės) lankytojų apsilankymui bendrame kambaryje, jame bendrauti neleidžiama ir reikia rinktis bendrąsias erdves. Nors darbuotojai (-os) nurodė, kad su lankytojais (-omis) galima bendrauti svetainėse-virtuvėlėse, poilsio zonose (vestibiuliuose), kur yra sofų, bei lauke, kur įrengta nuošalesnių suolų ir pavėsinių, atsižvelgiant į didelį šiame padalinyje apgyvendintų paslaugų gavėjų skaičių, ramių erdvių privačiam bendravimui, ypač įstaigos viduje, trūksta.

Patikrinimų metu abiejose padaliniuose pastebėta, kad paslaugų gavėjai (-os) laisvai bendrauja tarpusavyje, dažniausiai bendrose erdvėse. Beržyno padalinyje asmenys dažniau lankosi vieni kitų gyvenamuosiuose kambariuose.

2.18. Beržyno padalinio darbuotojų teigimu, paslaugų gavėjai (-os) turi ir laisvai plėtoja asmeninius santykius porose, tačiau paprastai jie nėra stabilūs, pasižymi trumpalaikiškumu (*„tai draugauja, tai skiriasi“*; *„visko būna – ir trikampių, ir keturkampių [santykių]“),* tačiau yra buvę ir stabilių porų, kurios įstaigoje gyveno kartu, vėliau susituokė bažnytine santuoka, išsikėlė į GGN. Patikrinimo metu ilgalaikių porų nė viename tikrintame padalinyje nenustatyta.

Pagal MSSGN Beržyno sveikatos priežiūros padalinio nuostatų 5.8. papunktį, viena iš padalinio funkcijų yra mokyti paslaugų gavėjus (-as) lytinio bendravimo elgesio, aprūpinti kontraceptinėmis priemonėmis, vykdyti nėštumo ir gimdymo pasekmių profilaktinį švietimą. Vis dėlto kalbintų darbuotojų teigimu, lytinis švietimas paslaugų gavėjams (-oms) nėra vykdomas, į asmeninius intymius paslaugų gavėjų santykius nesikišama. Apsisaugojimo priemonės (prezervatyvai) paslaugų gavėjams nėra lengvai prieinamos – jas reikia pasiimti iš darbuotojų, kurių teigimu, šios priemonės suteikiamos medicininiame kabinete. Šiame kabinete kalbinti darbuotojai (-os) ne iš karto prisiminė, kur tiksliai jos padėtos, teigė, kad paslaugų gavėjai (-os) dėl apsisaugojimo priemonių kreipiasi labai retai. Nors privataus kambario, skirto intymiems paslaugų gavėjų santykiams, nei viename padalinyje taip pat nebuvo, Šešupės padalinyje daugiau nei pusė paslaugų gavėjų kambariuose gyveno po vieną, tad vien įrengus saugius kambarių užraktus (suktukus) privatumo situacija pagerėtų. Tuo tarpu Beržyno padalinio darbuotojų teigimu, anksčiau buvo imtasi įvairių kitų priemonių, buvęs ir kambarys, skirtas intymiam bendravimui, ir intymios lėlės, tačiau jos nepasiteisino.

Taigi nors vidaus teisės norminiai aktai ir numato pareigą vykdyti lytinį švietimą bei aprūpinti paslaugų gavėjus (-as) kontraceptinėmis priemonėmis, praktikoje šios funkcijos įgyvendinamos minimaliai arba nevykdomos.

Pažymėtina, jog atsitiktine tvarka tikrinant paslaugų gavėjų bylas, vienoje Šešupės padalinio Naujai atvykusio į globos namus gyventojo adaptacijos proceso ataskaitoje prie slaugos proceso eigos žymima, kad asmeniui „leidžiami vaistai nuo lytinio potraukio“.

Atkreiptinas dėmesys, kad bet koks lytinis švietimas, įskaitant paslaugų gavėjams siūlomas priemones, turėtų būti pirmiausia grįstas gerąja praktika bei pagarba žmogaus teisėms, o taikant medicinines priemones asmenų lytinio potraukio slopinimui – užtikrinant tokių priemonių taikymo būtinumą bei pagrįstumą, paciento (-ės) (jo atstovo (-ės)) tinkamą informavimą bei sutikimą.

2.19. Vadovaujantis Darbo tvarkos taisyklių 87 punktu, globos namų darbuotojų kvalifikacijos kėlimas vykdomas vadovaujantis Lietuvos Respublikos teisės aktų nustatyta tvarka, Darbuotojų nuolatinio mokymosi ir kompetencijų tobulinimo tvarkos aprašu, patvirtintu globos namų direktoriaus 2020 m. gruodžio 31 d. įsakymu Nr. V-219 bei Kompetencijų tobulinimo planu, kuris tvirtinamas kasmet iki kovo 1 d. globos namų direktoriaus įsakymu.

Teigiamai vertintina, kad pagal MSSGN pateiktus skirtingų padalinių darbuotojų kompetencijų tobulinimo planus 2026 metams, numatyta kelti kai kurių darbuotojų kompetencijas duomenų apsaugos ir konfidencialumo užtikrinimo srityje. Bendrųjų reikalų padalinio darbuotojams (-oms) numatyti mokymai tokiomis temomis: „BDAR taikymas praktikoje“ (4 val., dalyvauja vadovė); „Asmens duomenų apsaugai ir DI (ne) pakeliui“ (4 val., dalyvauja saugos ir atitikties specialistė); „BDAR reikalavimų įgyvendinimas visame darbo santykių cikle. 2026 metų aktualijos“ (6 val., dalyvauja administratorė). Beržyno socialinio darbo padalinio darbuotojams (-oms) numatyti mokymai tokiomis temomis: „Individualios priežiūros darbuotojo funkcijos ir etika, bendradarbiavimas su socialiniais darbuotojais, konfidencialumas ir duomenų apsauga“ (8 val., dalyvauja individualios priežiūros darbuotojai); „Socialinių paslaugų srities darbuotojų etikos kodeksas: praktinis taikymas dirbant su vyresnio amžiaus žmonėmis“ (8 val., dalyvauja dalis individualios priežiūros darbuotojų). Pastarieji mokymai numatyti ir keturiems Transporto ir ūkio priežiūros padalinio darbuotojams (-oms).

Beržyno sveikatos priežiūros padalinio darbuotojams (-oms) bei Šešupės padalinio darbuotojams (-oms) specifiniai mokymai privatumo užtikrinimo, konfidencialumo ir duomenų apsaugos temomis nenumatyti.

Atsižvelgiant į ataskaitoje jau aptartus darbuotojų elgesio trūkumus, ypač Beržyno padalinyje, kai šiurkščiai pažeidžiama paslaugų gavėjų teisė į privatumą (durų neužsidarymas bei širmų nenaudojimas higienos procedūrų metu, nesibeldimas įeinant į kambarius, sveikatos duomenų atskleidimas), darytina išvada, kad darbuotojai (-os) stokoja tiek žinių, tiek praktinių įgūdžių tinkamai užtikrinti paslaugų gavėjų teisę į privatumą, padaliniuose skatintina pagarbos asmenų privatumui kultūra, todėl numatytasis darbuotojų kvalifikacijos tobulinimas laikytinas nepakankamu reikalingiems pokyčiams pasiekti.

2.20. Paslaugų gavėjų ugdymui privatumo temomis abiejuose padaliniuose dėmesys neskiriamas – pagal MSSGN pateiktus duomenis, 2025 m. paslaugų gavėjams (-ams) informacinių, šviečiamojo pobūdžio renginių privatumo užtikrinimo temomis nei Šešupės,

nei Beržyno padalinyje neorganizuota, tokių renginių nenumatyta ir abiejų padalinių 2026 m. renginių paslaugų gavėjams (-oms) planuose.

2.21. Teigiamai vertintina tai, kad abiejuose tikrintuose padaliniuose paslaugų gavėjų nuomonės apklausų rezultatai atskleidė gana didelį paslaugų gavėjų pasitikėjimą įstaigos darbuotojais (-omis). Šešupės padalinio paslaugų gavėjų apklausa dėl paslaugų kokybės vertinimo ir jų efektyvumo atlikta 2025 m., joje dalyvavo 12 asmenų, dauguma apklausos dalyvių teigė, kad globos namuose jaučiasi saugiai, kad darbuotojai (-os) su jais elgiasi pagarbiai. 2025 m. Beržyno padalinio paslaugų gavėjų apklausoje, kurioje dalyvavo 72 paslaugų gavėjai (-os), į klausimą „ar darbuotojai pagarbiai / mandagiai su Jumis bendrauja?“, 82 proc. apklaustųjų atsakė „taip, pakankamai“. Vis dėlto pastebėtina, kad aukščiau aptartose nuomonės apklausose specifiniai klausimai siekiant išsiaiškinti paslaugų gavėjų nuomonę apie privatumo užtikrinimą įstaigoje užduoti nebuvo.

3. Paslaugų gavėjų judėjimo laisvės užtikrinimas

3.1. MSSGN Vidaus tvarkos taisyklėse numatyta, kad paslaugų gavėjas (-a) „turi teisę laisvai judėti globos namų patalpose, teritorijoje ir už jos ribų, jei tai nekelia pavojaus jo ar kitų asmenų saugumui“. Abiejų tikrintų padalinių darbuotojų teigimu, judėjimo laisvė globos namuose nebuvo ribojama nė vienam paslaugų gavėjui (-ai), todėl tokio ribojimo skyrimo tvarkos ir fiksavimo žurnalo globos namuose nebuvo. Tai, kad nė viename padalinyje nebuvo asmenų, kurių judėjimo laisvė globos įstaigoje yra ribojama, 2026 m. liepos 27 d. elektroniniame laiške Seimo kontrolierių įstaigai nurodė ir MSSGN administracija.

3.2. Visa Šešupės padalinio teritorija buvo aptverta segmentine tvora. Patekimas į teritoriją buvo galimas per pagrindinius automatiškai valdomus vartus ir vartų duris iš Tarpučių g. ir į ją, taip pat per analogiškai valdomus vartus ir duris iš Lazdynų g. ir į ją. Darbuotojų teigimu, vartai nuolat stebimi ir, atvykus iš anksto informavusiems (-ioms) lankytojams (-oms), atveriami. Patikrinimo metu vartai buvo užverti, atverti tik atvykstant ir išvykstant. Šešupės padalinyje paslaugų gavėjai (-os) savarankiškai už teritorijos ribų neišvykdavo: kalbintų darbuotojų teigimu, paslaugų gavėjai (-os) kartu su darbuotojais (-omis) vyksta esant poreikiui, pavyzdžiui, apsipirkti drabužių. Patikrinimo metu vienas iš paslaugų gavėjų Šešupės padalinyje minėjo galimybę išeiti pateikus prašymą, tačiau teigė dar nejautęs poreikio ja pasinaudoti.

Beržyno padalinio teritorija buvo aptverta skirtingų aukščių ir pralaidumo tvoromis: dalis tvorų buvo surūdijusios, dalyje jų buvo ertmių, o dalį juosė gyvatvorės ar kitokie augalai. Patekti į teritoriją buvo galima per įvažiavimo vartus, kurie, darbuotojų teigimu, niekada neužveriami. Patikrinimo metu vartai visą laiką buvo atverti. Buvo stebima, kad paslaugų gavėjų išvyksta už teritorijos ribų; keletas paslaugų gavėjų buvo išvykę (-usios) su savo socialiniais darbuotojais (-omis) į valstybės ar savivaldybių įstaigas ar tvarkyti kitų reikalų. Dalis paslaugų gavėjų minėjo savarankiškai nueinantys (-čios) į gretimame Augalų (Didvyžių) kaimelyje veikiančią parduotuvę, bažnyčią arba gretimai esančias kapines, kur prižiūri kapus.

3.3. Marijampolės specialiųjų socialinės globos namų gyventojų laikino išvykimo tvarkoje, patvirtintoje direktoriaus 2011 m. gegužės 27 d. įsakymu Nr. V-64 (2013 m. rugsėjo 2 d. redakcija) (toliau – Laikino išvykimo tvarka), numatoma, kad paslaugų gavėjas (-a) gali laikinai savo noru išvykti iš globos namų pas globėją, rūpintoją, šeimos narius, artimuosius giminaičius (-tes) ir pažįstamus (-as) švenčių dienomis, savaitgaliais ar ilgesniam laikotarpiui – iki 45 kalendorinių dienų per metus, išlaikant jam (jai) galimybę grįžti į globos namus tomis pačiomis sąlygomis, kaip ir buvo apgyvendintas (-a).

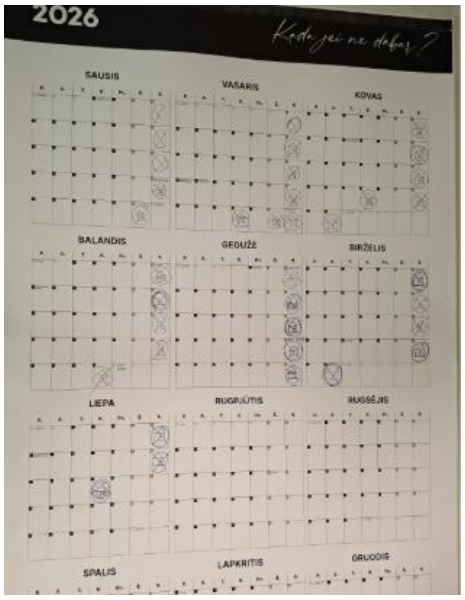
Taip pat nurodoma, kad išvykstant įsitikinama, jog bus užtikrintos tinkamos gyvenimo sąlygos ir paslaugų gavėjas (-a) bus priimtas (-a), apgyvendintas (-a) bei jam (jai) bus suteiktos poreikius atitinkančios paslaugos. Išvykti norintys paslaugų gavėjai (-os) arba jų globėjai (-os) savarankiškai arba padedami socialinio darbuotojo (-os) parašo prašymą dėl laikino išvykimo, kuriame nurodo laikino išvykimo laikotarpį, vietos, į kurią išvyksta, adresą ir artimųjų kontaktinius duomenis. Prašymus vizuoja socialinis darbuotojas (-a) ir slaugytojas (-a), įvertinę paslaugų gavėjo (-os) sveikatos būklę. Socialinio darbuotojo (-os) pateiktą prašymą dėl laikino paslaugų gavėjo (-os) išvykimo tvirtina įstaigos direktorius (-ė). Po patvirtinimo pavaduotojas (-a) socialiniam darbui išduoda Laikino išvykimo leidimą, kuriame nurodomi paslaugų gavėjo (-os) vardas ir pavardė, išvykimo vieta, išvykimo ir sugrįžimo datos ir kontaktinis asmuo. Išvykimas registruojamas Laikino išvykimo iš globos namų dokumentų registre.

Patikrinimo metu MSSGN nepateikė prašymo pavyzdžio, kuriame būtų socialinio darbuotojo (-os) ir slaugytojo (-os) vizos bei globos namų direktoriaus (-ės) patvirtinimas. Pateiktuose kiekvieno padalinio paslaugų gavėjų atvykimo ir išvykimo iš globos namų registracijos žurnaluose fiksuoti tik paslaugų gavėjų atvykimo į įstaigą ir išvykimo iš jos (į kitas įstaigas, GGN ar mirties atveju) faktai. Paslaugų gavėjai (-os) dėl Laikino išvykimo

tvarkos nusiskundimų neturėjo, kalbinti paslaugų gavėjai (-os) žinojo, kad norint išvykti iš įstaigos teritorijos ilgesniam laikui, reikia užpildyti prašymą.

Laikino išvykimo tvarkoje nurodoma, kad neveiksniu (ribotai veiksniu) pripažintas (-a) paslaugų gavėjas (-a) laikinai ar visam laikui išvykti gali tik pas teismo paskirtą globėją ar rūpintoją.

Darbuotojų teigimu, Šešupės padalinyje paslaugų gavėjai (-os) iš teritorijos išvyksta kartu su artimaisiais (globėjais (-omis)), pateikę prašymą ir apie išvykimą informavę darbuotojus. Praktika, kad paslaugų gavėjai (-os) ilgiau nei dieną praleistų ne įstaigos teritorijoje, o pas artimuosius (globėjus (-as)), Šešupės padalinio socialinio darbo organizatorės teigimu, dėl paslaugų gavėjų sveikatos būklės nėra dažna. Vieno iš paslaugų gavėjų kambaryje kabančiame kalendoriuje paslaugų gavėjas, padedamas darbuotojų, žymėjosi, kokiomis dienomis vyksta į namus (29 pav.).

29 pav. Paslaugų gavėjo kalendorius kambaryje Šešupės padalinyje.

Beržyno padalinyje paslaugų gavėjai (-os) minėjo išvykstantys (-čios) pas giminaičius (-tes) kelioms dienoms ar ilgesniam laikui, atostogauti. Šie išvykimai, remiantis Laikino išvykimo tvarka, turėtų būti fiksuojami Laikino išvykimo iš globos namų dokumentų registre. Įstaigai nepateikus šio registro, neįmanoma įvertinti, kokia dalis paslaugų gavėjų ir kaip dažnai laikinai išvyksta iš įstaigos ilgesniam laikui.

3.4. Darbuotojų ir paslaugų gavėjų teigimu, pagrindinės įstaigos durys tiek Beržyno, tiek Šešupės padaliniuose buvo rakinamos vakarais atsižvelgiant į šviesiojo paros meto trukmę, 19-22 val. (vasarą – apie 22 val.). Šešupės padalinyje kiekvienas (-a) paslaugų gavėjas (-a) į lauką galėjo patekti tiesiogiai iš savo kambario, per stiklines duris į terasą. Šios durys turėjo užraktus iš lauko pusės ir buvo rakinamos nakčiai, vasaros metu – apie 22 val.

Beržyno padalinyje judėjimas dienos metu nebuvo ribojamas, o skirtingų korpusų durys į lauką dienos metu buvo nerakinamos. Paslaugų gavėjai (-os) poreikio grįžti vėliau, nei būdavo rakinamos korpusų durys, neišreiškė.

3.5. Šešupės padalinyje judėjimas tarp sektorių pastato viduje ir pagrindinis išėjimas į lauką buvo kontroliuojamas išmaniaisiais užraktais, valdomais kortelėmis, kurias turėjo tik darbuotojai (-os). Padalinio teritorijoje lauke judėjimas tarp skirtingų sektorių nebuvo ribojamas, tačiau šaltuoju metų laiku judėti būtų buvę sudėtinga, nes terasų dangos nejuosia visos įstaigos teritorijos. Paslaugų gavėjų kambarių durys į koridorius Šešupės padalinyje, darbuotojų teigimu, nebuvo rakinamos. Vienas paslaugų gavėjas teigė, kad jo durys buvo užrakinamos, tačiau negalėjo patikslinti, kada tai vyko. Užfiksuotas atvejis, kai paslaugų gavėjui palikus gyvenamąjį kambarį ir būnant bendrose erdvėse, jo kambarys buvo užrakinamas. Darbuotoja tokią praktiką paaiškino siekiu, kad paslaugų gavėjas ne iš karto grįžtų į gyvenamąjį kambarį ir pabūtų bendrose erdvėse, o ne nuolat būtų savo kambaryje.

Beržyno padalinyje judėjimas tarp skirtingų grupių nebuvo ribojamas. Patikrinimo metu šiame padalinyje neužfiksuota užrakintų bendrojo naudojimo ar gyvenamųjų patalpų durų. Vis dėlto viename iš padalinio Budėjimo pamainos perdavimo žurnalų, naudojamų vidinei darbuotojų komunikacijai apie padėtį grupėje, pastebėtas įrašas, kuriame, numatomo audito kontekste, nurodoma, kad „turi būti atrakintos visos durys, virtuvėlė, dušai, spintos ir t. t.“ Tai leidžia daryti prielaidą, kad patalpų prieinamumas paslaugų gavėjams (-oms) užtikrinamas ne visada. Tai patvirtino ir vienos iš kalbintų darbuotojų teiginys, kad prieš patikrinimus liepiama atrakinti tam tikrų patalpų, pavyzdžiui, virtuvėlių, duris. Darbuotojos teigimu, tokia praktika žalinga, nes paslaugų gavėjai iš virtuvėlių gali pasiimti aštrius įrankius ir susižaloti ar sužaloti kitus.

Beržyno padalinyje paslaugų gavėjų kambariai nebuvo rakinami – dauguma durų neturėjo užraktų, o dalyje grupių, kur durys turėjo užraktus, šie arba spynų šerdys buvo išmontuoti arba nebeveikė.

3.6. Izoliacinio kambario Šešupės padalinyje nebuvo. Paslaugų gavėjų nusiraminimui buvo naudojama kognityviniu (sensoriniu) požiūriu įrengta bendrojo naudojimo aplinka viename iš sektorių.

Beržyno padalinyje izoliacinis kambarys buvo užrakintas. Darbuotojų teigimu, jis naudotas tik medicininio karantino atvejais. Patikrinimo metu šioje patalpoje paslaugų gavėjų nebuvo.

3.7. Šešupės padalinyje paslaugų gavėjams (-oms) buvo suteikiamos visos judėjimui reikalingos priemonės, jų netrūko. Šio padalinio socialinio darbo organizatorės teigimu, visi paslaugų gavėjai (-os), jei leisdavo oro sąlygoms, bent kartą per dieną būdavo lauke, nes

siekiama vadovautis principu, kad „gulinčių pacientų nėra“. Vienintelės išimtys – paslaugų gavėjai (-os), kurių buvimą išimtinai patalpose rekomendavo medikai.

Beržyno padalinyje trūko priemonių, pritaikytų itin riboto judumo (daugiausia gulintiems) paslaugų gavėjams (-oms), kuriomis juos (jas) būtų galima išvežti į lauką. Savarankiškai judėti (net naudojant priemones) negalintys paslaugų gavėjai (-os), darbuotojų teigimu, buvo kasdien bent kartą išvežami į lauką.

3.8. Atskirai pastebėtina, kad dalis Beržyno padalinyje apgyvendintų paslaugų gavėjų savo buvimą įstaigoje suprato kaip priverstinį, ribojantį jų judėjimo laisvę. Vienas kalbintas paslaugų gavėjas raštu nurodė manantis, kad „laikyti jo prieš jo valią negali“, o kitas paslaugų gavėjas teigė čia esantis dukters, o ne savo valia, nes dukra atsisako jį pasiimti iš įstaigos. Keletas paslaugų gavėjų tiesiogiai išreiškė nenorą būti įstaigoje: viena paslaugų gavėja įstaigą pavadino „invalidų kalėjimu“ (ji, nors ir turėjo galimybę, valgė savo kambaryje, o ne valgykloje kartu su kitais paslaugų gavėjais (-omis), nedalyvavo bendrose įstaigos organizuojamose veiklose ir beveik nesinaudojo bendromis erdvėmis), kita prašė būti išleidžiama namo pas giminaitę. Dalis paslaugų gavėjų nurodė norintys gyventi kitame MSSGN (Ąžuolyno) padalinyje. 2025 m. MSSGN Beržyno padalinio paslaugų gavėjų apklausoje paslaugų gavėjai (-os) reiškė norą išeiti iš įstaigos: „[a]pgaule atvežtas“, „[n]oriu namo“, „[n]oriu būt išleistas į savo gimtuosius namelius“, „[l]abai noriu gyventi namuose Klaipėdoje“, „Nebenoriu! Kadangi geriau būtų, kad mane iškeltų į privačius gyvenimo namus į mano tėviškę Kybartus. Tik tada galėsiu gyventi ir bendrauti su savo dukra.“

4. Paslaugų gavėjų savarankiškumo skatinimas

4.1. Abiejuose tikrintuose padaliniuose tarp paslaugų gavėjų buvo įvairaus amžiaus asmenų – nuo 21 iki daugiau kaip 80 metų. Nemaža dalis kalbintų paslaugų gavėjų nurodė didžiąją gyvenimo dalį praleidę (-usios) globos namuose ar psichiatrijos įstaigų stacionaruose. Didžioji dalis paslaugų gavėjų galėjo vaikščioti arba judėti vežimėliu, visiškai gulinčių asmenų – mažuma. Nepaisant to, abiejų padalinių atstovės (-ai) nurodė, kad dažniausia paslaugų gavėjų kaitos priežastis yra mirtys. Šešupės padalinio socialinės darbuotojos nurodė, kad nuo padalinio įsteigimo iki patikrinimo dienos buvo tik vienas atvejis, kai paslaugų gavėjas iš padalinio išvyko ne dėl mirties – išvyko gyventi į namus su artimaisiais. Tuo tarpu Beržyno padalinyje pasitaiko atvejų, kai paslaugų gavėjai (-os) persikelia gyventi į GGN, tačiau dažniausiai jų kaita taip pat vyksta dėl mirčių.

4.2. MSSGN turėjo 7 GGN ir 10 apsaugotų būstų. Šešiuose GGN galėjo gyventi po 10 asmenų, viename – 8 asmenys, o visi apsaugoti būstai pritaikyti dviejų asmenų apgyvendinimui. MSSGN administracija pateikė informaciją, kad 2024–2026 m. (iki liepos 13 d.) iš Beržyno padalinio (iki 2024 m. – Didvyžių socialinės globos namų) į GGN persikėlė 46 asmenys (2024 m. – 36, 2025 m. – 6, 2026 m. – 4), o vienas asmuo iš Beržyno padalinio išvyko gyventi į bendruomenę (t. y. savarankiškai). MSSGN administracija nurodė, kad nė vienas asmuo nei į GGN, nei į apsaugotą būstą neišvyko iš Šešupės padalinio. Anot MSSGN administracijos, patikrinimo metu bent du apsaugotame būste gyvenantys asmenys galėjo persikelti į bendruomenę, tačiau dėl socialinių būstų trūkumo to padaryti negalėjo. Taip pat nurodė, kad įprastai padaliniuose paslaugas gaunančių asmenų savarankiškesnio gyvenimo progresas vyksta būtent tokia tvarka – iš padalinio persikeliama į GGN, o iš GGN – į apsaugotą būstą, iš kurio atsiveria galimybė išvykti gyventi į bendruomenę. MSSGN administracijos teigimu, pasitaikė ir tokių atvejų, kai asmenys iš GGN grįžo į padalinius, nes nebuvo tinkamai pasiruošę savarankiškesniam gyvenimui (2025 m. į Beržyno padalinį grįžo vienas paslaugų gavėjas, o 2026 m. – viena paslaugų gavėja).

4.3. Šešupės padalinio socialinės darbuotojos nurodė, kad nė vienas (-a) iš paslaugų gavėjų patikrinimo metu nebuvo pakankamai savarankiškas (-a), kad galėtų persikelti į GGN, o Beržyno padalinio atstovai nurodė, kad 3–4 paslaugų gavėjai (-os) buvo pakankamai savarankiški (-os), kad galėtų gyventi GGN, tačiau jie (jos) išreiškė norą likti padalinyje. Pažymėtina, kad MSSGN direktorė pateikė skirtingą informaciją ir, jos teigimu, persikelti į GGN galėtų iki 20 Beržyno padalinio paslaugų gavėjų. MSSGN administracija ir Beržyno padalinio atstovai (-ės) nurodė, kad prieš perkeliant asmenį į GGN vyksta jo „paruošimas“ persikėlimui, tačiau niekas negalėjo įvardinti, kaip toks pasiruošimas vyksta. Pažymėtina, kad patikrinimų metu Beržyno padalinyje buvo sutikti asmenys, nurodę, kad jiems buvo siūlyta persikelti į GGN, tačiau visi nurodė abejojantys dėl tokio sprendimo, nes ilgai gyvena padalinyje, yra per daug pripratę prie aplinkos ir bijo pokyčių.

4.4. Remiantis MSSGN administracijos atsiųstais duomenimis, patikrinimų metu Šešupės padalinyje paslaugos buvo teikiamos 17-ai neveiksniais arba ribotai veiksniais pripažintų asmenų (7-ių iš jų globėjas buvo MSSGN), o Beržyno padalinyje – 43-ims neveiksniais arba ribotai veiksniais pripažintiems asmenims (42-ų globėjas buvo MSSGN).

MSSGN administracija nurodė, kad kiekvienoje savivaldybėje Neveiksnumo peržiūrėjimo komisija pati sprendžia, ar reikia peržiūrėti asmens neveiksnumą, priima sprendimą ir apie jį informuoja globos namus, atsiųsdama sprendimą. 2024–2026 m. (iki liepos 13 d.)

nebuvo nė vieno šios komisijos sprendimo, kuriuo būtų nustatytas poreikis kreiptis į teismą dėl neveiksnumo peržiūrėjimo. MSSGN administracija atsiuntė keturių komisijos posėdžių protokolus, kuriuose buvo sprendžiama dėl 22 asmenų neveiksnumo peržiūrėjimo teisme. Dėl 21 asmens pažymėta, kad komisija vienbalsiai nutarė nesikreipti į teismą dėl neveiksnumo peržiūrėjimo, o tik vienu atveju sprendimas priimtas nevienbalsiai.

Administracija pateikė informaciją, kad patikrinimo metu teismuose buvo nagrinėjamos civilinės bylos dėl trijų asmenų neveiksnumo peržiūrėjimo, tačiau jos buvo nagrinėjamos ne pagal Neveiksnumo peržiūrėjimo komisijos sprendimus. Vienas iš asmenų, dėl kurio neveiksnumo peržiūrėjimo byla tuo metu buvo nagrinėjama teisme, anksčiau paslaugas gavo Beržyno padalinyje, o patikrinimo metu gyveno apsaugotame būste. Šešupės padalinyje 2024–2026 m. (iki liepos 13 d.) neveiksnumas nebuvo peržiūrėtas nė vienam paslaugų gavėjui. Administracija taip pat pateikė informaciją, kad 2024–2026 m. (iki liepos 13 d.) veiksnumas ir dalinis veiksnumas tam tikrose srityse buvo atstatytas vienam MSSGN paslaugų gavėjui, kuris gyveno GGN.

4.5. MSSGN galioja direktoriaus 2020 m. gruodžio 29 d. įsakymu Nr. V-215 patvirtinta Paslaugų gavėjų gyvenimo įgalinimo koncepcija (toliau – Įgalinimo koncepcija). Šiame dokumente nurodyta, kad paslaugų gavėjų įgalinimo koncepcija apibrėžia „socialinės globos paslaugas, kuriomis siekiama formuoti paslaugų gavėjų įsitraukimą, dalyvavimą, veikti savarankiškai, pereiti iš pasyvios būklės į aktyvią, formuojant pasitikėjimą savimi, savęs priėmimą, socialinį ir politinį suvokimą, gebėjimą būti svarbia dalimi priimant sprendimus, panaudojant esamus aplinkos išteklius.“ Paslaugų gavėjų įgalinimas joje apibrėžtas kaip „jo galių, kompetencijų, išteklių plėtotė, galimybė reikšti nuomonę apie savo poreikius, interesus ir lūkesčius, kurie pripažįstami ir į juos atsižvelgiama.“ Koncepcijoje išskirti trys paslaugų gavėjų įgalinimo veiksniai: 1) paslaugų gavėjų skatinimas, motyvavimas; 2) turimų ir naujų įgūdžių ugdymas ir palaikymas; 3) ryšių atnaujinimas, sukūrimas ir palaikymas su artimaisiais ir bendruomene. Be kita ko, koncepcijoje įtvirtinta, kad, siekiant savarankiškumo, paslaugų gavėjai (-os) mokosi buities veiklų (kambario tvarkymo, maisto gaminimo, drabužių skalbimo ir lyginimo).

MSSGN yra patvirtinti bendri visos įstaigos nuostatai, o kiekvienas padalinys taip pat turi savo nuostatus. Tiek MSSGN nuostatuose[5], tiek Šešupės padalinio[6] ir Beržyno socialinio

[5] MSSGN nuostatai patvirtinti socialinės apsaugos ir darbo ministro 2010 m. birželio 22 d. įsakymu Nr. A1-267 (2024 m. rugpjūčio 27 d. įsakymo Nr. A1-569 redakcija).
[6] Šešupės padalinio nuostatai patvirtinti Marijampolės specialiųjų socialinės globos namų direktoriaus 2024 m. gruodžio 19 d. įsakymu Nr. V-219.

darbo padalinio nuostatuose[7] įtvirtintos MSSGN ir padalinių funkcijos ir tikslai – organizuoti MSSGN paslaugų gavėjų kasdienių gyvenimo įgūdžių ugdymą, laisvalaikį ir užimtumą, skatinant juos būti savarankiškais (-omis) (arba „ilgiau savarankiškais“ – Šešupės padalinio nuostatuose).

4.6. MSSGN Vidaus tvarkos taisyklėse įtvirtinta paslaugų gavėjų teisė būti atstovaujamiems Gyventojų tarybos. Patikrinimo metu MSSGN administracijos atstovės nurodė, kad kiekvienas padalinys turi atskirą paslaugų gavėjų tarybą. Nepaisant to, apsilankius Šešupės ir Beržyno padaliniuose, abiejų padalinių darbuotojai (-os) nurodė, kad jų padaliniuose paslaugų gavėjų tarybos nėra. Beržyno padalinio darbuotojai (-os) nurodė, kad seniau tokia taryba veikė ir buvo aktyvi, bet aktyvesniems asmenims išsikrausčius į GGN, tarybos nebeliko. Pažymėtina, kad po patikrinimo MSSGN administracija pasidalijo Įsakymo dėl MSSGN paslaugų gavėjų tarybos sudarymo, 2026 m. liepos 30 d. redakcija Nr. V-220 (toliau – Įsakymas dėl MSSGN paslaugų gavėjų tarybos). Dokumentas buvo patvirtintas praėjus daugiau nei dviem savaitėms nuo patikrinimo dienos. Įsakyme numatyta, kad MSSGN tarybai priklauso darbuotojai (-os) ir paslaugų gavėjai (-os) iš skirtingų MSSGN padalinių. Tarybos nariais (-ėmis) tapo 4 paslaugų gavėjai (-os) iš Beržyno padalinio. Kiek asmenų iš Šešupės padalinio tapo tarybos nariais (-ėmis), nustatyti nebuvo galima, nes jie (jos) buvo nurodyti bendrame sąraše su Marijonų padalinio[8] paslaugų gavėjais (-omis).

4.7. Vertinant savarankiškumo skatinimo aspektą tikrintuose padaliniuose, svarbu atkreipti dėmesį, kad Šešupės padalinyje paslaugos buvo teikiamos tik sunkios sveikatos būklės asmenims, kurių savarankiškumas itin ribotas. Dėl šios priežasties verbaliai pabendrauti su dalimi paslaugų gavėjų nebuvo įmanoma.

4.8. Šešupės padalinyje visiems (-oms) paslaugų gavėjams (-oms) reikėjo daugiau ar mažiau pagalbos atliekant asmeninės higienos veiksmus. Savarankiškesni asmenys tam tikrus veiksmus atliko patys. Pavyzdžiui, vienas paslaugų gavėjas teigė pats nusiskutantis barzdą, išsivalantis dantis ir apsiprausiantis, tačiau pažymėjo, kad jam reikalinga pagalba maudantis. Asmenims, kuriems reikalinga pagalba, rūpintis asmens higiena padeda individualios priežiūros darbuotojai (-os).

[7] Beržyno socialinio darbo padalinio nuostatai patvirtinti Marijampolės specialiųjų socialinės globos namų direktoriaus 2024 m. gruodžio 27 d. įsakymu Nr. V-229.
[8] Marijonų padalinys – vienas iš MSSGN padalinių, įsikūręs Marijampolės mieste. Šiame padalinyje patikrinimas nebuvo vykdomas.

Beržyno padalinyje dalis paslaugų gavėjų nurodė visus asmeninės higienos veiksmus atliekantys (-čios) patys (-čios), o kiti (-os) – padedami (-os) individualios priežiūros darbuotojų. Šiame padalinyje gyvenančių paslaugų gavėjų ISGP bendrose pastabose buvo detalizuojama, kad jie (jos) raginami (-os) kuo daugiau asmens higienos veiksmų atlikti patys (-čios), o pagalba suteikiama tik tais atvejais, kai veiksmo negali atlikti savarankiškai. Pasitaikė atvejų, kai Beržyno padalinio paslaugų gavėjų ISGP buvo pažymėta, kad asmuo geba veiksmus atlikti pats, tačiau nenori to daryti, todėl pasirūpinti higiena padeda darbuotojai (-os).

4.9. Šešupės padalinyje visi kalbinti asmenys nurodė patys kambarių nesitvarkantys. Beržyno padalinyje dalis kalbintųjų nurodė susitvarkantys kambarius, o daugelis – patys pasiklojantys lovas ir susitvarkantys spinteles. Paslaugų gavėjai (-os) patvirtino, kad jiems (-oms) išduodamos tvarkymuisi reikalingos priemonės. Beržyno padalinyje kalbinti asmenys nurodė, kad jų kambarių grindis reguliariai plauna ir darbuotojai (-os). Dalis šiame padalinyje gyvenančių paslaugų gavėjų kambariuose augino vazonines gėles, patys jomis rūpinosi. Beržyno padalinio ISGP neretai buvo nurodoma, kad paslaugų gavėjai (-os) yra skatinami (-os) pagal galimybes tvarkytis kambarius arba spintelę ir patalynės dėžę bei pasikloti lovą, tačiau dažniausiai buvo nurodyta, kad šiuos veiksmus atlieka nenoriai ir tik prižiūrimi ar padedami individualios priežiūros darbuotojo (-s).

4.10. Nors MSSGN Vidaus tvarkos taisyklėse įtvirtinta paslaugų gavėjų teisė naudotis skalbimo mašinomis, o Įgalinimo koncepcijoje numatyta, kad „siekiant savarankiškumo, paslaugų gavėjai mokomi buities veiklų: tvarkyti kambarį, gaminti maistą, skalbti ir lyginti drabužius“, nė vieno padalinio paslaugų gavėjai (-os) skalbimo mašinomis savarankiškai nesinaudojo.

Šešupės padalinyje skalbimo mašinos buvo prieinamos kiekvieno sektoriaus bendrojo naudojimo patalpoje. Patikrinimo metu dalyje jų buvo skalbiami drabužiai, tačiau socialinės darbuotojos nurodė, kad skalbimu rūpinasi individualios priežiūros darbuotojai (-os). Anot jų, paslaugų gavėjai (-os) yra skatinami (-os) atnešti nešvarius drabužius prie skalbimo mašinos, tačiau savarankiškai jomis naudotis nesugebėtų. Kitaip nei drabužiai, patalynė ir rankšluosčiai buvo skalbiami ne pačiame padalinyje, o vežami į skalbyklą. Vienas asmuo Šešupės padalinyje nurodė, kad skalbimo metu pasimetė jo asmeniniai rankšluosčiai, todėl nauji jam buvo išduoti nemokamai.

Beržyno padalinyje bendrojo naudojimo skalbimo mašinų nebuvo, todėl net savarankiškesni (-ės) paslaugų gavėjai (-os) neturėjo galimybės drabužius skalbtis patys (-čios). Viena paslaugų gavėja nurodė, kad ji nori drabužius skalbtis pati, todėl,

nesant skalbimo mašinos, skalbia juos rankomis. Anot jos, padalinio darbuotojai jai davė kibirą ir kitų skalbimui reikalingų priemonių. Visų Beržyno padalinio paslaugų gavėjų drabužiai, patalynė ir kita tekstilė buvo skalbiami padalinio teritorijoje esančioje skalbykloje, kuri aptarnauja visus MSSGN padalinius.

Abiejuose padaliniuose paslaugų gavėjų drabužiai žymimi specialiomis etiketėmis, kad nebūtų supainioti ir pamesti.

4.11. Abiejuose padaliniuose paslaugų gavėjai (-os) turėjo asmeninių drabužių. Abiejų padalinių socialinės darbuotojos nurodė, kad paslaugų gavėjams (-oms), jei tik įmanoma, užtikrinama galimybė drabužius ir avalynę išsirinkti patiems (pačioms) – jie (jos) vežami į parduotuves, o gebantys (-čios) drabužių gali užsisakyti ir internetu.

Beržyno padalinio socialinės darbuotojos nurodė, kad į globos namų teritoriją reguliariai atvyksta turgelis, kuriame visiems vaikštantiems ar vežimėliu judantiems asmenims suteikiama galimybė apsipirkti savarankiškai. Patikrinimo metu turgelis buvo atvykęs ir įsikūręs I korpuso pirmajame aukšte. Jame buvo prekiaujama drabužiais, avalyne, rankinėmis, higienos priemonėmis ir kita (30 pav.). Paslaugų gavėjai (-os) rodė, kokių prekių įsigijo, ir buvo patenkinti galimybe apsipirkti vietoje. Turgelyje visą laiką buvo ir dalis socialinių darbuotojų, kurios pagal poreikį padėdavo apsipirkti.

30 pav. Turgelis Beržyno padalinyje.

4.12. MSSGN administracija nurodė, kad visuose padaliniuose, išskyrus Šešupės padalinį, yra virtuvės, kuriose visiems paslaugų gavėjams (-oms) gaminamas maistas, o į Šešupės padalinį maistas pristatomas iš netoliese esančio MSSGN Marijonų padalinio.

Šešupės padalinyje paslaugų gavėjai (-os) valgė kiekviename sektoriuje įrengtose bendrojo naudojimo patalpose, kuriose yra stalų ir kėdžių (31 pav.). Norintieji galėjo valgyti ir savo kambariuose.

31 pav. Vieno iš sektorių bendro naudojimo patalpa, kurioje įrengta virtuvė, valgymo ir poilsio erdvė.

Beržyno padalinyje didžioji dalis paslaugų gavėjų valgė bendroje valgykloje, kurioje tuo pačiu metu valgė viso padalinio paslaugų gavėjai (-os). Į valgyklą neidavo tik paslaugų gavėjai (-os), apgyvendinti II korpuso II a. (iš viso iš trijų grupių), jiems (-oms) maistas buvo pristatomas į kambarius. Padalinio darbuotojos (-ai) negalėjo atsakyti, dėl kokių priežasčių šio aukšto paslaugų gavėjai (-os) negali eiti į valgyklą, nes, anot jų, dalis būtų pajėgūs (-ios) ir norėtų valgyti valgykloje kartu su kitais. Asmenims, kurie dėl sveikatos būklės negali arba nenori eiti į valgyklą, maistas buvo pristatomas į kambarius. Pagal poreikį paslaugų gavėjams (-oms) galėjo būti tiekiamas trintas maistas, o negalinčius (-ias) savarankiškai pavalgyti maitindavo individualios priežiūros darbuotojai (-os). Maitinimas organizuojamas keturis kartus per dieną – pusryčiai, pietūs, pavakariai ir vakarienė.

Patikrinimo metu valgykloje buvo lankomasi pietų metu. Atkreiptas dėmesys, kad valgykloje vienu metu susirinko itin daug žmonių, kilo didelis šurmulys, darbuotojams buvo sunku palaikyti tvarką. Pavyzdžiui, Budėjimo pamainos perdavimo žurnale buvo įrašas, kad per vakarienę vienas paslaugų gavėjas kėde trenkė kitam, o patikrinimo metu kalbinti (-os) darbuotojai (-os) minėjo, kad pasitaiko maisto vogimo atvejų. Didžioji dalis abiejuose padaliniuose kalbintų paslaugų gavėjų nurodė, kad tiekiamas maistas yra skanus, porcijos pakankamos („kartais duoda pakartoti“). Vienas asmuo Šešupės padalinyje ir vienas asmuo Beržyno padalinyje išreiškė nepasitenkinimą gaunamu maistu, pabrėždami

negalėjimą pasirinkti norimo maisto (pvz. kai kurie asmenys nevalgo tam tikrų produktų arba nėra patenkinti gaunamo maisto skoniu ar racionu, arba teikiamas maistas neatitinka jų gyvenimo būdo ar pažiūrų).

Daliai asmenų abiejuose padaliniuose buvo leidžiama naudotis visais stalo įrankiais, daliai – ne (pavyzdžiui, neleidžiama naudotis peiliu). Galimybė naudotis stalo įrankiais priklausė nuo asmens sveikatos būklės. Kalbinti asmenys nė viename padalinyje neišreiškė skundų dėl daliai asmenų taikomo stalo įrankių naudojimo ribojimo. Abiejuose padaliniuose paslaugų gavėjai (-os) specialiai pritaikytų ergonominių stalo įrankių, kurie stabilizuotų judesius ir kitais būdais palengvintų savarankišką valgymą, nenaudojo.

4.13. MSSGN Vidaus tvarkos taisyklėse įtvirtinta paslaugų gavėjų teisė pagal pageidavimus ruošti maistą savo poreikiams globos namuose esančiose virtuvėlėse. Patikrinimų metu abiejuose padaliniuose paslaugų gavėjai (-os) turėjo galimybę naudotis bendrojo naudojimo virtuvėmis, kuriose galėjo pasigaminti papildomo maisto.

Praktikoje pastebėta, kad Šešupės padalinyje nė vienas (-a) paslaugų gavėjas (-a) individualiai virtuvėmis nesinaudojo – net ir labiau savarankiški asmenys. Šešupės padalinyje papildomo maisto ar kavos / arbatos pageidaujantiems paslaugų gavėjams (-oms) paruošdavo individualios priežiūros darbuotojai (-os). Patikrinimo metu viename iš sektorių individualios priežiūros darbuotojai (-os) pjaustė ir paslaugų gavėjams (-oms) dalino arbūzą, kitoje – kepė duoną. Lankytasi ir viename kambaryje, kur paslaugų gavėjas turėjo asmeninį virdulį ir kavos aparatą – kavos ir arbatos jis pasigamino savarankiškai savo kambaryje. Šešupės padalinyje kiekviename iš keturių sektorių buvo įrengta po virtuvę. Tose pačiose patalpose paslaugų gavėjai (-os) kartu valgo pristatytą maistą, žiūri televizorių ir užsiima kita veikla.

Beržyno padalinyje virtuvės įrengtos ne visose grupėse, tačiau paslaugų gavėjai (-os), kurių grupėse virtuvių nėra, gali naudotis kitose grupėse esančiomis virtuvėmis. Patikrinimo metu kilo įtarimų, ar kai kurių grupių virtuvės įprastai nebūna užrakintos (daugiau apie tai žr. 3.4.8 punkte). Sudėtingiausia fizinė prieiga prie virtuvės pastebėta administracijos pastato ir II korpuso I a., kur virtuvė įrengta toli nuo gyvenamųjų kambarių, jos vieta nebuvo pažymėta nuorodomis, todėl būtų sunku ją rasti. Patekti į virtuvę taip pat trukdė grindų nelygumai ir slenksčiai. Beržyno padalinio virtuvėse buvo grupėms priskirti bendrojo naudojimo šaldytuvai, o spintelėse kiekvienam (-ai) paslaugų gavėjui (-ai) buvo skirta po plastikinę dėžę su jo (jos) vardu, kad visi (-os) galėtų tvarkingai laikyti savo maistą tam skirtoje vietoje. MSSGN yra patvirtinta globos namų paslaugų gavėjų asmeninio maisto laikymo tvarka, todėl asmeninis maistas turi būti laikomas paisant šios tvarkos.

Remiantis patvirtinta tvarka, individualios priežiūros darbuotojai (-os) ir slaugytojo (-os) padėjėjai (-os) privalo vykdyti nuolatinę paslaugų gavėjų maisto produktų ir gėrimų priežiūrą, o socialiniai (-ės) darbuotojai (-os) kontroliuoti produktų galiojimo laiką ir kokybę. Netinkamas vartoti maistas turi būti sunaikinimas, prieš tai informavus paslaugų gavėją.

Kalbinti (-os) paslaugų gavėjai (-os) neišreiškė skundų dėl asmeninio maisto laikymo tvarkos. Dalis kalbintų Beržyno padalinio paslaugų gavėjų nurodė, kad patys (-čios) pasiruošia kavos ar arbatos, tačiau nė vienas (-a) nenurodė savarankiškai gaminantis (-i) maistą. Anot kalbintųjų, kartais individualios priežiūros darbuotojai (-os) organizuoja maisto gaminimo užsiėmimus arba pagamina paslaugų gavėjų pageidaujamą maistą. Kalbintos socialinės ir individualios priežiūros darbuotojos nurodė, kad prastesnės fizinės būklės paslaugų gavėjams (-oms) kavą ar arbatą paruošia darbuotojos, o paslaugų gavėjai (-os) apie savo poreikį geba pranešti gestais arba žodžiais. Patikrinimo metu stebėta, kaip individualios priežiūros darbuotoja ir socialinė darbuotoja ruošė paslaugų gavėjoms maistą, kavą ir arbatą, tačiau paslaugų gavėjos nebuvo paskatintos pačios atlikti dalies maisto ruošimo darbų.

4.14. Abiejuose tikrintuose padaliniuose paslaugų gavėjams (-oms) buvo leidžiama turėti savo daiktų ir baldų gyvenamuosiuose kambariuose, kiek tai leidžia kambario dydis. Įgalinimo koncepcijoje įtvirtinta, kad paslaugų gavėjai (-os) patys (-čios) priima sprendimus, kaip išdėstyti baldus kambaryje ir kokiais drabužiais rengtis. Abiejuose padaliniuose gyvenamuosiuose kambariuose MSSGN neužtikrino televizorių, todėl nuosavi televizoriai buvo vienas dažniausiai pasitaikiusių asmeninių daiktų. Dalis paslaugų gavėjų turėjo savo spintelių, komodų, šaldytuvų. Paslaugų gavėjai (-os) galėjo pagal savo norus pasikabinti paveikslų ir kitais būdais individualizuoti savo kambarius.

4.15. MSSGN paslaugų gavėjų pinigų, turto, dokumentų apskaitos, naudojimo ir saugojimo tvarkos apraše, patvirtintame direktoriaus 2017 m. vasario 9 d. įsakymu Nr. V-46 (2026 m. balandžio 15 d. įsakymo Nr. V-94 redakcija) (toliau – Pinigų, turto, dokumentų apskaitos naudojimo ir saugojimo tvarkos aprašas) įtvirtinta, kokiais atvejais teisiškai veiksnių, neveiksnių ar ribotai veiksnių tam tikrose srityse paslaugų gavėjų pinigai ir asmens dokumentai yra saugomi pas socialinius (-es) darbuotojus (-as). Taip pat įtvirtinta, kad tais atvejais, kai neveiksniu ar ribotai veiksniu pripažinto (-s) paslaugų gavėjo (-s) globėju yra paskirtas MSSGN, interesus visose valstybinėse ir privačiose įstaigose bei organizacijose vykdo įgaliotas asmuo (MSSGN direktoriaus įgaliotas socialinis darbuotojas, kuriam pavesta atstovauti paslaugų gavėjui), o įgalioto asmens funkcijos, be kita ko, apima ir disponavimą neveiksniu (-a) ar ribotai veiksniu (-a) pripažinto (-s) paslaugų gavėjo (-s)

mokėjimo kortelėmis, išgrynintais pinigais – įgaliotas asmuo paslaugų gavėjui (-ai) perka prekes, apmoka už paslaugas. Tuo tarpu teisiškai veiksnių paslaugų gavėjų pinigai yra apskaitomi, naudojami ir saugomi pas socialinį (-ę) darbuotoją tokiais atvejais, kai „Veiksnus paslaugų gavėjas savarankiškai disponuojantis savo pinigais ir pageidaujantis, kad socialinis darbuotojas seife saugotų jo banko korteles, raštu pateikia prašymą, užpildydamas „Prašymą dėl banko kortelės saugojimo“ <...>, kuris keliamas į DBSIS[9].“ Pinigų, turto, dokumentų apskaitos naudojimo ir saugojimo tvarkos apraše taip pat nurodyta, kad socialinio (-ės) darbuotojo (-s) seife saugoma teisiškai veiksnaus (-ios) paslaugų gavėjo (-s) pinigų suma negali būti didesnė nei 200 eurų, o didesnės lėšos turi būti laikomos banko sąskaitoje.

Minėtame apraše taip pat įtvirtinta, kad neveiksniais ar ribotai veiksniais pripažintų paslaugų gavėjų asmens dokumentai (įskaitant asmens su negalia, pensininko pažymėjimą ar kitus „svarbius“ dokumentus) saugomi socialinio (-ės) darbuotojo (-s) kabinete esančiame seife. Kai neveiksniais ar ribotai veiksniais pripažintų asmenų globėjais paskirti ne MSSGN, paslaugų gavėjo globėja (-s) ar rūpintoja (-s) parašo „Prašymą dėl asmens dokumentų saugojimo globos namuose“ ir šių paslaugų gavėjų asmens dokumentai taip pat būna saugomi socialinio (-ės) darbuotojo (-s) kabinete esančiame seife. Tuo tarpu Pinigų, turto, dokumentų apskaitos naudojimo ir saugojimo tvarkos apraše nėra nuostatų dėl teisiškai veiksnių paslaugų gavėjų asmens dokumentų saugojimo.

4.16. Šešupės padalinio socialinės darbuotojos nurodė, kad tik vienas paslaugų gavėjas banko kortele naudojasi savarankiškai ir ją laiko pas save, visų kitų paslaugų gavėjų banko kortelės ar grynieji pinigai laikomi pas socialinius (-es) darbuotojus (-as) arba globėjus (-as). Socialinės darbuotojos taip pat nurodė, kad nė vienas (-a) paslaugų gavėjas (-a) nelaiko su savimi asmens tapatybės dokumentų – visi (-os) laikomi socialinių darbuotojų kabinetuose ir, esant poreikiui, laikinai grąžinami. Pažymėtina, kad Šešupės padalinio paslaugų gavėjai (-os) be palydos nei į parduotuves, nei į kitas įstaigas nevyko, juos visada lydi darbuotojai (-os). Didžioji dalis kalbintųjų nurodė, kad į parduotuves nevyksta net su palyda – jiems (-oms) perkamos prekės pagal jų pateiktus sąrašus. Du asmenys, paskatinti darbuotojos, nurodė, kad kartu su darbuotojomis vyko pirktis drabužių. Pasitaikė atvejis, kai kalbintas asmuo teigė norintis nuvykti į parduotuvę pats, tačiau niekada nebuvo prašęs ir nežinojo, ar jam būtų suteikta tokia galimybė.

[9] DBSIS – Dokumentų valdymo bendroji informacinė sistema.

Beržyno padalinio darbuotojos (-ai) taip pat nurodė, kad visi (-os) paslaugų gavėjai (-os) asmens dokumentus laiko pas socialines (-ius) darbuotojas (-us); nors tokia praktika nėra privaloma, ji rekomenduotina. Tuo tarpu nemaža dalis Beržyno padalinio paslaugų gavėjų nurodė, kad banko korteles ar grynuosius pinigus laiko pas save, nes gali savarankiškai nueiti iki netoliese esančią parduotuvę. Nemaža dalis kalbintųjų nurodė, kad į vietinę parduotuvę nueina vieni (-os) ir jų niekas nekontroliuoja. Prieš išeinant iš padalinio teritorijos jiems tik rekomenduojama informuoti socialinius (-es) darbuotojus (-as) arba individualios priežiūros darbuotojus (-as). Į tolimesnes parduotuves vykstama tada, kai organizuojamos išvykos arba padalinio transportas į miestą važiuoja kitais reikalais.

4.17. MSSGN Vidaus tvarkos taisyklėse įtvirtinta paslaugų gavėjų teisė tiesiogiai bendrauti laiškais, telefonu, internetu. Abiejuose tikrintuose globos namų padaliniuose naudojimasis telefonais nebuvo ribojamas, tačiau juos turėjo ne visi (-os) paslaugų gavėjai (-os). Šešupės padalinyje dėl sunkios asmenų negalios tik keli asmenys turėjo mobiliuosius telefonus. Pastebėtina, kad paslaugų gavėjai (-os), kurie (-ios) turėjo mobiliuosius telefonus, nurodė besinaudojantys (-čios) jais be jokių apribojimų, o WiFi ryšys jiems (-oms) buvo prieinamas. Vienas asmuo nurodė telefonu ne tik susisiekiantis su artimaisiais, žaidžiantis žaidimus, bet ir užsisakinėjantis prekes. Socialinių darbuotojų ir kalbintų paslaugų gavėjų teigimu, telefonų neturintiems asmenims susisiekti su artimaisiais padeda socialinės darbuotojos.

Beržyno padalinyje situacija panaši – asmenys, kurie gebėjo naudotis išmaniaisiais telefonais ir turėjo pakankamai lėšų, naudojosi jais, užsisakydavo prekių, žaidė žaidimus ir kt. Dalis paslaugų gavėjų naudojosi neišmaniaisiais telefonais, kuriais daugiausia skambino artimiesiems ir klausėsi muzikos. Beržyno padalinyje WiFi ryšio nebuvo, todėl paslaugų gavėjai (-os) internetą turėjo užsisakyti patys. Administracijos teigimu, situacija su interneto ryšiu yra sudėtinga, nes padalinio teritorijoje ryšys veikia prastai. Dalis kalbintų išmaniaisiais telefonais besinaudojusių paslaugų gavėjų išreiškė nepasitenkinimą tuo, kad internetą tenka pirktis patiems (-čioms), o ryšys prastas. Asmeninių telefonų neturėję (-usios) paslaugų gavėjai (-os) patvirtino, kad susiskambinti su artimaisiais padeda socialiniai (-ės) darbuotojai (-os). Kalbinti (-os) paslaugų gavėjai (-os) nurodė, kad yra pasitaikę atvejų, kai telefonai buvo pavogti, todėl ne visi (-os) turėjo pakankamai lėšų nusipirkti naujus arba nusprendė, kad to daryti neapsimoka.

Nė viename iš tikrintų padalinių nebuvo bendrojo naudojimo kompiuterių. Pasitaikė atvejų, kai Beržyno padalinio paslaugų gavėjai (-os) taip pat nurodė, kad asmeninių kompiuterių

neįsigyja, nes baiminasi, kad jie gali būti pavogti. Keletas Beržyno padalinio paslaugų gavėjų patvirtino, kad naudojasi pašto paslaugomis, siunčia laiškus ir siuntinius.

4.18. MSSGN administracija nurodė, kad nė viename jų padalinyje patikrinimo metu nebuvo dirbančių arba besimokančių paslaugų gavėjų. Administracijos teigimu, buvo organizuotas kelių paslaugų gavėjų apsilankymas vietinėje įmonėje, siekiant supažindinti juos su įsidarbinimo galimybėmis, taip pat siūlyta užtikrinti nuvežimą į darbą ir parvežimą iš jo, tačiau paslaugų gavėjai (-os) nepareiškė noro šioje įmonėje įsidarbinti. Anot administracijos, keletas besimokančių arba mokslus baigusių paslaugų gavėjų patikrinimo metu gyveno GGN – įgijo arba siekė įgyti statybininko (-ės), individualios priežiūros darbuotojo (-s), virėjo (-s), valytojo (-s) profesijas. Šešupės ir Beržyno padaliniuose paslaugų gavėjams (-oms) vietiniai mokymosi kursai nebuvo organizuojami. Be to, nebuvo sudaryta galimybė mokytis kompiuterinio raštingumo, taip pat nebuvo bendrojo naudojimo kompiuterių.

4.19. Šešupės padalinyje nebuvo nei individualiai laikomų, nei įstaigos prižiūrimų augintinių, akvariumų ar kita. Beržyno padalinyje lauke gyveno daug kačių, kurios, administracijos teigimu, tiesiog atsirasdavo įstaigos teritorijoje, todėl buvo pradėta jomis rūpintis. Anot administracijos ir kalbintų paslaugų gavėjų, katėms leidžiama įeiti ir į pastatų vidų. Patikrinimo metu lankytasi viename kambaryje, kuriame paslaugų gavėja buvo paruošusi kraiko dėžutę ir nurodė katę nakčiai parsivedanti į kambarį.

4.20. Nė viename iš tikrintų padalinių paslaugų gavėjai (-os) savarankiškai viešuoju transportu nesinaudojo. Šešupės padalinio socialinės darbuotojos nurodė, kad nė viena (-s) paslaugų gavėja (-s) nebuvo pakankamai savarankiška (-s), kad tai darytų – už įstaigos ribų visi keliavo su palyda. MSSGN administracijos atstovės nurodė, kad Beržyno padalinyje pagrindinė problema yra padalinio vieta ir retai kursuojantis viešasis

transportas. Anot administracijos atstovių ir kalbintų paslaugų gavėjų, autobusai pro gyvenvietę kursuoja vos du kartus per savaitę – trečiadieniais ir šeštadieniais. Darbuotojų teigimu, paslaugų gavėjai (-os) šiuo transportu nesinaudoja. Pastebėtina, kad padalinio patalpose nėra pakabintų aktualių tarpmiestinių autobusų maršrutų tvarkaraščių. Atsižvelgiant į tai ir įvertinus dalies paslaugų gavėjų išreikštą poreikį vykti į didesnius miestelius, manytina, kad būtų tikslinga paslaugų gavėjams (-oms) suteikti daugiau informacijos apie šiuo metu egzistuojančias galimybes naudotis viešuoju transportu, o matant poreikį – inicijuoti autobusų maršrutų kursavimo dažnio peržiūrą.

4.21. Abiejų padalinių darbuotojos nurodė, kad paslaugų gavėjams (-oms) yra suteikiama galimybė dalyvauti rinkimuose. Anot jų, į padalinius atvyksta apylinkių rinkimų komisijos atstovai, todėl paslaugų gavėjams (-oms) nereikia niekur vykti – galimybė balsuoti sudaroma padalinyje. Atkreiptas dėmesys, kad dalyje 2024 m. pildytų Beržyno padalinio ISGP buvo nurodyta, kad asmenys buvo informuojami apie vyksiančius rinkimus, raginami juose dalyvauti.

4.22. Abiejų padalinių tikrintuose ISGP nebuvo skiriamas pakankamas dėmesys savarankiškumo skatinimui, įgūdžių palaikymui ir lavinimui. Šešupės padalinyje vos keletui paslaugų gavėjų ISGP buvo išsikelti konkretūs uždaviniai, pavyzdžiui, išmokti apsimauti batus, išmokti skaičiuoti, valytis dantis ar kita, tačiau ir vienu iš šių atvejų pastebėta, kad atnaujinus ISGP uždavinių nebeliko, nors ankstesniame buvo nurodyta, kad jie dar nepasiekti. Keliuose Beržyno padalinyje gyvenančių paslaugų gavėjų ISGP buvo išsikeltas uždavinys išmokyti paslaugų gavėją naudotis pagalbos iškvietimo pulteliu, pasikloti lovą, viename – mokyti rašyti (bendrose pastabose pažymėta, kad asmuo kartą buvo skatintas bandyti rašyti, tačiau atsakė nenorintis, o toliau veikla nebetęsta). Daugiau informacijos apie paslaugų gavėjų ISGP pildymą žr. ataskaitos 5.2 skyriuje.

5. Paslaugų gavėjų užimtumo užtikrinimas

5.1. Bendros užimtumo veiklos

5.1.1. Patik MSSGN vidaus tvarkose užimtumo veiklos aprašytos gana lakoniškai: Vidaus tvarkos taisyklėse numatyta, kad paslaugų gavėjai (-os) pagal asmens pomėgius turi teisę dalyvauti užimtumo veiklose, o Įgalinimo koncepcijoje įtvirtinta, kad paslaugų gavėjams (-oms) „užimtumas organizuojamas atsižvelgiant į jų poreikius, interesus, galimybes bei rezultatus“.

Šešupės padalinio užimtumo specialisto pareigybės aprašymas patvirtintas MSSGN direktoriaus 2026 m. liepos 22 d. įsakymu Nr. V-214 (toliau – Šešupės užimtumo specialisto pareigybės aprašymas), taigi buvo patvirtintas ir atsiųstas tik po LRSKĮ atlikto patikrinimo MSSGN. Minėtame dokumente įtvirtinta, kad užimtumo specialistas (-ė), be kita ko, turi atlikti šias funkcijas: kiekvienų metų pradžioje sudaryti užimtumo veiklų priemonių planą, vesti dokumentaciją apie paslaugų gavėjų užsiėmimus, siekti vystyti emocinę, kognityvinę, fizinę, dvasinę ir socialinę paslaugų gavėjų integraciją, kurti paslaugų gavėjui (-ai) reikalingą individualų užimtumo terapijos intervencijų programą, kurioje atsiskleistų kiekvieno asmens unikalumas ir kt. Šešupės padalinys nepasidalijo

kineziterapeuto pareigybės aprašymu, nes nėra patvirtinto kineziterapeuto etato, o paslaugos yra perkamos.

Beržyno socialinio darbo padalinio užimtumo specialisto pareigybės aprašyme, patvirtintame MSSGN direktoriaus 2024 m. gruodžio 30 d. įsakymu Nr. V-244 (toliau – Beržyno užimtumo specialisto pareigybės aprašymas) įtvirtintos užimtumo specialisto (-ės) funkcijos, tarp jų: prižiūrėti padalinyje esančią koplyčią, sudaryti paslaugų gavėjams (-oms) dalyvavimo saviraiškos veikloje sąlygas, organizuoti ir vykdyti lauko ūkio darbų užsiėmimus (prižiūrėti, puošti padalinio aplinką), gerinti kasdienį paslaugų gavėjų funkcionavimą, taikyti individualias užimtumo priemones, kurti paslaugų gavėjui (-ai) reikalingą individualią užimtumo terapijos intervencijų programą, kurioje atsiskleistų kiekvieno asmens unikalumas ir kt. MSSGN administracija taip pat pasidalijo Beržyno sveikatos priežiūros padalinio kineziterapeuto pareigybės aprašymu, patvirtintu MSSGN direktoriaus 2024 m. gruodžio 31 d. įsakymu Nr. V-258 (toliau – Beržyno kineziterapeuto pareigybės aprašymas). Jame įtvirtintos kineziterapeuto funkcijos, tarp kurių – nustatyti kineziterapijos poreikį, nustatyti kineziterapinę diagnozę ir prognozę, sudaryti kineziterapijos planą ir programą, atlikti individualias ir grupines kineziterapijos procedūras ir kt.

5.1.2. Abiejuose tikrintuose padaliniuose už užimtumo veiklų organizavimą atsakingos užimtumo specialistės (-ai).

Šešupės padalinyje buvo patvirtintas visas užimtumo specialisto (-ės) etatas, tačiau įdarbinta specialistė dirbo tik 0,25 etato, į padalinį atvykdavo 1–2 kartus per savaitę, o 0,75 etato buvo neužimtas. Patikrinimo metu padalinyje užimtumo specialistė nedirbo, nes pagal darbo grafiką tuo metu nebuvo jos darbo valandos. Šiame padalinyje kineziterapeuto (-ės) etatas nepatvirtintas, tačiau du kartus per savaitę atvykdavo MSSGN specialistas.

Beržyno padalinyje patvirtinti 3 užimtumo specialisto (-ės) etatai, patikrinimo metu visi etatai buvo užimti, o specialistės dirbo kiekvieną darbo dieną. Padalinyje taip pat buvo patvirtintas visas kineziterapeuto (-ės) etatas, tačiau užimta tik pusė etato, specialistas atvyksta du kartus per savaitę.

Abiejuose padaliniuose kalbintas personalas taip pat nurodė, kad tam tikras veiklas paslaugų gavėjams (-oms) organizuoja ir socialiniai (-ės) arba individualios priežiūros darbuotojai (-os). Pavyzdžiui, Šešupės padalinyje kiekvienos darbo dienos rytais socialinė

darbuotoja organizuodavo mankštą, o Beržyno padalinio užimtumo specialistė nurodė, kad individualios priežiūros darbuotojai (-os) organizuoja maisto gaminimo užsiėmimus.

5.1.3. MSSGN administracija nepateikė prašytų Šešupės padalinio užimtumo veiklos planų, todėl nėra aišku, ar tokie planai padalinyje buvo sudaromi. Beržyno padalinyje kiekvienai užimtumo veiklos sričiai (dailei, rankdarbiams, saviveiklai, sportui, tikybai) buvo sudaromi atskiri planai.

Šešupės padalinyje socialinės darbuotojos nurodė, kad užimtumo veiklų grafikai nėra ruošiami ir skelbiami skelbimų lentose ar kitais būdais, nes daliai paslaugų gavėjų yra sudėtinga iš anksto pranešti apie tam tikras veiklas, kadangi, anot darbuotojų, dėl to paslaugų gavėjams (-oms) smarkiai sukyla emocijos: jie (-os) neturi laiko suvokimo ir nuolat laukia vyksiančių veiklų, o tai neigiamai atsiliepia jų būsenai. Anot socialinių darbuotojų, apie vyksiančius užsiėmimus paslaugų gavėjai (-os) informuojami (-os) žodžiu, likus nedaug laiko iki užimtumo veiklos, renginio, išvykos.

32 pav. Dailės ir rankdarbių užimtumo savaitiniai grafikai Beržyno padalinyje.

Beržyno padalinyje užimtumo grafikai buvo rengiami: kiekvienai užimtumo sričiai (dailei, rankdarbiams, saviveiklai, sportui, tikybai) sudaromas atskiras savaitinis grafikas, taip pat rengiamas bendras mėnesio renginių planas. Grafikai iškabinami padalinio informacinėse lentose. Užimtumo specialistė nurodė, kad įprastai paslaugų gavėjai apie veiklas informuojami per socialinius (-es) darbuotojus (-as) ir individualios priežiūros darbuotojus (-as). Užimtumo specialistė nurodė, kad savaitiniai planai nekinta – kiekvieną savaitę reguliarios veiklos vykdomos tokiu pačiu metu, o kas mėnesį kinta tik mėnesio renginių sąrašas. Pažymėtina, kad visi savaitiniai užimtumo grafikai parengti skaitytojui nepalankiu būdu – grafikai uždėti ant fone esančių paveikslėlių, todėl nesukuriamas kontrastas tarp teksto ir iliustracijų, o pateikiamas tekstas tampa sunkiai įskaitomas (32 pav.).

5.1.4. Šešupės padalinyje buvo viena bendra užimtumo patalpa – relaksacinis kambarys, įrengta viename iš keturių sektorių. Relaksaciniame kambaryje buvo sensorinė platforma, vandens lova, krėslai, pripučiami kamuoliai, vaizdo projektorius, o spintoje buvo nedidelis kiekis laisvai prieinamų užimtumo reikmenų (dėlionės, akvarelė, teptukai ir pan.).

Pažymėtina, kad sektoriai tarpusavyje atskiriami užrakinant tarp jų esančias duris, todėl patekimas į relaksacinį kambarį iš kitų sektorių buvo ribotas ir galimas tik su darbuotojo (-s) palyda. Kitame sektoriuje taip pat įrengtas kineziterapijos kabinetas, jame buvo dviračio treniruoklis, tačiau patalpa nedidelė, skirta individualiam naudojimui. Socialinė darbuotoja nurodė, kad reguliarios mankštos vyksta ne kabinete, o padalinio fojė (personalui skirtose patalpose tarp gyvenamųjų sektorių). Kaip minėta, kiekviename sektoriuje buvo po vieną identišką bendrojo naudojimo patalpą, kurioje įrengtos virtuvės, pastatyti valgomieji stalai, kėdės, televizorius. Pažymėtina, kad bendrojo naudojimo patalpos su virtuve ir valgymo erdve visuose keturiuose sektoriuose buvo labai nykios ir tuščios, primenančios įstaigą – jokių paveikslų, gėlių ar kitų jaukumo suteikiančių daiktų. Lauke laisvalaikio leidimo infrastruktūros nebuvo, tik prie sektoriaus bendro naudojimo patalpų įrengtos terasos su lauko krėslais ir kita.

Beržyno padalinio pastatų viduje prieinamos tokios užimtumo erdvės: aktų salė, kineziterapijos (sporto) patalpa ir koplytėlė. Patikrinimo metu visos minėtos patalpos buvo užrakintos ir atrakinamos tik personalo organizuojamų užsiėmimų metu. Aktų salė įrengta administracijos pastate, antrame pastato aukšte, kuriame nėra lifto ar keltuvo, todėl aktų salė nėra prieinama nevaikštantiems asmenims (žr. 1.1.1. papunkčio lentelės skilties „Bendrojo naudojimo patalpų prieinamumas“ dalį „Aktų salė“). Aktų salėje yra scena, instrumentų, daug kėdžių, projektorius. Administracijos atstovė nurodė, kad aktų salėje vyksta filmų peržiūros, koncertai ir kiti renginiai. Kineziterapijos patalpa įrengta pirmame pastato aukšte – ji prieinama visiems asmenims, kurie vaikšto arba juda vežimėliu. Patalpoje buvo 2 masažiniai krėslai, 3 elipsiniai dviračiai, žingsniuoklis, paprastas dviračio treniruoklis, 2 daugiafunkciai treniruokliai. Koplytėlėje buvo daug kėdžių, tribūna, kryžius ir įvairūs kiti krikščioniški komponentai (žvakės, statulos, paveikslai ir kita). Skirtinguose korpusuose taip pat prieinamos bendrojo naudojimo erdvės, kuriose buvo sofų, stalų, televizorių, knygų lentynų su knygomis ir pan. Pastebėtina, kad bendrojo naudojimo erdvės savo įrengimu ir inventoriumi gerokai skyrėsi, dalyje buvo prieinami televizoriai, dalyje – ne, tas pats pasakytina ir apie knygų lentynas, stalo futbolą (33 pav.). Pažymėtina, kad bendrojo naudojimo patalpose paslaugų gavėjams nebuvo prieinamos dėlionės, stalo žaidimai ar kitos laisvalaikio leidimo priemonės. Užimtumo specialistė nurodė, kad tokios priemonės nėra laisvai prieinamos ir yra laikomos darbuotojų kambariuose, nes paslaugų gavėjai (-os) galėtų greitai viską išmėtyti. Lauke yra tvenkinys, kuriame galima žvejoti, sodas su obelimis ir kitais medžiais, pavėsinių, supynės, sporto treniruoklių aikštelė ir du krepšinio lankai (vienas reguliuojamo aukščio).

33 pav. Skirtinguose korpusuose esančios poilsio erdvės.

5.1.5. Remiantis MSSGN atsiųstu 2025 m. Šešupės padalinyje vykdytų išvykų ir renginių sąrašu, 2025 m. suorganizuota 20 renginių ar edukacijų ir 34 išvykos. 2026 m. (iki liepos 13 d.) suorganizuota 10 renginių ar edukacijų ir 7 išvykos, o metų eigoje suplanuota daugiau išvykų ir renginių, tarp kurių – išvyka į zoologijos sodą, levandų ūkį, pasivažinėjimas arklių traukiamomis karietomis, kaniterapija su šunimis ir kita. Nors individualus paslaugų gavėjų lankomumas nebuvo žymimas, lentelėje prie kiekvieno renginio ar išvykos pateiktas bendras dalyvavusių paslaugų gavėjų skaičius. Pažymėta, kad dalyje renginių dalyvavo visi 40 paslaugų gavėjų, bet dažniausiai apie 10–20. Renginiai apėmė įvairių religinių ir valstybinių švenčių bei specifinių dienų minėjimus, edukacijas ir koncertines programas. Kalbinti (-os) paslaugų gavėjai (-os) patvirtino, kad Šešupės padalinyje minimos įvairios šventės, vykstama į ekskursijas, pavyzdžiui, buvo švenčiamos Joninės, kai kurie lankėsi parodoje. Didžiojoje dalyje išvykų dalyvavo nuo 4 iki 6 asmenų. Didžioji dalis išvykų organizuota į įvairias vietas Marijampolės mieste ir aplink jį, tačiau pasitaikė ir, pavyzdžiui, išvykų prie jūros.

Beržyno padalinio išvykų ir renginių sąraše pateikiami tik 2025 m. ir 2026 m. vykdyti ir planuojami renginiai ar edukacijos, bet ne išvykos. Kalbinti (-os) paslaugų gavėjai (-os) pasakojo reguliariai vykstantys (-čios) į įvairias išvykas, nurodė neseniai buvę Gelgaudiškyje ir plaukę laivu Nemunu, dalyvavę atlaiduose Marijampolėje, o patikrinimo metu dalis paslaugų gavėjų vyko į Paežerių dvarą. Taip pat patikrinimo metu skelbimų lentose kabėjusiuose liepos mėnesio renginių ir išvykų sąrašuose buvo pažymėtos

3 išvykos (į minėtus atlaidus, Paežerių dvarą ir Klausučių kaimo šventę). Remiantis sąrašu, 2025 m. vyko 47 renginiai ar edukacijos, o dviejuose renginiuose dalyvavo visi paslaugų gavėjai, vienas jų – naujametinis karnavalas. Kalbinti (-os) paslaugų gavėjai (-os) pasakojo, kad prieš Kalėdas kiekviena grupė rengia po pasirodymą, kurie rodomi karnavalo metu. 2026 m. buvo planuojama surengti 42 renginius ar edukacijas, tačiau pažymėtina, kad metiniame sąraše buvo surašyti ne visi renginiai, nes dalis liepos mėnesio tvarkaraštyje numatytų renginių nebuvo įrašyti metiniame plane. Kalbinti (-os) paslaugų gavėjai (-os) nurodė, kad reguliariai švenčiamos įvairios šventės, draugų rate minimi gimtadieniai. Anot kalbintųjų, tokio tipo užimtumo veiklų netrūko.

5.1.6. Šešupės padalinyje nebuvo sudaryto kasdienio užimtumo veiklų plano ar tvarkaraščio, tokiais dokumentais nebuvo pasidalyta, o užimtumo specialistės patikrinimo metu nebuvo, be to, apie teikiamas paslaugas galėjo papasakoti palyginti nedidelė dalis paslaugų gavėjų, todėl nebuvo išsiaiškinta, kokios veiklos ir kaip dažnai vyksta padalinyje. Kalbinti (-os) paslaugų gavėjai (-os) patvirtino, kad kiekvieną darbo dieną organizuojama mankšta, o socialinė darbuotoja nurodė, kad kartais organizuojamos filmų peržiūros. Socialinės darbuotojos ir kalbinti (-os) paslaugų gavėjai (-os) nurodė, kad paslaugų gavėjams (-oms) pagal jų asmeninius pomėgius gali būti išduotos savarankiško laisvalaikio leidimo priemonės. Paslaugų gavėjų kambariuose buvo matomi *Lego* konstruktoriai, žaislai, laikraščiai ir kitos laisvalaikio leidimo priemonės, o dalis kalbintųjų nurodė, kad šias priemones atnešė socialinės darbuotojos. Socialinės darbuotojos nurodė, kad silpniausios sveikatos asmenims, kurių gebėjimas užsiimti tam tikromis veiklomis yra labai ribotas, siūlomi terapiniai užsiėmimai: pagulėti vandens lovoje, pažiūrėti į sensorinę platformą, žiūrėti filmus. Jos taip pat nurodė, kad 2 kartus per savaitę atvyksta kineziterapeutas ir veda individualius užsiėmimus.

Remiantis sudarytais savaitiniais užimtumo planais, Beržyno padalinyje organizuojama daug skirtingų kasdienių užimtumo veiklų, o užimtumo specialistės yra pasiskirsčiusios, kokio pobūdžio veiklas organizuoja: 1) sporto; 2) tikybos ir saviveiklos; 3) dailės ir rankdarbių. Tarp organizuojamų užimtumo veiklų yra kapelos repeticijos, muzikos terapija, skaitymai, šokiai, stalo žaidimai, sportas, dailė, rankdarbiai, religinių skaitinių skaitymas, organizuojamos mišios (bent kartą per mėnesį ir per šventes). Užimtumo specialistė nurodė, kad grafikuose nurodytos veiklos būna koreguojamos pagal susirinkusių paslaugų gavėjų norus, pavyzdžiui, kartais vietoj sporto organizuojami stalo žaidimai ar kita. Be to, dalis užimtumo veiklų vedamos bendrai visiems (-oms) paslaugų gavėjams (-oms), tačiau kiekviena specialistė yra nusimačiusi veiklas, kurias organizuoja atskirose grupėse. Pavyzdžiui, dailės ir rankdarbių veiklos grupėse vedamos trečiadieniais, saviveiklos veiklos

antradieniais ir ketvirtadieniais, o sporto – pirmadieniais ir trečiadieniais. Patikrinimo metu (antradienį ir trečiadienį) nepastebėta atvejų, kad grupėse būtų vykdomos atskiros užimtumo veiklos. Patikrinimo metu stebėtas atvejis, kai keli paslaugų gavėjai su individualios priežiūros darbuotojomis lauke žaidė badmintoną, mėtė į krepšį kamuolį. Beržyno padalinio užimtumo specialistė nurodė, kad priemonės savarankiškam laisvalaikio leidimui pagal individualius asmenų poreikius nėra išduodamos ir kiekvienas turėtų jas įsigyti už savo lėšas (pavyzdžiui, piešimo ar mezgimo priemones), tačiau viena kalbinta paslaugų gavėja nurodė, kad kasmet nemokamai gauna siūlų mezgimui iš padalinio darbuotojų. Žvejojantys paslaugų gavėjai taip pat patvirtino, kad meškeres turėjo įsigyti už savo lėšas. Patikrinimo metu pastebėta, kad dalis socialinių darbuotojų užtikrino paslaugų gavėjams (-oms) galimybę dienos eigoje užeiti pas jas į kabinetą, kur palikta paveikslėlių ir spalvinimo priemonių, tad norintieji laiką leidžia jų kabinetuose spalvindami. Užimtumo specialistė nurodė, kad gulintiems (-čioms) paslaugų gavėjams (-oms) organizuojamas individualus užimtumas, kuris daugiausia orientuotas į motorikos palaikymą, pavyzdžiui, ridenant ir gaudant kamuoliukus, dėliojant juos pagal spalvas ir kt. Du kartus per savaitę atvyksta kineziterapeutas, kuris veda tiek grupinius užsiėmimus (patikrinimo metu toks užsiėmimas vyko), tiek teikia individualias paslaugas asmenims, kurie neseniai patyrė traumas, kuriems kineziterapija reikalinga dėl ligos ar kitų priežasčių.

Užimtumo specialistė nurodė, kad du paslaugų gavėjai kiekvieną savaitę vyksta į socialines dirbtuves Kybartuose. Patikrinimo metu buvo sutiktas asmuo, kuris nurodė dalyvaujantis dirbtuvėse, kepantis ten bandeles ir užsiimantis kitomis veiklomis. Kaskart vykdant užsiėmimus, socialinių dirbtuvių atstovai atvažiuoja ir pasiima jose dalyvaujančius (-ias) paslaugų gavėjus (-as), vėliau parveža atgal.

Nė viename iš padalinių nebuvo vedami kasdienėse užimtumo veiklose, renginiuose ir išvykose dalyvavusių asmenų sąrašai; žymimas tik bendras dalyvavusiųjų skaičius, todėl nebuvo galimybės atsekti, kurie asmenys veiklose dalyvauja dažnai, kurie – retai ar niekada nedalyvauja ir kuriems reikėtų skirti daugiau dėmesio. Beržyno padalinyje dalyvavimas veiklose bent kartais buvo žymimas paslaugų gavėjų ISGP, tačiau šią informaciją žymėjo ir naudojo socialiniai (-ės) darbuotojai (-os), o užimtumo specialistė nenurodė, kad naudotų šią informaciją.

5.1.7. Remiantis MSSGN administracijos atsiųstais duomenimis, 2025 m. lapkričio mėn. buvo atlikta Šešupės padalinio paslaugų gavėjų apklausa dėl paslaugų kokybės vertinimo ir efektyvumo. Apklausos ataskaitoje nurodoma, kad 10 iš 12 apklaustų paslaugų gavėjų

nurodė, kad užimtumo veiklų pakanka, 1 – kad veiklų galėtų būti daugiau, 1 – kad veiklų nepakanka, o dauguma įvardijo, kad jiems (-oms) labiausiai patinka išvykos ir koncertai, vienam – rytinė mankšta.

MSSGN administracija pasidalijo ir Beržyno padalinyje 2024 ir 2025 m. (iki 2024 m. – Didvyžių globos namuose) atliktų paslaugų gavėjų nuomonių apklausų rezultatais. 2024 m. 40 iš 53 apklaustų paslaugų gavėjų nurodė, kad darbo įgūdžių ugdymą ir dienos užimtumo veiklas (siuvimą, mezgimą, audimą, dailės dirbinių kūrimą, keramiką ir pan.) ar jų organizavimą vertina gerai arba labai gerai, o 13 – patenkinamai arba blogai. Tuo tarpu 2025 m. 60 iš 72 apklaustųjų šias veiklas vertino gerai arba labai gerai, o 12 – patenkinamai, blogai arba labai blogai (1 asmuo). Laisvalaikio organizavimas vertintas palankiau – 2024 m. 96 proc. apklaustųjų vertino teigiamai, 4 proc. – neigiamai, o 2025 m. 91 proc. apklaustųjų vertino teigiamai, 9 proc. – neigiamai. 2024 m. prie papildomų pastabų ir pageidavimų buvo nurodyta, kad dalis apklaustųjų norėtų daugiau veiklų gryname ore ir daugiau išvykų, o 2025 m. su užimtumu susijusių pageidavimų nebeliko, priešingai, buvo išreikštas pageidavimas, kad personalas rečiau ragintų dalyvauti veiklose, nes asmuo turi, ką veikti, ir užimtumo veiklos nėra reikalingos.

5.2. Individualių socialinės globos planų sudarymas ir pildymas bei užimtumo veiklų individualizavimas

5.2.1. Socialinės globos normų aprašo 4 priedo 2 dalies 2.5 papunktyje nurodoma, kad kiekvienam (-i) globos namų paslaugų gavėjui (-ai) ne vėliau kaip per 1 mėnesį nuo atvykimo į globos namus, o asmeniui su sunkia negalia – ne vėliau kaip per 1,5 mėnesio, turi būti sudaromi ISGP. Šio aprašo priede nurodoma, kad ISGP, be kita ko, turi būti įvertinami asmens individualūs poreikiai, interesai ir pomėgiai. Tai suponuoja poreikį sudarant ISGP atsižvelgti į užimtumo veiklas, kuriomis asmuo gali turėti norą ir poreikį užsiimti. ISGP pildymas tikrintuose globos namuose vertintas remiantis Socialinės globos normų aprašo 4 priedo 2-3 dalimis, kuriose reglamentuojami šių planų sudarymo terminai, turinys, vertinami aspektai ir kiti su individualiu planavimu susiję reikalavimai.

Pagrindinis MSSGN vidaus dokumentas, kuriame aprašomas ISGP sudarymas, yra MSSGN direktoriaus 2021 m. liepos 19 d. įsakymu Nr. V-144 patvirtintos paslaugų gavėjų įtraukimo į individualaus planavimo procesą procedūros (toliau – Įtraukimo į individualaus planavimo procesą procedūra). Šiame dokumente įtvirtinta, kad visų ISGP planuojamų paslaugų, veiklų, priemonių pagrindinis tikslas yra asmens įgalinimas, dalyvavimas, savarankiškumo skatinimas, aktyvavimas ir motyvavimas. Taip pat, kad ISGP išsikeliami aiškiai ir suprantamai suformuluoti tikslai, atsižvelgiant į paslaugų gavėjų poreikius, o

išsikelti tikslai prisidėtų prie jų gyvenimo kokybės gerinimo, didintų integraciją. Įtraukimo į individualaus planavimo procesą procedūroje įtvirtinta, kad paslaugų gavėjai (-os) kartu su socialiniu darbuotoju (-a) išsikelia individualius tikslus ir vieną asmeninį tikslą bei uždavinius ar priemones jam pasiekti, ISGP tvirtinamas parašais, išsikelto tikslo ir veiksmų eigą prižiūri socialinis darbuotojas (-a). Apie ISGP kalbama ir Įgalinimo koncepcijoje, kurioje numatyta, kad: „paslaugų gavėjai patys planuoja savo atostogas, laisvalaikį bei užimtumo veiklas, savo pasirinkimus savarankiškai ar su socialinio darbuotojo pagalba užfiksuoja individualiame socialines globos plane.“

5.2.2. Atsižvelgiant į skirtingą padaliniuose paslaugas gaunančių asmenų skaičių, atitinkamai Šešupės padalinyje buvo patikrinti 7 asmenų, o Beržyno – 20 asmenų ISGP. Siekiant matyti kuo realesnę situaciją, atsirenkant tikrinamus ISGP, buvo stengiamasi patikrinti skirtingų socialinių darbuotojų pildytus teisiškai veiksnių, neveiksniais ar iš dalies neveiksniais pripažintų asmenų, taip pat moterų ir vyrų ISGP, visose srityse išlaikant įvairovę.

Abiejuose tikrintuose padaliniuose nuo 2025 m. pabaigos naudojama identiška ISGP forma, kuri MSSGN direktoriaus buvo patvirtinta 2025 m. lapkričio mėnesį, iki to laiko formos varijavo. Patikrinimo metu naudotoje formoje plano lentelė suskirstyta į 9 poreikių sritis: 1) mokymosi ir žinių taikymo; 2) kasdienio gyvenimo užduočių ir jų atlikimo; 3) bendravimo; 4) judėjimo; 5) savipriežiūros; 6) kasdieninės buities; 7) tarpasmeninių santykių ir ryšių; 8) pagrindinių gyvenimo sričių; 9) bendruomeninio, socialinio ir pilietinio gyvenimo.

Šešupės padalinyje socialinės darbuotojos kaupė atspausdintus ISGP, kurie buvo susegti fizinėse asmenų bylose, todėl buvo galima patikrinti, ar paslaugų gavėjai (-os) arba jų šeimos nariai (-ės) buvo supažindinti su ISGP pasirašytinai. Pastebėta, kad dalį ISGP pasirašė patys (-čios) paslaugų gavėjai (-os), dalį – globėjai (-os) (artimieji), o dalis liko nepasirašyti. Tuo tarpu Beržyno padalinyje ISGP buvo kaupiami tik elektronine forma, todėl nebuvo galimybės patikrinti, ar ir kada paslaugų gavėjai (-os) ar jų globėjai (-os) buvo supažindinti (-os) su ISGP užfiksuota informacija.

Šešupės padalinyje tikrintuose ISGP buvo nurodyta, kad socialinis (-ė) darbuotojas (-a), socialinio (-ės) darbuotojo (-s) padėjėjas (-a) ir slaugytojas (-a) arba slaugytojo (-s) padėjėjas (-a) pildė ISGP ir yra atsakingi už ISGP įgyvendinimą. Dalyje tikrintų ISGP pažymėta, kad pildyme dalyvavo ir užimtumo specialistė, kineziterapeutė, ergoterapeutė. Didžiojoje dalyje tikrintų Beržyno padalinio ISGP buvo nurodyta, kad už pildymą atsakinga tik socialinė darbuotoja, dalyje pažymėta, kad prie pildymo prisidėjo ir individualios

priežiūros darbuotojas (-a), vienu atveju – slaugytoja. Nors Beržyno padalinio socialinės darbuotojos buvo nurodžiusios, kad tam tikrais atvejais ISGP pildyme dalyvauja ir psichologė, tokių atvejų tarp tikrintų ISGP nepastebėta.

Remiantis Socialinės globos normų aprašo 4 priedo 3 dalies 3.1 papunkčiu, ISGP yra peržiurimas ir tikslinamas ne rečiau kaip 1 kartą per vienus metus, o atsiradus naujoms aplinkybėms – iškart po jų atsiradimo. Šio aprašo priedo 3 dalies 3.2 papunktyje numatyta, kad peržiūrėtame ir patikslintame ISGP turi būti pateikti ir įvertinti socialinės globos teikimo laikotarpiu pasiekti rezultatai, įvertinti asmens paslaugų poreikių pokyčiai ir kita.

Tarp tikrintų Šešupės padalinio ISGP nepastebėta atvejų, kai ISGP nebūtų laiku peržiūrimi ir tikslinami, tačiau didžiojoje dalyje peržiūrėtų ISGP nebuvo išsamiai įvertinti pasiekti rezultatai, o prie kiekvieno poreikio dažniausiai lakoniškai nurodyta, kad „situacija nepasikeitė“.

Beržyno padalinio ISGP pastebėta, o kalbintos socialinės darbuotojos patvirtino, kad 2025 m. ISGP nebuvo pildomi, taip pat tais metais nebuvo peržiūrimi ir įsivertinami 2024 m. sudaryti ISGP. Socialinės darbuotojos buvo paprašytos atsiųsti dvejus paskutinius paslaugų gavėjų ISGP, atitinkamai visi atsiųsti naujausi ISGP buvo pildyti 2026 m., o ankstesni – 2024 m. Taip pat pastebėta, kad dalis 2024 m. ISGP padalinyje buvo peržiūrimi du kartus per metus – uždavinių pasiekiamumas įvertintas po pusmečio ir po metų nuo ISGP sudarymo (pirmą kartą, apytiksliai praėjus pusmečiui nuo ISGP sudarymo, įvertinti visi, o antrą kartą 2024 m. gruodžio mėnesį, – tik dalis). Be to, didžiojoje dalyje peržiūrėtų ISGP nebuvo individualiai įvertinti pasiekti rezultatai, nebuvo daromos išvados, ką reikėtų pakeisti, o dažniausiai lakoniškai nurodoma, kad uždavinys nepasiektas, o numatytą veiklą reikia tęsti. Taip pat pastebėtas atvejis, kai keturių skirtingų paslaugų gavėjų ISGP buvo parašyta identiška išvada: „Vyras labai ramiai reaguoja į bet kokią kasdieninę situaciją, tarsi jų ir nebūtų. Jam visiškai tas pats. Dalytis savo išgyvenimais nėra linkęs. Pats nesirenka ir negeba pasirinkti tinkamo problemos sprendimo būdo“. Tai taip pat suponuoja, kad ISGP nebuvo pildomi individualiai įvertinant kiekvieno asmens situaciją.

5.2.3. Abiejų padalinių paslaugų gavėjų ISGP pastebėta tam tikrų netikslumų ir neatidumo požymių, ISGP pildyti šabloniškai. Nė vieno padalinio ISGP nebuvo iškeltas paslaugų gavėjų asmeninis tikslas ir numatyti uždaviniai jam pasiekti. ISGP kokybė variavo priklausomai nuo to, kuri socialinė darbuotoja pildė ISGP. Nors Šešupės padalinyje ISGP labiau individualizuoti nei Beržyno padalinyje, kiekvienam asmeniui kiekvienoje srityje suformuluoti skirtingi ir individualūs pagalbos poreikiai, pastebėta, kad tam tikrais atvejais

naujesniuose ISGP visa informacija buvo pažodžiui nukopijuota iš ankstesnių to asmens ISGP – kyla abejonių, ar buvo atliekamas naujas vertinimas ir ar buvo atsižvelgta į metų eigos pasikeitimus. Taip pat pastebėta, kad daugelyje senesnių ISGP prie įsivertinimo apie užduočių įgyvendinimą buvo nurodyta, kad „situacija nepasikeitė“, o tai ir buvo pagrindas visą ISGP informaciją nukopijuoti ir vėl naudoti naujais metais. Pažymėtina, kad, nors Šešupės padalinio ISGP įvardyti poreikiai buvo daugiau ar mažiau individualizuoti ir pritaikyti atskiriems asmenims, neretai išsikelti uždaviniai ir priemonės poreikiui atliepti buvo labai lakoniški, pavyzdžiui, nurodytas poreikis „Gali atlikti tik smulkius, nesudėtingus namų ruošos darbus“, o iškeltas uždavinys „Skatinti atlikti nesudėtingus namų ruošos darbus“, t. y. nebuvo detalizuota, kokiais būdais galėtų vykti skatinimas, kokios priemonės darbui su šiuo konkrečiu asmeniu yra veiksmingos, kokios – ne. Pasitaikė ir nelogiškumų, kai prie poreikio numatyta, kad asmuo geba pats pasirūpinti asmenine higiena, tačiau prie užduočių vis tiek numatyta „užtikrinti ir rūpintis asmens higiena“.

Šešupės padalinyje vienu atveju (iki naujos ISGP formos patvirtinimo) į ISGP buvo įtraukta skiltis „paslaugų gavėjo svajonė“, kurioje asmuo nurodė svajojantis aplankyti vieną Lietuvos miestų ir išvykti į iškylą gamtoje, o šį poreikį numatyta įgyvendinti per kiek mažiau nei metus laiko. Atkreiptinas dėmesys, kad senesnėje Šešupės padalinio naudotoje ISGP formoje buvo išskirta poreikių skiltis „dvasinė pasaulėžiūra“, o poros asmenų senesniuose ISGP (2024 m., 2025 m.) „problemos“ skiltyje nurodyta, jog asmenys nenoriai lankosi mišiose arba pasyviai jose dalyvauja, o prie „problemos sprendimo būdų“ nurodyta, kad reikia skatinti asmenis dalyvauti mišiose nuotoliniu būdu.

Beržyno padalinyje daugelio paslaugų gavėjų poreikiai ir uždaviniai jiems atliepti buvo suformuluoti identiškai, neindividualizuojant skirtingų atvejų. Pavyzdžiui, pasitaikė atvejų, kai prie poreikių buvo nurodyta „Reikalinga pagalba judant globos namų teritorijoje ir už globos namų teritorijos ribų“, tačiau prie bendrų pastabų parašyta, kad nei lauke, nei grupės viduje pagalbos nereikia, t. y. greičiausiai jos reikia tik už globos įstaigos ribų, bet poreikis suformuluotas abstrakčiai ir ne pagal individualią asmens situaciją. Tik retais atvejais poreikiai ir uždaviniai buvo šiek tiek pakoreguoti pagal faktinius paslaugų gavėjų poreikius.

Pažymėtina, kad individualizavimas Beržyno padalinio ISGP dažniausiai atsiskleidė per „bendrose pastabose“ pateiktą informaciją – priešingai nei Šešupės padalinyje, Beržyno padalinio ISGP metų eigoje buvo nuolatos papildomi. Pastebėta teigiama praktika, kad ISGP (įprastai apie keletą kartų per mėnesį) prie skirtingų asmens poreikių įrašyti su poreikiu susiję veiksmai, kuriuos atliko paslaugų gavėjas (-a) arba kuriuos jam (-ai) buvo

padėta atlikti. Pavyzdžiui, prie poreikio „pagalba ir priežiūra užtikrinant tinkamą asmens higieną“ bendrose pastabose surašyta, kada asmuo maudėsi, kokius veiksmus atliko savarankiškai, kokiems veiksmams atlikti prireikė darbuotojų pagalbos, ar maudosi noriai, ar nenoriai ir kt. Atitinkamai prie poreikio „pagalba dalyvaujant užimtumo veiklose“ bendrose pastabose išvardyta, kokiuose renginiuose ar užimtumo veiklose asmuo dalyvavo arba į kokias veiklas jam buvo pasiūlyta nueiti, neretai net išskirta, ar asmuo veiklose dalyvavo pasyviai (pavyzdžiui, stebėjo kaip veiklą atlieka kiti), ar aktyviai įsitraukė į veiklas. Taigi, nors pagrindinė ISGP dalis Beržyno padalinyje buvo pildoma neindividualizuotai, dažniausiai konkretaus asmens situacija tapdavo aiškesnė bendrose pastabose perskaičius išsamius aprašymus apie kasdienį jo gyvenimą. Vis dėlto keliuose ISGP pasitaikė atvejų, kai prie bendrų pastabų, kuriose palyginti tiksliai aprašoma, ką asmuo veikė ar kokios nuotaikos buvo, tekstas visiškai atsikartoja ir buvo nukopijuotas iš vieno asmens ISGP į kito.

Abiejų padalinių ISGP nebuvo individualizuotai aprašomos paslaugų gavėjų mėgstamos užimtumo veiklos: tarp tikrintų Šešupės padalinio ISGP vos viename buvo užsiminta apie tai, ką asmuo mėgsta veikti, o Beržyno padalinio ISGP buvo tik keletas paminėjimų, kad asmuo mėgsta žiūrėti televizorių, žaisti žaidimus ar kita. Net ir tais retais atvejais, kai ISGP buvo užsiminta apie mėgstamas veiklas, nebuvo suformuluojami uždaviniai, kaip konkrečius asmens pomėgius atliepti, o informacija paminėta nesuteikiant tam didesnės reikšmės. Didžiojoje dalyje ISGP nebent nurodoma, ar asmuo noriai dalyvauja užimtumo veiklose, dažniausiai nurodoma, kad reikia skatinti jose dalyvauti.

6. Psichologinių paslaugų prieinamumas paslaugų gavėjams (-oms)

6.1. Socialinę globą teikiančių darbuotojų darbo laiko sąnaudų normatyvų sąrašo, patvirtinto socialinės apsaugos ir darbo ministro 2006 m. lapkričio 30 d. įsakymu Nr. A1-317 (nauja redakcija, galiojanti nuo 2024 m. rugpjūčio 1 d.) (toliau – Darbo laiko sąnaudų normatyvai), 10.4 papunktyje numatyta, kad minimalios psichologo darbo laiko sąnaudos stacionarinėse ilgalaikės priežiūros įstaigose, paslaugas teikiančiose suaugusiems asmenims su negalia ir (ar) senyvo amžiaus asmenims, turi siekti 0,5–1 pareigybės, tačiau specialistų paslaugos, atsižvelgiant į paslaugų gavėjų poreikius, gali būti organizuojamos ir nesteigiant šios pareigybės įstaigoje.

6.2. Patikrinimo metu nustatyta, kad MSSGN įsteigti 2 psichologo (-ės) pareigybės etatai didžiausiuose Beržyno ir Ąžuolyno padaliniuose, abu etatai patikrinimo metu buvo užimti – pagal sudarytas darbo sutartis, Beržyno padalinio psichologė įstaigoje dirbo nuo 2022 m.,

Ąžuolyno padalinio psichologė – nuo 2004 m. Beržyno padalinyje taip pat organizuojamas reikalingas sveikatos paslaugų teikimas iš išorės – paslaugų gavėjai (-os) gali naudotis medicinos psichologo paslaugomis pagal įstaigos sutartį su Vilkaviškio pirminės sveikatos priežiūros centru. Šešupės padalinyje psichologo, gydytojo psichiatro, psichikos sveikatos slaugytojo pareigybės neįsteigtos, darbuotojų teigimu, psichiatras atvyksta iš Vilkaviškio, konsultacijos vyksta reguliariai (kas dvi savaites), taip pat su gydytoju iškilus poreikiui bet kada galima konsultuotis telefonu.

Tiek administracijos darbuotojų, tiek Beržyno padalinio psichologės teigimu, esamų etatų pakanka įstaigos paslaugų gavėjų poreikiams patenkinti. Psichologės teigimu, nei papildomų jai nepriklausančių užduočių atlikti, nei viršvalandžių dirbti netenka. Daugiau etatų steigti MSSGN nebuvo planuojama.

Administracijos darbuotojų teigimu, atsižvelgdamos į paslaugų gavėjų poreikį, psichologės teikia paslaugas ir kituose padaliniuose, tam joms suteikiamas transportas. Taip pat administracijos darbuotojai pažymėjo, kad matant didėjantį savarankiškesnių paslaugų gavėjų poreikį kituose padaliniuose, ypač GGN, ateityje planuojama psichologo (-ės) etatus reorganizuoti – priskirti juos visai įstaigai, o ne atskiriems padaliniams, kaip yra šiuo metu. Beržyno padalinio psichologė taip pat patvirtino, kad didesnis psichologinių paslaugų poreikis iškyla savarankiškesniems (-ėms) paslaugų gavėjams (-oms), specialistė yra lankiusi įstaigos GGN, kur pagal poreikį (krizių atvejais) yra teikusi paslaugas ten esantiems (-čioms) paslaugų gavėjams (-oms), reguliarių nuolatinių klientų (-čių) kituose padaliniuose psichologė neturėjo.

Atsižvelgiant į tai, kad Beržyno padalinyje apgyvendinti net 164 asmenys, susiduriantys su įvairiais psichikos sveikatos iššūkiais, o patikrinimo metu nustatyta nemažai eskalacijos (krizių) atvejų, reorganizuojant psichologo etatus, dėmesys ypač turėtų būti skiriamas nuodugniam esamų paslaugų gavėjų poreikių įvertinimui bei psichologinės pagalbos teikimo tęstinumui užtikrinti.

6.3. Pažymėtina, kad pagal MSSGN darbuotojų pareigybių sąrašą 2026 metams, patvirtintą MSSGN direktoriaus 2025 m. lapkričio 25 d. įsakymu Nr. P-119 (2026 m. birželio 4 d. įsakymo Nr. P-191 redakcija), Beržyno padalinyje įsteigta gydytojo (-os) psichiatro (-ės) pareigybė – 0,5 etato ir psichikos sveikatos slaugytojo (-os) pareigybė – 4 etatai. Patikrinimo metu Beržyno padalinyje darbuotojų šiose pareigybėse netrūko, visi etatai buvo užimti (pagal sudarytą darbo sutartį, Beržyno padalinyje šiuo metu dirbantis gydytojas psichiatras įstaigoje dirba nuo 2017 m.).

6.4. Pagal Beržyno socialinio darbo padalinio nuostatų, patvirtintų MSSGN direktoriaus 2024 m. gruodžio 27 d. įsakymu Nr. V-229, 4.2 papunktį, vienas iš šio padalinio tikslų yra tenkinti psichologines, socialines, kultūrines ir dvasines kiekvieno paslaugų gavėjo reikmes, užtikrinant jiems pasirinkimo teisę, įgyvendinant asmeninius poreikius ir sudarant galimybę palaikyti ryšius su bendruomene. Pagal Beržyno socialinio darbo padalinio psichologo pareigybės aprašymo, patvirtinto MSSGN direktoriaus 2024 m. gruodžio 30 d. įsakymu Nr. V-239, 5 punktą, psichologas rūpinasi paslaugų gavėjų psichine sveikata, konsultuoja socialinių paslaugų gavėjus (-as) individualiai ir grupėse; parenka metodus ir atlieka psichologinį socialinių paslaugų gavėjų įvertinimą; vykdo psichologinį švietimą; teikia psichologinę pagalbą paslaugų gavėjams (-oms), išgyvenantiems (-čioms) krizę ar patyrusiems (-sioms) trauminių emocinių išgyvenimų (ligų, netekčių, skyrybų ir kt.); bendradarbiauja su paslaugų gavėjų artimaisiais, socialiniu darbuotoju (-a) ir kitais (-omis) su paslaugų gavėju (-a) dirbančiais specialistais (-ėmis), numatant tikslų ir uždavinių pasiekimo būdus; rengia individualias rekomendacijas paslaugų gavėjo (-os) psichologinėms ir asmenybės problemoms spręsti; ir kt. Šios funkcijos atlieptos ir 2025–2026 m. psichologo veiklos planuose.

6.5. Teigiamai vertintina tai, kad Beržyno padalinio psichologė paslaugų gavėjams (-oms) siūlė platų paslaugų spektrą. Psichologė patvirtino, kad teikia tiek individualias, tiek grupines paslaugas – konsultacijas, užsiėmimus (kartą per savaitę kiekvienai grupei organizuoja relaksacijas, o pagal poreikį – popietes), organizuoja kitus bendrus renginius.

Tiek kalbintų darbuotojų, tiek psichologės teigimu, yra asmenų, kurie į organizuojamas veiklas (konsultacijas, relaksacijas, renginius) įsitraukia noriai, yra ir tokių, kurie, net raginami ir kviečiami, jos paslaugų atsisako. Pasak psichologės, paslaugos įvairiu intensyvumu nuolat teikiamos apie 30 paslaugų gavėjų, vedamas grafikas ir konsultacijų žurnalas. Pagal pateiktą 2026 m. trijų mėnesių (kovo, balandžio, birželio) konsultacijų grafiką, individualioms konsultacijoms vidutiniškai buvo priimama palyginti daug asmenų – penki per dieną (išskyrus penktadienius, kai vyksta susirinkimas).

Pagal 2025 m. psichologo veiklos planą, paslaugų gavėjams (-oms) organizuota keletas renginių svarbiomis temomis: „Psichologinis smurtas“; „Psichinės sveikatos stiprinimo, savižudybių ir krizinių situacijų sprendimas“, Pasaulinės psichikos sveikatos dienos paminėjimui skirtas renginys „Žalia šviesa gyvenimui – gera, kai tu šalia“, „Psichologinis atsparumas“; taip pat autogeninės treniruotės bei popietės pagal poreikį. Pagal 2026 m. psichologo veiklos planą numatyta organizuoti kelis prevencinius renginius: „Pyktis griauna ar padeda?“, Pasaulinei psichikos sveikatos dienai paminėti skirtą renginį

„Savivertė ir emocinė gerovė“, taip pat numatytos popietės ir užsiėmimai („Sielos atokvėpis“, „Ramybės oazė“, „Emocijų mozaika“ ir kt.). Planuose nesant nurodyto dalyvių skaičiaus, sudėtinga įvertinti paslaugų gavėjų įsitraukimą.

Atsižvelgiant į tai, kad Beržyno padalinyje dažnai pasitaiko krizinių situacijų (konfliktų, smurto, vagysčių, paslaugų gavėjų sveikatos būklės pablogėjimo ir natūralių mirčių), svarbu ir toliau užtikrinti individualizuotą psichologinę pagalbą paslaugų gavėjams (-oms), dėmesį skiriant jų gebėjimams įveikti krizines situacijas, susidoroti su netektimis ir kitais emociškai sudėtingais išgyvenimais stiprinti. Šiame kontekste teigiamai vertintinos 2025 m. padalinyje įgyvendintos iniciatyvos, skirtos ugdyti paslaugų gavėjų gebėjimus įveikti įvairias krizines situacijas. Kartu pažymėtina, kad renginius krizių įveikos temomis svarbu tęsti ir į juos įtraukti kuo daugiau paslaugų gavėjų, prireikus pasitelkiant ir išorės lektorius.

6.6. Patikrinimo metu nustatyta, kad psichologės darbas organizuojamas lanksčiai, derinantis prie paslaugų gavėjų poreikių. Į konsultacijas psichologė priima laisvai, dirba kasdien, paslaugų gavėjai (-os) kreiptis gali tiek per socialinius (-es) darbuotojus (-as), tiek patys (-čios) tiesiogiai ateidami (-os) į psichologės darbo kabinetą jos darbo metu. Psichologės kabinetas pažymėtas užrašu „*Psichologė*“, šalia pateikiama informacija apie specialistės darbo laiką (pirmadienį – ketvirtadienį 8.00–17.00, penktadienį 8.00–14.45 (pietų pertrauka – 12.00–12.45)). Jos darbo kabinetas yra įstaigos pirmojo aukšto koridoriuje, palyginti lengvai prieinamas ir pasiekiamas paslaugų gavėjams (-oms) iš visų gyvenamųjų korpusų. Psichologės teigimu, eilėse į konsultacijas laukti nereikia, pageidaujantys paslaugas gauna greitai; individualios konsultacijos (pokalbio) trukmė nėra ribojama ir gali trukti įvairiai – nuo 20 min. iki 2 val., atsižvelgiant į asmens poreikius ir situaciją. Darbuotojų teigimu, psichologės kabinete užtikrinamas privatumas – individualių konsultacijų metu psichologė turi galimybę užsirakinti duris. Psichologės teigimu, darbo priemonių šiuo metu netrūksta.

6.7. Ypač teigiamai vertintina tai, kad visi Beržyno padalinyje kalbinti paslaugų gavėjai (-os) žinojo apie psichologę, teigė žinantys, kur yra jos kabinetas ir kad gali bet kada į ją kreiptis, laisvai apsilankyti, kai kurie teigė lankantys relaksacijas, kurias vertino teigiamai. Padalinio darbuotojų teigimu, apie teikiamas psichologines paslaugas paslaugų gavėjai (-os) sužino iš socialinių darbuotojų, pačios psichologės, kuri lankosi pas paslaugų gavėjus (-as), teikia jiems informaciją. Vis dėlto gyvenamuosiuose korpusuose ir grupėse esančiose informacinėse lentose ir kitose lengvai pastebimose vietose informacijos apie teikiamas psichologines paslaugas (kuri galėtų tiek priminti, tiek motyvuoti kreiptis) įstaigoje pasigesta.

6.8. Tiek kalbinti darbuotojai (-os), tiek pati psichologė nurodė, kad ji taip pat dalyvauja paslaugų gavėjų krizių (įskaitant agresijos, psichikos sutrikimų ar ligų paūmėjimus, netektis) atvejais – konsultuoja, stebi pasikeitusią asmenų būklę, bendradarbiauja su kitais darbuotojais – atkreipia jų dėmesį ir paragina teikti emocinę paramą bei palaikymą konkretiems (-čioms) paslaugų gavėjams (-oms). Tai iš dalies patvirtino ir 2024–2025 m. neigiamo, nepageidaujamo pobūdžio įvykių situacijos analizės duomenys – fiksuotų krizių (konfliktų, smurto) atvejais paslaugų gavėjai (-os) buvo nukreipiami psichologo konsultacijai. Taip pat psichologė nurodė, jog panašią pagalbą teikia ir naujai atvykusiems asmenims adaptacijos metu (taiko padidintą stebėjimą, aptaria su darbuotojais (-omis), kai reikia – siūlo konsultacijas ar kitą pagalbą).

Vis dėlto pastebėtina, kad psichologės dalyvavimas krizių atvejais yra labiau reaktyvus, situacinis, priklausantis nuo iškylančio poreikio, o ne apibrėžtas aiškiais darbo tvarkos algoritmais, todėl kyla rizika, jog tinkama pagalba bus suteikta ne visais atvejais, įstaigoje stokojama sistemiškesnio dėmesio krizių prevencijai.

6.9. Beržyno padalinio psichologė taip pat teigė, jog dirba ir su priklausomybėmis – keli paslaugų gavėjai jos padedami yra metę rūkyti, tuo tarpu apie alkoholio vartojimo žalą labiau kalbama per užimtumo veiklas. Siekiant neatstumti paslaugų gavėjų, ši tema būna „paslėpta“ po kitais pavadinimais, įtraukiama į bendresnio pobūdžio klausimus, tokius kaip psichikos sveikata ar gyvenimo kokybė. Alkoholio vartojimo prevencijos programos ar kitų specifinių priemonių šiai problemai spręsti įstaiga nėra priėmusi.

Paslaugų gavėjų teigimu, nors alkoholis ir draudžiamas, įstaigoje jis yra vartojamas, jo galima nusipirkti. Tiek Budėjimo pamainos perdavimo žurnalo, tiek 2024–2025 m. neigiamo, nepageidaujamo pobūdžio įvykių situacijos analizės duomenimis, įstaigoje pasitaiko su alkoholio vartojimu susijusių incidentų (griuvimų, konfliktų, psichikos sveikatos sutrikimų paūmėjimų), todėl pasigesta nuoseklesnio, sistemiškesnio požiūrio į šios paslaugų gavėjų problemos sprendimo būdus.

6.10. Psichologės dalyvavimo pasigesta paslaugų gavėjų poreikių vertinime rengiant ISGP, o darbo tvarka ir darbuotojų bendradarbiavimas šiuo atveju pasirodė nenuoseklūs ir pernelyg neapibrėžti. Keli (-ios) Beržyno padalinyje kalbinti (-os) socialiniai (-ės) darbuotojai (-os) nurodė, kad psichologė paslaugų gavėjų poreikių vertinime dalyvauja dažniausiai tik žodžiu aptariant poreikius, o pildant ISGP dalyvauja retai, pagal poreikį, tačiau toks poreikis praktiškai niekada nekildavo. Šio padalinio psichologės teigimu, ISGP pildyme ji yra dalyvavusi, tačiau šios veiklos pas save nefiksuojanti. Atsitiktine tvarka patikrinus keleto paslaugų gavėjų ISGP, pastebėtos socialinių darbuotojų žymos apie

psichologinės pagalbos poreikį, tačiau pačios psichologės vertinimo ar dalyvavimo ISGP rengime nepastebėta.

6.11. Kalbinti Beržyno padalinio darbuotojai (-os) nurodė, kad metodinės medžiagos psichologė jiems neteikia, tačiau darbuotojams (-oms) organizuojami mokymai (paskaitos), įvairūs aktualūs klausimai aptariami darbuotojų susirinkimuose, keliskart per metus organizuojamas visuotinis susirinkimas, kuriame pristatoma psichologės atlikta paslaugų gavėjų nuomonės analizė. Darbuotojų teigimu, šie renginiai jiems organizuojami pagal poreikį, atsižvelgiant į aktualias temas ir kylančius klausimus – patys (-čios) darbuotojai (-os) gali laisvai psichologei išsakyti pageidavimus. Teigiamai vertintina tai, kad tiek kalbinti darbuotojai (-os), tiek psichologė tarpusavio bendradarbiavimą vertino gerai.

6.12. 2024 m. Beržyno padalinyje psichologės atliktame paslaugų gavėjų nuomonės tyrime „Psichologinė gyventojų savijauta“ dalyvavo 59 respondentai (-ės). Tyrimo duomenimis, didesnė dalis tyrime dalyvavusių paslaugų gavėjų jautėsi ramūs (-ios), linksmi (-os), atsipalaidavę (-usios), džiaugėsi savo gyvenimu ir mėgstama veikla, gebėjo užmegzti ir palaikyti asmeninius santykius, įveikti sunkumus, išreikšti save, rūpinosi savimi, savo išvaizda ir sveikata. Vis dėlto tyrimo rezultatai taip pat atskleidė, kad dalis paslaugų gavėjų patyrė emocinės ir fizinės savijautos sunkumų: nemaža dalis tyrimo dalyvių jautė stiprią baimę, įtampą, nerimą, liūdesį ar vienatvę, o beveik pusė nurodė patyrę stiprų neigiamą emocinį poveikį dėl ribotų kontaktų su artimaisiais. Vertinant šiuos rezultatus, svarbu atsižvelgti į tai, kad tyrime dalyvavo 36 proc. visų padalinio paslaugų gavėjų (59 iš 164 asmenų), be to, apklausti tik tie asmenys, kurie gebėjo užpildyti anketas ir atsakyti į pateiktus klausimus. Todėl, nors tyrimo rezultatai suteikia reikšmingos informacijos apie dalies paslaugų gavėjų psichologinę savijautą, jie nebūtinai atspindi visų padalinyje gyvenančių asmenų patirtis ir individualius emocinės bei psichologinės pagalbos poreikius.

6.13. Abiejuose padaliniuose pasitaikė savižalos atvejų. Šešupės padalinyje patikrinimo metu gyveno vienas dėl nervinių tikų save žalojantis asmuo – jis buvo apgyvendintas pritaikytame kambaryje su paminkštintomis sienomis. Beržyno padalinio darbuotojų teigimu, įstaigoje yra pasitaikę tiek savižalos, tiek bandymų žudytis atvejų. 2024–2025 m. neigiamo, nepageidaujamo pobūdžio įvykių situacijos analizės duomenimis, padalinyje 2024 m. užfiksuotas paslaugų gavėjos bandymas žalotis, o 2025 m. užfiksuotas atvejis, kai vienas paslaugų gavėjas persipjovė kaklą, tačiau nepatikslinta, ar asmuo tyčia save žalojo, ar tai buvo nelaimingas atsitikimas. Taip pat 2024 m. viename iš kitų padalinių –

GGN – užfiksuotas savižalos / bandymo žudytis atvejis – paslaugų gavėjo susižalojimas peiliu.

Todėl teigiamai vertintina tai, kad 2026 m. liepos 29 d., netrukus po patikrinimo, buvo priimta MSSGN savižudybių ir savižalos prevencijos strategija, patvirtinta MSSGN direktoriaus 2026 m. liepos 29 d. įsakymu Nr. V-219 (toliau – Savižudybių ir savižalos prevencijos strategija), kuri reglamentuoja savižudybių ir savižalos prevencijos organizavimo vidaus ir išorės veiksnių analizę, strategines kryptis, strategijos įgyvendinimo mechanizmą, atsakomybes ir kt. Kartu su šia strategija patvirtintas Savižudybių ir savižalos prevencijos priemonių veiksmų planas, Savižudybių ir savižalos rizikos atpažinimo ir reagavimo algoritmas bei šio algoritmo schema.

Tuo pat metu įstaigoje buvo patvirtinta ir darbo grupė smurto ir savižalos prevencijos strategijos pakeitimams rengti (MSSGN direktoriaus 2026 m. liepos 30 d. įsakymu Nr. V-221), kuriai pavesta, be kita ko, įvertinti galiojančios Smurto ir savižalos prevencijos strategijos įgyvendinimą, taip pat paskirtas asmuo, atsakingas už strategijos įgyvendinimo stebėseną (MSSGN direktoriaus 2026 m. liepos 30 d. įsakymu Nr. V-222) – juo paskirta Beržyno socialinio darbo padalinio psichologė.

Atsižvelgiant į tai, kad patikrinimo metu įstaiga nebuvo patvirtinusi tokios savižalos ar savižudybių prevencijos strategijos, o kalbintų darbuotojų teigimu, tokios strategijos priėmimo poreikio nebuvo, atkreiptinas dėmesys, kad su nauju dokumentu būtina tinkamai ir išsamiai supažindinti įstaigos darbuotojus (-as).

6.14. Pagal Beržyno socialinio darbo padalinio darbuotojų kompetencijų tobulinimo planą 2026 metams numatyta kelti psichologės kvalifikaciją – organizuoti mokymus temomis „Emocinės įtampos mažinimas“ ir „Specialistų, teikiančių paslaugas sunkią negalią turintiems ar senyvo amžiaus asmenims, psichologinis pasiruošimas ir komandinis darbas“ (abu po 8 val., iš viso 16 val.). Kalbintos psichologės teigimu, kursų ir mokymų

psichologams galėtų būti daugiau, kartais temos kartojasi, nemažai naudingų ir įdomių kursų yra mokami, todėl jai neprieinami. Pastebėtina, kad kvalifikacijos tobulinimo mokymai 2026 metams buvo numatyti ir Ąžuolyno padalinio psichologei.

6.15. Tiek visuose MSSGN, tiek abiejuose tikrintuose padaliniuose numatyta kelti ir kitų darbuotojų kompetencijas srityse, susijusiose su psichologija bei psichikos sveikata.

Pagal Šešupės padalinio darbuotojų kompetencijų tobulinimo planą 2026 metams, darbuotojams numatyti mokymai šiomis temomis: „Pacientų agresija ir

nepakantumas“ (4 val., dalyvauja slaugytojų padėjėjai); „Iššūkius keliantis elgesys: atpažinimas, priežastys ir valdymo strategijos autizmo spektre“ bei „Empatija, ribos ir profesinis atsparumas dirbant su iššūkių keliančiu elgesiu“ (atitinkamai 6 val. ir 8 val., dalyvauja individualios priežiūros darbuotojai, socialiniai darbuotojai bei socialinio darbo organizatorė); „Sveikatos priežiūros specialistų bendravimo darbe kompetencijų ugdymas“ (8 val., dalyvauja dalis bendrosios praktikos slaugytojų).

Beržyno socialinio darbo padalinio darbuotojų kompetencijų tobulinimo plane 2026 metams numatyta keletas mokymų: „Kritiniai pokalbiai ir konfrontacijos socialiniame darbe“ (8 val., dalyvauja padalinio vadovė ir socialinio darbo organizatorė); „Psichikos sveikatos gerinimo metodai krizinėse situacijose“ (8 val., dalyvauja dalis individualios priežiūros darbuotojų). Beržyno sveikatos priežiūros padalinio darbuotojų kompetencijų tobulinimo plane 2026 metams mokymų, skirtų būtent su psichologija bei psichikos sveikata susijusių kompetencijų tobulinimui, nenumatyta, o gydytojui psichiatrui numatyti mokymai temomis „Nutukimo valdymas: integruotas požiūris į diagnostiką, gydymą ir prevenciją“ bei „Fizinio suvaržymo priemonių taikymas psichikos ir elgesio sutrikimų turintiems pacientams“ (abu mokymai po 6 val.).

2026 m. mokymai su psichologija ir psichikos sveikata susijusiomis temomis numatyti ir kitų MSSGN padalinių – Finansų, Maisto tvarkymo bei Transporto ir ūkio priežiūros – darbuotojams (-oms).

Nors teigiamai vertintina, kad įstaigoje keliant darbuotojų kompetencijas dėmesys šioms temoms yra skiriamas, vis dėlto pastebėtina, kad mokymai organizuojami ne visiems darbuotojams (-oms), be to, mokymų skaičius, manytina, neatliepia realių darbuotojų poreikių, ypač didžiausiame Beržyno padalinyje, kuriame kasdien susiduriama su paslaugų gavėjais (-omis), turinčiais (-iomis) įvairių su psichikos sveikata susijusių iššūkių, o įstaigoje dažnai fiksuojamos įvairaus pobūdžio krizės, reikalaujančios skirtingų žinių ir įgūdžių.

6.16. Šešupės padalinio darbuotojų teigimu, psichologė jų padalinio paslaugų gavėjų poreikių vertinime ir ISGP pildyme nedalyvauja, psichologo paslaugų jų padalinyje apgyvendintiems paslaugų gavėjams iki šiol neprireikė, tačiau darbuotojai (-os) apie tokį specialistą įstaigoje yra informuoti, žino, kaip galėtų į jį kreiptis. Pastebėtina, kad šiame padalinyje patikrinimo metu darbuotojams (-oms) skirtuose stenduose buvo informacinis skelbimas apie psichologines paslaugas – kvietimas darbuotojams (-oms) kreiptis į Beržyno padalinio psichologę, nurodyti jos kontaktai, taip pat pateikta bendra informacija apie psichologinių krizių valdymą bei pagalbą.

Pastebėtina, kad nors asmenims, turintiems sunkių psichikos negalių ar sutrikimų, tradicinio psichologinio konsultavimo ar psichoterapijos nauda gali būti minimali, vis dėlto visapusiška specialistų pagalba turi didžiulę prasmę – psichologo pagalba ir paslaugos gali būti svarbios gyvenimo kokybei, kasdieniam funkcionavimui ir emocinei gerovei palaikyti.

7. Fizinio suvaržymo priemonių taikymas paslaugų gavėjams (-oms), psichikos sveikatos priežiūros paslaugų teikimas, smurto prevencijos, intervencijos ir postvencijos užtikrinimas

7.1. Fizinio suvaržymo priemonių taikymas paslaugų gavėjams (-oms) ir psichikos sveikatos priežiūros paslaugų teikimas

7.1.1. Patikrinimo metu nustatyta, kad MSSGN galiojo „Fizinio suvaržymo priemonių taikymo psichikos ir elgesio sutrikimų turintiems paslaugų gavėjams ir fizinio suvaržymo priemonių taikymo stebėsenos (monitoringo) tvarka“ (toliau – Fizinio suvaržymo priemonių taikymo tvarka), patvirtinta Marijampolės specialiųjų slaugos namų direktoriaus 2024 m. birželio 12 d. įsakymu. Tvarka nustatomos fizinio suvaržymo priemonių – rankomis (žmogaus kūno jėga), specialiomis fizinio suvaržymo priemonėmis ar izoliuojant psichikos ir elgesio sutrikimų turintį (-čią) paslaugų gavėją atskiroje patalpoje – taikymo paslaugų gavėjams (-oms) ir fizinio suvaržymo priemonių taikymo stebėsenos tvarka. Pagal šios tvarkos 3 punktą, prieš taikant fizinio suvaržymo priemones paslaugų gavėjui (-ai) nuraminti ir apsaugoti jį (ją) nuo galimos žalos savo sveikatai ar gyvybei ir (ar) globos namų personalą, kitus (-as) paslaugų gavėjus (-as) ir kitus asmenis nuo galimos žalos jų sveikatai, gyvybei ir (ar) turtui ir (ar) globos namų turtą nuo galimos žalos, turi būti išnaudotos kitos priemonės, jei jos prieinamos (žodiniai metodai ir kt.). Pagal tvarkos 4 ir 6 punktus, fizinio suvaržymo priemones gali skirti gydytojas psichiatras arba, kai fizinio suvaržymo priemones būtina taikyti nedelsiant tol, kol atvyks gydytojas psichiatras, jas gali taikyti „psichikos sveikatos / bendrosios praktikos slaugytojas“. Pagal šios tvarkos 8 punktą, fizinio suvaržymo priemones taikyti galima pasitelkti sveikatos priežiūros specialistus (-es), išklausiusius (-ias) mokymus ar įstaigos vidaus instruktažą apie paslaugų gavėjo (-os) agresyvaus ir smurtinio elgesio profesionalų valdymą bei fizinio suvaržymo priemonių taikymo tvarką.

MSSGN administracijos atstovai (-ės) ir Šešupės padalinio darbuotojai (-os) teigė, kad Šešupės padalinyje sudėtingų situacijų (konfliktų ar paslaugų gavėjų stiprios distreso būsenos) dėl paslaugų gavėjų sveikatos būklės ir sunkios negalios būna palyginti retai ir

kitokios nei kūno jėga suvaržymo priemonės nėra naudojamos. Beržyno padalinio darbuotojai teigė, kad konfliktų ir paslaugų gavėjų distreso atvejai palyginti dažni, tačiau retai perauga į smurtą ar pavojingą sveikatai, gyvybei ar turtui elgesį.

Anot abiejų padalinių darbuotojų ir MSSGN administracijos atstovų, abiejuose padaliniuose su neramiais ar distresą patiriančiais paslaugų gavėjais (-omis) darbuotojai (-os) visada pirmiausiai siekia kalbėtis, komunikuoti, aiškintis būsenos priežastis ir tuo metu paslaugų gavėjui tinkamus bei priimtinus nusiraminimo būdus. Jeigu kyla paslaugų gavėjo žalojančio elgesio sau ar kitiems rizika ir deeskalacijos metodai nebūna veiksmingi, padalinių darbuotojai, vadovaudamiesi Fizinio suvaržymo priemonių taikymo tvarka, šiuos asmenis gali suvaržyti kūno jėga, o šiam metodui neveikiant – kreipiamasi bendruoju pagalbos telefonu 112 ir (arba) į psichiatrą.

7.1.2. Patikrinimo metu nė viename padalinyje nebuvo rasta žurnalų ar kitų dokumentavimo formų, kuriose būtų registruojamas suvaržymo priemonių taikymas paslaugų gavėjams (-oms), nes, kalbintų darbuotojų teigimu, šios priemonės, išskyrus kūno jėgos panaudojimą, paslaugų gavėjams (-oms) nėra taikomos, nors įstaigoje yra patvirtinta jų taikymo tvarka.

Šešupės ir Beržyno padalinyje kalbinti (-os) paslaugų gavėjai (-os) teigė, kad gyvendami šiuose padaliniuose niekada nebuvo patyrę fizinio ar mechaninio suvaržymo ir nėra matę, kad tokia praktika būtų taikoma kitiems paslaugų gavėjams (-oms).

7.1.3. Nė viename tikrintame MSSGN padalinyje patikrinimo metu nebuvo aptikta izoliacinių ar stebėjimų patalpų, skirtų distresą patiriantiems paslaugų gavėjams (-oms). Beržyno padalinyje buvo izoliacinė patalpa, bet ji pagal paskirtį, remiantis darbuotojų ir paslaugų gavėjų teigimu, naudojama užkrečiamosiomis ligomis susirgusius asmenis izoliuoti iki jie pasveiksta. Patikrinimo metu šioje patalpoje nebuvo aptikta mechaninių ar kitokių suvaržymo priemonių.

Abiejų tikrintų padalinių darbuotojai (-os) teigė, kad izoliacinių, suvaržymo tikslais naudojamų patalpų padaliniuose nėra ir izoliacinė suvaržymo priemonė paslaugų gavėjams (-oms) nėra taikoma. Kalbinti abiejų padalinių paslaugų gavėjai (-os) teigė, kad nėra patyrę izoliavimo suvaržymo praktikos šiuose padaliniuose ir nėra matę, kad tokia praktika būtų taikoma kitiems paslaugų gavėjams (-oms).

7.1.4. Patikrinimo metu Šešupės ir Beržyno padaliniuose nebuvo aptikta savadarbių suvaržymo priemonių.

Beržyno padalinyje patikrinimo metu buvo ne savadarbių, o gamintojo pagal paskirtį pagamintų mechaninių suvaržymo priemonių – fiksacinių liemens, kojų ir riešų diržų, tačiau jos buvo užrakintame sandėlyje, naujos ir be naudojimo požymių. Šešupės padalinyje tokio pobūdžio fiksacinių suvaržymo priemonių nebuvo rasta. Beržyno ir Šešupės padalinių darbuotojai (-os) tvirtino, kad mechaninių suvaržymo priemonių nenaudoja, nes nėra poreikio.

Pažymėtina, kad įvertinus atsitiktine tvarka atrinktus budėjimo pamainos perdavimo žurnalus, Beržyno padalinio žurnaluose buvo pastebėtas individualios priežiūros darbuotojo (-os) raginimas naudotis ir saugoti mechaninio fiksavimo priemones. Nors šio padalinio darbuotojai (-os) teigė mechaninio fiksavimo priemonių netaikantys, taip pat nurodė neturintys suvaržymo priemonių taikymo registracijos žurnalo ar kitų dokumentų, kuriuose būtų fiksuojamas šių priemonių taikymo faktas, Budėjimo pamainos perdavimo žurnale užfiksuotas raginimas naudoti ir saugoti mechaninio fiksavimo priemones kelia abejonių dėl faktinio jų nenaudojimo ir tinkamos taikymo kontrolės. Aiškios mechaninio fiksavimo priemonių naudojimo apskaitos ir kontrolės nebuvimas, kartu su dokumentuose užfiksuotais nurodymais jas naudoti, gali sudaryti prielaidas savavališkam, nedokumentuotam, neproporcingam ar nepagrįstam šių priemonių taikymui ir taip kelti riziką paslaugų gavėjų teisei į laisvę, orumą bei apsaugą nuo netinkamo elgesio.

7.1.5. Įvertinus abiejų padalinių atsitiktiniu būdu pasirinktus paslaugų gavėjų ISGP ir individualių asmens poreikių vertinimo anketas bei atsižvelgus į pokalbius su padalinių darbuotojais (-omis), nustatyta, kad padaliniuose nėra fiksuojama informacija apie stebimus konkrečiam paslaugų gavėjui būdingus asmeninius dirgiklius, įspėjamuosius ženklus ir individualiai veiksmingas nusiraminimo strategijas. Šešupės padalinyje paslaugų gavėjų ISGP buvo fiksuojami asmenų emocinės būsenos pokyčiai ir taikytos individualios priemonės, pavyzdžiui, siekiant tikslo išmokti valdyti kylančias emocijas, numatyti individualūs ir grupiniai pokalbiai, muzikinė terapija ir socialinio darbuotojo

konsultacijos nustatytu dažnumu. Įvertinus Beržyno padalinio paslaugų gavėjų individualių asmens poreikių vertinimo anketas, nustatyta, kad jose buvo fiksuojami bendravimo, tarpasmeninių santykių ir socialinių ryšių poreikiai, taip pat paslaugų gavėjų emocinio reagavimo, emocinės raiškos ir elgesio ypatumai, pavyzdžiui, nenuspėjamas emocinis elgesys, jautrus reagavimas į pasikeitimus ar kasdienes situacijas. Vis dėlto tais atvejais, kai anketose buvo pažymėtas pagalbos poreikis dėl emocinės būklės ar elgesio sunkumų, kaip pagalbos priemonė buvo nurodomas tik paslaugų gavėjo (-os) informavimas, kad, kilus sunkumų, jis bet kuriuo metu gali kreiptis į dirbančius darbuotojus (-as). Kitų

individualizuotų distreso valdymo, deeskalacijos ar emocinės būklės stabilizavimo priemonių vertintose anketose nebuvo numatyta.

Nustatyta, kad padaliniuose taip pat nebuvo naudojama išankstinių nurodymų praktika, kai asmuo iš anksto pateikia pageidavimus dėl pagalbos ir elgesio būdų tais atvejais, kai dėl psichikos būklės ateityje negalės priimti sprendimų. Šie nurodymai padėtų padalinių atsakingiems darbuotojams (-oms) žinoti, kokios pagalbos ar gydymo asmuo pageidauja, kai patiria stiprų nerimą ar distresą.

7.2. Smurto prieš paslaugų gavėjus prevencijos, intervencijos ir postvencijos užtikrinimas

7.2.1. Patikrinimo metu nustatyta, kad Šešupės ir Beržyno padaliniuose galiojo įstaigos Fizinio ir psichologinio smurto prieš paslaugų gavėjus ir finansinio piktnaudžiavimo jų atžvilgiu prevencijos procedūrų tvarka (toliau – Smurto prevencijos tvarka), patvirtinta MSSGN direktoriaus 2020 m. gruodžio 12 d. įsakymu Nr. V-230. Pastebėtina, kad joje apibrėžtos tik fizinio, psichologinio ir ekonominio smurto formos, tačiau nėra seksualinio smurto formos. Pagal tvarkos 9 punktą, kuriuo nustatomas intervencijos algoritmas, kiekvienas darbuotojas (-a) pirmiausia turi reaguoti ir stabdyti galimą smurtą, tačiau šioje tvarkoje nėra detaliau apibrėžiama, kokiomis priemonėmis ar veiksmais darbuotojai (-os) turėtų reaguoti ir stabdyti distresą patiriantį (-čią) paslaugų gavėją. Aiškių deeskalacijos priemonių ir paslaugų gavėjų nuraminimo būdų nenustatymas gali lemti nevienodą ir situacijos pobūdžio neatitinkantį darbuotojų reagavimą – tiek nepakankamą reakciją ar situacijos nuvertinimą, tiek, priešingai, neproporcingų ar nebūtinų priemonių taikymą, įskaitant nepagrįstus laisvės suvaržymus, taip keliant riziką asmens orumui.

7.2.2. Kaip minėta šios ataskaitos 7.1.2 papunktyje, įstaigos atstovai (-ės) teigė, kad Šešupės padalinyje paslaugų gavėjų stipraus distreso būsenos ir konfliktų tarp jų atvejų būna retai, o Beržyno padalinyje – palyginti dažnai.

Kalbinti (-os) Šešupės padalinio paslaugų gavėjai (-os) dėl smurto grėsmės iš kitų paslaugų gavėjų nesiskundė. Dalis kalbintų Beržyno padalinio paslaugų gavėjų teigė, kad padalinyje gyvena draugiškai ir fizinio smurto ar konfliktų atvejai vyksta palyginti retai, taip pat nurodė, kad patys (-čios) nėra nukentėję (-usios) ir nėra patyrę (-usios) smurto grėsmės, tačiau patikslino, kad verbalinis ar psichologinis smurtas ir patyčios vyksta palyginti dažnai. Kita dalis kalbintų paslaugų gavėjų teigė, kad padalinyje konfliktai, smurto atvejai yra palyginti dažni, ypač verbalinio, psichologinio smurto atvejai. Patikrinimo metu Beržyno padalinyje buvo stebimi intensyvūs žodinių įžeidinėjimų atvejai tarp paslaugų

gavėjų, taip pat tiesioginiai žodiniai įžeidimai iš paslaugų gavėjų darbuotojams (-oms). Į visus atvejus šalia buvę darbuotojai (-os) reagavo vangiai.

Įvertinus atsitiktine tvarka atrinktus tikrintų padalinių budėjimo pamainos perdavimo žurnalus, Beržyno padalinio šio pobūdžio žurnaluose buvo pastebėta, kad paslaugų gavėjų stiprios distreso būsenos, tarpusavio konfliktai, taip pat konfliktai tarp paslaugų gavėjų ir darbuotojų buvo fiksuojami itin dažnai – kas antrą ar kas trečią dieną ar naktį. Vis dėlto, žurnaluose nebuvo nurodoma, kokios konkrečios deeskalacijos priemonės tokiais atvejais buvo taikomos siekiant sumažinti paslaugų gavėjų patiriamą distresą ir suvaldyti konfliktines situacijas. Išnagrinėjus įrašus pastebėta, kad dažniausiai darbuotojų reakcija į paslaugų gavėjų elgesį distreso būsenoje buvo siekis kreiptis į įstaigos asmens sveikatos priežiūros padalinį dėl galimo gydymo koregavimo, paslaugų gavėjo palikimas savarankiškai nusiraminti arba kreipimasis į įstaigos direktorę dėl, darbuotojų vertinimu, nepakankamo reagavimo į susidariusią situaciją.

Įvertinus Beržyno padalinio Neigiamo pobūdžio, nepageidaujamų įvykių ir jų pasekmių paslaugų gavėjui registracijos žurnalo įrašus, pastebėta, kad smurto atvejais tiek nukentėjęs (-usi) paslaugų gavėjas (-a), tiek smurtavęs (-usi) paslaugų gavėjas (-a) yra individualiai ir kartu konsultuojami (-os) padalinio socialinio darbuotojo (-os), aptariant abiejų pusių reakcijas, konflikto pasekmes, skatinant palaikyti gerus tarpusavio santykius arba (ir) nukreipiami pas psichiatrą gydymo koregavimui. Teigiamai vertintina tai, kad analizuojant kiekvieną smurto atvejį numatomi prevenciniai sprendimai, pavyzdžiui, abiejų konflikte dalyvavusių paslaugų gavėjų elgesio ir emocinės savijautos stebėjimas, emocijų reguliavimo ir konfliktų sprendimo įgūdžių ugdymas, kuriais siekiama užkirsti kelią panašaus pobūdžio įvykių pasikartojimui, tačiau šios priemonės orientuotos daugiausia į konkrečius (-ias) nukentėjusius (-ias) ar smurtavusius (-ias) paslaugų gavėjus (-as), o ne į sisteminę smurto prevenciją padalinio mastu.

Įvertinus Šešupės padalinio Neigiamo pobūdžio, nepageidaujamų įvykių ir jų pasekmių paslaugų gavėjui registracijos žurnalo įrašus, pastebėta, kad smurto atvejais nukentėjusiam (-iai) ir smurtavusiam (-iai) paslaugų gavėjams (-oms) yra suteikiama kompleksinė pagalba, atsižvelgiant į asmenų individualius poreikius ir negalią, pavyzdžiui, taikomas teigiamo elgesio pastiprinimo metodas, vyksta ugdomieji pokalbiai, individualūs, šviečiamojo ir ugdomojo pobūdžio pokalbiai, taip pat koreguojamas gydymas. Teigiamai vertintina tai, kad analizuojant kiekvieną smurto atvejį taip pat numatomi prevenciniai sprendimai, kuriais siekiama užkirsti kelią panašaus pobūdžio įvykių pasikartojimui, tačiau šios priemonės, kaip ir Beržyno padalinyje, daugiausia orientuotos į konkrečius

nukentėjusius (-ias) ar smurtavusius (-ias) paslaugų gavėjus (-as), o ne į sisteminę smurto prevenciją padalinio mastu.

MSSGN Seimo kontrolierių įstaigai pateiktuose 2025–2026 m. paslaugų gavėjų susirinkimų protokoluose nusiskundimų ar iškeltų klausimų dėl konfliktiškų paslaugų gavėjų ar smurto atvejų nebuvo.

Kaip teigiamą praktiką galima įvardyti MSSGN darbo grupės, vienijančios visus MSSGN padalinius ir skirtos nepageidaujamo pobūdžio įvykių globos namuose analizei atlikti, sudarymą. 2026 m. sausį darbo grupė pateikė 2024–2025 m. neigiamo, nepageidaujamo pobūdžio atvejų analizę ir atkreipė dėmesį į, be kita ko, poreikį rengti individualius rizikos valdymo planus asmenims, kurie pasižymi agresyviu ar sau žalingu elgesiu. Tačiau pastebėtina, kad patikrinimo metu tokių planų Šešupės ar Beržyno padalinyje parengta nebuvo. Darbo grupės pateiktoje analizėje taip pat pažymėtas poreikis stiprinti darbuotojų kompetencijas smurto prevencijos, intervencijos ir postvencijos srityje, be to, pripažinta, kad reikia imtis daugiau sisteminių veiksmų, nukreiptų į smurto prevenciją.

7.2.3. Kaip minėta šios ataskaitos 7.2.1 papunktyje, Smurto prevencijos tvarkoje nėra įtrauktas seksualinio smurto formos apibrėžimas. Kalbinti Šešupės padalinio paslaugų gavėjai (-os) ir darbuotojai (-os) teigė, kad seksualinio smurto, įskaitant priekabiavimo, nepageidaujamo seksualinio elgesio be kito paslaugų gavėjo (-os) sutikimo, atvejų padalinyje nebūna, o paslaugų gavėjai (-os) tvirtino, kad nėra patyrę priekabiavimo, nepageidaujamo lietimo ar kitokio seksualinio smurto.

Beržyno padalinio darbuotojų teigimu, seksualinio smurto padalinyje taip pat nepasitaiko. Tačiau patikslinus seksualinio smurto galimą išraišką – priekabiavimą, nepageidaujamą seksualinį elgesį be kito paslaugų gavėjo (-os) sutikimo – darbuotojai (-os) nurodė, kad tokių atvejų pasitaiko, ir teigė, kad pastebėjus tokį paslaugų gavėjų elgesį, jis yra nedelsiant stabdomas ir su paslaugų gavėjais (-omis) kalbamasi apie pagarbius tarpusavio santykius ir asmeninių ribų paisymą. Kaip minėta šios ataskaitos 2.19 papunktyje, Beržyno padalinyje lytinis ugdymas nėra vykdomas. Patikrinimo metu šio padalinio darbuotojai (-os), įskaitant padalinio psichologę, taip pat nurodė, kad šviečiamosios veiklos seksualinio smurto tematika nevykdomos, nes šiuo metu tam nėra poreikio. Padalinio psichologės teigimu, paslaugų gavėjai (-os) su lytiniu gyvenimu susijusias temas vertina kaip privačias ir nėra linkę apie jas kalbėti ar atsiskleisti, todėl poreikis šias temas aptarti su paslaugų gavėjais (-omis) nėra identifikuojamas.

Kalbinti Beržyno padalinio paslaugų gavėjai (-os) nurodė, kad padalinyje pasitaiko nepageidaujamo seksualinio pobūdžio elgesio ir seksualinio priekabiavimo atvejų, taip pat pateikė palyginti išsamių konkrečių situacijų apibūdinimų, įskaitant pasikartojančius nepageidaujamus pasiūlymus atlikti seksualinio pobūdžio veiksmus, žodinį seksualinį priekabiavimą, taip pat situacijas, kai buvo pakartotinai reiškiamas žodinis siekis be paslaugų gavėjų sutikimo jas liesti ar atlikti joms oralinio sekso veiksmu, kuriuos pagal jų pobūdį galima vertinti kaip galimus seksualinio smurto atvejus. Tai leidžia manyti, kad dalis nepageidaujamo seksualinio pobūdžio elgesio, seksualinio priekabiavimo ar galimo seksualinio smurto atvejų gali likti darbuotojų nepastebėti ar jiems nežinomi.

Pažymėtina, kad lytinis švietimas, apimantis informaciją apie sutikimą, asmenines ribas, nepageidaujamą seksualinį elgesį ir seksualinį smurtą, yra svarbi smurto prevencijos priemonė, padedanti paslaugų gavėjams (-oms) atpažinti netinkamą elgesį, suprasti savo ir kitų asmenų teises bei ribas ir žinoti, kur kreiptis pagalbos, taip prisidedant prie jų orumo, asmens neliečiamybės ir apsaugos nuo smurto užtikrinimo.

7.2.4. Kaip minėta šios ataskaitos 6.13 punkte, po 2026 m. liepos 13–15 d. atlikto patikrinimo padaliniuose MSSGN Seimo kontrolierių įstaigai pateikė informaciją apie veiksmus, kurių imtasi smurto ir savižalos prevencijos srityje.

7.3. Darbuotojų kvalifikacijos kėlimas ir paslaugų gavėjų švietimas suvaržymo priemonių taikymo, smurto prevencijos, intervencijos ir postvencijos srityse

7.3.1. Pagal Smurto prevencijos tvarkos 7.1 papunktį vieną kartą per pusmetį (esant reikalui ir dažniau) socialiniai (-ės) darbuotojai (-os) turi kalbėtis su paslaugų gavėjais (-os) apie elgesį galimo smurto metu. Šešupės ir Beržyno padalinių kalbinti (-os) paslaugų gavėjai (-os) teigė, kad tokio pobūdžio pokalbių su padalinio darbuotojais (-omis) nepamena, taip pat teigė, kad nėra informuoti (-os), ką reikėtų daryti patyrus smurtą ar jo grėsmę, bet pagalbos ieškotų pas socialines darbuotojas. Šešupės padalinio darbuotojai (-os) teigė, kad reguliarių pokalbių su paslaugų gavėjais (-omis) apie smurtą neatlieka, tačiau pokalbius šia tema vykdo tik esant poreikiui – stebint pasikeitusį paslaugų gavėjų elgesį, pastebėjus susijaudinimą, neramumą, po įvykusio konflikto ir (arba) pastebėjus įvykusio smurto fizinius požymius (žaizdas, kūno audinių patinimus, hematomas). Beržyno padalinio darbuotojai (-os) teigė, kad kartais rengia susirinkimus paslaugų gavėjų grupėse ir tarp kelių grupių dėl smurto, taip pat stebi pasikeitusį paslaugų gavėjų elgesį, stebi susijaudinusius, neramius ar irzlius paslaugų gavėjus (-as).

Beržyno padalinio psichologės teigimu, 2025 m. ji organizavo paslaugų gavėjams (-oms) teminius renginius smurto prevencijos tema. Psichologė taip pat vykdo renginius emocijų ir nuotaikų valdymo temomis, kurių metu įgytos žinios gali prisidėti prie smurto prevencijos. Beržyno padalinio psichologės ir kalbintų darbuotojų teigimu, metodinė informacija smurto prevencijos temomis darbuotojams (-oms) padalinyje nėra teikiama, tačiau, esant poreikiui, psichologė konsultuoja darbuotojus (-as) jiems aktualiais klausimais. Pastebėtina, kad Beržyno socialinio darbo padalinio psichologo 2025 m. veiklos plane buvo numatyta metinė užduotis organizuoti renginius, skirtus psichologinių problemų prevencijai, streso ir įtampos mažinimui bei sveiko bendravimo tarpasmeniniuose santykiuose skatinimui. Numatyta renginių tematika, be kita ko, apėmė ir psichologinio smurto prevenciją. Vis dėlto patikrinimo metu kalbinti Beržyno padalinio paslaugų gavėjai (-os) neprisiminė dalyvavę renginiuose šia tematika. Psichologo 2026 m. veiklos plane taip pat buvo numatyta organizuoti psichologinių problemų įveikos renginius, kurių tematika gali būti netiesiogiai susijusi su smurto prevencija. Vis dėlto plane nebuvo numatyta tiesiogiai fizinio, psichologinio, ekonominio ar seksualinio smurto prevencijai skirtų veiklų paslaugų gavėjams (-oms).

Įvertinus 2024 m. Beržyno padalinio psichologės atliktos paslaugų gavėjų psichologinės savijautos apklausos rezultatus, nustatyta, kad iš 59 apklaustų paslaugų gavėjų 27 nurodė, jog gyvendami padalinyje saugiai jaučiasi tik retai arba kartais, o 4 paslaugų gavėjai (-os) pažymėjo, kad padalinyje nesijaučia saugūs.

Kaip minėta šios ataskaitos 1.2.1 papunktyje, Šešupės ir Beržyno padaliniuose paslaugų gavėjams (-oms) viešai prieinamose vietose nebuvo pateikta informacija, įskaitant lengvai suprantama kalba, apie smurto prevenciją, intervenciją ar postvenciją, nors tokia informacija skelbiama MSSGN administruojamoje interneto svetainėje.

Pažymėtina, kad reguliarus paslaugų gavėjų informavimas, įskaitant jiems prieinamos informacijos lengvai suprantama kalba teikimą, taip pat šviečiamosios ir prevencinės veiklos smurto tema yra svarbios siekiant, kad paslaugų gavėjai (-os) gebėtų atpažinti skirtingas smurto formas, žinotų, kaip elgtis patyrus smurtą ar jo grėsmę ir kur kreiptis pagalbos, tačiau tikslingo švietimo ir prieinamos, lengvai suprantamos informacijos sklaidos ar kitų priemonių šiomis temomis paslaugų gavėjams (-oms) abiejuose padaliniuose stokota. Laiku suteikta pagalba gali padėti užkirsti kelią smurto pasikartojimui ar eskalavimui, sumažinti neigiamas pasekmes asmens fizinei ir emocinei gerovei bei prisidėti prie saugios, žmogaus orumą užtikrinančios aplinkos kūrimo.

7.3.2. Įvertinus MSSGN Seimo kontrolierių įstaigai pateiktus dokumentus, nustatyta, kad 2025–2026 m. laikotarpiu iki 2026 m. liepos 13–15 d. vykusio Seimo kontrolierių įstaigos vizito mokymuose, susijusiuose su smurto prieš paslaugų gavėjus prevencija, konfliktinių situacijų deeskalavimo metodais ir rizikingo ar agresyvaus elgesio valdymu, dalyvavo didelė dalis Šešupės ir Beržyno padalinių darbuotojų. Patikrinimo metu kalbinti Šešupės padalinio darbuotojai (-os) teigė prisimenantys (-čios) dalyvavimą smurto prevencijos ir deeskalacijos metodų taikymo mokymuose ir galėjo įvardyti jų metu įgytas žinias. Tuo tarpu Beržyno padalinio darbuotojai (-os) neprisiminė dalyvavę (-usios) tokio pobūdžio mokymuose ir negalėjo nurodyti jų metu įgytų žinių. Taigi, nors MSSGN pateikti dokumentai rodo, kad tokio pobūdžio mokymuose dalyvavo didelė dalis Beržyno padalinio darbuotojų, patikrinimo metu surinkta informacija kelia abejonių dėl jų faktinio įsitraukimo į mokymų procesą, suteiktų žinių įsisavinimo ir gebėjimo jas taikyti praktinėje veikloje.

7.3.3. Pagal Fizinio suvaržymo priemonių taikymo tvarkos 22 punktą, įstaiga turi užtikrinti, kad globos namų darbuotojams (-oms), taikantiems fizinio suvaržymo priemones, būtų organizuojami mokymai apie paslaugų gavėjų agresyvaus ir smurtinio elgesio profesionalų valdymą bei fizinio suvaržymo priemonių taikymą. Mokymai turi būti organizuojami periodiškai, ne rečiau kaip kartą per metus. Tačiau įvertinus MSSGN Seimo kontrolierių įstaigai pateiktą informaciją apie 2025–2026 m. darbuotojų kvalifikacijos tobulinimą, pastebėta, kad darbuotojai (-os) aptariamu laikotarpiu nedalyvavo mokymuose, tiesiogiai skirtuose fizinio suvaržymo priemonių taikymo pagrindams, reglamentavimui ir praktiniams aspektams. Atsižvelgiant į tai, kad šių priemonių taikymas yra susijęs su reikšmingu asmens teisių ir laisvių ribojimu, reguliarių mokymų neužtikrinimas kelia riziką, kad praktikoje jos gali būti taikomos nepagrįstai ir neproporcingai (plačiau šios ataskaitos 7.1 poskyryje).

7.3.4. Teigiamai vertintina, kad MSSGN direktoriaus įsakymu patvirtintame 2026 m. MSSGN Šešupės padalinio darbuotojų kompetencijų tobulinimo plane numatyti padalinio asmens sveikatos priežiūros ir socialinio darbo darbuotojų mokymai, susiję su paslaugų gavėjų agresijos ir nepakantumo atpažinimu ir valdymo strategijomis, taip pat empatija, ribomis ir profesiniu atsparumu dirbant su iššūkių keliančiu elgesiu.

Įvertinus 2026 m. MSSGN Beržyno padalinio darbuotojų kompetencijų tobulinimo planą, nustatyta, kad jame numatyta nepakankamai mokymų smurto prevencijos, deeskalacijos metodų bei bendravimo su distreso būseną patiriančiais paslaugų gavėjais (-omis) ir jų nuraminimo temomis. Tokio pobūdžio mokymai suplanuoti tik kelioms socialinio darbo padalinio darbuotojoms ir socialinio darbo padalinio vadovei, tačiau sveikatos priežiūros

padalinio darbuotojams (-oms) mokymų, susijusių su smurto prevencija, deeskalacija ar bendravimu su agresyviai besielgiančiais paslaugų gavėjais (-omis), apskritai nenumatyta. Atsižvelgiant į tai, kad Beržyno padalinio darbuotojai (-os) negalėjo įvardyti mokymų metu įgytų žinių ir jų praktinio taikymo, taip pat į nedidelę suplanuotų tolesnių kvalifikacijos tobulinimo veiklų apimtį, darytina išvada, kad Beržyno padalinio darbuotojams (-oms) trūko nuoseklių smurto prevencijos mokymų ir jų metu įgytų praktinių žinių ir gebėjimų taikymo kasdienėje veikloje.

Pažymėtina, kad reguliarus darbuotojų kvalifikacijos tobulinimas smurto prevencijos, deeskalacijos ir bendravimo su distreso būseną patiriančiais paslaugų gavėjais (-omis) srityse yra reikšmingas tiek paslaugų gavėjų teisių ir saugumo užtikrinimo, tiek pačių darbuotojų profesinio saugumo požiūriu. Tokios žinios ir praktiniai gebėjimai padeda darbuotojams (-oms) anksčiau atpažinti galimos įtampos ar smurto rizikos požymius, tinkamai reaguoti į sudėtingas situacijas, pasirinkti mažiau ribojančias ir asmens orumą išsaugančias intervencijos priemones bei mažinti fizinio suvaržymo ar kitų ribojančių priemonių taikymo poreikį. Kartu tai sudaro prielaidas darbuotojams (-oms) jaustis užtikrinčiau sudėtingose situacijose, mažina konfliktų eskalacijos, sužalojimų ir emocinės įtampos riziką bei stiprina jų gebėjimą profesionaliai ir nuosekliai reaguoti į paslaugų gavėjų elgesį, susijusį su stipriu emociniu išgyvenimu ar distreso būsena.

IV. Rekomendacijos

Seimo kontrolierė, atsižvelgdama į patikrinimų metu nustatytas aplinkybes ir vadovaudamasi Seimo kontrolierių įstatymo 191 straipsnio 4 dalies 7 punktu, rekomenduoja:

Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijai:

įgyvendinant Marijampolės specialiųjų socialinės globos namų savininko teises ir pareigas, planuojant ir skirstant įstaigai skiriamus asignavimus, atsižvelgti į šioje ataskaitoje nustatytus trūkumus ir jų šalinimo priemonių finansavimo poreikį, prioritetą teikiant priemonėms, būtinoms paslaugų gavėjų saugumui, orumui ir kitoms žmogaus teisėms užtikrinti.

Marijampolės specialiųjų socialinės globos namų direktorei (-iui):

1. Siekiant tobulinti aplinkos pritaikymą asmenims su negalia bei pagalbos kvietimo sistemos įrengimą:

1.1. imtis priemonių, kad Beržyno padalinyje nedelsiant būtų įsigyta šio padalinio patalpoms techniškai tinkamų paslaugų gavėjų pakėlimo ir perkėlimo priemonių, prioritetą teikiant kompaktiškoms mobiliosioms, lubinėms ar kitoms konkrečioms patalpoms pritaikomoms sistemoms, taip pat aprūpinti darbuotojus ergonominėmis priemonėmis, padedančiomis apsaugoti jų sveikatą;

1.2. visas Beržyno padalinio korpusų vidaus patalpų laiptų pakopas, pandusus, nuožulnas, slenksčius ir grindų lygių pokyčius pažymėti ryškiomis kontrastingomis juostomis;

1.3. imtis priemonių, kad visose Beržyno padalinio pagrindinėse vidaus patalpų judėjimo trasose būtų palikta pakankamai erdvės asmenims, besinaudojantiems vežimėliais ar kitomis pagalbinėmis judėjimo priemonėmis;

1.4. imtis priemonių etapais įgyvendinamam Beržyno padalinio fizinės aplinkos prieinamumo gerinimo planui parengti. Plane inventorizuoti visas lauko ir vidaus kliūtis, nustatyti konkrečius jų šalinimo terminus, atsakingus asmenis ir finansavimo poreikį, prioritetą teikiant kliūtims, keliančioms tiesioginę griuvimo, susižalojimo ar asmens izoliavimo riziką;

1.5. imtis priemonių, kad Beržyno padalinio bendrojo naudojimo higienos patalpos būtų atnaujintos, praplatinant įėjimų ir kabinų durų angas, pašalinant slenksčius, įrengiant trūkstamus ranktūrius ir užtikrinant pakankamą manevravimo erdvę asmenims, besinaudojantiems vežimėliais; taip pat pašalinti higienos patalpų nusidėvėjimo ir saugumo trūkumus;

1.6. imtis priemonių Beržyno padalinyje praplatinti pagrindinių įėjimų ir vidaus patalpų durų angas bei pašalinti slenksčius pirmiausia tose vietose, kurios būtinos paslaugų gavėjams (-oms) patekti į gyvenamuosius kambarius, higienos patalpas, valgyklą, darbuotojų kabinetus, bendrojo naudojimo ir užimtumo erdves;

1.7. imtis priemonių, kad visuose Beržyno padalinio korpusuose gyvenantys paslaugų gavėjai (-os) galėtų pasiekti II ir III korpusuose esančius liftus, pašalinant tarp korpusų esančius slenksčius, siauras durų angas, laiptų pakopas ir kitas judėjimo kliūtis;

1.8. pritaikyti Beržyno padalinio valgyklos įėjimą asmenims, besinaudojantiems vežimėliais, praplatinant durų angą ir pašalinant slenkstį;

1.9. Beržyno padalinyje pašalinti prie automobilių stovėjimo aikštelių ir pandusų esančias kliūtis, įskaitant bortus, sutvarkyti lietaus nuotekų groteles ir kitus elementus, trukdančius saugiai judėti vežimėliu; prie II korpuso panduso įrengti turėklus iš abiejų pusių;

1.10. sutvarkyti pagrindines Beržyno padalinio lauko judėjimo trasas: išlyginti skirtingų dangų sandūras, pašalinti bortus ir kitus fizinius barjerus, surinkti augalines nuokritas ir užtikrinti reguliarią trasų priežiūrą visais metų laikais;

1.11. Beržyno padalinio I ir II korpusų laiptinėse esančią žemą lubų konstrukciją pažymėti ryškiomis kontrastingomis juostomis ir aiškiais įspėjamaisiais ženklais, o esant techninėms galimybėms – sumontuoti smūgius slopinančią apsauginę dangą;

1.12. įrengti sieninius turėklus Beržyno padalinio Administracijos korpuso pirmajame aukšte ir II korpuso 10-oje grupėje, taip pat sutvarkyti pažeistas II korpuso 6-os grupės sienų plokštes;

1.13. Beržyno ir Šešupės padaliniuose įvertinti paslaugų gavėjų galimybes savarankiškai valgyti ir gerti bei įsigyti jų individualius poreikius atitinkančių ergonomiškų indų ir stalo įrankių;

1.14. imtis priemonių, kad visi Beržyno padalinio higienos patalpų ir gyvenamųjų kambarių šviesos jungikliai būtų perkelti į asmenims su judėjimo negalia pasiekiamą aukštį, o gyvenamųjų kambarių jungikliai būtų įrengti kambarių viduje;

1.15. pritaikyti Beržyno padalinio koplyčios, sporto, bibliotekos, poilsio ir kitų užimtumo patalpų prieigas, kad šiomis patalpomis galėtų naudotis ne tik atitinkamuose korpusuose gyvenantys, bet ir visi kiti padalinio paslaugų gavėjai (-os);

1.16. imtis priemonių Beržyno padalinio Aktų salės prieinamumo asmenims su judėjimo negalia problemai spręsti, įrengiant liftą, vertikalųjį keltuvą ar pasirenkant kitą teisės aktų reikalavimus atitinkantį sprendimą, užtikrinantį aplinkos prieinamumą asmenims su judėjimo negalia;

1.17. Beržyno padalinyje sutvarkyti lauko poilsio infrastruktūrą: įrengti naujus arba suremontuoti sulūžusius ir nestabilius suolelius, sutvarkyti pavėsines ir praplatinti jų įėjimus taip, kad į pavėsines galėtų patekti asmenys, besinaudojantys vežimėliais;

1.18. imtis priemonių Beržyno padalinyje esančiai vidinio kiemo krepšinio aikštelei sutvarkyti, pašalinti dangos įtrūkimus ir duobes;

1.19. imtis priemonių Beržyno padalinyje pažymėti nuovažas, bortus, lauko dangų ir žemės lygių pasikeitimus ryškiomis kontrastingomis juostomis ir, kai būtina, įrengti taktilinius įspėjamuosius paviršius. Svarstyti galimybę įrengti taktilinius paviršius pagrindinėse judėjimo trasose nuo automobilių stovėjimo ir atvykimo vietų iki pagrindinių įėjimų ir kitų svarbiausių teritorijos objektų;

1.20. Beržyno padalinio sode ir kitose žaliosiose zonose įrengti tvirtus, lygius ir pakankamo pločio takus iki poilsio vietų arba svarstyti galimybę įrengti prieinamą pasivaikščiojimo trasą žaliosiose zonose; taip pat įrengti daugiau prieinamų suolelių, pavėsinių ir poilsio vietų, išdėstytų skirtingose teritorijos vietose.

1.21. Šešupės padalinyje sutvarkyti gyvenamuosiuose kambariuose įrengtus PKS mygtukus, kad kiekvienas (-a) paslaugų gavėjas (-a) galėtų juos pasiekti gulėdamas (-a) lovoje. Esant poreikiui prie mygtukų pritvirtinti aiškiai matomas, kontrastingas ir lengvai sugriebiamas kvietimo juostas ar virveles;

1.22. Šešupės padalinyje įvertinti PKS signalo girdimumą dieną ir naktį, taip pat esant uždarytoms patalpų durims, ir svarstyti galimybę aprūpinti darbuotojus (-as) mobiliaisiais

PKS pranešimų gavimo įrenginiais, pavyzdžiui, apyrankėmis, gavikliais ar telefonuose veikiančia sistema, nurodančia tikslią pagalbos kvietimo vieta;

1.23. Beržyno padalinyje įvertinti galimybes įrengti PKS visuose gyvenamuosiuose kambariuose ir bendrojo naudojimo higienos, poilsio bei kitose patalpose arba atnaujinti sistemą tose grupėse, kuriose apgyvendinti sunkesnės sveikatos būklės paslaugų gavėjai (-os), ir aprūpinti darbuotojus (-as) mobiliaisiais pagalbos kvietimo pranešimų gavimo įrenginiais.

2. Siekiant tobulinti informacijos pritaikymą asmenims su negalia:

2.1. imtis priemonių, kad kiekvienam (-ai) verbalinių komunikacijos sunkumų turinčiam paslaugų gavėjui (-ai) būtų įvertinti individualūs komunikacijos poreikiai ir ISGP būtų nustatytos konkrečios naudojamos komunikacijos priemonės, ženklų reikšmės, asmens atsakymo būdai bei darbuotojų veiksmai;

2.2. Beržyno padalinyje įrengti aiškią išorinės orientacijos sistemą, ženklais ir krypties nuorodomis pažymint pagrindinį įėjimą, korpusus ir pagrindines judėjimo kryptis. Teritorijos žemėlapį įrengti gerai gerai matomoje ir asmenims, besinaudojantiems vežimėliu, pasiekiamoje vietoje, pateikiant jį didelio kontrasto ir lengvai suprantamu formatu;

2.3. imtis priemonių, kad Šešupės padalinyje informacija apie paslaugų gavėjų teises ir pareigas, vidaus tvarkos taisykles, skundų pateikimą, smurto ir netinkamo elgesio atpažinimą, pagalbos gavimo tvarką, teikiamas paslaugas ir jų pokyčius būtų parengta lengvai suprantama kalba ir prieinama tiems (toms) paslaugų gavėjams (-oms), kuriems (-ioms), individualiai įvertinus jų poreikius, sveikatos būklę ir informacijos suvokimo galimybes, tokios informacijos pateikimas nesukeltų papildomo emocinio streso, nepagrįsto nerimo ar kitų neigiamų emocinių reakcijų (pavyzdžiui, parengiant konkretiems paslaugų gavėjams (-oms) individualizuotus informacijos segtuvus);

2.4. įstaigos darbuotojams (-oms) organizuoti mokymus apie komunikaciją su asmenimis, turinčiais regos, klausos ir (arba) intelekto negalią ar verbalinių komunikacijos sunkumų, alternatyviąją ir augmentinę komunikaciją, lengvai suprantamos kalbos taikymą, piktogramų parinkimą ir individualių komunikacijos priemonių rengimą;

2.5. Beržyno padalinio informacines lentas perkelti į asmenims, besinaudojantiems vežimėliais, pasiekiamą ir gerai matomą vietą, taip pat jose pateikiamą informaciją

atnaujinti ir parengti naudojant ne mažesnio kaip 14 punktų dydžio, lengvai įskaitomą šriftą, vengiant pasvirusio, dekoratyvaus ar kito sudėtingai įskaitomo šrifto, ir užtikrinti ryškų teksto bei fono kontrastą;

2.6. imtis priemonių, kad Šešupės ir Beržyno padaliniuose būtų individualizuotas gyvenamųjų kambarių ir juose esančių daiktų žymėjimas asmenims, turintiems intelekto negalią, sergantiems Alzheimerio liga ar demencija, naudojant konkrečiam asmeniui suprantamas nuotraukas, paveikslėlius, spalvinius ženklus ar kitus simbolius;

2.7. peržiūrėti, atnaujinti ir plačiai naudoti įstaigos paslaugų gavėjams (-oms) skirtą informaciją bei jiems aktualius įstaigos vidaus teisės aktus lengvai suprantama kalba, skelbiant juos MSSGN administruojamoje interneto svetainėje ir užtikrinant jų atitiktį lengvai suprantamos kalbos rekomendacijoms (daugiau informacijos galima rasti **Asmenų su negalia teisių apsaugos agentūros prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos interneto svetainėje**);

2.8. imtis priemonių, kad Šešupės padalinyje dienos valgiaraščiai būtų parengti lengvai suprantama kalba, juose būtų naudojamas ne mažesnio kaip 14 punktų dydžio, lengvai įskaitomas šriftas, nurodomi aiškūs patiekalų pavadinimai, užtikrinamas pakankamas teksto ir fono kontrastas, pateikiamos patiekalų nuotraukos ar aiškios iliustracijos. Dienos valgiaraštį pateikti kiekviename sektoriuje, paslaugų gavėjams (-oms) matomoje ir pasiekiamoje vietoje. Gerosios praktikos pavyzdžių galima rasti Seimo kontrolierių įstaigos vizitų ataskaitose: **Pakartotinio vizito į Skemų socialinės globos namus ataskaita**, 1.1.8 papunktis; **Ataskaita dėl žmogaus teisių padėties Jurdaičių socialinės globos namuose**, 3.3.3.2 papunktis);

2.9. Beržyno padalinyje valgiaraščius pateikti prie valgyklos įėjimo ir kitose paslaugų gavėjams (-oms) patogiose padalinio patalpose, jiems pasiekiamame aukštyje, pateikiant informaciją lengvai suprantama kalba, dideliu šriftu ir su patiekalų nuotraukomis ar aiškiomis iliustracijomis;

2.10. imtis priemonių, kad įstaigoje būtų sudarytas paslaugų gavėjams (-oms) prieinamų audioknygų ir garsinių informacinių leidinių fondas arba sudaryta galimybė naudotis techninėmis priemonėmis, kuriomis būtų galima klausytis teisėtai platinamų audioknygų ir kitos garsinės informacijos (kaip gerosios praktikos pavyzdys paminėtina Jurdaičių socialinės globos namuose taikoma praktika, kai paslaugų gavėjams(-oms), įskaitant sunkią negalią turinčius asmenis, sudaromos galimybės klausytis garsinių knygų ir lankytis garsinių knygų bibliotekoje (skaitykloje) (žr. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių

įstaigos 2023 m. rugpjūčio 23 d. ataskaitos **„Dėl žmogaus teisių padėties Jurdaičių socialinės globos namuose“**, Nr. NKP-2023/1-1, 7.3.13 papunktį, 45 p.);

2.11. užtikrinti, kad įstaigos paslaugų gavėjai (-os), turintys regos, klausos, intelekto negalią ar verbalinių komunikacijos sunkumų, būtų įtraukiami į pasitenkinimo paslaugomis apklausas, naudojant jų individualius poreikius atitinkančius klausimynus ir pateikiant informaciją jiems prieinamais formatais: garsine forma, dideliu šriftu, lengvai suprantama kalba, piktogramomis, gestais ar teikiant individualią komunikacijos pagalbą.

3. Siekiant tinkamai užtikrinti paslaugų gavėjų privatumą:

3.1. patikslinti Vidaus tvarkos taisyklių nuostatą, įtvirtinančią absoliučią darbuotojų teisę tikrinti paslaugų gavėjų asmeninius daiktus ir jų laikymo vietas, ir patvirtinti aiškią, konkrečiais pagrindais grindžiamą tvarką, kuria būtų užtikrinta paslaugų gavėjų interesų apsauga (saugumas, sveikatos priežiūra, švaros ir tvarkos palaikymas), tačiau nebūtų sudaroma prielaidų nepagrįstai riboti jų teisę į privatumą;

3.2. imtis priemonių nuosekliai ugdyti darbuotojų kompetencijas, stiprinti jų suvokimą ir pagarbą paslaugų gavėjų teisei į privatumą; priminti įstaigos darbuotojams (-oms) elgesio su paslaugų gavėjais (-omis) taisykles, padedančias užtikrinti jų privatumą, be kita ko, pabrėžiant širmų naudojimo svarbą, būtinybę uždaryti duris atliekant higienos procedūras tiek gyvenamuosiuose kambariuose, tiek higienos patalpose, beldimosi ir palūkėjimo prieš įeinant į gyvenamuosius kambarius svarbą;

3.3. abiejuose padaliniuose užtikrinti pakankamą širmų, patogiai pasiekiamų darbuotojams (-oms), kiekį ten, kur jos reikalingos higienos procedūroms atlikti;

3.4. abiejuose padaliniuose sudaryti savarankiškesniems (-ėms) paslaugų gavėjams (-oms) galimybę užsirakinti savo kambarius saugiu užraktu (suktuku), užtikrinti, kad paslaugų gavėjų spintelės ar spintos turėtų veikiančius užraktus ir kad savarankiškesni (-ės) paslaugų gavėjai (-os) turėtų šių užraktų raktus bei būtų supažindinti (-os) su galimybe jais naudotis;

3.5. imtis nuoseklių proaktyvių priemonių, padedančių supažindinti paslaugų gavėjus (-as) su teise į privatumą, pavyzdžiui, organizuoti aptarimus grupėse ar individualiai, kuriuose būtų aptariami praktiniai teisės į privatumą įgyvendinimo aspektai ir pabrėžiama privatumo paisymo kasdieniame gyvenime svarba, siekiant ugdyti paslaugų gavėjų tarpusavio pagarbą ir mokyti elgesio taisyklių, padedančių kurti ir puoselėti pagarbią bei

saugią aplinką; taip pat užtikrinti informacijos sklaidą kitais būdais, pavyzdžiui, išplatinti jau parengtus leidinius (santraukas apie paslaugų gavėjų teises) matomose vietose (svetainėse, vestibiuliuose, skelbimų lentose);

3.6. imtis priemonių šviesti paslaugų gavėjus (-as), ypač besinaudojančius (-ias) išmaniaisiais įrenginiais, apie saugumą ir privatumo užtikrinimą internete;

3.7. Šešupės padalinyje sutvarkyti netinkamai sumontuotus užraktus gyvenamųjų kambarių higienos patalpose;

3.8. imtis priemonių privatumui užtikrinti visose Beržyno padalinio higienos patalpose – sutvarkyti neveikiančius užraktus, įrengti pertvaras patalpose, kuriose yra kelios vonios ar dušo vietos, užtikrinti galimybę visiškai užsidengti langus, aiškiau atskirti paslaugų gavėjų higienos priemones (kempines);

3.9. Beržyno padalinyje imtis priemonių gyvenamųjų kambarių durims sutvarkyti, kad jos tinkamai veiktų – lengvai užsidarytų bei atsidarytų ir patikimai laikytųsi uždarytos; užtikrinti, kad gyvenamųjų kambarių duryse sumontuoti užraktai būtų saugūs (su suktukais vidinėje pusėje ir galimybe atrakinti duris iš išorės);

3.10. Beržyno padalinyje užtikrinti, kad pirmajame aukšte esanti paslaugų gavėjų prašymų, skundų ir pasiūlymų dėžutė būtų už vaizdo stebėjimo kameros stebėjimo lauko ribų, taip garantuojant pareiškėjų anonimiškumą;

3.11. užtikrinti, kad Beržyno padalinyje triviečiame gyvenamajame kambaryje būtų pakeistas langas, įstiklintas dekoratyviniu nepermatomu stiklu, kad paslaugų gavėjai (-os) galėtų netrukdomai matyti vaizdą pro jį;

3.12. Beržyno padalinyje užtikrinti ŽIV infekuoto paslaugų gavėjo (-os) sveikatos duomenų apsaugą – pašalinti ant asmens gyvenamojo kambario durų esančią informaciją, kuri sudaro prielaidas galimam asmens sveikatos duomenų atskleidimui;

3.13. apsvarstyti galimybę organizuoti paslaugų gavėjų apklausą arba papildyti esamas metines apklausas klausimais apie jų nuomonę dėl privatumo užtikrinimo įstaigoje pakankamumo;

3.14. įvertinti ir apsvarstyti galimybes abiejuose padaliniuose įkurti daugiau erdvių, skirtų paslaugų gavėjų ir jų lankytojų privačiam bendravimui, ypač Beržyno padalinyje;

3.15. įvertinti ir apsvarstyti galimybę organizuoti lytinį švietimą paslaugų gavėjams (-oms), turintiems (-čioms) intymių santykių įstaigoje ar už jos ribų; užtikrinti, kad apsisaugojimo priemonės (prezervatyvai) būtų laisvai ir savarankiškai prieinami paslaugų gavėjams (-oms) bet kuriuo paros metu; užtikrinti, kad lytinis švietimas ir jo metu paslaugų gavėjams (-oms) siūlomos priemonės būtų grindžiami gerąja praktika ir pagarbos žmogaus teisėms principais; jeigu taikomos medicininės priemonės asmenų lytiniam potraukiui slopinti, užtikrinti, kad jų taikymas būtų būtinas ir pagrįstas, o pacientas (-ės) arba jo (jos) atstovas (-ė) būtų tinkamai informuotas (-a) ir duotų sutikimą;

3.16. įvertinti poreikį ir apsvarstyti galimybes padaliniuose įrengti privatų kambarį paslaugų gavėjų intymiam bendravimui.

4. Siekiant tinkamai užtikrinti paslaugų gavėjų judėjimo laisvę:

4.1. skiriant paslaugų gavėjus (-as) į kambarius, užtikrinti, kad jų norai ir savarankiškumo poreikiai būtų prioritetiniai, palyginti su organizacinio patogumo kriterijais;

4.2. užtikrinti, kad visi paslaugų gavėjai (-os) būtų supažindinti su galimybe, pateikus prašymą, laikinai išvykti už įstaigos teritorijos ribų, ir periodiškai priminti jiems (joms) apie šią teisę;

4.3. bendradarbiauti su paslaugų gavėjų artimaisiais (-iomis) ir globėjais (-omis) skatinant išvykas už įstaigos teritorijos ribų;

4.4. užtikrinti Laikino išvykimo iš globos namų dokumentų registro pildymą; nuosekliai registruoti ir dokumentuoti paslaugų gavėjų dalyvavimą įstaigos organizuojamose išvykose, individualiose išvykose su socialiniais (-ėmis) darbuotojais (-omis), išvykose su giminaičiais (-tėmis) ar kitais asmenimis, taip pat ilgesnes savarankiškas išvykas;

4.5. užtikrinti, kad paslaugų gavėjams (-oms) teiraujantis, būtų pateikiama tiksli ir konkreti informacija apie jų buvimo įstaigoje trukmę bei galimybes persikelti į kitus padalinius ar kitur;

4.6. atsižvelgiant į Šešupės padalinio paslaugų gavėjų savarankiškumo lygį, sveikatos būklę ir, esant poreikiui, pasitelkiant technines priemones (pavyzdžiui, nešiojamąjį pagalbos iškvietimo mygtuką-pakabuką), leisti paslaugų gavėjams (-oms) savarankiškai išeiti už įstaigos ribų;

4.7. įvertinti būtinybę Šešupės padalinyje visą parą taikyti kortelėmis valdomą patekimo tarp atskirų pastato sektorių ir per pagrindinį išėjimą kontrolės sistemą bei apsvarstyti galimybę, kad dienos metu šie užraktai galėtų būti atviri (deaktyvuoti);

4.8. ieškoti būdų, kaip užtikrinti, kad visiems (-oms), net sudėtingai judantiems, paslaugų gavėjams (-oms) Beržyno padalinyje būtų sudaryta galimybė pabūti lauke;

4.9. užtikrinti, kad bendrojo naudojimo ir kitos patalpos Beržyno padalinyje (grupėms priskirtos virtuvėlės-poilsio erdvės) būtų atrakintos ir visada prieinamos paslaugų gavėjams (-oms);

4.10. Beržyno padalinio patalpose matomoje ir paslaugų gavėjams (-oms) prieinamoje vietoje pakabinti viešojo transporto autobusų maršrutų tvarkaraštį bei su juo supažindinti paslaugų gavėjus (-as), o matant poreikį – kreiptis į savivaldybę dėl autobusų maršrutų dažnio peržiūrėjimo.

5. Siekiant skatinti paslaugų gavėjų savarankiškumą:

5.1. įvertinti galimybę įsigyti bendrojo naudojimo kompiuterių, ypač Beržyno padalinyje, kurie būtų prieinami visiems paslaugų gavėjams (-oms), ir organizuoti kompiuterinio raštingumo mokymus, taip sudarant galimybę įgyti kompiuterinių įgūdžių, svarbių asmenų savarankiškumo didinimui;

5.2. keliant paslaugų gavėjų pasitikėjimo savimi lygį ir ugdant savarankiškesniam gyvenimui reikalingus įgūdžius, siekti, kad kuo daugiau asmenų būtų motyvuoti ir galėtų persikelti į GGN arba apsaugotą būstą;

5.3. apsvarstyti galimybę patvirtinti vidinę tvarką dėl paslaugų gavėjų paruošimo persikėlimui į GGN arba kitomis organizacinėmis priemonėmis užtikrinti, kad, rengiantis asmenų perkėlimui į GGN, iš anksto būtų skiriamas papildomas dėmesys jų savarankiškumo įgūdžių lavinimui, pavyzdžiui, maisto gaminimo, skalbimo, tvarkymosi, savarankiško apsipirkimo, naudojimosi telefonu ir (ar) kompiuteriu ir kita;

5.4. užtikrinti, kad visuose MSSGN padaliniuose būtų lengvai prieinamos ir tinkamai veikiančios paslaugų gavėjų reikmėms skirtos skalbimo mašinos, sudarant galimybę ir skatinant jomis naudotis tai gebančius paslaugų gavėjus (-as), kaip įtvirtinta Įgalinimo koncepcijoje ir MSSGN Vidaus tvarkos taisyklėse;

5.5. apsvarstyti galimybę Beržyno padalinyje paslaugų gavėjams (-oms) užtikrinti nemokamą prieigą prie interneto, taip palengvinant jų galimybes savarankiškai palaikyti ryšį su savo artimaisiais;

5.6. imtis priemonių, kad Beržyno padalinio II korpuso 2-ojo aukšto paslaugų gavėjai (-os) galėtų pasirinkti, kur nori valgyti – savo grupėse ar eiti į valgyklą; atsižvelgus į žmonių, kurie eina į valgyklą, kiekį, apsvarstyti galimybę maitinimą organizuoti dviem grupėmis, siekiant sumažinti vienu metu valgykloje esančių asmenų skaičių, kad būtų galima užtikrinti tvarką;

5.7. užtikrinti, kad ISGP būtų pildomi kruopščiai, atsižvelgiant į kiekvieno asmens individualią situaciją, kad ISGP būtų išsikeliami paslaugų gavėjų savarankiškumą ugdantys ir (ar) palaikantys konkretūs uždaviniai ir konkrečios priemonės jiems pasiekti, o, nepasiekus numatytų rezultatų, jos būtų keičiamos, stengiantis atrasti asmeniui priimtinas ir veikiančias priemones;

5.8. imtis priemonių, kad paslaugų gavėjai (-os) būtų aktyviau įtraukiami (-os) ir motyvuojami (-os) imtis prasmingų veiklų, pavyzdžiui, užtikrinti įvairių mokymų pasiūlą, savarankiškesnius asmenis motyvuoti susirasti darbą ir padėti ieškoti tinkamo darbo.

6. Siekiant gerinti paslaugų gavėjų užimtumo organizavimą:

6.1. užtikrinti, kad ISGP atsispindėtų kiekvieno asmens pomėgiai ir būtų numatytos priemonės, kaip tuos pomėgius atliepti;

6.2. užtikrinti, kad paslaugų gavėjams (-oms) būtų išduodami reikmenys savarankiškoms užimtumo veikloms pagal poreikius ir pomėgius, pavyzdžiui, mezgimui, tapymui;

6.3. apsvarstyti galimybę Beržyno padalinyje įsigyti bendrojo naudojimo meškerių, nes ne visi suinteresuoti paslaugų gavėjai (-os) turi galimybę įsigyti žvejybos reikmenų;

6.4. užtikrinti, kad MSSGN padaliniuose bendrojo naudojimo patalpose paslaugų gavėjams (-oms) būtų prieinamos tokios užimtumo priemonės kaip dėlionės, stalo žaidimai, spalvinimo reikmenys ir kita, kad paslaugų gavėjams (-oms) nereikėtų kaskart kreiptis į personalą dėl šių priemonių išdavimo;

6.5. Beržyno padalinyje perdaryti savaitinius užimtumo planus, kad jie būtų pateikti lengvai suprantama kalba, didesniu kontrastingu šriftu, tekstas būtų aiškiai įskaitomas

ir suprantamas, o paveikslėliai neužstotų teksto. Šešupės padalinyje užtikrinti, kad savaitiniai ir mėnesio užimtumo ir renginių ar išvykų grafikai būtų rengiami (lengvai suprantama kalba), tačiau, atsižvelgus į tai, kad ne visi paslaugų gavėjai (-os) gali susitvarkyti su emocijomis sužinojus apie vyksiančias veiklas, grafikus išdalinti tiems paslaugų gavėjams (-oms), kurių supažindinimas su informacija nesukelia didelių emocinių šuolių ir neturi neigiamų pasekmių;

6.6. siekti, kad Šešupės padalinio bendrojo naudojimo erdvės (virtuvės, valgymo ir poilsio patalpos) būtų jaukesnės; pavyzdžiui, sudaryti galimybes atskirų sektorių paslaugų gavėjams (-oms) kartu nuspręsti, kaip bendrąsias erdves padaryti jaukesnes – pakabinti nuotraukų, paveikslų, pastatyti augalų ar pasirinkti kitas priemones[10];

6.7. apsvarstyti geriausius būdus ir užtikrinti, kad Šešupės padalinyje relaksacijos patalpa būtų lengvai prieinama visiems paslaugų gavėjams (-oms), kad asmenys galėtų naudotis patalpa savarankiškai be socialinių darbuotojų palydos, arba užtikrinti, kad relaksacinė erdvė (didesnė ar mažesnė, arba integruota bendrojo naudojimo erdvėje prie virtuvės) būtų prieinama kiekviename sektoriuje;

6.8. imtis priemonių, kad Šešupės padalinyje būtų įrengta užimtumo erdvių lauke (sporto treniruokliai, supynės, krepšinio lankai, augalų darželiai, basakojų kelias ar kita);

6.9. apsvarstyti, kaip efektyviau išnaudoti dideles Beržyno padalinio vidaus ir lauko erdves užimtumo ir laisvalaikio veiklų infrastruktūros išplėtimui. Pavyzdžiui, atsižvelgiant į tai, kad Beržyno padalinyje paslaugas gauna nemažai fiziškai stipresnių asmenų, įrengti augalų darželius ir (arba) šiltnamius, kuriuose paslaugų gavėjai (-os) galėtų rūpintis augalais, užsiauginti daržovių. Šio padalinio patalpose nėra įrengta jokių relaksacinių erdvių, kuriomis paslaugų gavėjai (-os) galėtų naudotis nusiraminimui stresinėse situacijose, todėl rekomenduotina įrengti visiems (-oms) lengvai prieinamą relaksacijos patalpą arba atskirus relaksacinius kampelius skrtinguose korpusuose, pavyzdžiui, įsigyti sensorinę platformą ar stalą, lavos lempas ar kita;

6.10. įvertinti poreikį vesti dalyvavusiųjų užimtumo veiklose žurnalą, kad būtų galima identifikuoti atvejus, kai paslaugų gavėjai (-os) vangiai dalyvauja veiklose, ir išsiaiškinti

[10] Kaip gerosios praktikos atvejis paminėtinas sprendimas, kai globos įstaigoje buvo įrengti relaksaciniai lubų fragmentai ir realistiškai atvaizduojami medžių ar kiti gamtos vaizdai Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstaiga, *Vizito į Dotnuvos SN ir Šėtos SUC globos namus ataskaita*, 2026 m. Prieiga per internetą: Dotnuvos-SN-ir-Setos-SUC-patikrinimo-ataskaita.pdf.

nedalyvavimo priežastis, prireikus skiriant daugiau dėmesio individualiems paslaugų gavėjų (-ų) poreikiams;

6.11. apsvarstyti poreikį į ISGP planavimą įtraukti daugiau padaliniuose dirbančių specialistų (-čių), pavyzdžiui, užimtumo specialistes arba slaugos personalą. Kiekvienos srities ekspertės (-ai) galėtų užtikrinti, kad specifiniai asmenų poreikiai toje srityje būtų aiškiau identifikuoti ir būtų rasti geriausi poreikių atliepimo būdai;

6.12. užtikrinti, kad socialiniai (-ės) darbuotojai (-os) gerbtų paslaugų gavėjų asmeninius norus ir įsitikinimus religijos klausimais ir neskatintų jų dalyvauti mišiose, jeigu asmenys nurodo nenorintys to daryti.

7. Siekiant gerinti psichologinių paslaugų prieinamumą paslaugų gavėjams (-oms)

7.1. imtis priemonių psichologo (-ės) dalyvavimui užtikrinti rengiant ir peržiūrint paslaugų gavėjų ISGP, kai reikalinga, o ypač tais atvejais, kai vertinami asmenų, išgyvenančių (ar neseniai išgyvenusių) krizines situacijas (konfliktus, smurtą, savižalą, netektis ir kt.), poreikiai, taip pat kai peržiūrimi asmenų, reguliariai besinaudojančių psichologo teikiamomis paslaugomis, poreikiai;

7.2. vidaus teisės aktuose įtvirtinti psichologo (-ės) įtraukimą į pagalbos teikimą įvairiose krizinėse situacijose;

7.3. paskelbti informaciją apie teikiamas psichologines paslaugas paslaugų gavėjams (-oms) Beržyno padalinio gyvenamuosiuose korpusuose ir grupėse esančiose informacinėse lentose ar kitose lengvai pastebimose vietose;

7.4. įvertinti ir apsvarstyti galimybę patvirtinti alkoholio vartojimo prevencijos programą arba taikyti kitas tikslines priemones spręsti šią problemą Beržyno padalinyje;

7.5. su naujai patvirtintais savižalos ir savižudybių prevencijos vidiniais norminiais teisės aktais supažindinti darbuotojus (-as) ne tik formaliai, tačiau ir imtis priemonių jų turiniui suprantamai ir prieinamai atskleisti;

7.6. užtikrinti tęstinį darbuotojų kvalifikacijos kėlimą ir kompetencijų stiprinimą paslaugų gavėjų psichologinės gerovės užtikrinimo, bendravimo įgūdžių gerinimo, darbuotojų psichologinio pasiruošimo, darbo psichologijos srityse; apsvarstyti įstaigos galimybes

didinti tokių mokymų skaičių bei įtraukti į juos visus darbuotojus (-as), ypač Beržyno padalinyje, kuriame darbuotojams (-oms) dažnai tenka susidurti su krizinėmis situacijomis;

7.7. imtis priemonių sudaryti geresnes sąlygas MSSGN dirbantiems psichologams kelti kvalifikaciją, įskaitant galimybę dalyvauti jų darbui aktualiuose mokymuose;

7.8. MSSGN psichologo etatų reorganizavimo, priskiriant darbuotojus įstaigai, o ne atskiriems padaliniams, atveju – imtis priemonių įvertinti paslaugų gavėjų bei darbuotojų psichologinių paslaugų poreikius visuose padaliniuose bei esamų specialistų darbo krūvius ir, atsižvelgiant į tai, įvertinti esamų etatų pakankamumą; su pokyčiais tinkamai supažindinti darbuotojus ir paslaugų gavėjus;

7.9. į vykdomas paslaugų gavėjų psichologinės savijautos apklausas įtraukti kuo daugiau paslaugų gavėjų, ypač atkreipiant dėmesį į pažeidžiamiausius asmenis, turinčius komunikavimo iššūkių (neraštingus, sunkiai save išreiškiančius ir kt.);

7.10. užtikrinti tęstinį renginių ir kitų edukacinių veiklų, skirtų paslaugų gavėjų gebėjimams įveikti krizines situacijas, susidoroti su netektimis ir kitais emociškai sudėtingais išgyvenimais stiprinti, organizavimą, į šias veiklas įtraukiant kuo daugiau paslaugų gavėjų ir prireikus pasitelkiant išorės specialistus (-es).

8. Siekiant užtikrinti tinkamą fizinio suvaržymo priemonių tvarkos taikymą, psichikos sveikatos priežiūros paslaugų teikimą ir smurto prevenciją, intervenciją ir postvenciją:

8.1. užtikrinti kiekvieno fizinio suvaržymo atvejo, įskaitant suvaržymą kūno jėga, tinkamą dokumentavimą ir, siekiant aukščiausių žmogaus teisių apsaugos standartų, įvertinti mechaninių suvaržymo priemonių laikymo bei taikymo būtinybę ir galimybę jų atsisakyti, prioritetą teikiant deeskalacijos, individualizuoto bendravimo ir kitiems asmens laisvę bei orumą mažiausiai ribojantiems metodams;

8.2. imtis priemonių, kad paslaugų gavėjams (-oms), kuriems (-ioms) būdingas pasikartojantis agresyvus, smurtinis ar sau žalingas elgesys, būtų rengiami individualūs rizikos valdymo planai, juose numatant individualizuotas ir konkrečias elgesio prevencijos, deeskalacijos ir pagalbos priemones;

8.3. imtis priemonių, kad paslaugų gavėjų ISGP ar kituose dokumentuose būtų fiksuojama informacija apie stebimus konkrečiam paslaugų gavėjui (-ai) būdingus asmeninius

dirgiklius, įspėjamuosius ženklus ir individualiai asmeniui veiksmingas nusiraminimo strategijas;

8.4. imtis priemonių organizuoti Beržyno padalinio darbuotojams (-oms) mokymus, apimančius smurto prevencijos, intervencijos ir postvencijos temas, taip pat deeskalacijos metodus;

8.5. užtikrinti, kad abiejų padalinių darbuotojams (-oms), kurie (-ios) pagal kompetenciją turi teisę taikyti fizinio suvaržymo priemones, ne rečiau kaip kartą per metus būtų organizuojami mokymai apie paslaugų gavėjų agresyvaus ir smurtinio elgesio profesionalų valdymą, deeskalacijos priemones ir metodus bei fizinio suvaržymo priemonių taikymą;

8.6. užtikrinti, kad MSSGN darbo grupė reguliariai ir nuosekliai analizuotų neigiamo ir nepageidaujamo pobūdžio įvykius, įskaitant globos namų padaliniuose fiksuojamus smurto, konfliktų ir kitus nepageidaujamus įvykius, o atsižvelgiant į analizės rezultatus būtų numatomos ne tik individualios, bet ir konkrečiuose padaliniuose taikomos smurto prevencijos priemonės;

8.7. atsižvelgiant į Beržyno padalinio paslaugų gavėjų 2024 m. psichologinės savijautos apklausos rezultatus ir patikrinimo metu nurodytas aplinkybes, įvertinti veiksnius, darančius įtaką paslaugų gavėjų saugumo jausmui, ir numatyti priemones nustatytoms rizikoms mažinti;

8.8. papildyti MSSGN Fizinio ir psichologinio smurto prieš paslaugų gavėjus (-as) ir finansinio piktnaudžiavimo jų atžvilgiu prevencijos procedūrų tvarką, įtraukiant seksualinio smurto formą;

8.9. ne rečiau kaip Smurto prevencijos tvarkoje nustatytu periodiškumu (reguliariai) organizuoti MSSGN paslaugų gavėjams (-oms) praktinius ir jų individualiems gebėjimams pritaikytus užsiėmimus apie fizinį, psichologinį, ekonominį ir seksualinį smurtą, asmenines ribas, sutikimą, veiksmus patyrus smurtą ar jo grėsmę ir pagalbos gavimo būdus. Kadangi Beržyno padalinyje nustatyta nemažai krizinių (konfliktų, distreso, smurto) situacijų, rekomenduotina papildomai imtis tikslinių priemonių šiame padalinyje apgyvendintų paslaugų gavėjų švietimui;

8.10. imtis priemonių, kad MSSGN padaliniuose, paslaugų gavėjams (-oms) prieinamose vietose, būtų pateikta informacija apie smurto prevenciją ir galimus pagalbos būdus lengvai suprantama kalba ir kitais paslaugų gavėjams (-oms) prieinamais formatais;

Vadovaujantis Seimo kontrolierių įstatymo 19^1 straipsnio 6 dalimi, šios ataskaitos III skyriuje įvardyti subjektai privalo išnagrinėti Seimo kontrolieriaus jiems skirtas rekomendacijas bei konsultuotis su Seimo kontrolieriais dėl rekomendacijų galimų įgyvendinimo priemonių. Informacija apie rekomendacijų išnagrinėjimą Seimo kontrolierių įstaigai pateikiama vadovaujantis Seimo kontrolierių įstatymo 20 straipsnio 3 dalimi nedelsiant priėmus sprendimus dėl priemonių, kurių bus imamasi, **bet ne vėliau kaip per 30 dienų nuo rekomendacijų gavimo dienos.**

8.11. svarstyti galimybę parengti ir patvirtinti krizinių situacijų, įskaitant asmenų savižalos atvejus, prevencijos, valdymo ir postvencijos tvarką, joje, be kita ko, apibrėžiant darbuotojų bendradarbiavimo algoritmus.

Seimo kontrolierė,
Seimo kontrolierių įstaigos vadovė

dr. Erika Leonaitė

Priedas

Dėl aplinkos ir informacijos pritaikymo asmenims su negalia bei pagalbos kvietimo sistemos įrengimo
Tarptautiniai standartai
Jungtinių Tautų asmenų su negalia teisių konvencijos (toliau – Asmenų su negalia teisių konvencija) 9 straipsnio 1 dalyje nustatyta, jog valstybės turi imtis atitinkamų priemonių, kad užtikrintų asmenims su negalia lygiai su kitais asmenimis fizinės aplinkos, kitų visuomenei prieinamų objektų ar teikiamų paslaugų prieinamumą. Šios konvencijos 9 straipsnio 1 dalies a punkte nustatyta, kad „priemonės, kurios apima prieinamumo kliūčių ir trukdžių nustatymą ir pašalinimą, *inter alia* taikomos: a) pastatams [...] ir kitokiems vidaus ir lauko objektams, įskaitant [...] būstą, medicinos įstaigas ir darbo vietas; [...]“.
Pagal Asmenų su negalia teisių konvencijos 20 straipsnio b punktą, konvencijos šalys yra įsipareigojusios imtis veiksmingų priemonių sudaryti sąlygas asmenims su negalia gauti kokybiškas mobilumą palengvinančias priemones, įrenginius, pagalbines technologijas ir pagalbininkų bei tarpininkų pagalbą, įskaitant galimybę jais pasinaudoti už prieinamą kainą.
Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacijų Nr. Rec(2009)6 dėl senėjimo ir negalios 21 amžiuje 1.13 papunktyje pabrėžta, kad gyvenamieji ir visuomeninio naudojimo pastatai bei transporto priemonės turi būti visiškai prieinami ir pritaikyti naudotis asmenims su negalia, taip užtikrinant aukščiausią įmanomą jų autonomijos bei judėjimo laisvės standartą.
CPT: socialinės globos namų personalas turėtų užtikrinti paslaugų gavėjų saugumą būnant lauko erdvėse ir suteikti būtiną pagalbą visiems (-oms) paslaugų gavėjams (-oms), turintiems (-čioms) fizinę negalią, taip pat užtikrinti, kad socialinių globos namų erdvės turėtų būti suprojektuotos arba pritaikytos laikantis pripažintų prieinamumo standartų (turi turėti rampas, asmenų su negalia vežimėlių prieigas, liftus). Netinkama erdvė ir (arba) infrastruktūra negali būti laikoma pateisinama priežastimi neleisti paslaugų gavėjams (-oms) naudotis kasdienėmis lauko poilsio zonomis ir (arba) sodais. Paslaugų gavėjams (-oms), turintiems (-čioms) judėjimo negalią, turėtų būti suteikiama tinkama personalo pagalba, taip pat tinkama įranga (asmenų su negalia vežimėliai ir kt.)

Lietuvos Respublikos teisės aktai
Lietuvos Respublikos asmens su negalia teisių apsaugos pagrindų įstatymas
Statybos techninio reglamento STR 2.03.01:2019 „Statinių prieinamumas“, patvirtinto aplinkos ministro 2019 m. lapkričio 4 d. įsakymu Nr. D1-653 (toliau – Statybos techninis reglamentas), 29 punkte nurodyta, jog laiptai įrengiami vadovaujantis ISO 21542:2011 13 skyriuje [5.10] nustatytais reikalavimais. 33 punkte nustatyta, jog lifto iškvietimo ir valdymo mygtukai turi būti sumontuoti 800–1100 mm aukštyje nuo grindų ar priėjimo prie lifto paviršiaus, o vadovaujantis Statybos techninio reglamento 39 punktu, valdymo įranga, įtaisai ir jungikliai gyvenamuosiuose pastatuose ir patalpose įrengiami pagal ISO 21542:2011 36 skyriaus [5.10] reikalavimus.
Socialinės globos normų aprašo (toliau – Aprašas) 4 priedo 4.2 papunktyje nustatyta, kad asmeniui turi būti užtikrintas aprūpinimo techninės pagalbos priemonėmis paslaugų organizavimas laiku. Asmenys turi būti aprūpinami visomis reikalingomis jų poreikius atitinkančiomis techninės pagalbos priemonėmis. Įstaigoje turi būti kiekvienam asmeniui pakankamas kokybiškų, tinkamų naudoti techninės pagalbos priemonių skaičius. Įstaigoje yra kiekvienam asmeniui pakankamas kokybiškų, tinkamų naudoti techninės pagalbos priemonių kiekis. Prilaikymo diržai, liemenės naudojami tais atvejais, kai siekiama išvengti asmens susižalojimo ar iškritimo iš lovos, vežimėlio, kėdės ir pan. Lovoje naudojamos priemonės turi netrukdyti asmeniui keisti kūno padėtį (apsiversti, atsisėsti). Asmeniui reikalingos techninės pagalbos priemonės, jų kiekis ir įsigijimo data nurodomi asmens byloje.
Aprašo 4 priedo 6.9 papunktyje nustatyta, kad slaugomam asmeniui turi būti užtikrinta kokybiška nuolatinė priežiūra ir slauga. Socialinės globos įstaiga yra apsirūpinusi reikalingomis techninės pagalbos priemonėmis, padedančiomis darbuotojams (-oms) saugiai ir kokybiškai atlikti kasdienines funkcijas (priemonės asmeniui pakelti, perkelti, maudyti, maitinti ar transportuoti socialinės globos namų viduje).
Aprašo 4 priedo 6.11 papunktyje nurodyta, kad slaugomam asmeniui turi būti užtikrinamos oraus gyvenimo sąlygos pagal individualius poreikius – maitinimosi, kasdienės higienos pagalba ar kita reikalinga pagalba, sudaromos sąlygos bendrauti su kitais asmenimis.
Aprašo 4 priedo 6.8 pažymima, kad asmeniui, kuris dėl sveikatos būklės neturi ar yra praradęs kalbos ar kitus bendravimo gebėjimus, socialinės globos įstaigoje yra

taikomos alternatyvios komunikacijos priemonės (gestų kalba, Brailio raštas ir kita). Socialinės globos įstaigoje dirbantis personalas turi žinių bendravimo su senyvo amžiaus asmenimis ar asmenimis su negalia klausimais (tarp jų ir alternatyvių komunikacijos priemonių taikymo klausimais) ir nuolat jas tobulina.
Aprašo 4 priedo 9.5.2 papunktyje nurodoma, kad asmeniui turi būti sudaryta galimybė jam suprantama forma kasdien susipažinti su meniu, iš anksto pateikti pageidavimus dėl maisto produktų ar patiekalų asortimento, į kuriuos, esant galimybei, turi būti atsižvelgiama.
Aprašo II skyriaus 5 punkte nustatyta, kad socialinės globos teikimo vieta turi būti nesunkiai pasiekiama visuomeniniu transportu. Esant poreikiui, socialinės globos įstaiga užtikrina specialaus transporto paslaugas priemonėms, susijusioms su asmenų socialine integracija į bendruomenę, vykdyti.
Aprašo II skyriaus 4 punkte numatyta, kad socialinės globos įstaigos teritorija, visų patalpų išplanavimas ir įrengimas turi atitikti Lietuvos higienos normos HN 125:2019 „Suaugusių asmenų socialinės globos įstaigos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“, patvirtintos sveikatos apsaugos ministro 2011 m. vasario 10 d. įsakymu Nr. V-133 reikalavimus, darbų ir priešgaisrinę saugą reglamentuojančiuose teisės aktuose nustatytus reikalavimus, taip pat Aprašo atitinkamai socialinės globos normų grupei skirtajame priede patalpoms nustatytus reikalavimus.
Pagal Aprašo 4 priedo 13.6 punktą ir jo papunkčius asmeniui, turinčiam specialiųjų poreikių, ar darbingo amžiaus asmeniui su negalia turi būti užtikrinama jo (jos) poreikiams pritaikyta aplinka, reikalinga kasdieniam gyvenimui bei paslaugoms gauti, taip pat užtikrintos galimybės lengvai judėti socialinės globos įstaigos teritorijoje ir patalpose, saugiai naudotis poilsio ir rekreacijos zonomis, esančiomis socialinės globos įstaigos teritorijoje. Laisvam, savarankiškam ir saugiam judėjimui užtikrinti socialinės globos namuose suaugusiems asmenims su negalia ir (ar) senyvo amžiaus asmenims, stacionarinėse ilgalaikės priežiūros įstaigose suaugusiems asmenims su negalia ir (ar) senyvo amžiaus asmenims, specializuotuose slaugos ir socialinės globos namuose įrengiami vertikalūs keltuvai (lifto tipo keltuvai) ir (ar) liftai, kurie yra pasiekiami tiesiogiai, nenaudojant jokių papildomų priemonių, išskyrus asmenines. Socialinės globos įstaigose, kuriose paslaugas gauna asmenys su negalia, įskaitant ir Alzheimerio liga ar demencija sergančius asmenis, taikomos augmentinės ar alternatyvios komunikacijos priemonės (pvz., kiemo zona, koridorius, patalpos pažymėti neformaliais simboliais (daiktais, nuotraukomis, paveikslėliais, piešiniais) ir formaliais simboliais (Bliss,

Mayer–Johnson, piktogramomis ir kt.) pagal asmenų, nuolat naudojančių judėjimo techninės pagalbos priemonę – vežimėlį, akių lygį).
Vadovaujantis Aprašo 4 priedo 13.7 papunkčiu, asmeniui turi būti užtikrinta galimybė greitai (neišeinant iš savo gyvenamojo kambario) išsikviesti personalą. Aprašo 4 priedo 10.7 papunktyje, be kita ko, nurodoma, kad gyvenamuosiuose kambariuose, higienos kambariuose pagal galimybes turi būti įvesta pagalbos kvietimo sistema.
Pagal Aprašo 4 priedo 14.1 papunktį, asmuo gyvena socialinės globos įstaigoje, kurios patalpos (gyvenamųjų miegamųjų kambarių, valgyklos, virtuvės ir valgomojo patalpos, skirtos socialinių paslaugų gavėjams (-oms) ar jų artimiesiems (-osioms), padedamiems (-oms) darbuotojų, maistui pašildyti ar užkandžiams, skirtiems socialinių paslaugų gavėjams (-oms), pagaminti, ir pan., asmens higienos patalpos, laisvalaikio organizavimo, ugdymo, bendrojo naudojimo patalpos (laiptinės, koridoriai ir pan.)) pritaikytos gyventi ir būtiniesiems poreikiams tenkinti. Pagal Aprašo 4 priedo 14.6.4 ir 17.6.7 papunkčius valgomajame turi būti stalas, kėdės (pagal poreikį – speciali įranga (pvz., maitinimo kėdė)) ir sudarytos sąlygos kiekvienam asmeniui, įskaitant vežimėliu judančius asmenis, pavalgyti prie patogaus aukščio stalo. Virtuvėje ar valgomajame esančiame valgiaraštyje (meniu) patiekalai turi būti nurodyti socialinės globos paslaugas gaunantiems asmenims suprantama ir atpažįstama forma (pvz., paveikslėliais ir pan.).
Pagal Aprašo 4 priedo 14.7 papunktį socialinės globos įstaigoje bendrasis kambarys turi būti įrengtas pagal šiuos reikalavimus: bendrajame kambaryje kiekvienam asmeniui turi būti sudaryta galimybė atsisėsti ar privažiuoti su vežimėliu; bendrajame kambaryje asmenys turi galėti nevaržomai judėti; bendrojo kambario erdvė turi atitikti negalios specifiką (būti patogi ir aiški, baldai suplanuoti ir išdėstyti taip, kad asmenims būtų patogu bendrauti, kartu leisti laiką ir pan.).
Pagal Aprašo 4 priedo 14.8.1 papunktį higienos patalpos – tualetai, prausimosi ir (ar) maudymosi patalpos – turi būti lengvai ir greitai pasiekiamos, patogios naudotis, taip pat jose turi būti užtikrintas privatumas ir saugumas. Aprašo 14.8.3 papunktyje nustatyta, kad socialinės globos namų įstaigos higienos patalpoje, jeigu būtina dėl asmens judėjimo negalios, turi būti įrengti specialūs priedai: laikikliai, specialios rankenėlės, speciali įranga, skirta asmeniui pakelti ir (ar) perkelti iš vienos vietos į kitą, gulinčiam ar sunkiai judančiam asmeniui prausti ar padėti atlikti procedūras, susijusias su asmens higiena.

Pagal Aprašo 4 priedo 15.4 papunktį, judėjimo negalią turinčiam asmeniui turi būti užtikrinta, kad socialinės globos įstaiga išnaudoja visas galimybes, siekdama, kad gyvenamajame miegamajame kambaryje langų aukštis ir lovos vieta leistų asmeniui stebėti aplinką pro langą sėdint ar gulint.
Socialinių paslaugų priežiūros departamento prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – SPPD) rekomendacijose dėl socialinės globos normų reikalavimų, pritaikant aplinką asmenų su negalia poreikiams, įgyvendinimo, nurodoma, jog socialinės globos įstaigos, kuriose nuolat gyvena senyvo amžiaus asmenys, suaugę asmenys su negalia, turintys įvairių judėjimo sutrikimų (juda tik asmenims su negalia pritaikytu vežimėliu savarankiškai arba su darbuotojų pagalba, su pagalbinėmis priemonėmis (įvairaus tipo vaikštynėmis, lazdelėmis, ramentais), turintys koordinacijos sutrikimų ir pan., turi sudaryti sąlygas šiems (-ioms) paslaugų gavėjams (-oms) kasdieniame gyvenime lengvai ir saugiai judėti įstaigos patalpose ir teritorijoje. Aplinkos pritaikymas, naudojami įrenginiai, priemonės, skirti kasdieniam asmens naudojimuisi, turi užtikrinti kuo savarankiškesnį, lengvesnį ir saugesnį socialinės globos gavėjų mobilumą. Senyvo amžiaus ir suaugusių asmenų su sunkia negalia socialinės globos įstaigose turi būti galimybė išmaudyti gulintį asmenį.
Seimo kontrolierius 2020 m. rugsėjo 30 d. ataskaitoje Nr. NKP-2020/1-5 yra pažymėjęs, jog socialinės globos namuose turi būti užtikrinta, kad sunkią judėjimo negalią turintys (gulintys) asmenys, kurių nėra galimybės pasodinti į neįgaliojo vežimėlį, būtų reguliariai išvežami į lauką, taip pat jog visuose Globos namų korpusuose būtų įrengtos asmenims su negalia pritaikytos vietos, kuriose paslaugų gavėjai (-os) galėtų naudotis internetu. Seimo kontrolierius taip pat pabrėžė, jog svarbu, kad visa informacija paslaugų gavėjams (-oms) būtų pateikiama lengvai suprantama kalba bei atspausdinta regos negalią turinčių asmenų poreikius atitinkančiu šriftu.
Seimo kontrolieriaus 2020 m. spalio 16 d. ataskaitoje Nr. NKP-2020/1-4 išaiškinta, jog visuose socialinės globos namuose turi būti įrengta veikianti (be techninių nesklandumų) PKS.
Dėl privatumo užtikrinimo
Tarptautiniai standartai
Pagal **Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos** (toliau – EŽTK) 8 straipsnį, Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 7 straipsnį ir

Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto 17 straipsnį, kiekvienas asmuo turi teisę į pagarbą savo privačiam ir šeimos gyvenimui, būsto neliečiamybei ir korespondencijai.
Europos Žmogaus Teisių Teismas (toliau – EŽTT) savo sprendimuose yra pažymėjęs, kad nėra įmanoma ar būtina bandyti išsamiai apibrėžti sąvoką „privatus gyvenimas“. Tai yra plati koncepcija, apimanti, be kita ko, fizinį ir psichologinį asmens neliečiamumą, autonomiją, teisę į asmeninį tobulėjimą ir teisę užmegzti bei plėtoti ryšius su kitais žmonėmis ir išoriniu pasauliu. EŽTT 2012 m. liepos 17 d. sprendimas byloje *Munjaz prieš Jungtinę Karalystę*. EŽTT 2012 m. vasario 14 d. sprendimas byloje *D. D. prieš Lietuvą* ir kiti. EŽTT 2001 m. vasario 6 d. sprendimas byloje *Bensaid prieš Jungtinę Karalystę*.
CPT teikia ypatingą svarbą asmenų privatumui: paslaugų gavėjams (-oms) turi būti padedama išlaikyti socialinius ir šeimos ryšius, turi būti tinkamai įrengtos pasimatymų vietos, sudarytos tinkamos sąlygos pasimatymams; asmenims turi būti skiriama rakinama vieta, kurioje jie (jos) galėtų laikyti asmeninius daiktus, nes priešingu atveju gali būti pažeistas asmenų saugumo ir autonomiškumo jausmas.
CPT taip pat yra pažymėjęs, jog vyrai ir moterys turėtų turėti atskirus miegamuosius kambarius ir higienos patalpas. Ypatingos atsargumo priemonės yra reikalingos paslaugų gavėjų netinkamo elgesio ir veiksmų prieš kitus (-as) paslaugų gavėjus (-as), kurie (-ios) keltų grėsmę jų privatumui, prevencijai. Visiems (-oms) paslaugų gavėjams (-oms) turėtų būti prieinamos erdvės, kur jie (jos) galėtų apsirengti ir nusirengti, nusimaudyti ar nusiprausti privatumą užtikrinančiomis sąlygomis.
Asmenų su negalia teisių konvencijos 23 straipsnio 1 dalyje įtvirtinti valstybių, šios konvencijos šalių, įsipareigojimai imtis veiksmingų ir atitinkamų priemonių asmenų su negalia diskriminavimui pašalinti visais klausimais, susijusiais su santuoka, šeima, tėvyste (motinyste) ir asmeniniais santykiais, siekiant užtikrinti, kad būtų pripažinta visų asmenų su negalia, sukakusių santuokinį amžių, teisė susituokti ir sukurti šeimą esant laisvam ir visiškam asmenų, kurie ketina susituokti, sutikimui; kad būtų pripažintos asmenų su negalia teisės laisvai ir atsakingai priimti sprendimus dėl savo vaikų skaičiaus ir jų gimimo laikotarpių, taip pat teisė gauti informaciją pagal amžių, teisė į švietimą reprodukcijos ir šeimos planavimo klausimais ir būtų suteiktos priemonės, kurios leistų jiems (joms) pasinaudoti šiomis teisėmis; kad asmenys su negalia, įskaitant vaikus, lygiai su kitais asmenimis išsaugotų savo vaisingumą.

Lietuvos Respublikos teisės aktai
Vadovaujantis Konstitucijos 22 straipsniu, asmens privatus gyvenimas, susirašinėjimas, pokalbiai telefonu, telegrafo pranešimai ir kitoks susižinojimas yra neliečiami.
Pagal Aprašo II skyriaus 12.1 papunktį, socialinės globos normos taikomos vadovaujantis, be kita ko, asmens teisių (įskaitant asmens duomenų apsaugą) užtikrinimo principu. Organizuojant ir teikiant socialinę globą, užtikrinama asmens duomenų apsauga (pagal 2016 m. balandžio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2016/679 dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo ir kuriuo panaikinama Direktyva 95/46/EB (Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas), Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo ir kitų teisės aktų, reglamentuojančių asmens duomenų apsaugą ir tvarkymą, reikalavimus), draudžiama nepagrįstai ir neteisėtai riboti asmens teises. Visos asmens problemos sprendžiamos su asmeniui rodoma pagarba, supratimu, jautrumu, užtikrinant ir pripažįstant asmens teisę į privatumą. Įgyvendindamas savo teises, asmuo neturi varžyti kito asmens teisių.
Pagal Aprašo 4 priedo 10.7 papunktį, asmens saugumas jo (jos) gyvenamajame kambaryje užtikrintas nepažeidžiant jo (jos) privatumo ir orumo. Socialinės globos įstaigos personalas į asmens gyvenamąjį kambarį įeina tik pasibeldęs, asmuo negali būti užrakinamas savo gyvenamajame kambaryje. Asmens gyvenamosiose patalpose nenaudojamos stebėjimo kameros ar kiti stebėjimo būdai. Su asmenimis, kuriems dėl sveikatos būklės ir visiško nesavarankiškumo reikia nuolatinės priežiūros, ar jų globėjais, rūpintojais susitarta dėl būdų ir formų, kaip tai bus daroma.
Aprašo 4 priedo 14.3 papunktyje numatyta, kad asmeniui jo (jos) gyvenamojoje aplinkoje kiek įmanoma turi būti užtikrinamas privatumas. Aprašo 4 priedo 14.5.6 papunktyje nurodoma, kad gyvenamajame miegamajame kambaryje ant langų turi būti pakabintos užuolaidos, ritininės užuolaidos ar pan., jei yra poreikis ar jei asmenys pageidauja, gyvenamajame miegamajame kambaryje, kuriame gyvena du asmenys, gali būti pastatoma širma privačiai paslaugų gavėjo (-os) erdvei sukurti. Aprašo 4 priedo 14.8.1 papunktyje įvirtinta, kad higienos patalpose – tualetuose, prausimosi ir (ar) maudymosi patalpose – turi būti užtikrinamas privatumas ir saugumas. Higienos patalpų erdvės sienomis turi būti atskirtos nuo grindų iki lubų.
Pagal Aprašo 4 priedo 15.2 papunktį, asmeniui privalo būti sudaryta galimybė saugiai laikyti asmeninius daiktus, užsirakinti asmeninį gyvenamąjį miegamąjį kambarį, spintą ar

naktinę spintelę, jeigu, įvertinus jo (jos) savarankiškumą, tai nekelia pavojaus jo (jos) ar kitų asmenų saugumui.
Aprašo 4 priedo 6.15 papunktyje numatyta, kad asmuo individualiai, pagal socialinės globos įstaigos nustatytą tvarką, turi būti aprūpinamas patalyne, rankšluosčiais, drabužiais, avalyne, reikiamomis higienos priemonėmis ir kitais būtinais daiktais, atsižvelgiant į asmens poreikius, lytį ar neplanuotai atsiradusias aplinkybes. Drabužiai, avalynė, rankšluosčiai skiriami kiekvienam individualiai ir negali būti naudojami bendrai.
Lietuvos higienos normos HN 125:2019 „Suaugusių asmenų socialinės globos įstaigos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“, patvirtintos sveikatos apsaugos ministro 2011 m. vasario 10 d. įsakymu Nr. V-133 (toliau – Higienos norma), 17.1 papunktyje numatyta, kad vyrų ir moterų asmens higienos patalpos turi būti atskirtos. Pagal Higienos normos 17.3 ir 17.7 papunkčius, tualeto patalpose turi būti įrengtos atskiros uždaros kabinos su rakinamomis durimis, dušo, vonios patalpos taip pat turi būti rakinamomis durimis, o jeigu vienoje patalpoje įrengta daugiau kaip vienas dušas ar vonia, jie turi būti uždarose kabinose rakinamomis durimis.
Dėl judėjimo laisvės užtikrinimo
Tarptautiniai standartai
Tarptautiniuose dokumentuose įtvirtinti asmenų su negalia ir vyresnio amžiaus asmenų savarankiškumo ir nepriklausomumo principai, teisė dalyvauti visuomeniniame ir kultūriniame gyvenime bei teisė į privatumą (**Asmenų su negalia teisių konvencijos 3 straipsnis**, **Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 1 ir 25 straipsniai**, **Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacijos Nr. Rec(2009)6 dėl senėjimo ir negalios 21 amžiuje 1 punktas**) suponuoja tai, kad paslaugų gavėjams, atsižvelgiant į jų savarankiškumą, neturi būti trukdoma išeiti už šios įstaigos teritorijos ribų.
Pagal **Asmenų su negalia teisių konvencijos 14 straipsnio** (Asmens laisvė ir saugumas) 1 dalį, valstybių pareiga užtikrinti, kad asmenys su negalia lygiai su kitais asmenimis įgyvendintų teisę į asmens laisvę ir saugumą, taip pat kad asmenims su negalia nebūtų neteisėtai ar savavališkai atimta laisvė, kad bet koks jų laisvės atėmimas būtų suderinamas su įstatymu ir laisvės atėmimas jokiu būdu nebūtų teisinamas negalia.
Pagal Europos Tarybos Ministrų Komiteto 2004 m. rugsėjo 22 d. rekomendacijos Nr. Rec(2004)10 dėl psichikos sutrikimų turinčių asmenų žmogaus teisių ir orumo apsaugos 8 straipsnį, asmenys, turintys psichikos sutrikimų, turėtų turėti teisę būti

prižiūrimi kuo mažiau ribojančioje aplinkoje, atsižvelgiant į jų sveikatos poreikius ir poreikį apsaugoti kitus.
Pagal Ministrų Komiteto priimtą rezoliuciją Nr. ResAP(2005)1 dėl suaugusiųjų ir vaikų su negalia apsaugos nuo piktnaudžiavimo, asmens uždarymas namuose ar neišleidimas iš jų yra viena iš smurto formų.
Jungtinių Tautų specialusis pranešėjas kankinimų ir kitokio žiauraus, nežmoniško ar žeminančio elgesio ar baudimo klausimais 2013 m. vasario 1 d. ataskaitos Nr. A/HRC/22/53 63 punkte yra pažymėjęs, kad asmens izoliavimas patalpoje negali turėti jokio terapinio pateisinimo ir toks izoliavimas gali prilygti kankinimui ar netinkamam elgesiui.
Jungtinių Tautų vyriausiojo žmogaus teisių komisaro biuras 2014 m. rugsėjo mėn. pareiškime dėl Asmenų su negalia teisių konvencijos 14 straipsnio paskelbė, kad asmens laisvė ir saugumas yra viena iš brangiausių teisių, į kurias teisę turi visi (-os), tačiau, visų pirma, visi asmenys su negalia, ypač psichikos negalią turintys asmenys.
Lietuvos Respublikos teisės aktai
Pagal Aprašo 4 priedo 6.3 papunktį, asmeniui su negalia (išskyrus slaugomus asmenis) turi būti sudaromos sąlygos, įgalinančios asmenį viską, kas įmanoma, atlikti pačiam.
Aprašo 4 priedo 10.7 papunktyje numatyta, kad asmuo negali būti užrakinamas savo gyvenamajame kambaryje.
Pagal Aprašo 4 priedo 12.1 papunktį, turi būti užtikrinama, kad asmuo gali laikinai savo noru išvykti iš socialinės globos įstaigos svečiuotis pas globėją, rūpintoją, šeimos narius (-es), artimuosius (-ąsias) giminaičius (-tes) ar pažįstamus (-as) švenčių dienomis, savaitgaliais ir ilgesniam laikotarpiui – iki 45 kalendorinių dienų per metus (dėl asmeniui svarbių priežasčių jo ar jos (globėjo (-os), rūpintojo (-os), šeimos narių ar artimųjų giminaičių) prašymu, pateiktu socialinės globos įstaigos nustatyta tvarka, gali būti nustatytas ir ilgesnis laikotarpis).
Aprašo 4 priedo 13.6 papunktyje nustatyta, kad asmeniui, turinčiam specialiųjų poreikių, ar darbingo amžiaus asmeniui su negalia turi būti užtikrinta jo (jos) poreikiams pritaikyta aplinka, reikalinga kasdieniam gyvenimui bei paslaugoms gauti, taip pat užtikrintos galimybės lengvai judėti socialinės globos įstaigos teritorijoje ir patalpose, saugiai naudotis poilsio ir rekreacijos zonomis, esančiomis socialinės globos įstaigos teritorijoje. Be to, laisvam, savarankiškam ir saugiam judėjimui užtikrinti socialinės

globos namuose suaugusiems asmenims su negalia ir (ar) senyvo amžiaus asmenims, turi būti įrengti vertikalūs keltuvai (lifto tipo keltuvai) ir (ar) liftai, kurie yra pasiekiami tiesiogiai, nenaudojant jokių papildomų priemonių, išskyrus asmenines.
Dėl savarankiškumo užtikrinimo
Tarptautiniai standartai
Asmenų su negalia teisių konvencijos 19 straipsnyje įtvirtintas valstybių įsipareigojimas užtikrinti asmenų su negalia lygias teises gyventi bendruomenėje, lygias galimybes rinktis, be kita ko, savo gyvenamąją vietą ir su kuo jie (jos) nori gyventi, naudotis bendruomenėje teikiamomis paslaugomis, tarp jų ir asmenine pagalba, būtina padėti gyventi ir integruotis į bendruomenę bei užkirsti kelią jų izoliavimui ir atskyrimui nuo bendruomenės.
Jungtinių Tautų asmenų su negalia teisių komitetas yra pabrėžęs, kad 19 straipsnyje kalbama apie visus asmenis su negalia: nei veiksnumo apribojimas, nei reikalingos pagalbos poreikis negali paneigti ar apriboti asmenų su negalia teisės gyventi savarankiškai bendruomenėje.
Jungtinių Tautų asmenų su negalia teisių komitetas taip pat yra pabrėžęs, kad apgyvendinimas grupinio gyvenimo namuose ar net individualiuose būstuose nėra laikytinas gyvenimu savarankiškai taip, kaip tai suprantama pagal Asmenų su negalia teisių konvencijos 19 straipsnį, jeigu toks apgyvendinimas turi gyvenimo institucijoje elementų, pavyzdžiui, privalomas dalijimasis asistentais su kitais asmenimis, jokia ar nedidelė įtaka pasirenkant, kas gali suteikti pagalbą, izoliacija ir atskyrimas nuo savarankiško gyvenimo bendruomenėje, galimybių priimti kasdienius sprendimus nebuvimas, negalėjimas pasirinkti, su kuo gyventi, rutinos griežtumas nepriklausomai nuo asmeninės valios ir pageidavimų, identiškos užimtumo veiklos su kitais kartu gyvenančiais asmenimis, globėjiškas požiūris teikiant paslaugas, neproporcingas asmenų su negalia, gyvenančių toje pačioje aplinkoje, skaičius.
Jungtinių Tautų specialioji pranešėja asmenų su negalia teisių klausimais nurodė, kad 19 straipsnis taikomas visiems asmenims su negalia, nepriklausomai nuo jų amžiaus ar negalios pobūdžio.
Asmenų su negalia teisių konvencijos 26 straipsnyje įtvirtinta valstybių, šios konvencijos šalių, pareiga imtis priemonių, kad asmenys su negalia galėtų įgyti ir išlaikyti

didžiausią įmanomą savarankiškumą, visus fizinius, protinius, socialinius ir profesinius gebėjimus, taip pat būtų visiškai įtraukti į visas gyvenimo sritis ir jose dalyvautų.
Asmenų su negalia teisių konvencijos 29 straipsnyje įtvirtinta asmenų su negalia teisė veiksmingai ir visapusiškai dalyvauti politiniame ir visuomenės gyvenime lygiai su kitais asmenimis tiesiogiai ar per laisvai pasirinktus atstovus, be kita ko, galimybė, kaip rinkėjams (-oms), laisvai pareikšti savo valią ir šiuo tikslu prireikus jų prašymu leidžiant kitam, asmens su negalia pasirinktam asmeniui, padėti asmeniui su negalia balsuoti.
Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 26 straipsnyje įtvirtinta asmenų su negalia teisė naudotis priemonėmis, užtikrinančiomis jų nepriklausomumą, socialinį bei profesinį integravimą ir dalyvavimą bendruomenės gyvenime.
CPT: socialinės globos įstaigose ypatingas dėmesys turi būti skiriamas resocializacijos programoms, skirtoms ruošti asmenis labiau nepriklausomam gyvenimui ir (ar) sugrįžimui pas savo artimuosius (-ąsias).
Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacijos Nr. Rec(2009)6 dėl senėjimo ir negalios 21 amžiuje 1 punkte atkreiptas dėmesys, kad asmenys su negalia nori gyventi savo gyvenimus su didžiausia įmanoma laisve ir autonomija tokioje aplinkoje ir gaudami tokias paslaugas, kurios prisidėtų, o ne trukdytų tokiam gyvenimui. Šios rekomendacijos 1.1 papunktyje pabrėžiama paslaugų gavėjo (-os) teisės į pasirinkimą ir apsisprendimą užtikrinimo svarba, kuri gali būti apribojama tik išimtiniais atvejais ir esant labai griežtai apibrėžtoms aplinkybėms. Šios rekomendacijos 1.7 papunktyje numatyta, kad nuolat turi būti vykdomas asmenų su negalia naujų įgūdžių mokymas, kuris jiems (joms) padėtų užtikrinti savarankiškumą.
Europos socialinės chartijos 23 straipsnio 1 dalies 2 punkto b papunktyje įtvirtinta pareiga globos įstaigoms, kurios teikia paslaugas pagyvenusiems žmonėms, imtis visų įmanomų priemonių, kad paslaugų gavėjams (-oms) būtų garantuojamos tinkamos globos sąlygos, gerbiant jų asmeninį gyvenimą, ir užtikrinama galimybė jiems (joms) dalyvauti priimant sprendimus dėl jų gyvenimo sąlygų šiose įstaigose.
Lietuvos Respublikos teisės aktai
Aprašo 4 priedo 6.3 papunktyje numatyta, kad asmuo pagal savo gebėjimus ir galimybes turi būti įtraukiamas į visų sprendimų, susijusių su jo (jos) gyvenimu socialinės globos įstaigoje, priėmimą. Asmeniui su negalia (išskyrus slaugomus asmenis) sudaromos sąlygos, įgalinančios asmenį viską, kas įmanoma, atlikti pačiam (-iai) bei užtikrinti, kad

jam (jai) būtų prieinamos bendruomenėje teikiamos paslaugos, kuriomis jis (ji) pageidauja naudotis.
Pagal Aprašo 4 priedo 6.4 papunktį, asmens kasdienė veikla organizuojama ir buitinės paslaugos teikiamos taip, kad palaikytų, skatintų ir motyvuotų asmenį būti kuo savarankiškesnį (-ę) – gamintis maistą savo reikmėms, tvarkytis gyvenamąjį kambarį ir kt. Asmeniui užtikrinama pagalba atliekant buitines, savitvarkos, saviraiškos funkcijas ir asmuo aprūpinamas priemonėmis, padedančiomis lavinti bei palaikyti dėl sveikatos būklės neturimus ar prarastus įgūdžius.
Aprašo 4 priedo 6.11 papunktyje nustatyta, jog slaugomam asmeniui užtikrinamos oraus gyvenimo sąlygos pagal individualius poreikius – maitinimosi, kasdienės higienos pagalba ar kita reikalinga pagalba, sudaromos sąlygos bendrauti su kitais asmenimis.
Aprašo 4 priedo 6.12 papunktyje nurodyta, kad asmeniui, išskyrus slaugomus asmenis, turi būti sudarytos sąlygos dalyvauti kuriant higieninę aplinką – jam (jai) pačiam (-iai) tvarkyti ir prižiūrėti savo gyvenamąjį kambarį bei prižiūrėti (stebėti) bendrąsias socialinės globos įstaigos patalpas, jų švarą ir tvarką.
Aprašo 4 priedo 6.13 papunktyje nustatyta, kad iš dalies savarankiškiems asmenims, padedant socialinės globos įstaigos darbuotojams (-oms), užtikrinama galimybė naudotis buitinėmis skalbimo mašinomis, sudarytos sąlygos asmeniui pačiam (-iai) skalbti ir išsidžiovinti savo drabužius.
Pagal Aprašo 4 priedo 9.3 papunktį, asmeniui pagal jo (jos) savarankiškumo lygį, galimybes ir pageidavimus turi būti sudarytos sąlygos užsiimti maisto savo poreikiams ruošimu, stalo serviravimu ar panašia veikla, o Aprašo 4 priedo 9.5.4 papunktyje nurodyta, kad socialinės globos namuose turi veikti virtuvėlės, kuriose iš dalies savarankiški asmenys su darbuotojų pagalba gaminasi maistą sau bei valgo.
Pagal Aprašo 4 priedo 9.1 papunktį, asmuo turi gauti jo (jos) fiziologinius poreikius ir sveikatos būklę atitinkantį reikiamą kiekį energetinių verčių bei kaloringumo turintį maitinimą, įvertinus jo (jos) individualius poreikius: būtinumą gauti dietinį maitinimą ir, esant galimybėms, atsižvelgiant į asmens pageidavimus.
Aprašo 4 priedo 9.5.2 ir 9.5.3 papunkčiuose nurodyta, jog asmuo jam (jai) suprantama forma turi turėti galimybę iš anksto pateikti pageidavimus dėl maisto produktų ar patiekalų asortimento, į kuriuos, esant galimybei, yra atsižvelgiama, taip pat yra paisoma

asmens teisės pasirinkti, atsižvelgiant į asmens sveikatos būklę ir savarankiškumą, kur asmuo pageidauja valgyti – savo kambaryje ar bendroje valgykloje.
Aprašo 4 priedo 9.4 papunktyje numatyta, jog asmeniui, kuris (-i) pats (-i) negali savarankiškai pavalgyti, užtikrinama individuali, diskretiška personalo pagalba valgant. Socialinės globos įstaigoje toks asmuo turi būti aprūpintas specialia įranga, padedančia jam (jai) pavalgyti. Socialinės globos įstaiga taip pat užtikrina, kad kiekvienam maitinimo režimo laiku pagalbos reikalaujančiam asmeniui būtų priskirtas pagalbą valgant teikiantis asmuo.
Aprašo 4 priedo 9.2 papunktyje pabrėžta, kad paslaugų gavėjui (-ai) turi būti sudarytos sąlygos bet kuriuo paros metu, esant poreikiui, išgerti šiltos kavos, arbatos ar vandens.
Aprašo 4 priedo 6.14 papunktyje nurodyta, kad asmeniui, atsižvelgiant į jo (jos) savarankiškumo lygį, motyvaciją ar specifinius poreikius (dėl terapijos), sudarytos galimybės socialinės globos įstaigoje auginti naminį gyvūną (pvz., katę, šunį, žuvytes akvariumuose) ir juo rūpintis.
Aprašo 4 priedo 10.6 papunktyje nustatyta, kad asmens pinigai, turtas, dokumentai įtraukiami į apskaitą, naudojami ir saugomi pagal socialinės globos įstaigos patvirtintą paslaugų gavėjų pinigų, turto, dokumentų apskaitos, naudojimo ir saugojimo tvarkos aprašą, kuris užtikrina geriausius asmens interesus.
Dėl užimtumo užtikrinimo
Tarptautiniai standartai
Tarptautinio ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių pakto 15 straipsnyje įtvirtinta kiekvieno asmens teisė dalyvauti kultūriniame gyvenime.
Europos Tarybos Europos socialinės chartijos 23 straipsnyje nustatyta, kad kiekvienam (-ai) socialinės globos įstaigose paslaugas gaunančiam vyresnio amžiaus asmeniui turi būti užtikrinta, be kita ko, galimybė dirbti ir gauti informaciją, dalyvauti kultūrinėje bei socialinėje veikloje.
Asmenų su negalia teisių konvencijos 30 straipsnyje numatyta valstybių pareiga užtikrinti asmenų, turinčių negalią, dalyvavimą kultūriniame gyvenime, aktyvų poilsį, laisvalaikį ir fizinį aktyvumą imantis visų atitinkamų priemonių, kad jie (jos) turėtų galimybę prieinamomis formomis: pasinaudoti kultūrine medžiaga; žiūrėti televizijos programas, filmus, teatro spektaklius; dalyvauti kultūriniuose renginiuose ar gauti kultūros paslaugas, pavyzdžiui, teatrų, muziejų, kino, bibliotekų ir turizmo paslaugas, ir,

kiek tai yra įmanoma, lankyti paminklus ir nacionalines kultūros vertybes; lavinti ir panaudoti savo kūrybines, menines ir intelektines galias ne tik jų pačių labui, bet ir visai visuomenei turtinti; dalyvauti rekreacinėje, laisvalaikio ir sporto veikloje, skatinant ir raginant negalią turinčius asmenis kuo plačiau dalyvauti bendro profilio sporto veikloje visais lygmenimis; gauti paslaugas asmenų, organizuojančių rekreacinę, turizmo, laisvalaikio ir sporto veiklą.

EŽTT savo sprendimuose yra pabrėžęs, kad, kai grupinė veikla socialinės priežiūros įstaigų paslaugų gavėjams (-oms) nėra tinkama, net ir trumpam laikotarpiui per dieną jiems (joms) turėtų būti pasiūlyta individuali veikla. Visų pirma, individuali veikla ir socializacija turėtų būti prieinama paslaugų gavėjams (-oms), kurie (-os) negali pakilti iš lovos. EŽTT atkreipė dėmesį į tai, kad, kai socialinės globos įstaigoje yra riboto judumo asmenų, įstaigos darbuotojų negebėjimas organizuoti jiems (joms) socialinės veiklos gali pažeisti tokių paslaugų gavėjų teisę į privatų gyvenimą. Be to, tam tikros aplinkybės, kai prie lovos prikaustyti (-os) paslaugų gavėjai (-os) negali palikti savo kambario be aplinkinių pagalbos ir ilgą laiką lieka be jokios galimybės bendrauti su kitais asmenimis, gali sudaryti prielaidas teisės nebūti kankinamam ir nepatirti kitokio žiauraus, nežmoniško ar žeminančio elgesio pažeidimams atsirasti.

EŽTT 2015 m. spalio 29 d. sprendimas byloje *Mathew prieš Nyderlandų Karalystę*

EŽTT 2003 m. gegužės 4 d. sprendimas byloje *Van der Ven prieš Nyderlandų Karalystę*.

Lietuvos Respublikos teisės aktai

Aprašo 4 priedo 2.2–2.3 papunkčiuose nustatyta, kad socialinės globos įstaigoje turi būti įvertinti visi, be kita ko, asmens laisvalaikio organizavimo, socialinių įgūdžių ugdymo, palaikymo, specialieji ir kiti poreikiai, atsižvelgiant į asmens gebėjimus, gabumus, silpnąsias savybes, situaciją šeimoje, socialinę riziką, negalią ir kitus individualius ypatumus. Be to, vertinant asmens poreikius, turi dalyvauti visi (-os) reikalingi (-os) specialistai (-ės), pats asmuo ir (ar), esant poreikiui, asmens globėjas (-a), rūpintojas (-a), kiti (-os) šeimos nariai (-ės) ir (ar) artimieji (-osios) giminaičiai (-tės), ir visa tai privaloma užfiksuoti asmens byloje pridedamuose dokumentuose. Atsižvelgdama į įvertintų asmens konkrečių paslaugų, pagalbos poreikius, vertindama asmens individualias savybes bei ypatumus, socialinės globos įstaiga turi įsivertinti savo galimybes suteikti asmeniui reikalingas paslaugas.

Vadovaujantis Aprašo 4 priedo 2 punktu, kiekvienam (-ai) socialinės globos įstaigų paslaugų gavėjui (-ai) pagal įvertintus poreikius turi būti sudaromas individualus planas.

Aprašo 4 priedo 2.6 papunktyje nustatyta, kad, pagal galimybes, turi būti užtikrintas paties asmens ar jo (jos) globėjo (-os), rūpintojo (-os), kitų šeimos narių ar artimųjų giminaičių dalyvavimas sudarant, peržiūrint ir tikslinant Individualų planą. Į jų nuomonę kiek įmanoma turi būti atsižvelgta, žymos apie tai užfiksuotos Individualiame plane.

Vadovaujantis Aprašo 4 priedo 3.1 ir 3.2 papunkčiais, individualus planas turi būti peržiūrimas ir tikslinamas ne rečiau kaip 1 kartą per metus, o atsiradus naujoms, su asmens sveikatos būkle ar naujais asmens poreikiais bei įgūdžiais susijusioms aplinkybėms, iškart po šių aplinkybių atsiradimo. Peržiūrėtame ir patikslintame Individualiame plane turi būti pateikti ir įvertinti socialinės globos teikimo laikotarpiu pasiekti rezultatai, asmens paslaugų poreikių pokyčiai bei numatytos naujos priemonės, susijusios su šių poreikių tenkinimu.

Dėl psichologinių paslaugų prieinamumo

Tarptautiniai standartai

Jungtinių Tautų Ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių komitetas yra pažymėjęs, jog valstybės, Tarptautinio ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių pakto šalys, yra įsipareigojusios užtikrinti lygias jų jurisdikcijoje esančių asmenų galimybes gauti sveikatos priežiūros paslaugas, kurios sietinos ir su asmens emocinės (psichologinės) gerovės užtikrinimu. Priemonės, kurių valstybės imasi šiam įsipareigojimui tinkamai įgyvendinti, turi apimti, be kita ko, asmens sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumo ir jų kokybės užtikrinimą. Šios paslaugos turi būti prieinamos visiems (-oms), ypač pažeidžiamoms grupėms, įskaitant senyvo amžiaus asmenis ir žmones su negalia.

CPT yra pažymėjęs, kad socialinės globos įstaigose turėtų dirbti pakankamas skaičius specializuotų darbuotojų, apmokytų vykdyti paslaugų gavėjų poreikius atitinkančią reabilitacinę ir terapinę veiklą, įskaitant psichologus (-es).

Lietuvos Respublikos teisės aktai

Aprašo 4 priedo 2.4 papunktyje nustatyta, kad individualiame plane numatant, kokiomis priemonėmis bus siekiama socialinės globos uždavinių įgyvendinimo, detalizuojamos paslaugos, įskaitant psichologines, kurios turi būti teikiamos arba organizuojamos asmeniui, periodiškai peržiūrimi Individualūs planai ir juose pažymimi pokyčiai, pasiektas rezultatas, numatomi tolesni veiksmai, kad būtų pasiekti užsibrėžti tikslai ir uždaviniai, pateikiamas trumpas Individualaus plano įgyvendinimo proceso aprašymas ir kita.

Aprašo 4 priedo 7.4 papunktyje nustatyta, kad socialinės globos įstaigos personalas, esant poreikiui, turi padėti socialinės globos įstaigoje gyvenančiam asmeniui kontroliuoti elgesį stresinėse situacijose, patiriant ar išgyvenant krizes, netektis, tarpininkauti sprendžiant iškilusius konfliktus ar mažinant emocinius išgyvenimus, siūlyti specialistų (-čių) pagalbą, pagalbos sau grupes, susitikimus su artimaisiais. Žymos apie tai turi būti užfiksuotos Individualiame plane ar kituose asmens byloje pridedamuose dokumentuose. Personalui turi būti sudarytos galimybės įgyti naujų žinių ir gilinti turimas žinias, kaip elgtis su senyvo amžiaus ar negalią turinčiu asmeniu nelaimingų įvykių, stresinių situacijų ir pan. atvejais bei po jų.

Pagal Aprašo 4 priedo 18.2 papunktį, įstaigoje užtikrinamas tvarkingas su asmeniu susijusios informacijos ir dokumentų kaupimas jo (jos) byloje bei joje esančios informacijos (įskaitant asmens duomenis) konfidencialumas. Socialinės globos įstaigoje tiesiogiai su senyvo amžiaus asmeniu ar su darbingo amžiaus asmeniu su negalia (tarp jų ir su sunkią negalią turinčiu (-ia)) dirbantis personalas informacijos konfidencialumo užtikrinimą yra patvirtinę raštiškais pasižadėjimais, kuriuose nurodytos personalo pareigos, vardas, pavardė, gimimo metai, šiame papunktyje minimas pasižadėjimas.

Socialinę globą teikiančių darbuotojų darbo laiko sąnaudų normatyvų sąrašo, patvirtinto socialinės apsaugos ir darbo ministro 2006 m. lapkričio 30 d. įsakymu Nr. A1-317, 10.4 papunktyje nurodyta, kad ilgalaikę (trumpalaikę) socialinę globą senyvo amžiaus asmenims ir suaugusiems asmenims su negalia teikiančiose įstaigose, kuriose yra normatyvai: iki 100 gavėjų, turi būti skiriama 0,5–1 psichologo pareigybė. Darbo laiko sąnaudų normatyvuose taip pat numatyta, jog psichologų (-ių) paslaugos asmenims gali būti organizuojamos ir nesteigiant šių pareigybių įstaigoje.

Dėl fizinio suvaržymo priemonių taikymo, psichikos sveikatos priežiūros paslaugų teikimo, smurto prevencijos, intervencijos ir postvencijos užtikrinimo

Tarptautiniai standartai

Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos 5 straipsnyje įtvirtinta pamatinė nuostata, jog niekas negali būti kankinamas arba patirti žiaurų, nežmonišką ar žeminantį jo (jos) orumą elgesį arba taip baudžiamas. Ši nuostata vėliau buvo pakartota ir EŽTK 3 straipsnyje bei Jungtinių Tautų Konvencijoje prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ar baudimą.

Pagal Tarptautinio ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių pakto 12 straipsnį, valstybės, šio pakto šalys, pripažįsta kiekvieno žmogaus teisę turėti kuo geriausią fizinę ir psichikos sveikatą.

Asmenų su negalia teisių konvencijos 16 straipsnio 1, 2 ir 4 dalyse numatytas šios konvencijos šalių įsipareigojimas imtis priemonių asmenims su negalia apsaugoti nuo bet kokios formos išnaudojimo, smurto ir prievartos, įskaitant smurtą ir prievartą dėl lyties. Pažymėta atitinkamos pagalbos ir paramos formų pagal lytį ir amžių, be kita ko, asmenims su negalia teikimo svarba, įskaitant informacijos teikimą ir švietimą apie tai, kaip išvengti, atpažinti ir pranešti apie išnaudojimo, smurto ir prievartos atvejus. Taip pat numatyta pareiga imtis visų atitinkamų priemonių asmenų su negalia, tapusių bet kokios formos išnaudojimo, smurto ar prievartos aukomis, fizinei, pažinimo ir psichologinei būklei atkurti, reabilitacijai ir socialinei reintegracijai, įskaitant apsaugos paslaugų teikimą.

Suvaržymo priemonių, tokių kaip fizinio suvaržymo, mechaninio suvaržymo, cheminio suvaržymo (t. y. prievartinis vaistų teikimas siekiant kontroliuoti paslaugų gavėjo (-os) elgesį), ir izoliacijos naudojimui socialinės globos įstaigose CPT taiko tuos pačius standartus kaip ir psichiatrijos įstaigoms.

Pagal CPT, kiekvieną suvaržymo priemonių panaudojimą visada turi aiškiai nurodyti gydytojas (-a), atlikęs (-usi) individualų įvertinimą, arba apie suvaržymo priemonių panaudojimą turi būti nedelsiant pranešta gydytojui (-ai), kad šis (ši) pritartų. Gydytojas (-a) turėtų kuo greičiau apžiūrėti atitinkamą pacientą (-ę). Jei pacientai (-ės) izoliuojami (-os), personalo narys (-ė) gali būti už paciento (-ės) kambario (arba gretimame kambaryje su jungiamuoju langu) su sąlyga, kad pacientas (-ė) gali visiškai matyti personalo narį (-ę), o personalo darbuotojas (-a) gali nuolat stebėti ir girdėti pacientą (-ę). Vaizdo stebėjimo kameros negali pakeisti nuolatinio personalo buvimo. Patalpa, kurioje pacientai (-ės) izoliuojami (-os), turėtų būti specialiai tam skirta. Ji turėtų užtikrinti paciento (-ės) saugumą ir suteikti atitinkamam (-ai) pacientui (-ei) raminančią aplinką.

CPT yra pažymėjęs, kad suvaržymo priemonės, be kita ko, visada turėtų būti taikomos laikantis teisėtumo, būtinumo, proporcingumo ir atskaitomybės principų, taip pat jog asmenų suvaržymas yra tik kraštutinė priemonė, taikoma siekiant išvengti žalos jiems (joms) patiems (-čioms) ar kitiems (-oms), kuri visada turėtų būti naudojama kuo trumpesnį laiko tarpą. Išsisprendus kritinei situacijai, dėl kurios buvo pritaikytas suvaržymas, asmuo turėtų būti nedelsiant paleistas (-a). CPT taip pat akcentuoja, jog

suvaržymo priemonės taikomos dėl saugumo ir neturi jokio terapinio pagrindo, be to, jos niekada neturėtų būti naudojamos bausmės pagrindu ar dėl personalo patogumo, trūkumo ar siekiant pakeisti tinkamą priežiūrą ar gydymą.

CPT taip pat yra pažymėjęs, kad socialinės globos įstaigos personalas turėtų būti atidus paslaugų gavėjų elgesiui ir būti pasiryžęs bei tinkamai apmokytas prireikus įsitraukti. Be to, turėtų būti imamasi tinkamų priemonių dėl ypač pažeidžiamų paslaugų gavėjų, pavyzdžiui, pasirūpinant, kad jie (jos) nebūtų apgyvendinti (-os) ar palikti (-os) vieni (-os) su paslaugų gavėjais (-omis), kurie (-ios) elgiasi ar yra linkę elgtis agresyviai.

Lietuvos Respublikos teisės aktai

Pagal Lietuvos Respublikos psichikos sveikatos priežiūros įstatymo (toliau – PSPĮ) 3 straipsnio 3 dalyje įtvirtintą psichikos ir elgesio sutrikimų turinčio paciento (-ės) teisių apsaugos principą, asmens psichikos sveikatos priežiūros paslaugos teikiamos tokiomis sąlygomis, kuriomis pacientų (-čių) galimybės įgyvendinti savo teises ir tenkinti savo poreikius varžomos mažiausiai. PSPĮ įtvirtintos hospitalizuoto paciento (-ės) teisės gali būti ribojamos, jeigu kyla reali grėsmė, kad jis (ji) savo veiksmais gali padaryti esminės žalos savo ir (ar) aplinkinių sveikatai, gyvybei ir (ar) turtui. Teisių ribojimai įrašomi į medicinos dokumentus, nurodant jų taikymo trukmę, kuri nustatoma atsižvelgiant į paciento (-ės) psichikos būklę.

Pacientų (-čių) judėjimo laisvė gali būti ribojama taikant fizinio suvaržymo priemones rankomis (žmogaus kūno jėga), specialiomis fizinio suvaržymo priemonėmis ar izoliuojant pacientą (-ę) atskiroje patalpoje, kai pacientas (-ė) yra hospitalizuotas (-a) arba jam (jai) teikiama būtinoji pagalba ir yra bent vienas iš šių pagrindų: 1) siekiant apsaugoti patį (-čią) pacientą (-ę) nuo galimos žalos savo sveikatai ar gyvybei; 2) siekiant apsaugoti asmens sveikatos priežiūros įstaigos personalą, kitus (-as) pacientus (-es) ir kitus asmenis nuo paciento (-ės) galimos padaryti žalos jų sveikatai, gyvybei ir (ar) turtui, taip pat nuo galimos padaryti žalos asmens sveikatos priežiūros įstaigos turtui (PSPĮ 9 str. 4 ir 5 d.). Fizinio suvaržymo priemones skiria tik gydytojas (-a) psichiatras (-ė) (arba gydytojas (-a) vaikų ir paauglių psichiatras (-ė), išskyrus atvejus, kai fizinio suvaržymo priemones būtina taikyti nedelsiant – šiuo atveju sprendimą taikyti fizinio suvaržymo priemones gali priimti psichikos sveikatos slaugytojas (-a) arba greitosios medicinos pagalbos asmens sveikatos priežiūros specialistas (-ė) tol, kol atvyks gydytojas (-a) psichiatras (-ė) arba pacientas (-ė) bus pristatytas į psichikos sveikatos priežiūros įstaigą, kad gydytojas (-a) psichiatras (-ė) įvertintų jo (jos) psichikos būklę. Fizinio suvaržymo priemonių taikymo metu turi būti periodiškai, bet ne rečiau kaip

kas 1,5 valandos, vertinamas jų būtinumas. Nustačius, kad nebėra numatytų fizinio suvaržymo priemonių taikymo pagrindų, jų taikymas nutraukiamas. Į paciento (-ės) medicinos dokumentus įrašoma apie jo (jos) psichikos būklę, iš kurios nuspręsta, kad yra numatytas pagrindas taikyti fizinio suvaržymo priemones, taip pat taikomas fizinio suvaržymo priemones ir jų taikymo trukmę. Fizinio suvaržymo priemonės taikomos sveikatos apsaugos ministro nustatyta tvarka (PSPĮ 9 str. 4 d.).
Pagal **Lietuvos medicinos normą MN 22:2020, patvirtintą sveikatos apsaugos ministro 2014 m. birželio 17 d. įsakymu Nr. V-714 „Dėl Lietuvos medicinos normos MN 22:2020 „Psichikos sveikatos slaugytojas“ patvirtinimo“**, psichikos sveikatos slaugytojai (-os), be žinių, gebėjimų ir įgūdžių, kuriuos turi būti įgijęs (-usi) bendrosios praktikos slaugytojo profesinę kvalifikaciją turintis (-i) specialistas (-ė), teisės aktų nustatyta tvarka įgijęs (-usi) psichikos sveikatos slaugos specializaciją, be kita ko, papildomai turi žinoti psichotropinių vaistų grupes, jų veikimo mechanizmus, farmakologines sąveikas, skyrimo indikacijas, kontraindikacijas bei atsargumo priemones; turi išmanyti psichikos sveikatos slaugos proceso ypatumus esant ūminiams psichikos sutrikimams, ūmioms psichozėms. Taip pat pagal kompetenciją atpažinti ūminės psichozės būsenos pacientą (-ę) ir įtarti tikėtiną grėsmę paties (-čios) paciento (-ės) ar aplinkinių žmonių sveikatai, gyvybei ar turtui bei atpažinti agresyvų (-ę), sujaudintą, potencialiai pavojingą psichikos sutrikimų turintį (-čią) pacientą (-ę) ir numatyti elgesio su tokiu (- ia) pacientu (-e) taktiką (12.1.8, 12.2.2.1, 12.3.8 ir 12.3.9 p.).
Pagal Aprašo 4 priedo 4.6 papunktį, turi būti užtikrinta asmens apsauga nuo smurto, išnaudojimo, diskriminacijos, prievartos, įžeidinėjimų dėl savo rasės, religijos, negalios, socialinės padėties, pilietybės, sveikatos būklės, asmeninių savybių ir kita. Siekiant užtikrinti asmens saugumą, visi nelaimingi įvykiai, susiję su asmens sveikatos būklės pasikeitimais ar asmens teisių pažeidimais, socialinės globos įstaigos nustatyta tvarka registruojami, analizuojamos juos sukėlusios priežastys bei priimami sprendimai, kaip jų išvengti ateityje.
Pagal Aprašo 4 priedo 7.4 papunktį, esant poreikiui, asmeniui, be kita ko, turi būti padedama kontroliuoti elgesį stresinėse situacijose, patiriant ar išgyvenant krizes, netektis, tarpininkaujama, kad būtų išspręsti konfliktai ar sumažinti emociniai išgyvenimai, siūlant specialistų (-čių) pagalbą, pagalbos sau grupes, susitikimus su artimaisiais (-siomis). Personalui turi būti sudarytos galimybės įgyti naujų žinių ir gilinti turimas žinias, kaip elgtis su senyvo amžiaus ar negalią turinčiu asmeniu nelaimingų įvykių, stresinių situacijų ir pan. atvejais bei po jų.

Pagal Aprašo 4 priedo 10.9 ir 10.10 papunkčius, be kita ko, asmuo turi būti supažindintas su savo teise kreiptis į socialinės globos įstaigos administraciją, personalą ar institucijas už socialinės globos įstaigos ribų dėl įvykusios ar galimos fizinės, psichologinės, materialinės ar finansinės, seksualinės prievartos, diskriminacijos ar kitų asmens teisių pažeidimų. Asmens kreipimosi teisė neturi būti varžoma ir asmuo turi būti su tuo supažindintas. Asmeniui turi būti užtikrinta, kad, be kita ko, tais atvejais, kai jo (jos) veiksmai kelia pavojų jam (jai) pačiam (-iai) ir kitiems (-oms), asmens saugumo interesais naudojamos priemonės nepažeidžia jo (jos) teisių ir jo (jos) teisėtų interesų.
Aprašo 4 priedo 17.3 papunktyje nustatyta, jog personalas turi turėti konfliktinių situacijų valdymo žinių ir žinoti, kad įstaigoje asmenų priverstinio izoliavimo procedūros, intensyvaus stebėjimo kambarių įrengimas, gydytojų nepaskirtų medikamentų siūlymas paslaugų gavėjams (-oms) ir kitos priverstinės priemonės asmeniui negali būti taikomos, o pagal Aprašo 4 priedo 17.4 papunktį, personalo ir asmens santykiai grindžiami abipusės pagarbos, tarpusavio supratimo ir susitarimo principais. Personalas profesionaliais veiksmais turi sugebėti užtikrinti asmens saugumą bei orumo išsaugojimą tais atvejais, kai asmens veiksmai kelia pavojų jam (jai) pačiam (-iai) ir kitiems (-oms), šalia esantiems (-čioms).
Pagal Aprašo 4 priedo 19.3 papunktį, personalas periodiškai (atsižvelgiant į pareigybę ir vykdomas funkcijas) turi būti instruktuojamas ar tobulinama profesinė jo kompetencija saugos ir sveikatos darbe klausimais. Socialinės globos įstaiga turi būti sudariusi sveikas ir saugias darbo sąlygas bei aprūpinusi personalą būtiniausiomis priemonėmis, reikalingomis personalo sveikatai apsaugoti, perkeliant asmenį iš vienos vietos į kitą, keičiant asmens padėtį ar kryptį, padedant asmeniui atsistoti, ir paslaugoms asmenims, turintiems (-čioms) specialiųjų poreikių, ar asmenims su negalia (įskaitant asmenis, turinčius (-ias) sunkią negalią arba linkusius (-ias) į agresiją ar saviagresiją) saugiai teikti (pvz., mobiliaisiais pagalbos iškvietimo įrenginiais, kad prireikus būtų galima iškviesti papildomą personalą).